STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06079

OYF YENER ZAYT SAMBATYUN

Lazar Borodulin

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ל. באראדולין

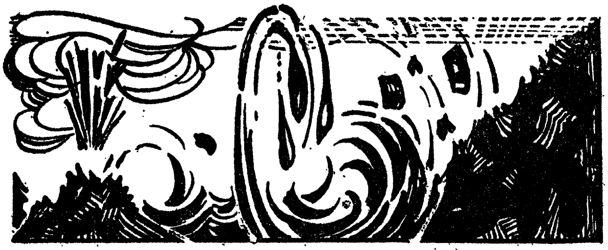

אויף יענער זייט סמבטיון

וויסענשאַפטליכער און
פאַנטאַסטישער ראָמאַן

ארויסגעגעבען פון

א. סלוצקי 183 איסט בראָדוויי ניו יאָרק

NEW YORK UNIVERSITY
WASHINGTON SQUARE
LIBRARY

PJ 5129
.B3

Copyright by
A. SLUTZKY, 1929

1

אין יענעם פרימאָרגען, ווען אונזער געשיכטע פאַנגט זיך אָן, איז אין דער רעדאַקציע פון דער טעגליכער צייטונג „די וועלט“ געווען זעהר „טויט“. פאַר דעם גאַנצען נעכטיגען טאָג און פאַר דער לעצטער נאַכט איז ניט פאָרגעקומען קיין איין וויכטיגע פּאַסירונג, וועגען וועלכער מען זאָל זיך קענען באַלד זעצען און אָנשרייבען אַן אינטערעסאַנטען אַרטיקעל. זיינען די שרייבער געזעסען ביי זייערע טישען, אָדער אַרומגעשפּאַצירט איבער דער רעדאַקציע און געטראַכט וועגען וואָס צו שרייבען אַן אַרטיקעל פאַר דער מאָרגענדיגער צייטונג.

איין גרופּע שרייבער איז געשטאַנען אָן אַ זייט און געפיהרט צווישען זיך אַ געשפּרעך. גערעדט האָט מען אַלץ וועגען דער „בערגער געשיכטע“, וועלכע האָט עטליכע וואָכען נאָכאַנאַנד צוגעשטעלט גענוג מאַטעריאַל אי פאַר אינטערעסאַנטע אַרטיקלען, אי פאַר שטיקער נייעס, איבער וועלכע מען האָט געקענט מאַכען גרויסע „קעפּ“ מיט גרויסע, פעטע בוכשטאַבען. און אין פאַרבינדונג מיט אָט דער „געשיכטע“ זיינען כמעט יעדען טאָג צוגעקומען פרישע שטיקער נייעס, איינע סענסאַציאָנעלער פון דער צווייטער.

פריהער איז געקומען די געשיכטע וועגען דעם, אז אַ מאַן מיט'ן נאָמען ראָבערט בערגער האָט ערפונדען אַ מאַשינקע וואָס פּראָדוצירט אַזעלכע מעכטיגע שטראַלען, מיט וועלכע מען קען דורכלעכערען אַ דיקע וואַנט אָדער אַ קריגס-שיף אויף מיילען ווייט; „אַראָפּשיסען“ אַן עראָפּלאַן פון דער לופטען, און אַוועקלייגען אַ גאַנצע אַרמיי אויף אַ ווייטקייט פון איבער צוויי מייל. דערנאָך

C14653

איז באַריכטעט געוואָרען, אַז מען האָט אָט די מערקווירדיגע „טויטען־שטראַלען“ אויסגעפּרובירט אויף אַ סטאַדע פון עטליכע צעהנדליג קיה אויף אַ ווייטקייט פון איבער צוויי מייל, און די אַלע קיה זיינען צעפאַלען ווי די פליגען. דערנאָך זיינען געקומען די באַריכטען, אַז אַגענטען פון פאַרשידענע פרעמדע לענדער זיינען איהם באַפאַלען פון אַלע זייטען און שלאָגען איהם פאַר בערג מיט גאָלד פאַר זיין דערפינדונג; אַז דער דאָזיגער בערגער האָט זיך איינגעשלאָסען אין אַ נומער פון אַ האָטעל, האָט זיך אַרומגערינגעלט מיט אַ סטאַף פון סעקרעטאַרען און באַדינער, וואָס לאָזען קיינעם ניט צו, סיידען דורך אַ פריערדיגע באַשטימטען אָפּמאַך; אַז שפּיאָנען פון פאַרשידענע לענדער האָבען ווי מיט אַ קייט אַרומגערינגעלט דעם האָטעל און פאָלגען נאָך יעדע קלענסטע באַוועגונג פון דעם דערפינדער פון די „טויטען שטראַלען“, און אַז די שפּיאָנען פאָלגען איהם נאָך אַזוי גרינדליך, אַז זיי ווייסען אפילו וועגען וואָס ער חלומ'ט ביינאַכט אין שלאָף.

און דאַן איז געקומען די גרויסע סענסאַציע. איין פריהמאָרגען האָט מען זיך פּלוצים געכאַפּט, אַז דער דאָזיגער בערגער איז פּלוצים פאַרשוואונדען געוואָרען, ניט קוקענדיג אויף דער אייזערנער קייט פון סעקרעטאַרען, באַדינער, אַגענטען און שפּיאָנען, מיט וועלכער ער איז געווען אַרומגערינגעלט, און אַז קיינער, קיינער האָט ניט דעם קלענסטען באַגריף וועגען דעם, וואוהין ער איז אַהינגעקומען. דער פוראָר איז געווען אַזוי גרויס, אַז צייטונגען האָבען אַרויסגעגעבען פרישע אויסגאַבען אַלע שעה און אַלע האַלבע שעה, און מען האָט די צייטונגען געכאַפּט פון די הענט.

און דאַן איז געקומען דער לעצטער טייל פון דער סענסאַציע. מען האָט זיך דערוואוסט, אַז צוזאַמען מיט איהם איז פאַרשוואונדען אַ יונג מיידעל מיט רויטע האָר. ווער זי איז און וואָס זי איז — וועגען דעם האָט קיינער דעם קלענסטען באַגריף ניט געהאַט. מען האָט אפילו איהר נאָמען ניט געוואוסט. פון אָנפאַנג האָט מען זי געהאַט אָנגערופען „מיס עקס“, אָבער אין דער בערגער געשיכטע איז זי פאַרבליבען אונטער'ן נאָמען: „דאָס רויט־האָריג מיידעל“. ....

נאָך דעם זיינען פאַראיבער דריי טעג און מען האָט גאָר ניט געהערט ניט וועגען בערגער'ן און ניט וועגען דער רויט־האָריג

מיידעל. זיי זיינעןביידע ווי אין וואסער פארשוואונדען און קיין שפורען הינטער זיך ניט איבערגעלאזען. האבען די צייטונגען וועגען דעם אויפגעהערט צו שרייבען.

זיינען עטליכע שרייבער אין דער רעדאקציע פון דער „וועלט" געשטאנען אין א גרופע און געשמועסט וועגען דעם, וואס פאר א דאנקבארע טעמע אט די „בערגער געשיכטע" איז געווען, און וואס פאר א „באמבע" עס וואלט געווען, ווען עמיצער פון זיי, פון די שרייבער וואס זיינען דא געשטאנען און גערעדט, וואלט פלוצים ענטדעקט די שפורען פון בערגער'ן אדער פון דאס רויט-האריג מיידעל.

און בשעת די שרייבער זיינען אזוי געשטאנען און האבען גע-רעדט, זיינען אין רעדאקציע אריינגעקומען א מאן און א פרוי. א גאנץ געוויינליכער איד מיט א גאנץ געוויינליכער אידענע.

אז אין א אידישער רעדאקציע זאל אריינקומען א גאנץ גע-וויינליכער איד, אדער א גאנץ געוויינליכע אידענע, אדער א איד מיט א אידענע צוזאמען — איז געווען א גאנץ געוויינליכע זאך. און געוויינליך קומט עס פאר, אז דער שרייבער, וואס געפינט זיך צופעליג אמנעהענטסטען צום אריינגאנג, פרעגט וואס מען פאר-לאנגט, און דאן שיקט ער זיי אפ צו יענעם שרייבער, וואס קען זיי אמבעסטען העלפען. היינטיגס מאל האט זיך נעהענטער צום אריינגאנג געפונען האפמאן, איז ער צוגעגאנגען צום איד און צו דער אידענע און געפרעגט וואס זיי פארלאנגען.

דער איד, א נידעריגער און א דארער, מיט א קליין גרויליך בערדעל, האט א פאר מאל ניט זיכער א פיהר געטאן מיט דער האנט ארויף, ווי ער זאל זיך מישב זיין, צי מען דארף אראפנע-מען דאס היטעל, אדער ניט; האט קענטיג באשלאסען, אז די רע-דאקציע איז א אידישע, אן „אונזעריגע", איז ער געבליבען אין היטעל. און די אידענע, אויך ניט קיין הויכע, נאר א קייל'עכדיגע, מיט'ן קאפ אפגערוקט אויף צוריק, ווייל דעם גאנצען פאדערגרונט האט פארנומען א ברוסט ווי א בארג, איז פון דרך-ארץ וועגען געשטאנען מיט א טריט הינטער'ן מאן. איבער איהר פעטען פנים איז געווען צעגאסען אן „איהר-זאלט-מיר-לעבען-און-געזונט-זיין" שמייכעל.

ווען האפמאן האט א פרעג געטאן, וואס מען פארלאנגט, האט

די אידענע געמאַכט אַ האַלבען טראַט פאַראויס, און בלייבענדיג מיט אַ האַלבען טראַט הינטער איהר מאַן, האָט זי מיט איהר שמייכעל אַ זאַג געטאַן:

— אינז האָבען מיר געוואָלט זעהן דעם הערן רעדאַקטאָר.

— צוליב וואָס האָט איהר געוואָלט זעהן דעם רעדאַקטאָר? — האָט האָפמאַן איהר געפרעגט, אנשטעלנדיג צו איהר די זייט פון פנים און קוקענדיג גלייכגילטיג טיף אין רעדאַקציע אַריין.

— אינז האָבען מיר זיך געוואָלט באַרוטען מיט איהם, — האָט די אידענע געענטפערט.

— וועגען וואָס האָט איהר זיך מיט איהם געוואָלט באַראַטען? — האָט האָפמאַן געוואָלט וויסען און נאָך נידעריגער אַנגעבויגען די זייט פון פנים.

— אינז האָבען מיר געוואָלט מיט איהם שמועסען וועגען דאָס רויט מיידעל.

דערהערט דאָס מאַגיש וואָרט „רויט מיידעל", האָט האָפמאַן פלוצים צוריק אויסגעדרעהט צו איהר דעם גאַנצען פנים און זי באַטראַכט.

— וועלכע רויטע מיידעל? — האָט האָפמאַן אַ פרעג געטאַן. איהם האָט זיך ניט געגלויבט, אַז דאָס האַנדעלט זיך וועגען דאָס אמת'ע „רויט-האָריג מיידעל" — די סענסאַציע פון עטליכע טעג צוריק.

און די אידענע האָט מיט דעם זעלבען שמייכעל און מיט דעם זעלבען צוטרויען געענטפערט:

— אָט דאָס מיידעל, וואָס איז אַנטלאָפען מיט דעם בערגער'ן

האָפמאַן האָט זי פאַרוואונדערט אַנגעקוקט. איהם האָט זיך נאָך אַלץ ניט געגלויבט.

— וואָס ווייסט איהר וועגען דאָס רויט-האָריג מיידעל?

— וואָס הייסט, וואָס מיר ווייסען? — האָט די פרוי גע'טענה'ט און געוואָלט מאַכען מיט די הענט, נאָר זיי זיינען געווען צו-קורץ. — וואָס הייסט? זי האָט דאָך געוואוינט ביי מיר אין שטוב. זי איז דאָך געווען ביי אונז אַ באָרדערקע. זלמן-יאָסעל, — האָט זי זיך געווענדעט צום מאַן, — ציינ זיי די בריעף.

דער איד, מיט אַ תמ'עוואַטען פנים, וועלכען איהר וואָלט קיינמאָל ניט חושד געווען, אַז ער פלירטעוועט מיט מיידלאַך, איז אַריינ-

געקראָכען אין בוזים-קעשענע פון זיין אויבערמאַנטעל, האָט אַרויס-גענומען פון דאָרטען אַ פלאַטשיג פעקעלע איינגעוויקעלט אין צייטונגס-פאַפיר; האָט לאַנגזאַם פאַנאַנדערגעוויקעלט דאָס פאַפיר, אַרויסגענומען פון דאָרטען אַ פאָר בריף און דערלאַנגט. האָפמאַן איז די גאַנצע צייט געשטאַנען מיט אַן אויסגעשטרעקטער האַנט און אומגעדולדיג געוואַרט ביז יענער וועט די בריף פאַנאַנדערפאַקען, האָט די בריף אַ כאַפּ געטאָן און אָנגעהויבען איבערצולויפען זיי מיט די אויגען.

וואָס טיפער ער איז אַריין אין די בריף, אַלץ ברייטער האָבען זיך ביי איהם געעפנט די אויגען, ווי ביי אַ מענשען, פאַר וועלכען עס עפענען זיך פלוצים נייע וועלטען. ער איז איילינג געלאָפען מיט די אויגען איבער די שורות און ממש געשלונגען די ווערטער.

פלוצים האָט ער זיך געווענדעט צו דעם איד מיט דער אידענע:

— זייט אַזוי גוט: זעצט זיך צו אַ ווײלע, זייט אַזוי גוט.

ער האָט זיי דערלאַנגט צוויי שטולען און אַליין איז ער אויף דער גיך אַריינגעלאָפען אין צימער פון הויפּט-רעדאַקטאָר.

ביים רעדאַקטאָר האָט האָפמאַן פאַרבראַכט אַ צעהן מינוט. דערנאָך איז ער אַרויסגעקומען, האָט ברייט פאַנאַנדערגעעפענט די טיר און אַריינגערופען דעם איד מיט דער אידענע:

— זייט אַזוי גוט: קומט אַריין אהער אויף אַ ווײלע. זייט אַזוי גוט.

דער איד מיט דער אידענע האָבען זיך מיט אַמאָל אויפגעהויבען פון זייערע פלעצער און זיך געלאָזט געהן צום רעדאַקטאָר אין צימער. אַריבערשפּאַנענדיג די שוועל, האָט דער איד אַראָפּגענומען דאָס היטעל: דאָך דער הויפּטמאַכער. און די אידענע איז, אויס דרך-ארץ, געגאַנגען מיט אַ טראָט הינטער איהם.

אין צימער פון הויפּט-רעדאַקטאָר האָבען זיי פאַרבראַכט אַ מינוט צוואַנציג, אויב ניט מעהר. און ענדליך האָט האָפמאַן פאַר זיי געעפנט די טיר און זיי אַרויסגעלאָזט. אַרויסגעהענדיג האָט ער זיי אָנגעזאָגט נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל:

— געדענקט זשע: קיינעם קיין האַלב וואָרט ניט. אפילו ניט דעם נאָהענטסטען פריינט אייערען. אניט איז אַלץ פאַרלאָרען.

און די אידענע האָט איהם פאַרזיכערט:

— איהר מעגט זיין זיכער; איהר מעגט זיין זיכער. אונז זיי-נען מיר ניט פון די מענשען . . .

און ווען דער איד מיט דער אידענע האָבען ענדליך פאַרלאָ-זען די רעדאַקציע, איז האָפמאַן צוריק אריין אין צימער פון רע-דאַקטאָר. ער האָט אָנגעהויבען ארומלויפען איבער'ן צימער און אויפגערעגט געוואָרפען מיט די הענט:

— נו? הא? וואָס זאָגט איהר דאַרויף? ווער האָט עס געקענט דערוואַרטען אַזאַ זאַך? ווען האָט עס גאָר געקענט איינפאַלען אין זינען? . . .

אין דעם מאָמענט איז אין צימער אריינגעקומען דער געהילפס-רעדאַקטאָר.

— וואָס איז דאָ? וואָס קומט דאָ פאָר? וואָס איז דאָס פאַר אַ איד מיט אַ אידענע? — האָט ער זיך אָנגעהויבען נאָכפרעגען.

— הערט איהר דאָך: — האָט זיך האָפמאַן אָנגעהויבען קאָ-כען, — עס צייגט זיך אַרויס, אַז דאָס רויט-האָריג מיידעל פון דער בערגער-געשיכטע איז אַ טאָכטער פון די רויטע אידעלאַך. זי האָט עס אין זיך פאַרליבט אָט דעם בערגער'ן און איהם אוועק-געפיהרט צו זיך אַהיים, אויף יענער זייט סמבטיון.

— עס קען ניט זיין! — איז דער געהילפס-רעדאַקטאָר געבלי-בען אַן ערשטוינטער — פון וואַנען ווייסט איהר דאָס אַלץ?

— וואָס הייסט, פון וואַנען? אָט קוקט איבער די בריף. דאָס רויט מיידעל איז געווען אַ באַרדערקע ביי אָט דער אידע-נע, און זי האָט עס געבראַכט די בריף.

דער געהילפס-רעדאַקטאָר האָט אָנגעהויבען איבערקוקען די בריף, און האָפמאַן איז אַרומגעלאָפען איבער'ן צימער, געמאַכט מיט די הענט און געיעטענה'ט:

— און איך זאָג, אָט וואָס: די זאַך טאָר מען ניט פאַר-לאָזען. אַניט וועלען אַנדערע עס אויסכאַפען, און מיר וועלען בליי-בען מיט אַ נאָז. איך וועל אַריבערפאָהרען אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך און אויסגעפינען די גאַנצע געשיכטע.

— משוגע מיינע שונאים! — האָט דער געהילפס-רעדאַקטאָר אויסגערופען. — ווייסט איהר כאָטש, אַז דער סמבטיון געפינט זיך אַזש אין די הרי-חושך?

— נו, מאַלט אייך, אז אזוי פיל געאָגראַפּיע ווייס איך נאָך אויך, — האָט האָפּמאַן געענטפערט מיט א טאָן פון א באַליידיגטען.

— און ווי אזוי וועט איהר אריבערגעהן דעם סמבטיון, אז ער קאָכט און זידט און וואַרפט מיט שטיינער?

— אָבער שבת רוהט ער דאָך? — האָט האָפּמאַן געענטפערט,

— וועל איך איהם אריבערגעהן אום שבת.

— און וואָס וועט זיין, אז איהר וועט זיך איז לאַנד פון די רויטע אידעלאַך דאָך ניט אריבערכאַפּען? — האָט דער הויפּט-רעדאַקטאָר געוואָלט וויסען.

— אפילו אזוי! אפילו אזוי! — האָט האָפּמאַן געשריען. — אפילו איך זאָל דעם סמבטיון ניט אריבער. וואָס איז אָבער ווערט, אז איך זאָל אויספאָרשען די געאָלאָגיע פון די הרי-חושך און פון סמבטיון! דאָס אליין איז דאָך עפּעס ווערט! און פאַר-וואָס זאָל איך ניט אריבער? שטעלט זיך נאָר פאָר, וואָס פאַר א מאַטעריאַל איך וועל פון דאָרטען ברייננגען. איהר האָט דאָ די מיסטעריעזע „טויטען-שטראָלען“, אין וועלכע די גאַנצע וועלט איז פאַראינטערעסירט. איהר האָט דאָ ליבע, ראָמאַנס, אינטרי-גע און די אַלע עלעמענטען פון דער שטאַרקסטער „סטאָרי“, וואָס מען קען זיך נאָר פאָרשטעלען!

דער געהילפס-רעדאַקטאָר האָט א קוק געטאָן אויפ'ן הויפּט-רעדאַקטאָר מיט א מינע, ווי ער זאָל פרעגען: „הא? וואָס זאָגט איהר?“

און דער רעדאַקטאָר האָט א קנייטש געטאָן מיט די אקסלען און א זאָג געטאָן:

— פון מיינעטוועגען . . . אז ער וויל — זאָל ער.

און די דריי האָבען אָפּגעהאַלטען א קאָנפערענץ, און עס איז געבליבען, אז האָפּמאַן זאָל באַלד אראָפּ אין אָפּיס, נעמען געלט אויף הוצאות און זאָל זיך גרייטען אין וועג אריין. אָבער למען-השם — קיינער זאָל וועגען דעם קיין וואָרט ניט וויסען. אַנדערש וועלען עס נאָך אַנדערע אויסכאַפּען, און דאַן איז פאַרפאַלען די גאַנצע מיה.

האָפּמאַן האָט זיך אָפּגעזעגענט מיט דעם הויפּט-רעדאַקטאָר און מיט זיין געהילף און האָט באַלד פאַרלאָזען די רעדאַקציע. מיט זיינע קאָלעגען האָט ער זיך ניט געזעגענט, ווייל ער האָט ניט גע-וואָלט מען זאָל איהם אויספרעגען.

א גאנצען טאָג איז ער ארומגעלאָפען איבער'ן שטאָט, כדי צו באזאָרגען זיינע פערזענליכע זאכען און די נויטיגע פאפירען, און פארנאָכט האָט ער זיך אָנגעהויבען איילען אהיים.

עס איז געווען א ספעציעלע אורזאך פארוואָס ער האָט זיך געאיילט אהיים: ער האָט געוואָלט וואָס גיכער זעהן לאה'ן.

.2

מאָרגען איז געווען דער אופן, ווי אזוי ער האָט זיך באפריינדעט מיט אָט דער לאה'ן. חדשים-לאנג האָט ער געוואוינט מיט איהר א צימער לעבען א צימער, און האָט זי ניט געקענט. געוואוסט האָט ער, אז אין דעם נעקסטען צימער, וואָס איז פון זיין איינענעם צימער אָפגעשיידט בלויז מיט א דינער וואנט, וואוינט א מיידעל, ער האָט זי עטליכע מאָל באגעגענט אין קאָרידאָר, און אזוי ווי זיי האָבען געוואוסט, אז זיי זיינען שכנים, פלעגט ער זי באגריסען, און זי האָט איהם געענטפערט. אָבער דאָס איז געווען ניט מעהר ווי פשוט'ע העפליכקייט. אָבער אינטערעסירט האָט זי איהם ניט.

מען קען ניט זאָגען, אז דאָס מיידעל איז געווען א מיאוס'ע; אָבער קיין שעהנע איז זי זיכער ניט געווען, כאָטש איהר פנים האָט אויסגעדריקט א היבש ביסעל אינטעליגענץ און חן.

איין מאָל האָט זי איהם געהאַט אָפגעשטעלט אויף א ווײַלע אין קאָרידאָר און געפרעגט ווי שפּעט עס איז, ווײַל איהר זייגערעל האָט זיך אָפגעשטעלט. און איין מאָל זיינען זיי צו צופעליג ארויס פון הויז צוזאמען, און אין דרויסען האָט גערעגענט. זיינען זיי געשטאַנען ביי דער טיר און געוואַרט ביז דער רעגען וועט איבערגעהן, און דאַן וועט יעדער פון זיי קענען געהן זיין וועג. און דאַן, שטעהענדיג ביי דער טיר, האָבען זיי זיך אויסגעטוישט מיט עטליכע אומבאדייטענדע פראַזען וועגען דעם וועטער, וועגען דעם רעגען, וואָס וועט זיכער באַלד איבערגעהן. און זיי זיינען זיך טאַקע באַלד נאָך דעם פאַנאַנדערגעגאַנגען.

דאַן האָט האָפמאַן באַמערקט, אז דאָס מיידעל איז גאָר ניט אזא פּראָסטע, ווי ער האָט פריהער געמיינט. זי דאַרף זיין זעהר א קלוגע און א געבילדעטע. און א גאַנץ חנ'עוודיגע דערצו. און

דאָס איז געווען אַלץ, וואָס ער האָט וועגן איהר געטראַכט. אָבער מיט אַן אַכט טעג צוריק איז פאָרגעקומען אַזאַ פּאַסירונג:

ער איז געקומען צו זיך אין צימער שפּעט אין אָוונט און זיך געקליבען לייגען שלאָפען, ווען עמיצער האָט אָנגעהויבען לייכט קלאַפּען אַן וואַנט. דאָס האָט קענטיג דאָס מיידעל איהם גערופען צו זיך. האָט ער אויף דער גיך צוריק אַרויפגעכאַפּט אויף זיך דאָס רעקעל און איז אַריין צום מיידעל אין צימער.

דאָס מיידעל איז געלעגען אין בעט צוגעדעקט מיט דער קאָלדרע ביז'ן האַלז. איהר פּנים איז געווען רויט און די אויגען האָבען פיבעריש געגלאַנצט. קענטיג. אַז זי איז געווען זעהר קראַנק און געהאַט הויכע היץ.

האָפּמאַן האָט זיך איבערגעשראָקען. ער איז צוגעגאַנגען צו איהר בעט און געפרעגט וואָס איז מיט איהר.

איך בין, הפּנים, שטאַרק פאַרקיהלט. איך האָב היץ, — האָט דאָס מיידעל געענטפערט מיט אַ שוואַכען קול. — איך וויל אייך בעטען אַ טובה. ..

— זאָגט, זאָגט, — האָט האָפּמאַן איילינג אַ זאָג געטאָן און אויסגעדריקט אַ פולשטענדיגע גרייטקייט צו טאָן אַלץ וואָס מען דאַרף.

און דאָס מיידעל האָט געזאָגט:

— איך האָב אייך געוואָלט בעטען, אַז איהר זאָלט באַלד צוגעהן אין אַ געוויסען אָרט און נעמען פאַר מיר אַ פּיל. דאָס איז דאָס איינציגע וואָס קען מיר העלפען.

— אפשר זאָל איך רופען אַ דאָקטאָר? — האָט האָפּמאַן פאָרגעשלאָגען.

— ניין, ניין, — האָט דאָס מיידעל אונטערגעכאַפּט מיט אַ מאָדנעם שמייכעל. — מען דאַרף ניט קיין דאָקטאָר. דער פּיל איז דאָס איינציגע, וואָס קען מיר העלפען. קאָנט איהר עס טאָן פאַר מיר?

— זיכער, זיכער, — האָט האָפּמאַן אונטערגעכאַפּט. ער האָט אַרויסגענומען פון קעשענע אַ שטיקעל פּאַפּיר און אַ בליישטיפט, גרייט צו פאַרשרייבען.

— וואוהין זאָל איך געהן?

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגערופען אַ נאָמען און געזאָגט דעם אַדרעס.

— און זאָגט איהם, — האָט זי צוגעגעבען — אַז לאה בעט איהם, אַז ער זאָל געבען איין פּיל נומער 9. און דאָס איז אַלעס. ער וועט שוין וויסען.

האָפּמאַן איז אויף דער גיך אַרויס אין גאַס, האָט געכאַפּט אַ טעקסי-קעב און איז אַוועקגעפאָהרען לויט דעם אָנגעגעבענעם אַד-רעס. דער מאַן, צו וועלכען ער איז געפאָהרען, האָט געוואוינט אַזוי ווייט, אַז עס האָט געדויערט איבער אַ שעה אַהין צו פאָה-רען.

האָפּמאַן איז אַרויף אויפ'ן דריטען שטאָק פון יענעם הויז, האָט געפונען די טיר און אָנגעקלאַפּט. אַ פאַרשלאָפענע שטים האָט געפרעגט:

— ווער איז דאָרט?

— עפענט, זייט אַזוי גוט, — האָט האָפּמאַן געזאָגט, — זעהר נויטיג.

עמיצער האָט זיך אין יענעם צימער אַ שטיקעל צייט געפּאָרעט, און ענדליך האָט זיך די טיר געעפענט. אויפ'ן שוועל איז געשטאַ-נען אַ הויכער יונגערמאַן, אָנגעטאָן אין אַ שלאָף ראָק, מיט פּאַנ-טאָפּעל אויף די באָרוועסע פיס.

— וואָס פאַרלאַנגט איהר?

האָפּמאַן איז אַריין אינעווייניג, האָט איהם דערצעהלט, אַז זיין שכנה, אַ מיידעל מיט'ן נאָמען לאה, האָט איהם געשיקט; אַז זי איז קראַנק און האָט היץ און אַז זי בעט איין פּיל נומער 9.

דער מאַן האָט זיך אויסגעדרעהט צו איהם מיט'ן רוקען, האָט זיך ערגעץ געפּאָרעט צווישען זיינע זאַכען, האָט אַרויסגענומען אַ פּיל, האָט עס איינגעוויקעלט אין פּאַפּירלאַך און דערלאַנגט. האָפּ-מאַן האָט דעם פּיל אַריינגעלייגט צו זיך אין וועסט-קעשענע, האָט געזאָגט „אַ גוטע נאַכט" און איז אַרויס פון הויז. אין דרויסען האָט ער גענומען די פריהערדיגע טעקסי, וואָס האָט אויף איהם געוואַרט, און איז אַוועקגעפאָהרען צוריק אַהיים.

לאה איז געלעגען מיט פאַרמאַכטע אויגען. ווען ער איז צוגעגאַנגען צו איהר בעט, האָט זי געעפענט די אויגען און גע-קוקט אויף אַהים ווי אַ פאַרטשאַדעטע. עס האָט געדויערט אַ פּאָר מינוט ביז זי האָט קלאָהר באַגריפען וואָס עס טוט זיך אַרום איהר. האָפּמאַן האָט איהר דערלאַנגט דעם פּיל מיט אַ גלאָז וואַסער.

אָבער אזוי ווי ליגענדיג האָט זי איהם ניט געקענט איינשלינגען, האָט האָפמאַן ארומגענומען איהר האלז מיט דער רעכטער האַנט, זי אונטערגעהויבען און דערלאַנגט דאָס וואסער. לאה האָט גענומען אין מויל דעם פיל, פארטרונקען מיט וואסער און איהם איינגע־שלונגען. און דאן האָט זי האָפמאַן צוריק אראָפּגעלאָזט אויפ'ן קישען.

האָפמאַן האָט זי בעסער איינגעדעקט און זיך געזעצט אויף א שטול אַן א זייט.

— איך דאנק אייך זעהר פאר דער טובה, — האָט לאה גע־זאָגט מיט א שוואכער שטים, — אָבער מעהר דארף איך גאָר ניט.

— גוט, גוט. ליגט רוהיג. — האָט האָפמאַן איהר אָפּגע־ענטפערט און זיך באקוועמער געמאַכט אין שטול, און קענטיג איז געווען, אז ער קלייבט זיך דאָ צו זיצען א גאַנצע נאַכט.

— מעהר דארף איך גאָר ניט. — האָט איהם לאה ווידער גע־זאָגט. — איהר קענט געהן צוריק צו זיך און זיך לייגען שלאָפען. האָפמאַן האָט אויף איהר א קוק געטאָן.

— וואָס מיינט איהר, איך וועל אייך איבערלאָזען אליין אין אזא צושטאַנד?

לאה האָט שוואך א שמייכעל געטאָן.

— האָט קיין מורא ניט. איצטער וועל איך רוהיג שלאָפען, און מאָרגען אין דער פריה וועל איך זיין געזונט. א שעהנעם דאנק אייך פאר דער טובה. איהר מעגט געהן שלאָפען. אויב איך וועל אייך דארפען, וועל איך אייך רופען.

האָפמאַן איז אוועק צו זיך אין צימער, אָבער פריהער האָט ער איהר פארזיכערט, אז ער האָט א סך ארבייט און וועט סאַי ווי זיצען א גאַנצע נאַכט און שרייבען; איז דעריבער זאָל זי זיך ניט שעמען און אָנקלאַפּען אין וואַנט און איהם א רוף טאָן, ווען זי וועט איהם דארפען. און זי האָט איהם פארזיכערט, אז זי וועט עס טאָן.

האָפמאַן איז אָפּגעזעסען א גאַנצע נאַכט און געוואַרט אז זי זאָל איהם רופען. זי האָט איהם אָבער ניט גערופען. אין דער פריה איז ער אריינגעגאַנגען צו איהר א קוק טאָן וואָס זי מאַכט. ער האָט אין טיר ניט אָנגעקלאַפּט, ווייל ער איז געווען זיכער, אז זי ליגט א הילפסלאָזע אין בעט. מעגליך, אז זי שלאָפט. קען ער

זי נאָך מיט'ן קלאַפּען אויפוועקען. ער האָט אָבער געהאַט אַ גרוי־סען טעות.

ער האָט שטיל און פאַרזיכטיג געעפנט די טיר און דער־זעהן לאה'ן. זי איז געשטאַנען אין מיטען צימער אַן אָנגעטאָ־נענע, מיט'ן רוקען צו דער טיר. קענטיג, אַז זי האָט זיך געקליבען אַרויסגעהן. דערהערנדיג, אַז מען האָט געעפנט די טיר, האָט זי זיך מיטאַמאָל אומגעקערט און פאַרוואונדערט אָנגעקוקט האָפּ־מאַנ'ען, ווי זי וואָלט איהם פרעגען, ווי ער וואגט עס אַריינצוגעהן אין אַ פרעמדען צימער אָהן ערלויבניש. זי האָט זיך אָבער באַלד געכאַפּט און אַ שמייכעל געטאָן.

דערזעהענדיג לאה'ן אַן אָנגעטאָנענע, אַ געזונטע און אַ פריי־שע, ווי זי זאָל קיינמאָל ניט האָבען געווען קראַנק, איז האָפּמאַן געבליבען שטעהן ביי דער טיר אַזוי פאַרוואונדערט, אַז ער האָט קיין וואָרט ניט געקענט אויסריידען.

און לאה האָט אנגעצויגען אויף די הענט די האַנדשוה און געלאַכט:

— טפו, טפו, טפו! . . . גיט נישט קיין עין־הרע . . . איהר זעהט? איך האָב אייך נעכטען געזאָגט, אַז אין דער פריה וועל איך זיין געזונט. איהר קענט מיר נאָך ניט. אָט אַזאַ בין איך: מיטאַמאָל ווער איך קראַנק, און מיטאַמאָל ווער איך געזונט, אויב איך קריג נאָר די נויטיגע פּילען. איך האָב אָבער געוואוסט, אַז דער לאַנדסמאַן מיינער האָט די פּילען. אָבער איהר זיינט אַן אמת׳־ער פריינט אין נויט, און איך וועל עס אייך קיינמאָל ניט פאַרגע־סען.

אַזוי האָט לאה געפּלוידערט, און האָפּמאַן האָט דאָך ניט פאַר־שטאַנען, וואָס דאָ קומט פאָר. פון אַזאַ היץ, פון אַזאַ שרעקליכען צושטאַנד ווערען געזונט אין עטליכע שעה צייט, — דאָס האָט שוין געגרעניצט מיט כישוף.

— איז וואָס־זשע קלייבט איהר זיך איצטער טאָן? איהר ווילט יעצט אוועקגעהן? — האָט זי האָפּמאַן געפרעגט. — אַרויס־געהן אין גאַס נאָך אַזאַ נאַכט?

לאה האָט איהם פאַרזיכערט, אַז עס איז גאַרניט; אַז דאָס איז שוין ביי איהר ניט דאָס ערשטע מאָל. און האָט זיך מיט איהם טאַקע באַלד אָפּגעזעגענט און איז אוועקגעגאַנגען. קענטיג, אַז זי האָט זיך געאיילט.

און האָפּמאַן איז אריין צו זיך אין צימער, האָט זיך אויסגע-טאָן און זיך געלייגט שלאָפן און איז אָפּגעשלאָפן ביז פאַר-נאַכט. און ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט ער זיך אַרומגע-וואַשן, זיך אָנגעטאָן און זיך געזעצט וואַרטן. ער האָט גע-וואַרט צו דערהערן „איהרע" טריט אין קאָרידאָר.

מענשן זיינען געגאַנגען איבער דעם קאָרידאָר הין און צוריק, און יעדעס מאָל, ווען עמיצער איז דורכגעגאַנגען, האָט ער זיך איינגעהערט. דאָס זיינען אָבער ניט געווען איהרע טריט. און ווען ער האָט ענדליך איהרע טריט דערהערט. האָט ער אַ כאַפּ געטאָן אין האַנט דעם מאַנטעל און איז אַרויסגעגאַנגען אין קאָרידאָר מיט אַזאַ געמאַכטער מינע פון גלייכגילטיגקייט, ווי די באַגעגעניש מיט איהר זאָל זיין אַ צופעליגע.

— אָ, וואָס מאַכט איר, לאַה? ווי פיהלט איר? — האָט ער זיך דערפרעהט, טרייסלענדיג איהר האַנט.

און לאַה האָט אַזוי פריינדליך געשמייכעלט און איהם פאַר-זיכערט, אַז זי פיהלט אויסגעצייכענט.

ער האָט איהר געפרעגט, צי זי האָט שוין געגעסן און צי זי וואָלט ניט געגאַנגען מיט איהם אין רעסטאָראַן. האָט איהם לאַה געענטפערט, אַז עס טוט איהר לייד, נאָר דעם היינטיגען אָווענט איז זי זעהר פאַרנומען. זי איילט זיך זעהר. נאָר אויב ער וויל, זאָל ער זי באַגעגענען מאָרגען אָווענט, נאָך דער אַרבעט.

זי האָט איהם געזאָגט וואו זי אַרבייט, ווען זי געהט אַרויס פון שאַפּ און וואו איהר רעסטאָראַן געפינט זיך. איז אויב ער וויל, זאָל ער זי דאָרטען באַגעגענען.

יענע נאַכט און דער מאָרגענדיגער טאָג האָבען זיך פאַר האָפּ-מאַנ'ען געצויגען זעהר לאַנג; אָבער ווען לאַה איז אויף מאָרגען פאַרנאַכט אַרויס פון שאַפּ צוזאַמען מיט צעהנדליגער אַנדערע אַר-בייטער, האָט זי איהם געטראָפען וואַרטענדיג.

זיי זיינען אַוועק צוזאַמען אין אַ רעסטאָראַן, צוזאַמען געגעסען און דערנאָך זיינען זיי אַוועק אין פּאַרק, און דאָרטען זיינען זיי טיילווייז געזעסען אויף אַ באַנק, און טיילווייז אַרומגעשפּאַצירט ביז שפּעט, שפּעט אין דער נאַכט אריין.

עס האָט זיך אַרויסגעצייגט, אַז אָט די לאַה, אָט דאָס שאַפּ-מיידעל, איז אַן העכסט געבילדעטע און אינטעליגענטע פרוי. און

האָפּמאַן האָט נאָך געהאַט דעם געפיהל, אַז זי ווייסט אַ סך מעהר, ווי זי צייגט עס אַרויס. פון דעם געשפּרעך מיט איהר האָט ער זיך דערוואוסט, אַז זי אַרבייט אין שאָפּ כדי צו מאַכען אַ לעבען, און אין די אָוועטען געהט זי אין אוניווערסיטעט, וואו זי נעמט קורסען איבער סאָציאַלע פּראַגען און ליטעראַטור. דערפאַר זייענען עס ביי איהר די אָוונטען פאַרנומענע. היינטיגען אָוונט האָט זי דורכגעלאָזען צוליב איהם, צוליב האָפּמאַנ׳ען. אָבער נעכטען האָט זי עס בשום אופן ניט געקאָנט טאָן. מאָרגען אויך ניט.

יענער אָוונט איז ביי האָפּמאַנ׳ען געווען אַ יום-טוב׳דיגער און איהם אנגעפילט מיט וואַרימקייט און גליק. ער האָט אָבער געמוזט וואַרטען נאָך גאַנצע דריי טעג ביז ער האָט זי ווידער באַגעגענט און ווידער פאַרבראַכט מיט איהר אַן אָוונט, פריהער אין רעסטאָראַן, און דערנאָך אין פּאַרק.

דעם דריטען מאָל האָט ער זי געדאַרפט באַגעגענען היינט, אין דעם טאָג, ווען עס איז באַשלאָסען געוואָרען, אַז ער פאָהרט אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך, אויף יענער זייט סמבטיון. און דערפאַר האָט ער זיך אַזוי געאיילט.

און ווען זיי זייענען, נאָכ׳ן רעסטאָראַן, אַרומגעגאַנגען איבער די אַלעען פון פּאַרק, האָט ער זי געפיהרט אונטער׳ן אָרעם, און האָט פיליכט אַליין ניט געפיהלט, ווי שטאַרק ער האָט איהר האַנט געדריקט צו זיין זייט. און זי האָט ניט פּראָטעסטירט.

— איהר ווייסט, לאה? איך דאַרף אייך עפּעס זאָגען . . . איהר ווייסט? איך פאָר אַוועק די טעג אין אַ ווייטען, ווייטען וועג. איך וועל אייך אפשר ניט זעהן עטליכע חדשים נאָכאַנאַנד. וועט איהר נאָך מיר בענקען?

— וואוהין פאָהרט איהר עס, אויב איך מעג פרעגען? — האָט לאה געפרעגט, ניט ענטפערנדיג אויף זיין פראַגע.

— נו, אדרבה, טרעפט, איהר זייט דאָך אַ קלוג מיידעל, טאָ טרעפט וואוהין איך פאָר.

— ווי אַזוי קען איך טרעפען? — האָט לאה געזאָגט, — די וועלט איז דאָך אַזוי גרויס!

— איהר ווילט, איך זאָל אייך זאָגען?

— אויב עס איז קיין סוד ניט.

— אַ סוד איז עס שוין גאָר אַ גרויסער; אָבער צו אייך האָב

איך אזוי פיל צוטרויען, אז איך וועל פון אייך קיין סודות ניט האלטען.

— קיין זאך פארשאפט מיר ניט אזוי פיל פארגעניגען, ווי דאן, ווען מענשען האבען צו מיר צוטרויען, — האט לאה געזאגט. — אבער אפשר איז ניט כדאי?

— ניין, ניין. איך וועל אייך זאגען. אבער דאס מוז בלייבען אבסאלוט צווישען אונז. עס איז א שטרענגער רעדאקציאנעלער סוד. זאגט איהר מיר צו?

— יא.

— איהר וועט מיר אבער ניט באטראכטען פאר א משוגענעם?

— אויב איהר וועט ניט רעדען ווי א משוגענער, וועל איך אייך פאר קיין משוגענעם ניט באטראכטען.

— איך פאר אין לאנד פון די רויטע אידעלאך, אויף יענער זייט סמבטיון.

לאה׳ס האנט האט אונטער האפמאנ׳ס ארעם א ציטער געטאר. זי האט זיך אפגעשטעלט און א קוק געטאן אויף איהר באגלייטער.

— צוליב וואס פארט איהר אהין. אויב איך מעג עס פרעגען?

— אט, גלאט אזוי זיך . . . — האט האפמאן אנגעהויבען שטאמלען. איהם האט שוין פארדראסען, וואס ער האט ארויסגעגעבען אזא וויכטיגען רעדאקציאנעלען סוד. — איך וויל זעהן, ווי אזוי אונזערע אידעלאך לעבען זיך אויף יענער זייט סמבטיון.

— ווייסט איהר כאטש ווי ווייט דאס איז און מיט וועלכע שוועריגקייטען און געפאהרען אזא רייזע איז פארבונדען? — האט איהם לאה געפרעגט.

— איך בין דארטען קיינמאל ניט געווען, — האט האפמאן געענטפערט מיט א שמייכעל, — איך שטעל זיך אבער פאר, אז די אונטערנעמונג דארף זיין ניט פון די לייכטע. וואס זאל איך אבער טאן, אז מען איז א ציימונגס-מענש. און ווען די ציימונג פאדערט, טאר מען זיך פאר קיין זאך ניט אפשטעלען.

זיי האבען נאך גערעדט אביסעל וועגען דער רייזע און דערנאך איז דער געשפרעך אריבער אויף אנדערע פראגען. יענע נאכט האבען זיי ארומגעשפאצירט שפעטער ווי אלע מאל, און האפמאן האט זי געפיהרט אונטערן ארעם, האט שטארק גערריקט

איהר האנט צו זיין זייט און איז געווען פארשיכור'ט פון גליק.

אהיים איז מען געקומען שפעט נאך האלבע נאכט. האפמאן האט צוגעפיהרט לאה'ן צו איהר טיר און געווארט ביז זי וועט די טיר אויפשליסען און עפענען. דערנאך האט ער זיך מיט איר געזעגענט. ער האט לאנג געדריקט איהר האנט, און פלוצים האט ער זי ארומגענומען און זי א קוש געטאן.

לאה האט ניט געענטפערט, אבער אויך ניט פראטעסטירט.

יענע נאכט איז האפמאן אנטשלאפען געווארען א גליקליכער און עס האבען זיך אים גע'חלומ'ט זיסע חלומות.

און צוויי טעג שפעטער איז ער אוועקגעפאהרען.

3.

דאס לאנד, וואוהין אונזער העלד, שמואל האפמאן, האט זיך אוועקגעלאזען, איז געווען זעהר, זעהר ווייט פון דעם לאנד, וואס ער האט פארלאזען. און וואלט אונזער געשיכטע פארגעקומען מיט וועלכע הונדערט יאהר צוריק, וואלט איהם געדויערט א סך חדשים אהין אנצוקומען. לעבען מיר אבער אין א צייט פון שנעלע אייזענבאהנען, דאמף-שיפען, אויטאמאבילען און עראפלאנען, האט איהם די רייזע געדויערט א סך, א סך וויי'ניגער צייט, ווי זי וואלט געדויערט אמאל, מיט וועלכע הונדערט יאהר צוריק.

איז האפמאן געפאהרען און געפאהרען אזוי לאנג, ביז ער איז געקומען אין א דארף, און דאס דארף איז געווען דאס לעצטע און איז געלעגען אויף דער גרענעץ פון יענער וויסטעניש, וואו די הרי חושך הויבען זיך אן.

ווען מען געהט ארויס אין פעלד אויף מזרח-זייט פון אט דעם דארף, זעהט מען פון ווייטענס א לאנגע קייט פון הויכע טונקעלע בערג וואס ווארפען אן אן אומעט אויף א פרעמדען, פריש געקומענעם. אויף אט דעם פעלד, צו מזרח-זייט פון דארף, וואקסט ארימע גראז, און בייטאג פאשען זיך דא אייזלען, שעפסען און ציגען, און בארוויסע אפגעריסענע קינדער היטען זיי. אבער ביינאכט וועט איהר דא קיין לעבעדיגען נפש קיין מאל ניט באגעגענען. און טרעפט אמאל, כאטש זעהר זעלטען, אז דער ווינט הויבט אן בלאזען פון מזרח-זייט, פון דער זייט פון די „שווארצע

בערג״, פאַלט אַן אַ טויט-שרעק אויף די איינוואוינער פון אַט דעם דאָרף. און דאַן קלייבן זיך צוזאַמען אַלע דאָרפסלייט אין אַן אַלט הייזעל, וואָס דינט זיי אַלס טעמפעל און זיי זיינען מתפלל ווער ווייסט צו וועלכן גאָט. און עס טרעט דאַן ארויס איין מאַן, קענטיק אַ מין פריסטער, אָדער כשוף-מאַכער, אָדער ביידע זאַכן צוזאַמען, און ער שרייט, און בלאָזט, און פייפט און מאַכט מיט די הענט. און דער עולם טוט איהם נאָך: מען שפּרינגט, מען שרייט, מען בלאָזט און מען פייפט. דאָס טרייבט מען אוועק די בייזע גייסטער, מיט וועלכע די „שוואַרצע בערג״ זיינען פול און וועלכע ווילען זיך מיט׳ן ווינט אריינרייסען אין דאָרף אריין.

האָפמאַן איז אריינגעקומען אין דאָרף און זיך אָפּגעשטעלט אין מיטען אַ ליידיגען פּלאַץ. באַלד זיינען פון אַלע זייטען אנגעקומען מענשען, יונגע און אַלטע, און איהם ארומגערינגעלט פון אַלע זייטען, לויט זייער אויסזעהן און לויט זייערע אָפּגעריסענע בגדים איז שווער געווען צו באַשטימען צו וועלכער ראַסע אָדער צו וועלכען פאָלק זיי באַלאַנגען. זיי האָבען אויסגעזעהן אי ענליך צו אראַבער, אי ענליך צו מאָנגאָלען.

האָפמאַן האָט אָנגעהויבען צו זיי רעדען און מאַכען מיט די הענט; אָבער זיי האָבען איהם ניט פארשטאַנען. און ווען זיי האָבען צו איהם גערעדט און אויך געמאַכט מיט די הענט, האָט ער זיי ניט פארשטאַנען. און דאַן האָבען די אַלע מענער אָנגעהויבען קוקען אין איין זייט פון דאָרף, מאַכען אהין מיט די הענט און רופען. און אין יענער זייט דאָרף האָט זיך דאַן באַוויזען אַ פארשוין, איינער פון די דאָרפסלייט זייערע, און אָנגעהויבען צו קומען אַלץ נעהענטער און נעהענטער; און די דאָרפסלייט האָבען אויף איהם געקוקט מיט ערוואַרטונג.

עס האָט זיך ארויסגעצייגט, אַז דער מאַן איז אַמאָל געווען אין אינדיע און האָט דאָרטען באַדינט די ענגלישע סאָלדאַטען, און געקענט אַ סך ענגלישע ווערטער. און אַט דער מאַן האָט עס געזאָלט זיין דער איבערזעצער צווישען האָפמאַנ׳ען און די דאָרפסלייט.

און אַט דעם איבערזעצער האָט עס האָפמאַן ערקלעהרט, אַז ער וויל דינגען עמיצען, וואָס זאָל איהם דורכפיהרען דורך די הרי חושך און ביז צו דעם סמבטיון.

ווען דער איבערזעצער האָט איבערגעגעבן זיינע ווערטער צו די ארומיגע, האָבן זיי זיך מאָדנע דערשראָקן און זיך אָפּגערוקט פון האָפּמאַנ'ען. זיי האָבן הויך ווענגן עפּעס גערעדט צווישן זיך און אויפגערעגט געמאַכט מיט די הענט.

און דאָ איז פון צווישן די דאָרפסלייט ארויסגעטראָטן אַ קליינער אַלטער מאַן מיט אַ לאַנגליך שיטער גרוי בערדעל און מיט רויטע, קראַנקע אויגן. אין זיין רעכטער האַנט האָט ער געהאַל־טן אַ לאַנגן שטעקן, וואָס איז געווען העכער פון איהם. זיין פּנים איז געווען ערנסט און שטרענג. דורך דעם איבערזעצער האָט ער פאַר האָפּמאַנ'ען געהאַלטן אַ רעדע, וועלכע מיר מוזן דאָ איבערגעבן אין אונזער לשון, האַלטענדיג זיך אָן דעם אָריגינאַל אַזוי נאָהענט ווי מעגליך.

— הער זיך איין צו מיינע רייד, אָה, דו פרעמדער מאַן. — אַזוי האָט דער אַלטער אָנגעהויבן. — ניט קיין פּאַסענדע רייד רעדסטו צו די לייט פון מיין דאָרף ווען דו שלאָגסט זיי פאָר, אַז מען זאָל מיט דיר געהן דורך די „שווארצע בערג״ און ביז צו די ברעגען פון סמבטיון. איך פאַרשטעה מיט מיין קלוגען שכל, אַז דו קומסט פון אַ וויטען לאַנד און פון אַ פרעמדער מדינה, און דו ווייסט ניט אונזערע מנהגים, אונזערע אויפפיהרונגען און די ווע־גען פון אונזער לעבען. זיימען מיר דיר מוחל דיינע ניט פּאַסענ־דע רייד וואָס דו האָסט צו אונז געטאָן רעדען. זיי זשע וויסען, אָה, דו פרעמדער, אַז דאָרטען, אין די „שווארצע בערג״, איז די קעניגרייך פון שדים, רוחות און בייזע גייסטער. און וועה איז צו יענעם, וואָס פאַרנעמט ניט די רייד פון די קלוגע און אַלטע לייט פון זיין דאָרף און טרעט אריבער די שוועל פון אָט די „שווארצע בערג״. אַזאַ איינער וועט שוין מעהר קיינמאָל ניט זעהן ניט זיין פאָטער, ניט זיין מוטער, ניט זיין ברודער און ניט זיין שוועסטער. ניט זיין פרוי און ניט זיינע קינדער, ניט זיינע פריינט און ניט זיינע פיינט.

און ווען דער אַלטער האָט געענדיגט, האָט איהם האָפּמאַן גע־ענטפערט דורך דעם איבערזעצער אויך מיט אַ רעדע בזה הלשון:

— אָה, דו אַלטער מאַן, וואָס דיין קאָפּ איז פול מיט חכמה, ווי אַ מילגרוים מיט קערנער. עפען דיינע אויערען און הער צו די רייד פון מיינע ליפּען. פון דער טיפעניש פון מיין הארצען טו איך

דיר דאַנקען פאַר דיינע קלוגע רייד און פאַר דיינע פריינדליכע ווארנונגען. איך טו דיר אָבער טאָן פאַרזיכערען, אַז איך טראָג מיט זיך אַ סגולה, וואָס איז מיר פאַרבליבען בירושה פון מיין עלטער-עלטער זיידען, און די סגולה היט מיך אָפּ פון שדים, פון רוחות און פון בייזע גייסטער. און אויב צווישען דיינע דאָרפסלייט וועט זיך ניט געפינען איינער, וואָס וועט מיך דורכפיהרען דורך די „שווארצע בערג" — צי וועט זיך אמווייניגסטען ניט געפינען צווישען אייך איינער אַ העלד, וואָס זאָל מיך צופיהרען מיט זיין אייזעל ביז דעם אנפאַנג פון די בערג און מיר אָנצייגען דעם ווייטערן וועג? איך וועל דערפאַר קעניגליך באַלוינען מיט מטבעות פון קופּער און מיט מטבעות פון זילבער".

אַ ווײַלע איז געווען שטיל, און דאַן האָט איהם דער איבערזעצער פּלוצים אַ פרעג געטאָן:

— וויפיל וועל איך קריגען פאַר באַגלייטען דיך צו דעם אָנפאַנג פון די בערג און אָנצייגען דיר דעם ווייטערן וועג?

— וויפיל פאַרלאַנגסטו? — האָט איהם האָפּמאַן געפרעגט.

דער איבערזעצער האָט אַ ווײַלע אַ טראַכט געטאָן און ענדליך אויסגעשאָסען אַ פּרייז. לויט דעם טאָן, ווי ער האָט עס אַ זאָג געטאָן און לויט דעם אופן, ווי ער האָט זיך דערביי געהאַלטען, האָט דער פרייז געדאַרפט זיין געוואַלדיג, פאַבעלהאַפט גרויס. אָבער האָפּמאַן האָט זיך ניט איבערגעשראָקען, האָט זיך ניט געדונגען און באַלד מסכים געווען.

דער איבערזעצער איז באַלד אַנטלאָפען אין יענער זייט פון דאָרף, פון וואַנען ער איז פריהער געקומען, און עטליכע מינוט שפּעטער האָט ער זיך פון דאָרטען צוריק באַוויזען פיהרענדיג אַן אייזעל פאַר'ן צוים. ער האָט אַרויפגעלייגט האָפּמאַנ'ס פּעקעל אויפ'ן אייזעל און האָפּמאַן אַליין האָט זיך געזעצט אויפ'ן אייזעל רייטענדיג. דער איבערזעצער האָט גענומען דעם אייזעל פאַר'ן צוים און איהם אָנגעהויבען פיהרען איבער דער לענג פון דאָרף.

ביים עק דאָרף האָט מען זיך אָפּגעשטעלט לעבען ברונעם. האָפּמאַן האָט זיך אָנגעטרונקען מיט וואַסער און אָנגעפילט מיט וואַסער די בלעכענע כלי, וואָס ער האָט מיט זיך געפיהרט, און מען איז אוועק ווייטער.

אויפ'ן פעלד צו מזרח פון דאָרף האָט געוואַקסען אָרימע גראָז.

אייזלען, שעפּסען און ציגען האָבען זיך דאָ געפּאַשעט, און באָר־וויסע, אָפּגעריסענע קינדער האָבען זיי געהיט. אָבער וואָס ווייטער פון דאָרף און וואָס נעהענטער צו די „שוואַרצע בערג" איז דאָס גראָז געוואָרען אָרימער, און דער באָדען זאַמדיגער. קיין אויסגע־טראָטענע וועגען זיינען דאָרטען ניט געווען; מען איז נאָר געגאַנ־גען אין אַ גלייכער ליניע.

און ענדליך איז מען צוגעקומען צו די פיס פון די ערשטע בערג. דאָ, צווישען צוויי הויכע בערג, וואָס האָבען זיך פּלוצים געהויבען פון דער ערד אין גלייכע ווענט, איז געווען אַ שמאָלער טאָל, אָדער דורכגאַנג, וואָס פיהרט ערגעץ טיף אין די הרי חושך אַריין. און דאָ האָט מען זיך אָפּגעשטעלט.

האָפּמאַן איז אַראָפּגעקראָכען פון אייזעל, און דער באַגלייטער האָט אַראָפּגענומען דאָס פּעקעל און די בלעכענע פלאַש מיט וואַ־סער און עס אַנידערגעלייגט אויף דער ערד. האָפּמאַן האָט דאַן אַרויסגענומען פון קעשענע זיין בייטעל און זיך צעצאָהלט מיט דעם באַגלייטער.

ווען דער באַגלייטער האָט דערזעהן דעם גוט אָנגעפּאַקטען ביי־טעל, האָבען זיינע אויגען אָנגעהויבען גלאַנצען מיט אַ מאָדנעם גלאַנץ און ער האָט צו זיך אַזוי געטראַכט:

„באַלד וועט אָט דער פרעמדער אַריינטרעטען אין הארץ פון די „שוואַרצע בערג", און דאָרטען וועלען איהם באַפאַלען די שדים, רוחות און בייזע גייסטער און וועלען איהם פאַרמאַטערען אויף טויט. און דער פרעמדער וועט פאַלען און וועט זיך אויס־ציהען איבער דער קאַלטער שטיינערנער שוואַרצער ערד, און עס וועלען אָנהויבען פוילען זיין פלייש. זיינע ביינער, זיינע קליי־דער און זיין פּעקעל. און צוזאַמען מיט זיי וועט צעפוילט ווערען דער בייטעל מיט'ן געלט, און קיינער וועט פון דעם קיין נוצען ניט האָבען. וואָלט עס ניט געווען אַ סך קליגער און מעהר רעכט, אַז איך, זיין באַגלייטער, וואָס האָט איהם צוגעפיהרט צו די בערג און איהם אָפּגעהיט ווי אַן אויג אין קאָפּ, זאָל ירשנ'ען דעם בייטעל? מיט אַזוי פיל געלט וואָלט איך זיך געקענט קויפען נאָך אייזלען, שעפּסען און ציגען. איך וואָלט געקענט פאַרריכטען מיין אַלטע הייזקע. און — ווער ווייסט? — אפשר איז דאָרטען פאַראַן גענוג געלט, אַז איך זאָל קענען קויפען נאָך אַ ווייב, אַז אינגע־

רע ווי מיינע ? . . . מיט'ן מעסער, וואָס ביי מיר אין גאַרטעל, וואָלט איך איהם מיט איין קלאַפּ געקענט באַפרייען פון דעם באַרג מיט יסורים, וואָס עס וואַרטען אויף איהם אין הארץ פון די „שוואַר-צע בערג". זיין נשמה וואָלט מיר דערנאָך דאַנקבאַר געוועזן . . . "

דער באַגלייטער האָט אַרויסגענומען דעם מעסער פון גאַרטעל און זיך אָנגעהויבען פּאָרען אַרום דעם אייזעל. ווי ער זאָל בלומרשט אַרומשניידען די לייצעס און זיי פאַררוכטעווען און זיך גרייטען פאַר'ן וועג צוריק. און אין דער זעלבער צייט האָט ער געהאַלטען דעם מעסער אין האַנט און געזוכט אַ סטראַטעגישע פּאָזיציע און אַ פּאַסענדען מאָמענט.

וואָס דער באַגלייטער האָט געטראַכט — האָט האָפּמאַן ניט גע-וואוסט. ער האָט אָבער באַמערקט דעם גלאַנץ אין זיינע אוי-גען און דעם גלאַנץ פון שטאָל אין זיין האַנט, און האָט באַשלאָ-סען, אַז עס וועט זיין געזינטער צו האַלטען זיך וואָס ווייטער פון דעם באַגלייטער. ער האָט זיך אָנגעהויבען פּאָרען אַרום זיין פּע-קעל, בלומרשט גרייטענדיג זיך אין וועג, און אין דער זעלבער צייט געזוכט אָפּצורוקען זיך וואָס ווייטער און ניט בלייבען צום באַגלייטער מיט'ן רוקען.

דער באַגלייטער האָט בלומרשט געשריען און געשלאָגען דעם אייזעל, און דער אייזעל האָט זיך גערוקט אַלץ נעהענטער צו האָפּ-מאַנ'ען : און האָפּמאַן האָט זיך סטראַטעגיש אָפּגערוקט און גע-זוכט צו געווינען שטח. דער שטח צווישען זיי איז דאַן געווען אַ 15-20 שפּאַן.

דער באַגלייטער האָט הפנים פאַרשטאַנען, אַז האָפּמאַן פאַר-שטעהט איהם ; האָט זיך אַרומגעזעהן, אַז מיט דיפּלאָמאַטיע וועט ער גאָרניט אויפטאָן, האָט ער פּלוצים אָפּגעלאָזען דעם אייזעל און מיט'ן מעסער אין האַנט האָט ער זיך געלאָזט אָפּען געהן אויף האָפּמאַנ'ען. אין דעם באַגלייטער'ס אויגען, וואָס האָבען געגלאַנצט ווי ביי אַ גזלן, האָט האָפּמאַן מיטאַמאָל איבערגעלייענט זיין טויט-אורטייל.

האָפּמאַן איז געוואָרען בלאַס ווי די וואַנט און האָט אָנגעהוי-בען אָפּטרעטען צוריקוועגן. דער באַגלייטער איז אויך געווען בלאַס, נאָר זיינע אויגען זיינען געווען רויט. ער האָט שווער געאָטעמט און איז לאַנגזאַם געטראָטען אויף האָפּמאַנ'ען מיט'ן מעסער אין דער אויסגעשטרעקטער האַנט.

מיט יעדער סעקונדע איז דער שטח צווישען זיי געוואָרען אַלץ קלענער. דער שטח צווישען זיי איז שוין געוואָרען ניט מעהר ווי אַ פינף-זעקס שפאַן. נאָך אַ סעקונדע און נאָך אַ סעקונדע, און די שרעקליכע טראַגעדיע וועט פאָרקומען . . . און פלוצים איז עפּעס פאָרגעקומען.

האָפּמאַן האָט זיך קיין חשבון ניט געקענט אָפּגעבען, וואָס אייגענטליך דאָ איז פאָרגעקומען און פון וואַנען עס האָט זיך גענומען. אָבער דער באַגלייטער האָט זיך מיטאַמאָל אָפּגעשטעלט, האָט אַ געשריי געטאָן: „כאַאַאַ!“ האָט פאַרבויגען דעם קאָפּ אויף צוריק און איז געפאַלען אויף דער ערד מיט'ן פּנים ארויף. זיין רעכטער פוס האָט אַ פּאָר מאָל אַ ציטער געטאָן. דער קאָפּ האָט זיך אַ פּאָר מאָל אַ וויג געטאָן פון זייט צו זייט, און ער איז גע-בליבען ליגען רוהיג מיט די הענט צעוואָרפען פון ביידע זייטען ווי אַ צלם.

אין דעם ערשטען אויגענבליק האָט האָפּמאַן געמיינט, אַז דאָס איז אויך אַ סטראַטעגישע מאַנעווורע; אַז דער באַגלייטער האָט זיך אַבזיכטליך אַ וואָרף געטאָן אויף דער ערד און „מאַכט זיך גע'פּגר'ט“, כדי האָפּמאַן זאָל מיינען, אַז ער איז טויט און צוגעהן נעהענטער; דאַן וועט ער איהם דערשטעכען, האָפּמאַן האָט אָבער באַמערקט, אַז דער מעסער איז פון באַגלייטער'ס האַנט ארויסגע-פאַלען, אַז זיין פּנים האָט זיך באַדעקט מיט אַ טויטער בלאַסקייט און אַז אויף דעם רעכטען שלייף איז ביי איהם געוואָרען אַ טונקעל-בלויער פלעק. דער מויל איז ביי איהם געווען האַלב אָפען און די אויגען אויך טיילוויז אָפען און פאַרגלאָצט. עס איז קיין צווייפעל ניט געווען, אַז ער איז געווען טויט. אָבער וואָס איי-גענטליך איז דאָ פאָרגעקומען און פון וואַנען האָט זיך עס גענומען?

עס האָט אויסגעזעהן, ווי דער באַגלייטער איז געטראָפען געוואָ-רען פון אַ בליץ. האָפּמאַנ'ען האָט זיך אפילו אויסגעדאַכט אַז ער האָט טאַקע באַמערקט עפּעס אין דער לופטען: עטוואָס עהנלי-כעס צו אַ זעהר שוואַכען און בלאַסען בליץ. אָבער פון וואַנען האָט זיך דער בליץ געקענט נעמען, ווען דער הימעל איז געווען ריין און קלאָהר און קיין איין וואָלקענדעל האָט מען ערגעץ ניט גע-זעהן? . . .

האָפּמאַן איז געשטאַנען אַן ערשטוינטער פון דעם גאַנצען איינ-

צידענס, וואָס איז געקומען אַזוי פּלוצים און אומערוואַרטעט, ער האָט געטראַכט: וואָס וואָלט געווען, ווען ער אַליין וואָלט געשטאַ-נען מיט אַ פיר-פינף שפאַן ווייטער? וואָלט ער דאַן געווען דער קרבן פון אָט דער מיסטעריעזער ערשיינונג? . . .

אָבער לאַנג טראַכטען האָט ער ניט געקאָנט. די צייט שטעהט ניט אויף איין אָרט, און דערצו האָט זיך איהם געוואָלט וואָס גי-כער אַוועקגעהן פון דעם פּלאַץ, וואו דער טויטער באַגלייטער איז געלעגען . . .

האָפמאַן האָט אָנגעבונדען צו זיך אויפ'ן רוקען דאָס פּעקעל, גענומען אין האַנט די בלעכענע כלי מיט וואַסער און זיך געלאָזט געהן איבער דעם טאָל וואָס האָט זיך געצויגען ווי אַ שפּאַלט צווי-שען צוויי הויכע בערג.

.4

דער טאָל איבער וועלכען האָפמאַן איז געגאַנגען, איז געווען אַ שמאָלער און האָט זיך אַ שטיק וועג געצויגען אין אַ גלייכער ליניע. האָפמאַן האָט זיך עטליכע מאָל אומגעקוקט און געזעהן היג-טער זיך אַ גרויסען שפּאַלט צווישען צוויי בערג, און דורך דעם שפּאַלט האָט זיך געזעהן אַ שטיק אָפענע פעלד. אָבער אָט האָט זיך דער טאָל פאַרקירעוועט אָן אַ זייט, הינטער דעם באַרג. האָפ-מאַן איז אַהין פאַרגאַנגען: און ווען ער האָט זיך שפּעטער ווידער אומגעקוקט אויף צוריק, האָט ער שוין מעהר קיין שפּאַלט און פעלד ניט געזעהן. ער האָט זיך דערזעהן אַרומגערינגעלט פון אַלע זייטען מיט הויכע שוואַרצע בערג. האָפמאַן איז דאַן געווען אין האַרץ פון די הרי-חושך.

דאָ איז געווען שרעקליך שטיל, אַזוי שטיל, אַז עס האָט אַזש געדריקט אין די אויערן. קיין איין לעבעדיגען נפש האָט מען דאָ ניט געזעהן: ניט קיין חיה, ניט קיין פויגעל און אפילו ניט קיין אינסעקטען. אפילו קיין איין גרעזעל ניט. וואוהין ער האָט זיי-נע אויגען ניט געווענדעט — האָט ער געזעהן הויכע שוואַרצע בערג, און אויבען אַ שטיק בלויען הימעל.

האָפמאַן האָט אויפגעהויבען אַ פּאָר שטיינדלאַך און זיי באַ-טראַכט דורך זיין האַנט-מיקראָסקאָפּ, וואָס ער פלעגט שטענדיק טראָגען מיט זיך. עס האָט זיך אַרויסגעצייגט, אַז דאָס איז געווען

באזאלט. די גאנצע מאסע פון בערג און פעלזען ארום איהם איז באשטאנען פון דעם זעלבען שווארצען באזאלט, פון וועלכען עס באשטעהען די בארימטע פאליסאדען אין ניו דזשוירזי ביי די ברעגען פון האדסאן.

און אזוי איז האפמאן געגאנגען ביז עס איז געווארען נאכט. און ווען עס איז געווארען אזוי פינסטער, אז ווייטער געהן האט מען ניט געקענט, האט ער זיך אויסגעצויגען אויף דער ערד, אונטערגעלייגט דאס פעקעל צוקאפענס און איז אנטשלאפען געווארען.

גאנץ פריה, ווי נאר עס האט אנגעהויבען טאגען, איז ער אויפגעשטאנען, האט אפגעגעסען און זיך געלאזט געהן ווייטער. איין זאך האט איהם אנגעהויבען באאומרוהיגען; פאר דער גאנצער צייט, וואס ער איז געגאנגען, האט ער ניט געזעהן קיין טייכלאך און ניט קיין אנדערע וואסער-קוואלען. האלב פון דעם וואסער, וואס ער האט מיט זיך געטראגען אין דער בלעכענער כלי, האט ער שוין אויסגעטרונקען, אויב ער וועט זיין שפארעוודיג, וועט ער דאס איבעריגע וואסער צעציהען אויפ'ן גאנצען טאג. אבער וואס וועט מארגען זיין? אויב ער וועט ניט געפינען קיין וואסער, וועט זיין זעהר, זעהר ניט גוט . . .

ארום האלבען טאג איז ער צוגעקומען צו א הויכען בארג, און אויף איהם האט ער זיך געלאזט קלעטערען. אויף דעם בארג האט האפמאן אנגעהויבען קריכען כדי צו באטראכטען דעם געגענד פון א העכערן פונקט. אפשר וועט ער דאך דערזעהן א טייך אדער א קוואל פון וואסער.

האלב וועג בארג ארויף איז געווען א מין נאטירליכע פלאטפארם. דא האט זיך האפמאן אפגעשטעלט. ער האט אראפגענומען פון זיך דאס פעקעל, און אליין זיך געשטעלט ביים סאמע ברעג פון דער פלאטפארם און אנגעהויבען באטראכטען דעם געגענד. און אלץ, וואס ער האט פאר זיך געזעהן, איז בערג און בערג מיט טיפע טאלען צווישען זיי. עס האט אויסגעזעהן, ווי טיפע פאלדען און קנייטשען האבען זיך דא פארמעהרט אויפ'ן פנים פון דער אלטער מוטער ערד. אבער קיין טייכען אדער אנדערע וואסערען האט ער ניט געזעהן. עס איז געווען שווארץ און טרוקען.

אט די שווארצקייט, אט די טרוקענקייט און אט די שרעקליכע שטילקייט האבען געדריקט אויף זיין נשמה, אויף זיין געמיט. עס

האָט זיך איהם געדאכט, אז אָט די אַלע הויכע און שווערע בערג ליגען ניט אויף דער ערד, נאָר אויף זיין קאָפּ, אויף זיין ברוסט און דריקען זיין נשמה מיט ביליאָנען און ביליאָנען טאָן. ער האָט זיך דערפיהלט שרעקליך איינזאם, ווי די גאנצע וועלט זאָל האָבען אויסגעשטאָרבען און ער איז געבליבען איינער אַליין אין דער גאנצער וועלט. און כדי כאָטש וויפיעל ניט איז צו פארטרייבען אָט די איינזאמקייט און צושטערען אָט די אבסאָלוטע שטילקייט, האָט האָפּמאַן מיט זיין גאנצער ברוסט אויסגעשריען:

— אָהאָאָ! . . .

דער קלאנג איז באַלד אנטלאָפען פון איהם, האָט זיך אָנגע־קלאָפּט אָן דעם געגענאיבערדיגען בארג און באַלד געקומען צוריק אין א ווידערקלאנג:

— אָהאָ! . . .

דער ווידערקלאנג האָט זיך אָנגעקלאָפּט אָן א צווייטען באַרג, דערנאָך אָן א דריטען, דערנאָך אָן א פערטען און אָן א פינפטען, און פון אַלע זייטען האָבען זיך אָנגעהויבען טראָגען ווידערקלאנגען:

— אָהאָ! . . . אָהאָ! . . . אָהאָ! . . .

און אזוי האָט עס אָנגעהאַלטען א פולע צוויי מינוט צייט. עס האָט זיך אויסגעדאכט, אז דער גאנצער געגענד איז פול מיט לעבעדיגע גייסטער, וואָס האָבען זיך באהאַלטען הינטער די בערג ארום האָפּמאַנ׳ען און רייצען זיך מיט איהם. שטעקט ארויס א גייסט זיין קאָפּ פון הינטער א בארג, גיט א געשריי: „אָהאָ!“, און באהאַלט זיך ווידער הינטער זיין באַרג. און באַלד נאָך דעם שטעקט א צווייטער גייסט ארויס זיין קאָפּ פון הינטער א צווייטען בארג, גיט אויך א געשריי: „אָהאָ“, און באהאַלט זיך צוריק הינטער זיין באַרג. און אזוי פון הינטער יעדען בארג. און ערשט נאָך דעם, ווי דער לעצטער שטילער ווידערקלאנג האָט זיך דערטראָגען, איז פאָריבער א האַלבע מינוט, אָדער מעהר, און פון ערגעץ פון וויט, ווייט איז געקומען א שוואַכינקער, א פארשפּעטיגטער, אָבער גאַנץ דייטליכער „אָהאָ!“, ווי א קליין לאָשיקעל, וואָס לויפט נאָך אָפּגעזונדערט און ווייט הינטער זיין סטאַדע פערד.

אָט דער שפּיל פון די ווידערקלאנגען צווישען אָט די שוואר־צע, טרוקענע און גלאנציגע בערג האָט געוועקט א שרעק אין דער נשמה; אָבער די טויטע שטילקייט איז געווען ניט בעסער . . .

האָפּמאַן האָט ווידער אויסגעשריען: „אָהאָן" דריי מאָל נאָכאַ־נאַנד, און באַלד איז די גאַנצע לופט אָנגעפילט געוואָרען מיט מי־ליאָנען „אָהאָס", וואָס האָבען געטאַנצט, געשפּרונגען, געלאָפען, אי־בערגעיאָגט איינער דעם צווייטען, און זיך געקייקעלט פון בארג צו באַרג, באַרג אַרויף און באַרג אַראָפּ, און אזוי פאַר לאַנגע, לאַנגע מינוטען...

און קיין וואַסער איז אַלץ ניטאָ...

5.

ווי שפּאָרעוודיק האָפּמאַן איז ניט געווען, אָבער ביז אַוועגט האָט ער אויסגעטרונקען דאָס גאַנצע וואַסער ביז'ן לעצטען טראָ־פּען. אויף מאָרגען אינדערפריה איז איהם שווער געווען צו עסען זיין פרישטיק, ווייל עס איז ניט געווען מיט וואָס צו פאַר־טרינקען. ער האָט דאָך אָפּגעגעסען און זיך געלאָזט געהן ווי־טער. זעהר היים איז דאָ ניט געווען; עס איז אָבער געווען גאַנץ וואַרים, און די לופט איז געווען אַ טרוקענע, האָט ער אָנגעהויבען פיהלען די דורשט. אין מויל איז איהם געווען טרוקען, דער צונג — קלעפּיג, און זיין גאַנצען קערפּער האָט געצויגען צו וואַסער: און קיין וואַסער איז ניט געווען...

ביינאַכט איז איהם געוואָרען עטוואָס לייכטער, ווייל די לופט איז געווען פרישער, קיהלער, און אויף די בערג האָט זיך אַראָפּ־געלאָזען אַ לייכטער טוי. אָבער ווען ער איז אויפגעשטאַנען אין דער פריה — האָט ער שוין מעהר קיין פרישטיק ניט געגעסען; אין מויל איז געווען צו טרוקען, אַז ער זאָל קענען קייען, און דערצו האָט ער מורא געהאַט, אַז דאָס עסען זאָל איהם ניט מאַכען נאָך מעהר דורשטיק.

ער האָט זיך אויפגעהויבען און זיך געלאָזט געהן — אָבער יענעם טאָג איז ער ניט געגאַנגען, נאָר געקראָכען; אָפּגעגאַנגען אַ פּאָר הונדערט שפּאַן — און זיך געזעצט אָפּרוהען. זיין הויט האָט אויף איהם געברענט. אין די פיס איז קיין קראַפט ניט געווען, און זיין גאַנצער קערפּער איז געווען אָנגעפילט מיט אַפּאַטיע, מיט אַ טעמפּע גלייכגילטיגקייט. נאָר איין זאַך האָט ער געהאַט אין זינען: וואַסער, וואַסער און וואַסער. און קיין וואַסער איז ניט געווען...

עטליכע מאָל האָט ער געזעהן מיראַזשען. אין די בערג זייַנען געוועהנליך קיין מיראַזשען ניטאָ; אָבער האָפמאַנ׳ען האָט זיך עטליכע מאָל אויסגעדאַכט, אַז ער זעהט פון דער ווייטענס אַ וואַסערל. ער האָט אָנגעהויבען געהן אַהין מיט פארשטאַרקטע טריט; אָבער וואָס נאָהענטער ער איז צוגעקומען, אַלץ בלאַסער איז עס געוואָרען, ביז עס איז פארשוואונדען. איין מאָל האָט זיך איהם אפילו אויסגעדאַכט, אַז ער זעהט אַ וואַסערל אויף דער זייט פון אַ באַרג.

יענע נאַכט איז פאַר איהם געווען זעהר אַ שווערע און אַן אומרוהיגע. ער האָט געזעהן אין חלום אַ פעלד; און אין מיטען פעלד איז געלעגען דער טויטער קערפער פון זיין באַגלייטער. זיין מויל איז געווען האַלב אָפען. זיינע אויגען אויך האַלב אָפען און פארגלאָצט. זיין פנים איז וויים ווי וואַקס, און אויפ׳ן שלייף — אַ טונקעל־בלויער פלעק.

ער האָט אויך געזעהן לאַה׳ן. זי האָט זיך געדרעהט אַרום איהם און געווישט זיין צוהיצטען פנים מיט נאַסע ערפרישענדע האַנטיכער. אָבער מעהר פון אַלץ האָט זיך איהם גע׳חלומ׳ט וואַסער. ער האָט געזעהן וואַסער אין ברונימער, אין טייכען, אין אָזערעס, אין זיין בלעכענער כלי. עס האָט זיך איהם אויך גע־חלומ׳ט, אַז ער טרינקט קאַלטע ביר און סעלצער־וואַסער . . .

ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפּט איז נאָך געווען פינסטער. אָבער ליגען האָט ער שוין ניט געקענט. פון ליגען אויף האַרטע שטיינער, האָבען איהם געבראָכען די ביינער, און פון דורשט און טרוקענקייט האָט די הויט געשמאַרצט. ער האָט זיך אויפגעזעצט, אונטערגעהויבען די קני, אָנגעשפּאַרט אויף זיי די עלענבויגען און אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אויף די הענט. און אַזוי איז ער אָפּ־געזעסען לאַנג, לאַנג ביז עס איז געוואָרען ליכטיג.

זיצענדיג אַזוי אָנגעשפּאַרט מיט׳ן קאָפּ אויף די הענט האָט ער געטראַכט וועגען דעם, צי ער זאָל נאָך מאַכען אַ פּאַרזוך צו געהן ווייטער, אָדער ער זאָל דאָ אַזוי בלייבען זיצען ביז׳ן סוף . . . ער איז געווען זיכער, אַז אין די גאַנצע הרי חושך איז קיין טראָפּען וואַסער ניטאָ. צו געהן האָט ער ניט קיין כוח און ניט קיין חשק. ער איז געווען צו אפּאַטיש, צו גלייכגילטיג. און צו וואָס דאַס אַנשטרענגען זיך און געהן? צו וואָס די איבעריגע מאַטער־

ניש ? וואָס איז שוין דער חילוק, צי ער וועט אויסגעהן דאָ, וואו ער זיצט איצטער, אָדער אַ האַלבע מייל ווייטער פון דאַנען ? . . .

„ . . . מען האָט געדאַרפט איבערלאָזען אַ צעטעל. אָנשרייבען דעם פולען נאָמען, פון וואַנען ער קומט, דעם דאַטום און די אור-זאַך פון זיין טויט. טאָמער וועלען דאָ אַמאָל דורכגעהן מענשען און געפינען זיינע ביינער, זאָל מען וויסען, ווער דאָס איז גע-ווען" . . .

„אָבער וואו לייגט מען אַוועק דאָס צעטעל ? עס קענען דאָך אַמאָל קומען רעגענס און ווינטען און עס פאַרניכטען . . . אָה, ער וועט עס אַריינלעגען אין זיין בלעכערנע כלי פון וואַסער . . . פון וואַסער . . . מען וועט עס דאַרפען אַרומלייגען מיט שטיי-נער, כדי דער ווינט זאָל עס ניט פאַרטראָגען" . . .

„עס וואָלט געווען ניט מעהר ווי רעכט, ווען ער זאָל פאַר-שרייבען מיט אַלע איינצעלהייטען ווי אַזוי ער פיהלט. ווען דאָס צעטעל וועט אַמאָל אַריינפאַלען אין די הענט פון געלערנטע, ווע-לען זיי האָבען אַ באַריכט וועגען דעם, ווי אַזוי עס פיהלט און וואָס עס לעבט איבער אַ מענש, וואָס שטאַרבט פון דורשט צווי-שען שוואַרצע טרוקענע בערג" . . .

פון אָנפאַנג איז עס האַפּמאַנ׳ען געפעלען געוואָרען : דאָך וועט ער מיט זיך ברענגען וועלכע עס איז נוצען פאַר דער ווי-סענשאַפט. אָבער באַלד האָט די אַפּאַטיע אָנגעהויבען גובר זיין :

— „צו וואָס ? . . . ווער דאַרף עס ? . . . און וואָס איז דער חילוק ? . . .

עס איז שוין געווען גוט ליכטיג ווען האַפּמאַן האָט אויפגעהוי-בען דעם קאָפּ פון די הענט און זיך אָנגעהויבען אַרומקוקען. ער האָט אַ קוק געטאָן אויף לינקס, האָט אַ קוק געטאָן אויף רעכטס. און ווען ער האָט אַ קוק געטאָן צו דער רעכטער זייט פון זיך, האָט ער דערזעהן אַן אַלומינעם עמער צוגעדעקט מיט אַ דעקעל. דער בלישטשענדער עמער איז געשטאַנען אַ 15-10 שפּאַן פון איהם.

האַפּמאַן האָט געקוקט אויפ׳ן עמער ווי מיט שיכורע אויגען ; ער האָט געזעהן דעם עמער, אָבער ניט פאַרשטאַנען . . .

לאַנגזאַם האָט ער זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט, און צו-געגאַנגען צום עמער און אַראָפּגענומען דאָס דעקעל.

דער עמער איז געווען פול מיט פרישע וואַסער . . .

האָפמאַן האָט אַ טראַכט געטאָן, אַז אָט דעם עמער מיט וואַסער האָבען דאָ אוועקגעשטעלט מענשען. קיין עמערס מיט וואַסער וואַקסען ניט אויף הארטע, טרוקענע פעלזען. עס קען זיין, אַז דאָס האָבען מענשען צוגעגרייט דעם עמער מיט וואַסער פאַר זיך אַליין. זיי געהען דאָ פאַרביי, ווילען זיי האָבען צוגעגרייט וואַסער. אָבער וואַרשיינליכער פון אַלץ האָט דעם עמער מיט וואַסער עמיצער אוועקגעשטעלט צוליב איהם, צוליב האָפמאַנ'ען, כדי צו רעטען איהם פון טויט. דאָס לעצטע איז וואַרשיינליכער פון אַלץ, ווייל נעכטען פאַרנאַכט האָט ער דעם עמער מיט וואַסער דאָ ניט געזעהן.

אָט די אַלע געדאַנקען זיינען דורכגעלאָפען דורך האָפמאַנ'ס קאָפּ מיט דער שנעלקייט פון אַ בליץ; און אין דער זעלבער צייט איז ער צוגעפאַלען צום עמער און אָנגעהויבען טרינקען.

ער האָט אָבער אריינגענומען אין זיך ניט מעהר ווי אַ דריי זופּ וואַסער, ווי ער האָט אָנגעהויבען אין די געדאַנקען צו זיך אַליין רופען:

— „וואַרט! וואַרט! שטעל זיך אָפּ! . . . עס איז סם! . . וואַרט! . . . שטעל זיך אָפּ! . . .

און אויסגערופען צו זיך אָט די אַלע וואָרנונגען האָט ער מיט אַזאַ קראַפט, אַז ער האָט זיך טאַקע באַלד אָפּגעשטעלט און זיך אָפּגערוקט פון עמער.

— וואַרט, כאָפּ ניט! — האָט ער אָנגעהויבען רעדען צו זיך שוין אַ ביסעל רוהיגער. — וועסט זיך מיט אַמאָל צוכאַפּען צום וואַסער — וועסטו קריגען אַזעלכע קראַמפען, אַזעלכע שמערצען, אַז דו וועסט פאַרשילטען דיין לעבענס-טאָג . . . כאַפּ ניט . . . דאָס וואַסער וועט איצטער ניט אַנטלויפען . . . איין זופּ יעדע צוויי מינוט. ניט אַנדערש . . .

אַזוי האָט האָפמאַן צו זיך גע'טענה'ט. ער האָט אָנגעשטרענגט זיין גאַנצען ווילענסקראַפט, האָט זיך געזעצט מיט'ן רוקען צום עמער און אָנגעהויבען קוקען אויפ'ן זייגער. די סעקונדען האָבען זיך גערוקט שרעקליך לאַנג; אָבער אויסגעפיהרט האָט ער: ביז עס זיינען ניט אריבער פולע צוויי מינוט האָט ער זיך צום וואַסער ניט צוגעריהרט. און ווען די צוויי מינוט זיינען פאַריבער, האָט ערס מעהר ווי צוויי זופּ אין מויל ניט אריינגענומען.

דערנאָך האָט ער אַרויסגענומען פון פּעקעל אַ שטיק ברויט, האָט עס געטונקען אין וואַסער און געגעסען. אַריינגענומען אין מויל אַ שטיק נאַסע ברויט; לאַנגזאַם, לאַנגזאַם עס צוקייט און דערנאָך איינגעשלונגען. דערנאָך אָפּגעוואַרט אַ פולע מינוט צייט, און ווידער אָפּגעביסען אַ שטיק צעווייקטע ברויט.

יענער פרישטיק האָט איהם געדויערט אַ שעה צייט. אָבער ווען ער האָט אָפּגעגעסען, האָט ער זיך דערפיהלט גאָר אַן אַנדער מענש. ער האָט זיך ווידער דערפיהלט פריש, געזונט און פול מיט לעבען און ענערגיע. ער האָט שוין אויף אַן אָרט ניט געקענט איינ-זיצען. עס האָט זיך איהם געוואָלט געהן ווייטער. ער האָט זיך ווידער אנגעטרונקען מיט וואַסער, האָט אָנגעפילט מיט וואַסער זיין בלעכענע כלי און זיך געלאָזט געהן.

געהענדיג האָט ער געטראַכט וועגען דעם „נס" וואָס איז מיט איהם היינט פאָרגעקומען. איין זאַך איז פאַר איהם געווען קלאָהר, און דאָס איז, אַז דעם עמער מיט וואַסער האָט עמיצער ספּעציעל פאַר איהם אַוועקגעשטעלט. הייסט עס, אַז דאָ איז פאַראַן עמיצער, וואָס ווייסט וועגען איהם און פאָלגט נאָך זיינע באַוועגונגען. ווער זשע איז ער? . . . איז דאָס עמיצער פון דער זייט, אָדער „יענער זייט?" אויב פון „יענער זייט"; אויב דאָס איז אַ מין „ברוך-הבא", אַ מין ווילקאָמען, — פאַרוואָס זשע געהט „ער" ניט אַרויס אָפען? וואָס איז דאָס פאַר אַ באַהעלטע-ניש? . . . און — צי האָט עס ניט אַמאָל אַ שייכות צו דער געהיימער קראַפט וואָס האָט „אַוועקגעלייגט" זיין באַגלייטער, ווען יענער האָט איהם געוואָלט דערשטעכען?

ער האָט אויך געטראַכט וועגען דעם, וואָס פאַר אַן ענדע-רונג דאָס ביסעל וואַסער האָט אין איהם געמאַכט. מיט איין שעה פריהער האָט ער געהאַלטען ביים שטאַרבען, און מיט אַ שעה שפּעטער איז ער געוואָרען פריש און געזונט און פול מיט לעבען און ענערגיע.

דורך אַן אַסאָסיאַציע פון געדאַנקען האָט ער זיך דערמאַנט אַן דעם „כשוף פיל", וואָס ער האָט אַמאָל געבראַכט לאַה'ן אין דער נאַכט, ווען ער האָט זיך מיט איהר באַפריינדעט און ווען זי איז איהם געוואָרען אַזוי טייער. ווען ער האָט זי דערזעהן — האָט זי געברענט ווי אין פייער, און ער איז ניט געווען זי-

כער, אז זי וועט בלייבען לעבען; און איין פיל האט זי צוריק לעבעדיג און געזונט געמאכט אין א פאר שעה צייט.

„וואס טוט זי איצטער? טראכט זי וועגען מיר? בענקט זי נאך מיר?“ . . .

עס איז שוין געווען פארנאכט ווען ער האט זיך אויפגעהויבען אויף א ניט הויכען בארג. און ווען ער איז אריבער אט דעם בארג, און זיך אנגעהויבען אראפלאזען אויף דער צווייטער זייט, האט ער פאר זיך דערזעהן א טאל. דער טאל איז געווען ניט קיין ברייטער, נאר א לאנגער, און זיין אנהויב און זיין סוף זיינען פארשוואונדען געווארען ערגעץ צווישען די בערג פון ביידע זייטען, און ווי גרויס דער טאל איז געווען — איז ער אינגאנצען געווען באדעקט מיט שטיקער רויך, אדער א פארע, וואס האט זיך געשפארט פון אונטער דער ערד. עס האט אויסגעזעהן ווי די גאנצע ערד האלט דא אין ברענען.

און דאס איז געווען דער סמבטיון.

האפמאן האט זיך אראפגעלאזען בארג-אראפ; און ווען ער איז צוגעקומען צום פוס פון בארג און צום אנהויב פון טאל, האט זיך די נאכט אראפגעלאזען און עס איז געווארען פינסטער. האפ-מאן האט זיך אויסגעצויגען איבער דער ערד און זיך געלייגט שלאפען.

6.

אויף מארגען, דאנערשטאג, איז האפמאן אויפגעשטאנען גאנץ פריה און האט אנגעהויבען אויספארשען דעם געגענט. געהאט האט ער פאר זיך א נידעריגען טאל. און געווען איז דער טאל ניט מעהר ווי א פערטעל מייל די ברייט; אבער אין דער לענג האט זיך דער טאל געצויגען אזוי ווייט, אז מען האט ניט געזעהן ניט קיין אנהויב און ניט קיין סוף. אויף דעם באדען פון דעם טאל זיינען געווען א סך קליינינקע לעכעלאך, ניט ברייטער ווי א גע-וועהנליכע טרינק-גלאז, און פון יעדער פון זיי האט זיך פון אונ-טער דער ערד געשטופט א געדיכטע פארע. צוליב אט דער פארע האט זיך עס געדוכט, אז דער גאנצער טאל ברענט, ווען מען האט אויף איהם געקוקט פון דערווייטענס. אין איינציגע ערטער זיי-נען די לעכער אין דער ערד געווען א סך גרעסער. קיין פארע

האָט פון זיי ניט געשלאָגען, אָבער ווען האָפּמאַן איז צוגעגאַנגען נאָהענט, האָט ער דערפּיהלט, אַז פון אָט די לעכער שלאָגט אַן אומערטרעגליכע היץ. האָפּמאַן איז געווען זיכער, אַז ווען ער זאָל צוגעהן דירעקט צו אַזאַ עפענונג, וואָלט ער אָפּגעפּארעט געוואָרען אויף טויט.

דער גאַנצער טאָל מיט זיינע טויזענטער און טויזענטער שטי-קער פּארע, וואָס האָט זיך געשטופּט פון אונטער דער ערד, האָט איהם דערמאַנט אָן דעם אַזוי גערופענעם "טאָל פון צעהן טויזענט רויכען", וואָס איז אנטדעקט געוואָרען אין אַלאַסקאַ אין יאָהר 1916.

אַ צווייטע זאַך, וואָס האָט זיך דאָ שטאַרק געוואָרפען אין די אויגען, זענען געווען די „געיזערס", וואָס האָבען ארויסגע-שאָסען פון דער טיפעניש פון דער ערד הויכע פאָנטאַנען מיט וואַסער. איבערהויפּט שטאַרק האָט זיך געוואָרפען אין די אוי-גען איין געיזער אַזאַ, וואָס האָט ארויסגעשאָסען אַ זייל מיט וואַסער איבער צוויי הונדערט פוס די הויך. אויבען איז דאָס וואַ-סער צושפּרייט געוואָרען אין שפּריצלאַך, אין וועלכע אַ רעגענבוי-גען האָט געשפּילט, און דערנאָך איז דאָס וואַסער צוריק אראָפּ-געפאַלען אויף דער ערד אין אַ רעגען. אונטען איז פון אָט דעם רעגען געוואָרען אַ טייכעל, און דאָס טייכעל איז באַלד ערגעץ פארשוואונדען, ווי עס זאָל זיך איינזאַפּען צוריק אין דער צע-לעכערטער ערד.

אָט דער געיזער האָט געשלאָגען אַ פאָנטאַן מיט וואַסער פון אונטער דער ערד פאַר צוועלף מינוט צייט; און דערנאָך האָט ער זיך פּלוצים אָפּגעשטעלט, און נאָר אַ קליינע עפענונג האָט זיך געזעהן אויף יענעם אָרט אויף דער ערד, פון וואַנען דער פאָנטאַן האָט געשלאָגען. אַכט און דרייסיג מינוט איז געווען שטיל און רוהיג, און דערנאָך האָט אין אָט דער עפענונג אָנגע-הויבען כאָרכלען, און דאַן האָט זיך פון דער ערד ווידער געהוי-בען אַ זייל מיט וואַסער, וואָס האָט אָנגעהאַלטען פאַר צוועלף מי-נוט, און דערנאָך איז ווידער שטיל געוואָרען. און אַזוי האָט זיך עס ווידערהאָלט די גאַנצע צייט: אַכט און דרייסיג מינוט איז שטיל און רוהיג, און דערנאָך שלאָגט אַ פאָנטאַן מיט וואַ-סער איאבער צוויי הונדערט פוס די הויך פאַר צוועלף מינוט צייט.

אָט דער געיזער האָט האָפמאַנ'ען דערמאָנט אָן אַן אַנדער געיזער, וועלכען ער האָט אַמאָל געזעהן אין אַמעריקע. דאָס איז דער באַרימטער „אָלד פּייטפול" געיזער פון יעלאָוסטאָן פּאַרק. דער „אָלד פּייטפול" שלאָגט פון אונטער דער ערד פאַר פינף מינוט צייט און הויבט זיך הונדערט פוס הויך. פאַר פינף מינוט איז ער טעטיג, דערנאָך שטעלט ער זיך אָפּ און בלייבט רוהיג פאַר פינף און פופציג מינוט, און דערנאָך ווערט ער ווידער טע-טיג פאַר פינף מינוט צייט. און אָט די פּעריאָדישקייט זיינע ווערט אָנגעהאַלטען פאַר יאָהרען און יאָהרען מיט אַזאַ מערק-ווירדיגער שטענדיגקייט, אַז טוריסטען שטעלען אויף איהם אָן זייערע זייגערס.

נאָך אַ זאַך האָט דאָ האָפמאַן אַנטדעקט, און פאַר אָט דער אַנטדעקונג זיינער האָט ער שיער מיט זיין לעבען באַצאָהלט. ער איז אַזוי געשטאַנען און געקוקט אויף אַ געיזער, ווען פּלוצים איז ווי פון הימעל אַראָפּגעפאַלען אַ גרויסער שטיין און גלייך לע-בען זיינע פיס. וואָלט האָפמאַן געשטאַנען מיט אַ האַלבען טראָט ווייטער, וואָלט דער שטיין איהם געפאַלען אין קאָפּ אַריין, און דאַן וואָלטען מיר דאָ געדאַרפט פאַרענדיגען די געשיכטע אונ-זערע נאָך איידער מיר האָבען אונזער העלט אַריבערגעבראַכט אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך. אָבער האָפמאַנ'ען איז גע-ווען באַשערט צו האָבען נאָך אַ סך צרות, איז דער שטיין גע-פאַלען אַ האַלבען טראָט ווייטער, און אונזער העלד איז געבליבען לעבען.

אָבער פון וואַנען האָט זיך דער שטיין גענומען? האָפמאַן האָט זיך איינגעבויגען און איהם באַטראַכט און איהם דערקענט. דאָס איז געווען אַ „וואולקאַנישע באָמבע"; אַ שטיין אַזאַ, וואָס ווערט אַרויסגעשאָסען פון וואולקאַנען. האָפמאַן האָט דעם שטיין דערקענט, ווייל אַזעלכע וואולקאַנישע באָמבעס האָט ער שוין ניט איין מאָל געזעהן אין די נאַטור-היסטאָרישע מוזעאומס. ער האָט זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זייטען און דערזעהן דעם אָרט, פון וואַ-נען דער שטיין איז געקומען. דאָס איז געווען אַ קליין בערגעלע, ניט העכער פון אַ מענשליכען וואוקס. אין שפּיץ פון בערגעל איז געווען אַן עפענונג, דורך וועלכער אַ געדיכטע פּאַרע האָט די גאַנצע צייט געשלאָגען. און פון צייט צו צייט איז פון דאָרטען

אַרויסגעשאָסען געוואָרען אַ שטיין. אַמאָל אַ גרעסערער, און אַמאָל אַ קלענערער; אַמאָל האָט זיך דער שטיין געהויבען הויך און אַמאָל ניט אַזוי הויך. און געווען איז אָט דאָס בערגעל אַן אמת׳ער וואולקאַן, כאָטש אַ מיניאַטורער. און אַזעלכע מיניאַטורע וואול-קאַנען האָט האָפמאַן דאָ געזעהן עטליכע.

אָבער דאָס אינטערעסאַנטסטע, וואָס האָפמאַן האָט דאָ געזעהן, זיינען געווען יענע זאַכען, וואָס האָבען קענטיג געגעבען גרונט פאַר דער לעגענדע וועגען דעם סמבטיון. דאָס זיינען געווען לענג-ליכע טייכלעך, ניט מעהר ווי אַ פופצעהן-צוואַנציג שפּאַן די ברייט און עטליכע צעהנדליג שפּאַן די לענג. און דאָס וואַסער אין אָט די טייכלעך האָט זיך שטענדיג געוואָרפען, געקאָכט און געזאָדען, ווי אין אַ זודיגען טשייניק. אַזעלכע קאָכיגע טייכלעך זיינען דאָ געווען אַ סך און געדיכט איינער לעבען צווייטען. אייניגע זיינען געווען גרעסערע און אַנדערע זיינען געווען קלענערע. האָפמאַן איז צוגעגאַנגען נאָהענט צו איינעם פון זיי און איהם באַטראַכט. דאָס וואַסער איז געווען קלאָר און דורכזיכטיג, און אויפ׳ן באָדען פון טייכעל האָבען זיך געזעהן קליינע עפּענונגען, אָדער לעכער אין דער ערד. און דאָ איז האָפמאַנ׳ען געוואָרען קלאָר די גאַנצע מעשה. עס האָט זיך אַרויסגעצייגט, אַז אָט די קאָכיגע טייכלעך, אָדער סמבטיונ׳דלעך, ווי האָפמאַן האָט זיי אָנגערופען, זיינען געווען ניט מעהר און ניט ווייניגער ווי גאַנצע גרופּען פון קליינע גייזערס, געדיכט אָנגעזעצט איינער לעבען צווייטען. דאָס וואַסער, וואָס האָט אַרויסגעשלאָגען פון די באַזונדערע גייזערס, האָט זיך צו-זאַמענגעגאָסען אין איין טייכעל; און פון באָדען פון טייכעל האָט געהאַלטען אין אַרויסשלאָגען פרישע וואַסער פון אונטער דער ערד, האָט עס אויסגעזעהן ווי דאָס וואַסער האַלט דאָ אין קאָכען און זידען.

און אַזוי איז עס געווען מיט איין קאָכיגען טייכעל, אָדער סמבטיונ׳דעל אַזאַ, און אַזוי מיט אַ צווייטען און מיט אַ דריי-טען און מיט אַלע איבעריגע, וועלכע האָפמאַן האָט אונטערזוכט.

און פּלוצים האָט האָפמאַן דערפיהלט, אַז ער האָט געמאַכט אַ גרויסע געאָלאָגישע אַנטדעקונג. פאַר הונדערטער און הונדער-טער יאָהרען האָט זיך אַ פאָלק אַרומגעטראָגען מיט אַ לעגענדע וועגען אַ סמבטיון, וואָס קאָכט און זידט און וואַרפט מיט שטיי-

נער, און איבערנאַטירליכע כחות און אָבערגלויבען זיינען מיט אַמאָל באַזיגט געוואָרן. מער ווי איבער אַלע אַנדערע חלקים פון נאַטור-פאָרשונג האָבן „די אויפגעקלערטע״ דער לעגענדע געוועון פאַרבונדען. די מעהר „אויפגעקלעהרטע״ האָבען אין דעם ניט געגלויבט, ווייל עס איז געוועזן צו לעגענדאַריש און „איבערנאַטירליך״. און פּלוצים איז געקומען ער, האָפּמאַן, אַ פּשוט׳ער צייטונגס-שרייבער, און געמאַכט די גרויסע אַנטדעקונג, אַז אַ סמבטיון איז ווירקליך פאַראַן אויף דער ערד; אַז עס איז נִיט קיין לעגענדע, און אַז דאָ ווירקען די זעלבע נאַטירליכע כחות, וואָס אין דעם „טאָל פון צעהן טויזענט רויכען״ אין אַלאַסקאַ, אין יעלאָוסטאָן פּאַרק, אויף דעם אינזעל אייסלאַנד, אויף דעם אינזעל ניי-זעלאַנד, און אויף פילע אַנדערע ערטער אויף דער ערד און טיילווייז אפילו אין די „סאַראַטאָגאַ ספּרינגס״. נאָר דאָ, אין אָט דעם טאָל פון סמבטיון, זיינען אָט די אַלע אויסדרוקען פון די אונטעראירדישע כחות געוועון קאָנצענטרירט אין אַ פיל גרעסערער פאָרם און אין אַ ברייטערען מאַסשטאַב, ווי אויף וועלכען עס איז אַנדער אָרט אויף דער ערד. עס האָט זיך געדאַכט, אַז אָט דאָ, אויפ׳ן גרענעץ פון דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך, איז געוועזן דאָס מויל און די נאָזלעכער, דורך וועלכע די ערד האָט געאָטעמט.

איז האָפּמאַן געשטאַנען אויפ׳ן ברעג פון דעם סמבטיון מיט די הענט פאַרלייגט אויפ׳ן ברוסט און מיט אַ הויך און שטאָלץ פאַרריסענעם קאָפּ און מיט אויגען וואָס האָבען געגלאַנצט פון באַגייסטערונג און געקוקט אין דער ווייט אריין. ער האָט געקוקט אין דער ווייט אריין, אָבער געזעהן האָט ער פאַר זיך גאָרניט, ווייל זיין גייסטיגער בליק איז געוועזן פאַרטיפט אין זיך אַליין. זיין מוח האָט שנעל און שטורמיש געאַרבעט, און דער גאַנצער וועזען זיינער איז געוועזן אָנגעפילט מיט דער באַגייסטערונג פון איינעם, וואָס האָט געמאַכט אַ גרויסע און וויכטיגע ענטדעקונג . . .

לאַנג איז האָפּמאַן אַזוי געשטאַנען אַ פאַרטראַכטער און אַ באַגייסטערטער: אָבער בּיסלאַכווייז האָט ער זיך אָנגעהויבען באַרוהיגען, און די פראַגע האָט זיך ביי איהם אויפגעהויבען: ווי אַזוי געהט מען אריבער אָט דעם שטורמישען און פאַררעטערישען טאָל?

האָפּמאַן האָט אָנגעהויבען ארומגעהן איבער דער לענג פון טאָל און זוכען אַן אָרט, וואו ער זאָל קענען אריבער, און אַזאַ אָרט

ניט געפונען. די אַלע סמבטיונדלאַך, געיזערס און לעכער, וואָס האָבען געאָטעמט מיט הייסע פּאַרע אָדער הייסע גאַזען, זיינען געווען אַזוי געדיכט אָנגעשטעלט איינער לעבען צווייטען, אַז מען האָט דורך זיי ניט געקענט דורכגעהן. האָט ער אויפגעגעבען דאָס זוכען און באַשלאָסען צו זיצען און וואַרטען ביז עס וועט קומען דער נאַטירליכער פּעריאָד פון דעם שטילשטאַנד.

אָט דער נאַטירליכער פּעריאָד פון שטילשטאַנד איז געקומען ערשט אויף מאָרגען. פרייטאָג, שפּעט נאָך האַלבען טאָג. האַפּמאַן האָט אָנגעהויבען באַמערקען עפּעס אַן ענדערונג אין דעם טאָל. איינער נאָכ'ן צווייטען האָבען זיך די קאָכיגע טייכלעך אָנגעהויבען בארוהיגען. זיי האָבען אויפגעהערט צו קאָכען און זידען, און באַלד נאָך דעם איז דאָס וואַסער פון זיי אַנטרונען, ווער ווייס וואוהין, און זיי זיינען אויסגעטריקענט געוואָרען.

האַפּמאַן האָט לאַנג ניט געוואַרט און אָנגעהויבען שפּאַנען פאָראויס, אַראָפּלאָזענדיג זיך אין די באָדענס פון אָט די אויסגעטריקענטע סמבטיונדלאַך און אַרויסקריכענדיג פון דער צווייטער זייט. די גאַנצע צייט האָט ער געהאַלטען דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזען מיט די אויגען צו דער ערד, ווייל יעדען טראָט האָט מען דאָ געמוזט פריהער גוט אויספאָרשען. און ווען ער האָט נאָך אַמאָל אויפגעהויבען דעם קאָפּ און זיך אַרומגעקוקט, איז ער שוין געווען אויף דער צווייטער זייט סמבטיון, און פאַר זיינע אויגען איז געשטאַנען אַ הויכער פעלזיגער באַרג.

7.

איצטער איז פאַר האַפּמאַנ'ען ענטשטאַנען אַ נייע פּראָבלעם: ווי אַזוי קלעטערט מען אַרויף אויף אָט דער פעלזיגער וואַנט וואָס הויבט זיך אַ מייל די הויך? אָבער דערווייל האָט ער זיך נאָך ניט געאיילט. ער האָט באַשלאָסען צו פאַרבלייבען דאָ אַ גאַנצען מעת-לעת און זעהן ווי אַזוי דער סמבטיון וועט ווערען ווידער טעטיג. האָט ער איבערגעוואַרט דעם גאַנצען טאָג פרייטאָג און די גאַנצע נאַכט אויף שבת. אויף מאָרגען, שבת פאַרנאַכט, האָט ער פלוצים דערפיהלט אַ לייכטען ציטער אונטער די פיס. די ערד האָט זיך אַ לייכטען וויג געטאָן. עס האָט זיך דערהערט אַ לייכ-

טער גערויש, וואָס איז געקומען פון דער טיפעניש פון דער ערד, ווי דאָרטען זאָלען זיך שטיינער קייקלען. די מיניאַטורע וואולקאַנען האָבען אָנגעהויבען רויכערען; די סאַמבטיונדלעך האָבען זיך אָנגעהויבען אָנפילען מיט וואַסער, און דאָס וואַסער האָט אָנגעהויבען קאָכען און זידען און וואַרפען זיך ווי אַ טשייניק. נאָך אַן אָפּרוה פון פיר און צוואַנציג שעה איז דער סמבטיון ווידער געוואָרען טעטיג.

דער פעלז האָט זיך געהויבען אין דער הויך ווי אַ וואַנט, אָבער די וואַנט איז ניט געווען קיין גלייכע. ערטערווייז איז זי געווען אָנגעבויגען; ערטערווייז האָבען פון איהר אַרויסגעשטעקט באַזונדערע שטיינער, און דאָ און דאָרטען האָבען זיך פאַרמירט נישען און קליינע פּלאַטפאָרמעס.

האָפמאַן האָט געפונען אַן אָרט, וואָס האָט אויסגעזעהן פּאַסיגער און אָנגעהויבען קלעטערען באַרג-אַרויף, אָנכאַפּענדיג זיך מיט די פיס אויף און די באַזונדערע שטיינער און נישען. ער האָט שוין געהאַט אַרויפגעקלעטערט כמעט האַלב וועג ווען ער האָט זיך אַרומגעזעהן, אַז ווייטער קלעטערען קען מען ניט; און ער האָט זיך געמוזט אַראָפּלאָזען צוריק אויף דער ערד.

ער האָט אָנגעהויבען אַרומגעהן איבער'ן טאָל מיט אַ פּאַריסענעם קאָפּ און זוכען אַ בעסערען אָרט. ענדליך האָט ער געפונען אַזאַ אָרט, וואָס האָט אויסגעזעהן צו זיין בעסער פאַר'ן ערשטען; אָבער דאָ איז ווידער פאַרגעקומען די זעלבע זאַך: ווען ער איז שוין געווען האַלב וועג אַרויף, האָט ער זיך געמוזט צוריק אַראָפּלאָזען, ווייל ווייטער קלעטערען האָט ער ניט געקענט.

דאָס קלעטערען האָט איהם שרעקליך אויסגעמאַטערט, און יעדעם מאָל ווען ער איז אַראָפּגעקראָכען אויף דער ערד האָט ער געמוזט זיצען און אָפּרוהען זיך. און עס איז שוין געווען שפּעט ווען ער האָט געמאַכט דעם דריטען פּאַרזוך.

ער האָט לאַנג און אָנגעשטרענגט געקלעטערט, עטליכע מאָל האָט זיך דער שטיין, אויף וועלכען ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט, אַרויסגעריסען פון אונטער זיין פוס און איז אַראָפּגעפאַלען, און האָפמאַנ'ען האָט זיך געדאַכט, אַז ער אַליין פאַלט אויך אַראָפּ. ער האָט זיך אָבער איינגעקלאַמערט מיט די פינגער אין די שטיינער, זיך איינגעהאַלטען און איז געקראָכען אַלץ העכער און העכער. און

ווען ער איז ענדליך ארויפגעקראָכען אויפ'ן שפּיץ פון בארג, האָט זיך שוין די נאַכט אַנגערוקט און עס איז שוין געווען פינסטער.

דער אויבען פון בארג איז ניט געווען שפּיציג, נאָר פלאַך; אזוי פלאַך, אז אויטאָמאָבילען האָבען דאָ געקענט פאָהרען. ווי גרויס דער פלאַך איז געווען — האָט ער אין דער פינסטער ניט געקענט אָפּשאַצען. און די ערשטע זאַך, וואָס ער האָט דערפיהלט, ווען ער איז אַהער ארויפגעקראָכען איז, אז דאָ בלאָזט אַ שטארקער ווינט. דער ווינט האָט געבלאָזען מיט אַ רעגעלמעסיגער שטענדיג-קייט, ווי פון אַ מאַשין, און פון דער זייט פון סמבטיון און אין דער ריכטונג צום לאַנד פון די רויטע אידעלאַך.

האָפּמאַן איז אָפּגעגאַנגען אַ שטיק וועג פון ברעג און זיך אוועקגעזעצט. ער איז געווען שרעקליך מיד און הונגעריג. האָט ער ארויסגענומען פון פּעקעל דאָס לעצטע שטיקעל ברויט, וואָס ער האָט געהאָט און עס אויפגעגעסען און פארטרונקען מיט דאָס לעצטע ביסעל וואסער, וואָס ער האָט מיט זיך געהאַט. דערנאָך האָט ער זיך אויסגעצויגען אויף דער ערד און אונטערגעלייגט דאָס כמעט אויסגעליידיגטע פּעקעל צוקאָפּענס.

אָבער לאַנג ליגען האָט ער ניט געקענט. דער ווינט האָט שטארק געבלאָזען, און עס איז איהם געווען קאַלט. האָט ער זיך באַלד אויפגעהויבען, האָט אַ ביסעל ארומגעטאַנצט און ארומ-געשפּרונגען ביז ער האָט זיך אָנגעוואַרימט, און זיך ווידער גע-לייגט אויף אַ צעהן-פופצעהן מינוט. און אזוי האָט זיך עס ביי איהם ווידערהאָלט אַ סך, אַ סך מאָל אין פארלויף פון יענער נאַכט, וואָס ער האָט פארבראַכט אויפ'ן גרענעץ מיט דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך.

יענע נאַכט האָט זיך פאַר איהם געצויגען שרעקליך לאַנג און עס האָט אויסגעזעהן, אז עס וועט צו איהר קיינמאָל קיין סוף ניט קומען. דאָס איז געווען די לענגסטע נאַכט ,וואָס האָפּמאַן האָט אמאָל איבערגעלעבט.

אָבער ווי לאַנג די נאַכט האָט זיך ניט געצויגען, איז דאָך אפילו צו איהר אויך געקומען אַ סוף, און ענדליך האָט אָנגעהויבען טאָ-גען. דער מערב-זייט פון הימעל אויף יענער זייט סמבטיון איז נאָך געווען איינגאַנצען שווארץ און פול מיט בלישטשענדע שטערען; אָבער די מזרח-זייט פון הימעל, איבער דעם לאַנד פון די רויטע

אידעלאַך, איז שוין געווען בלאָס און נאָר די גרעסערע און העכ־לערע שטערען האָבען נאָך אָנגעפיהרט דעם קאַמף מיט דער ליכט פון דעם אויפגעהענדען טאָג און זיך נאָך געלאָזט מערקען; דער טאָג איז אָבער געווען שטאַרקער פאַר זיי, און איינציגווייז זיינען זיי אויך פאַרשוואונדען.

אין דער בלאַסקייט פון דעם מזרח־הימעל האָט האָפמאַן געזעהן, אַז דער פלאַך אויף וועלכען ער האָט זיך געפונען איז געווען עטליכע הונדערט פוס ברייט, אָבער אין דער לענג האָט ער ניט געזעהן, ניט קיין אָנהויב און ניט קיין סוף. איז ער אריבער די ברייט פון פלאַך און איז צוגעגאַנגען צום צווייטען ברעג וואָס איז איבער דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך. און דאָ, ביים סאַמע ברעג, האָט זיך געצויגען אַ שטיינערנע פאַרענטשע, וואָס האָט דערגרייכט האָפמאַנ׳ען ביז׳ן ברוסט; און די פאַרענטשע האָט זיך געצויגען איבער דער גאַנצער לענג פון ברעג.

האָפמאַן האָט זיך אָנגעשפאַרט אָן דער פאַרענטשע, האָט זיך איבערגעבויגען און אַראָפּגעקוקט. דאָ האָט זיך דער באַרג אַראָפּגעלאָזען כמעט אין אַ גלייכער וואַנט; און געווען איז די וואַנט אַזוי גלאַט אַרומגעהאַקט, ווי אויסגעגאָסען פון צעמענט.

און נאָך אַ זאַך האָט האָפמאַן דאָ דערזעהן: אַ הונדערט פוס טיף אונטער זיינע פיס האָט זיך פאַרשפרייט אַ ים פון וואָלקענס. אין דער ברייט, דאָס הייסט, פון דער וואַנט און טיף אין לאַנד אריין, האָט זיך דער ים פון וואָלקענס געצויגען אַ מייל אָדער צוויי; אָבער אין דער לענג האָט זיך דער וואָלקען־ים געצויגען צוזאַמען מיט׳ן באַרג, אַזוי אַז האָפמאַן האָט דאָ אויך ניט געקאָנט דערקענען, וואו עס הויבט זיך אָן און וואו עס ענדיגט זיך.

אויפ׳ן מזרח־זייט פון הימעל, פונקט אַנטקעגען איהם, האָט אָנגעהויבען אויפגעהן די זון. פריהער איז פון הינטער דעם האָריזאָנט אַרויסגעקראָכען אַ שטיקעל פון דער זון, און מיט יעדער סעקונדע האָט זי זיך געהויבען העכער און העכער; און ענדליך איז פון דאָרטען אַרויסגעקראָכען אַ זעהר גרויסע זון, קיילעכדיג, ווי אַ טעלער און רויט, ווי פייער. מיט איהר אונטערשטען ראַנד האָט זי אָנגעריהרט דעם האָריזאָנט; און פון דער אויפגעהענדער זון איז דער ים פון וואָלקענס געוואָרען בלוט־רויט, ווי אָפּגעפאַרבט.

האָפמאַן איז געשטאַנען ביים ברעג פון באַרג אָנגעשפאַרט אויף

דער פּאַרענטשע און געקוקט פאַר זיך. ער איז געווען מיד, הונגע-ריג און שלעפעריג, און פון דעם שאַרפען ווינט, וואָס האָט גע-בלאָזען אַזוי שטענדיג, מאַנאָטאָן און אַהן און אַן אויפהער, איז איהם געווען קאַלט. אָבער דאָס בילד, וואָס האָט זיך צעשפּרייט אונ-טער איהם איז געווען אַזאַ כשופ׳דיגע, אַזאַ באַצויבערענדע, אַז ער האָט זיך ניט געקאָנט אָפּרייסען פון איהר. איז ער געשטאַנען און געקוקט און געקוקט.

און די זון האָט זיך געהויבען אַלץ העכער און איז געוואָרען אַלץ בלאַסער. דער ים פון וואָלקענס אונטער זיינע פיס, וואָס איז נאָר-וואָס געווען אַזוי פייער רויט, האָט געקראָגען אַן אָרענדזש-קאָליר. און ווען די זון האָט זיך אויפגעהויבען נאָך העכער, איז דער ים פון וואָלקענס געוואָרען ווייס ווי שניי.

עס האָט זיך געדאַכט, אַז אונטער זיינע פיס איז צעשפּרייט אַ פאַנטאַסטישער לופטיגער טעפּיך פון שטיקער זילבער-ווייסע וואַ-טע. די וואַטע איז באַשטאַנען פון גרויסע קנוילען, וואָס האָבען זיך לאַנגזאַם באַוועגט, זיך לייכט און גראַציעז געקייקלט און זיך גע-ריבען אי אַן דער זייט פון באַרג, אי איינער אָן דעם צווייטען.

האָפּמאַן איז געשטאַנען ביים ברעג פון באַרג, געקוקט אויף דעם ים פון וואָלקענס אונטער זיינע פיס און געטראַכט:

„וואָס טוט זיך אונטער אָט די וואָלקענס? וואָס איז אונטער זיי? וואָס פאַרשטעלען זיי מיט זיך און וואָס דעקען זיי מיט זיך צו?...“

„און ווי אַזוי לאָזט מען זיך אַראָפּ פון דעם הויכען באַרג אין יענעם לאַנד, וואָס אונטער אָט די וואָלקענס?“

הינטער איהם האָט געבלאָזען אַ ווינט, און טיף אין זיין האַרצען האָט האָפּמאַן צו איהם מתפלל געווען און איהם געבעטען, ער זאָל איהם נעהמען אויף זיינע פליגלען און אַראָפּטראָגען אין דעם לאַנד, וואוהין ער האָט אַזוי לאַנג און מיט אַזויפיל מיה און אַנשטרענגונגען געשטרעבט. דער ווינט וואָלט עס מיט פאַר-געניגען געטאָן. זאָל זיך נאָר האָפּמאַן שטעלען מיט די פיס אויף דער פּאַרענטשע אויפ׳ן סאַמע ברעג. דער ווינט וועט איהם אָבער ניט גאַראַנטירען, אַז ער וועט איהם אַהין צושטעלען מיט גאַנצע ביינער...

האָט האָפמאַן גענומען אַרומקוקען זיך און זוכען אַ מעהר זי-
כערען אופן ווי אַזוי אַראָפּצולאָזען זיך אין יענעם לאַנד.

האָפמאַן האָט דערזעהן אַ קליין שטיבעל, וואָס איז געשטאַ-
נען אויפ'ן אויבערפלאַך פון באַרג, נאָר ווייט פון איהם. פון
דערווייטענס האָט עס אויסגעזעהן ווי אַ וועכטער-שטיבעל. מעג-
ליך, אַז דאָרטען שטעהען סאָלדאַטען מיט ביקסען און היטען די
גרעניץ און דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך. מעגליך, אַז ווען
ער וועט צוקומען נאָהענט, וועט מען איהם באַלד אַרעסטירען און
אָפּפיהרען אין דער מיליטערישער תפיסה. אָבער איהם האָט שוין
גאָרניט געשראָקען און גאָרניט געאַרט. זאָל עס זיין אַ סאָלדאַט
מיט אַ ביקס. אַבי אַ לעבעדיגער מענש . . . און צו יענעם שטי-
בעל האָט ער זיך געלאָזט געהן.

די אויבערפלאַך פון באַרג, איבער וועלכער ער איז געגאַנגען,
איז געווען זעהר ברייט און אַזוי גלאַט, ווי געפּלאַסטערט. האָפמאַן
האָט זיך גוט איינגעקוקט און אומעטום געזעהן סימנים פון אַר-
בייט פון מענשליכע הענט, פון דינאַמיט און פון מאַשינען. קענ-
טיג, אַז דאָ זיינען אַמאָל געווען פונקט אַזעלכע בערג, ווי אויף
יענער זייט סמבטיון, מיט הויכע און נידעריגע באַרג-שפּיצען און
מיט טיפע טאָלען צווישען זיי. זיינען געקומען מענשען — אָט די
מענשען פון דעם לאַנד אונטער דעם ים פון וואָלקענס, — האָבען
אַראָפּגעהאַקט די שפּיצען פון די בערג, פאַרשאָטען מיט זיי די
טאָלען און אויסגעגלייכט אַ וועג און נאָך געמאַכט פאַרענטשעס פון
איין זייט.

ער האָט זיך אַרומגעקוקט פון אַלע זייטען און זיך ניט געקאָנט
אָפּוואונדערען פון דעם ריזיגען אונטערנעהמונגס-גייסט פון די רוי-
טע אידעלאַך. וואָס פאַר אַ באַטרעף האָבען די פּיראַמידען און
אָבעליסקען פון עגיפּטען; די הויכע טורעמס פון בבל; די וועגען
און אַקוועדאַקטען פון דער רוימישער אימפּעריע; די טונעלען אין
די אַלפּען; די סאָב-וועגען און די בריקען פון ניו-יאָרק — אין
פאַרגלייך מיט דער מאַסע און דער גענויאַליטעט פון דער אינזשע-
נערישער אַרבייט, וואָס עס איז אָנגעווענדעט געוואָרען אויף די
שפּיצען פון די בערג, איבער וועלכער ער איז איצטער געגאַנגען,
ווי איבער אַן אומענדליך לאַנגען טיש! מיליאָנען און מיליאָנען קו-
ביק-פוס האָט מען געדאַרפט מיט דינאַמיט אַראָפּרייסען פון די

שפיצען פון די בערג, און דערנאָך דעם גאַנצען מאַטעריאַל אַריבערפיהרען און פאַרשיטען די טאָלען; און ערשט דערנאָך, דאָס אַלץ אויסגלייכען אין איין פלאַך! די צאָהל מענשען, וואָס איז געווען באַשעפטיגט ביי אָט דער ארבייט, האָט געמוזט זיין זעהר גרויס; און ווער ווייסט וויפיל לאַנגע יאָהרען עס האָט געדאַרפט געדויערען דורכצופיהרען אָט די קאָלאָסאַלסטע פון אַלע אינזשענערישע אונטערנעמונגען אויף דער ערד . . .

דער ווינט האָט אַלץ געבלאָזען מיט דער זעלבער שטענדיגער רעגעלמעסיגקייט, ווען האָפמאַן איז צוגעקומען צום שטיבעל. דאָס איז געווען אַ קליין הייזעל, טאָקע נישט מעהר ווי אַ וועכטער-שטיבעל, געבויט פון שטיינער. אויפ'ן פלאַטשיגען דאַך זיינען געווען אָנגעצויגען דראָטען און עס האָבען זיך דאָרטען געפונען פאַרשידענע אַפּאַראַטען און אינסטרומענטען, אָבער ניט קיין סאָלדאַטען מיט ביקסען און נישט קיין אַנדערע לעבעדיגע מענשען האָט מען דאָרטען ניט געזעהן.

האָפמאַן האָט אָנגעקלאַפּט אין טיר! אָבער קיינער האָט נישט געענטפערט. איז ער פאַרגאַנגען פון אַ זייט און אַריינגעקוקט דורכ'ן פענסטער. געזעהן האָט ער אַ צימער פול אָנגעשטעלט מיט פאַרשידענע אַפּאַראַטען און אינסטרומענטען. אָבער קיין מענשען האָט ער ניט געזעהן.

איז ער פאַרגאַנגען פון דער צווייטער זייט, צום ראַנד פון באַרג, און אַראָפּגעקוקט. און דערזעהן האָט ער אַ פּאָר רעלסען מיט אַ שטאָלענער קייט צווישען זיי, וואָס האָבען זיך געצויגען איבער דער אָנגעבויגענער זייט פון באַרג און וואָס זיינען פאַרשוואונדען ערגעץ אין דעם ים פון וואָלקענס. איבער אָט די רעלסען האָבען זיך וואַגאַנטשיקלאַך הפנים ארוויפגעהויבען און זיך אַראָפּגעלאָזען פון באַרג. און לעבען די רעלסען זיינען געווען טרעפּ אויסגעהאַקט אין דער זעלביגער וואַנט, און די טרעפּ זיינען אויך פאַרשוואונדען ערגעץ אין די וואָלקענס, אונטען.

האָפמאַן איז פאַרגאַנגען פון דער צווייטער זייט פון שטיבעל און זיך נאָר אַראָפּגעלאָזען די ערשטע צעהן טרעפּלאַך, ווען ער האָט מיט-אַ-מאָל דערפיהלט, אַז דער ווינט האָט אויפגעהערט צו בלאָזען. געבלאָזען האָט דער ווינט נאָר איבער דער אויבערפלאַך פון דעם באַרג, און האָפמאַן איז שוין איצטער געווען מיט אַ קאָפּ

נידעריגער פון אַט דער אויבערפלאַך. דער ווינט האָט איצטער געבלאָזן איבער זיין קאָפּ, אָבער ער אַליין איז פון ווינט שוין פּטור געוואָרען. און פאַר איהם איז ער געווען אַ גרויסע ערלייכ־טערונג. פאַר דער לאַנגער נאַכט און פאַר דעם גאַנצען פריהמאָרגען האָט איהם דער ווינט דורכגעבלאָזען דורך־און־דורך און איז איהם גוט דערגאַנגען די יאָהרען. און דאָ, מיט אַ קאָפּ נידעריגער פון אויבערפלאַך פון באַרג, איז קיין ווינט נישט געווען און עס איז געווען וואַרים, האָט האָפּמאַן לייכטער אָפּגעאַטעמט און זיך אַראָפּ־געלאָזען אַלץ נידעריגער און נידעריגער.

ער האָט אָנגעצעהלט אַ הונדערט און פופציג טרעפּלאַך, ווען זיי־נע פיס האָבען אָנגעריהרט די וואָלקענס. האָפּמאַן האָט זיך אָפּ־געשטעלט, און אין האַרצען האָט איהם אַ קלאַפּ געטאָן. נאָך אַ טוצען טרעפּלאַך — און ער וועט פאַרזינקען ווערען אין אַ מיסטע־ריעזער אַטמאָספּערע. ער וועט מעהר גאָרנישט קאָנען זעהן. און ווער ווייסט ווי דיק עס איז אָט דער שיכט מיט וואָלקענס, און ווער ווייסט וואָס דאָרטען, אונטער זיי טוט זיך . . .

אָבער לאַנג שטעהן און קלערען האָט ער ניט געטאָרט, ווייל די צייט איז אויך ניט געשטאַנען. האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזען נידע־ריגער און איז פאַרשוואונדען אין אַ מאַסע, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי שיטערע מילך ; און געווען איז די מאַסע אַזוי געדיכט, אַז ער האָט זיינע אייגענע פיס נישט געזעהן. געאַטעמט האָט זיך דאָ גאַנץ לייכט, אָבער אַ פייכטע קעלט האָט איהם אַרומגענומען ; און די קליידער אויף איהם זיינען געוואָרען פייכט.

האָפּמאַן האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אַלץ נידעריגער און נידערי־גער ; און ווען ער האָט אָנגעצעהלט נאָך אַ צוויי־הונדערט טרעפּ, איז ער פּלוצים אַרויס פון די וואָלקענס ; און דער ים פון וואָלקענס, וואָס איז מיט עטליכע מינוט פריהער געווען צעשפּרייט ווי אַ טעפּיך אונטער זיינע פיס, איז איצטער געוואָרען ווי אַ מין דאַך איבער זיין קאָפּ. עס איז איהם מיט־אַ־מאָל געוואָרען ליכטיג אין די אויגען, און דאַן האָט האָפּמאַן דערזעהן פאַר זיך אַזאַ פּאַנאָראַמע :

ער האָט דערזעהן פאַר זיך אַן אומענדליך גרויסען פעלד, וואָס האָט זיך געצויגען ביז'ן סאַמע האָריזאָנט. דאָס פעלד איז גע־ווען צעטיילט אין נישט־סימעטרישע קעסטעלאַך, גרעסער און קלע־נערע ; און די קעסטעלאַך זיינען געווען פון פאַרשידענע קאָלירען

און שאַטירונגען לויט דעם קאָליר פון די פלאַנצען וואָס האָבען אויף זיי געוואַקסען.

איין קעסטעל איז געווען העל-גרין; אַ צווייטע קעסטעל איז געווען כמעט שוואַרץ-גרין. עס זיינען געווען קעסטעלאַך שוואַרצע פון פריש צעאַקערטע ערד, און עס זיינען געווען קעסטעלאַך רויטע, ראָזעווע, געלע און פון אַנדערע קאָלירען לויט דעם מין בלומען אָדער פלאַנצען וואָס האָבען אויף זיי געוואַקסען.

דירעקט אונטער זיינע פיס, ביי דער זייט פון באַרג, האָט זיך געצויגען אַ לאַנגער, אָבער ניט קיין ברייטער טייך. און מעגליך, אַז דאָס איז געווען אַ קינסטליכער קאַנאַל, ווייל די ברעגען זיינען געווען זעהר גלייכע, ווי אויסגעאַרבייט פון מענשליכע הענט.

דאָס אומענדליך פעלד, וואָס האָט זיך פאַר זיינע אויגען צעשפּרייט, איז דאָ און דאָרטען געווען איבערגעשניטען מיט העלע פאַסען. דאָס זיינען געווען ברייטע געפלאַסטערטע וועגען. איין וועג אַזאַ האָט זיך אָנגעפאַנגען דירעקט אונטער זיינע פיס און זיך אוועקגעצויגען אין אַ גלייכער ליניע ערגעץ אין דער טיפעניש פון לאַנד און איז פאַרשוואונדען אויפ'ן האָריזאָנט. קענטיג, אַז אָט דער וועג האָט עס געפיהרט צו יענעם שטיבעל אויפ'ן שפּיץ באַרג, וועלכען האָפמאַן האָט פריהער געזעהן און וואָס מוז הפנים זיין אַ מין וויסענשאַפטליכע אָבסערוואַטאָריע.

דאָ און דאָרט זיינען איבער'ן פעלד געווען צעוואָרפען הויכע בלישטשענדע טורעמס. איין טורעם אַזאַ האָט זיך געפונען ניט מעהר ווי אַ פּאָר מייל פון איהם און איז געשטאַנען לעבען דעם וועג, וואָס האָט זיך אָנגעפאַנגען אונטער זיינע פיס. אָבער אַ חוץ אָט די טורעמס האָט ער קיין הייזער, שטעדט, דערפער אָדער פאַרמס נישט געזעהן. איבער די ברייטע וועגען זיינען קיין אָטאָמאָבילען נישט געלאָפען; אין דער לופטען זיינען קיין עראָפּלאַנען ניט געפלויגען, און איבערהויפּט האָט מען דאָ קיין איין לעבעדיגען נפש ניט געזעהן, ניט קיין מענש און ניט קיין חיה. נאָר פויגלען זיינען געפלויגען אין דער לופטען, אי איינציגוויין, אי אין סטאַיעס.

האָפמאַן האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אַלץ נידעריגער און נידעריגער; אָבער איידער די טרעפּ האָבען דערגרייכט די ערד, האָבען זיי זיך אויסגעצויגען אין אַ בריקעל איבער דעם טייכעל. איבער דעם זעלבען בריקעל זיינען אויך געווען אויסגעלייגט די רעל-

סען, וועלכע האָבען זיך געצויגען בארג אראָפּ פון זיין לינקער זייט.
האָפּמאַן איז אריבער דעם בריקעל און האָט דערגרייכט דאָס לעצטע טרעפּעל. ער האָט געמאַכט נאָך איין טראָט און זיך גע־שטעלט מיטביידע פיס אויף דער ערד, אויף דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאָך.

8.

דאָרטען, וואו די טרעפּ האָבען זיך געענדיגט, האָט זיך אָנגעהויבען דער וועג, וועלכען האָפּמאַן האָט פריהער געזעהן. אי־בער דעם וועג האָט ער זיך געלאָזט געהן.
דער וועג איז געווען א ברייטער. פון ביידע זייטען וועג האָבען זיך געהויבען הויכע בוימער. אייניגע זיינען איהם געווען באַ־קאַנט, און אַנדערע — ניט. דער וועג גופא איז געווען געפּלאַס־טערט מיט אַזאַ ווייכען שטאָף, ווי גומי. עס איז געווען ווייך און באַקוועם צו טרעטען ווי אויף א טעפּיך, און דער טראָט האָט זיך נישט געגליטשט.
דאָ, וואו האָפּמאַן איז פון אָנפאַנג געגאַנגען, איז נאָך געווען א ביסעל טונקעל, ווייל דער הימעל איז געווען פארשטעלט פון א דאַך מיט וואָלקענס. אָבער דאָרטען, אַהינצו ווייטער מיט'ן וועג, איז שוין געווען ליכטיג, ווייל דער וואָלקען האָט זיך דאָרטען געענדיגט.
הינטער די בוימער, וואָס זיינען געשטאַנען פון ביידע זייטען פעלד, און אַביסעל אָפּגעטראָטען פון די בוימער, האָט זיך אָנ־געפאַנגען א פעלד, אויף וועלכען פלאַנצען זיינען געוואַקסען. אויפ'ן פעלד, צווישען די פלאַנצען, אָפּגעטראָטען ווייט איינער פון צוויי־טען, זיינען געשטאַנען סלופּעס עטוואָס העכער פון מענשליכען וואוקס; און צווישען די סלופּעס זיינען געהאַנגען דראָטען. און וואָלטען די סלופּעס מיט דראָטען געווען אויסגעצויגען אין איין ליניע, וואָלט האָפּמאַן געווען זיכער, אַז דאָס זיינען טעלעפאָן־ און טעלעגראַף־דראָטען. אָבער דאָ זיינען די דראָטען געווען צעשפּרייט ווי א ריזיגע שיטערע נעץ איבער'ן פעלד.
האָפּמאַן האָט זיך פארקירעוועט אויפ'ן פעלד. ער האָט גע־וואָלט נעהענטער זעהן וואָס פאַר א פלאַנצען עס וואַקסען דאָר־טען און וואָס פאַר א דראָטען דאָס זיינען. אָבער ווי נאָר ער איז

צוגעגאנגען נאָהענט, האָט ער דערפיהלט ווי א מאַסע נאָדלען זיי־נען איהם באַפאַלען און האָבען איהם אָנגעהויבען שטעכען איבער אַלע טיילען פון קערפּער. איז ער אָפּגעלאָפען צוריק און ווידער אָנגעהויבען געהן איבער׳ן וועג. אביסעל שפּעטער האָט ער זיך ווי־דער פאַרקירעוועט אויפ׳ן פעלד, אָבער היינטיגס מאָל פאָרזיכטי־גער; און ווידער האָבען איהם נאָדלען אָנגעהויבען שטעכען, ווען ער איז צוגעגאַנגען גענוג נאָהענט. האָט ער אויפגעגעבען דעם פעלד מיט די דראָטען וואָס שיסען מיט ניט זעהבארע נאָדלען, און זיך געלאָזט געהן ווייטער איבער׳ן וועג.

ער איז אָפּגעגאַנגען נאָך א שטיק וועג און איז אַרויס פון אונטער דעם דאַך מיט וואָלקענס. דאָ איז געווען ליכטיגער, וואַ־רימער און עפּעס ווי פרייער און גרוימער. די לופט איז געווען דורכזיכטיג און בלוי און פול מיט פרישקייט און אַראָמאַט. עס האָט זיך געאָטעמט אזוי לייכט, און יעדער אָטעם האָט איהם אָנ־געפילט מיט פרישקייט, מיט ענערגיע און פריידיגקייט. כאָטש ער איז געווען זעהר מיד, הונגעריג און ניט אויסגעשלאָפען, האָט זיך איהם דאָך געוואָלט אזוי געהן און אָטעמען, אָטעמען און געהן און ניט טראַכטען וועגען דאָס שפּעטערדיגע.

און אזוי געהענדיג איז ער דערגאַנגען ביז׳ן טורעם, וועלכען ער האָט פריהער געזעהן. דער טורעם איז געווען א מאָדנער, ניט קיין געוועהנליכער און האָט געהאַט אזא פאַנטאַסטישען אויסזעהן. ער האָט אויסגעזעהן גיכער אַן אילוסטראַציע צו א צויבער־מעשה׳־לע, ווי א ווירקליכקייט. אונטען איז דאָס געווען אַן אַכט־קאַנ־טיגער מויער געבויט פון א גרינליכען מין ציגעל, ניט ברייטער ווי איין גרויסער צימער און פינף שטאָק די הויך; און אויבען האָט זיך געהויבען א טורעם פון שטאָל און גלאָז. ניט קיין גלעזערנע שויבען, נאָר ריזיגע, דיקע און האַלב קיילעכדיגע שטיקער גלאָז, עהנליך צו די שייבעלאך פון „סוירטש לאַיטס״, נאָר גרויסע, אזעל־כע ריזיגע. און גאַנץ אויבען האָט זיך עס פאַרענדיגט מיט עפּעס א מאָדנעם קופּאָל.

אַרום דעם טורעם איז קיינער ניט געווען. האָפּמאַן האָט אָנ־געקלאַפּט אין טיר, אָבער קיינער האָט זיך ניט אָפּגערופען. און כאָטש ער איז געווען זיכער, אז די טיר איז געשלאָסען, דאָך האָט ער אָנגעריהרט דאָס הענטעל. אָבער די טיר איז ניט געווען גע־שלאָסען.

גרייט יעדע סעקונדע צו ציהען זיך צוריק אָדער ענטשולדיגען זיך, האָט האָפמאַן פאַרזיכטיג געעפענט די טיר און איז אריינ־געגאַנגען אין אַ גרויסען אַכט־קאַנטיגען צימער מיט שמאָלע הויכע פענסטער. קיינער איז דאָרטען ניט געווען. אין צימער איז געשטאַנען אַ שרייב־טיש, עטליכע שטולען, עטליכע אַפּאַראַטען, אַ ביכער שראַנק און אַנדערע קלייניגקייטען. אויף צוויי פון די ווענט זיינען געהאַנגען לאַנגע שפּיגלען אין טיפע שוואַרצע ראַמען. די שפּיגלען זיינען אָבער געווען מאַטאָווע, אַזוי, אַז מען האָט זיך אין זיי ניט געזעהן. ביי איין וואַנט זיינען געווען טרעפּ, וואָס האָבען געפיהרט אַרויף אויפ'ן העכערען שטאָק.

האָפמאַן האָט זיך געשטעלט אין מיטען צימער, האָט אָנגעהויבען הוסטען און אונטערקלאַפּען מיט די פיס אין דיל; אָבער קיינער האָט זיך ניט אָפּגערופען.

פאַרזיכטיג האָט ער אָנגעהויבען געהן מיט די טרעפּ אַרויף. און ווען ער איז אַריין אין דעם אויבערשטען צימער, האָט ער זיך דערזעהן אַרומגערינגעלט מיט פאַרשידענע אַפּאַראַטען און מאַשינען. ערגעץ האָבען שוואַך און מיסטעריעז געלויכטען קליינע עלעקטרישע לעמפּלאַך: ערגעץ האָבען זיך רעדלאַך געדרעהט אונטער גלאָז, און ערגעץ זיינען געפלויגען קליינע עלעקטרישע פונקען.

אויף האָפמאַנ'ען האָט עס אָנגעוואָרפען אַ שרעק; האָט ער זיך צוריק אַראָפּגעלאָזען אין אונטערשטען צימער. דאָ האָט ער זיך אַריינגעזעצט אין אַ שטול און געוואַרט. ער איז אָפּגעזעסען אַ צעהן־פופצעהן מינוט: און ווען קיינער האָט זיך ניט באַוויזען, האָט ער פאַרלאָרען די געדולד און איז צוריק אַרויס אין דרויסען: אפשר וועט ער דאָך עמיצען דערזעהן.

אין דרויסען איז ער געשטאַנען עטליכע מינוט און זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זייטען. אויפהויבענדיג זיין בליק אין דער הויך האָט ער זעהר ווייט און זעהר הויך דערזעהען פליהענדיג אַ מאָדנעם פויגעל. דער פויגעל איז געפלויגען ניט מיט די פליגלען צעשפּרייט פוןביידע זייטען, נאָר איין פליגעל פאָראויס, און דער צווייטער פון הינטען. עס האָט גיכער אויסגעזעהן ווי אַ שיפעל זאָל זיך טראָגען אין דער לופטען. קיין עראָפּלאַן האָט עס ניט געקענט זיין, ווייל דאָס, וואָס עס איז דאָרטען געפלויגען, איז געווען אַ שמאָלע זאַך און אַ לאַנגע, און אַן עראָפּלאַן איז אַ ברייטע

זאַך. דערצו האָט מען ניט געהערט דעם גערויש פון די טרייב-שרויפען.

און ווען דער דאָזיגער מיסטעריעזער „פויגעל" איז צוגעקומען אַ ביסעל נעהענטער, האָט זיך האַפּמאַן איבערצייגט, אַז דאָס איז טאַקע אַ פליהענדע שיפעל. אַ גאַנץ געוועהנליך שיפעל, ווי אויף'ן וואַסער, נאָר עס טראָגט זיך אין דער לופטען ווי דורך אַ כישוף.

און דאָס שיפעל האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אַלץ נידעריגער און צוגעקומען אַליי נעהענטער; און איידער האַפּמאַן איז געקומען צו זיך פון ערשטוינונג, האָט זיך דאָס שיפעל אַראָפּגעלאָזען אויף דער ערד ניט ווייט פון איהם. פון שיפעל איז אַרויסגעשפּרונגען אַ מאַן און זיך געלאָזט געהן גלייך צו האַפּמאַנ'ען.

געווען איז דער מאַן עטוואָס העכער פון מיטעלען וואוקס און פון אַ יאָהר דרייסיג. ער האָט אויסגעזעהן צו זיין אַ יונגערמאַן פול מיט לעבען און ענערגיע. דער טראַט איז געווען אַ לייכטער און אַ זיכערער, און געגאַנגען איז ער מיט אַ הויך פאַררייסענעם קאָפּ. דער ענטבלויזטער קאָפּ איז געווען באַדעקט מיט קורצע געקרייזעלטע רויטע האָר ווי פייער, און אויף דער אויבערשטער ליפּ — אַ פּאָר קורצע רויטע וואָנצלאַך. דאָס איבעריגע איז געווען גע-גאָלט. געטראָגען האָט ער אויף זיך אַ לייכט העמדעל מיט אַ ברייטען פאַרלייגטען קאָלנער און מיט קורצע אַרבעל, און אַ פּאָר קורצע הויזען, וואָס זיינען געהאַנגען אויף אַ פּאָר שלייקעס און קוים דערגרייכט די קני. אויף די פיס — אַ פּאָר קורצע שיך, און צווישען די הויזען און די שיך זיינען די פיס געווען נאַקעט.

צוגעהענדיג נאָהענט צו האַפּמאַנ'ען האָט דער מאַן אויסגע-שטרעקט זיין רעכטע האַנט און אויסגערופען:

—שלום עליכם!

דערזעהענדיג אַ לעבעדיגען מענשען און דערהערענדיג אַ אי-דיש וואָרט, האָט זיך האַפּמאַן שטאַרק דערפרעהט. האָט אָנגעכאַפּט דעם מאַנ'ס האַנט מיט זיינע ביידע הענט און זיי אָנגעהויבען שאָק-לען און טרייסלען:

— עליכם שלום! עליכם שלום!

דער מאַן האָט זיך געלאָזט טרייסלען די האַנט, האָט געקוקט אויף האַפּמאַנ'ען און גערולדיג געוואַרט.

— ווער זענט איהר? — האָט דער מאַן געפרעגט, ווען האַפּמאַן האָט אָפּגעלאָזען זיין האַנט.

— ווער זאָל איך זיין? אַ איד ווי אַלע אידען, — האָט האָפּ-מאַן פרעהליך געענטפערט.

— איר קומט פון מייוועך?

— „מייוועך“? — האָט האָפּמאַן פון אָנפאַנג ניט פארשטאַנען.

— איך מיין: איהר קומט פון יענער זייט? — האָט דער מאַן ערקלערט, אָנצייגענדיג מיט'ן קאָפּ אויף דעם בארג פון וואַנען האָפּמאַן איז געקומען.

— אָה — איהר מיינט: „מעבר“? פון יענער זייט? זיכער, זיכער קום איך פון מעבר, — האָט זיך האָפּמאַן דערפרעהט וואָס ער האָט ענדליך פארשטאַנען.

— ווי איז אייער נאָמען?

— סעם האָפּמאַן.

— סעם האָפּמאַן? „סעם“ מוז זיין אייער אייגענער נאָמען, און „האָפּמאַן“ איז הפנים אייער פאַמיליען נאָמען?

— יאָ, יאָ, — האָט האָפּמאַן באַשטעטיגט.

— סעם . . . סעם האָפּמאַן . . . איהר מוזט אודאי זיין פון אַמעריקע? „סעם“ קלינגט אַמעריקאַניש.

— יאָ, איך בין פון אַמעריקע.

— און איך האָב געמיינט, אַז איהר זענט פון אייראָפּאַ. און וואָס איז אייער אמת'ער . . . אייער אידישער נאָמען?

— שמואל.

— און אייער פאָטער'ס נאָמען?

— יצחק.

— אויף אונזער שטייגער איז אייער נאָמען שמואל בן יצחק, — האָט דער אומבאַקאַנטער איהם ערקלעהרט מיט אַ פריינדליכען שמייכעל.

— און ווי איז אייער נאָמען? — האָט האָפּמאַן געוואָלט ווי-סען.

— אברהם בן יונה, אָבער אין קורצען רופט מען מיך אברם.

— מיר איז זעהר אנגענעהם אייך צו קענען, — האָט האָפּמאַן דערויף געענטפערט און איהם ווידער געטרייסעלט די האַנט.

— איך זעהט אים צו זיין מיעד פון וועג — האָט אברם באַמערקט. — קומט אריין אינעווייניג. וועלען מיר זיך דערוויילע צוזעצען. מען וועט באַלד קומען נאָך אייך און מען וועט אייך אוועקפיהרען אין שטאָדט.

זיי זיינען אריין אין דעם צימער, וואו האָפמאַן האָט זיך פריהער ארומגעדרעהט, און זיך געזעצט.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך: וואָס איז דאָס פאר א טורעם?

— האָט האָפמאַן געוואָלט וויסען.

— א ראדיאָ סטאנציע.

— אָה, איך פארשטעה, — האָט האָפמאַן געמיינט, אז ער האָט פארשטאנען. — צו פארשפרייטען מוזיק און רעדעס אין דער לופטען?

— ניין, ניט פאר מוזיק און רעדעס, נאָר צו פארשפרייטען עלעקטרישע ענערגיע אין דער לופטען, — האָט אברהם ערקלעהרט.

— עלעקטרישע ענערגיע? אין דער לופטען? איך פארשטעה ניט. צו וואָס דאַרף מען דאָס?

— צו באטרייבען אונזערע אויטאָמאָבילען און לופט-שיפען.

— איך הויב ניט אָן צו פארשטעהן, — האָט האָפמאַן געפינטעלט מיט די אויגען.

— איך קאָן עס אייך ערקלעהרען — האָט אברהם געענטפערט.

— אייערע אויטאָמאָבילען לויפען דערפאר, ווייל די גאַזאָלין מאָטאָרען טרייבען זיי. און כדי דער גאַזאָלין מאָטאָר זאָל קענען ארבייטען, פיהרט יעדער אויטאָמאָביל מיט זיך גאַזאָלין, וואָס דינט אלץ ברען-מאטעריאַל פאר די מאָטאָרען. אונזערע אויטאָמאָבילען לויפען מיט עלעקטרישע מאָטאָרען; און די עלעקטריציטעט פאר די מאָטאָרען ווערט געצויגען פון דער לופטען. אָט דער טורעם איז איינע פון די סטאנציעס וואָס פארשפרייטען עלעקטריציטעט אין דער לופטען. מיט דער צייט וועלען אַזעלכע זאכען ביי אייך אויך זיין. אָן אָנפאנג האָט איהר דאָך שוין געמאכט. איהר האָט דאָך שוין ראדיאָ. און ראדיאָ איז א פאַל ווען עלעקטרישע ענערגיע ווערט פארשפרייט אין דער לופטען. דערווייל איז עס ביי אייך נאָר אין א שוואכער מאָס; נאָר פאר מוזיק און רעדעס. און מיט דער צייט וועט עס זיין אין א שטארקערער מאָס, און דאַן וועלען אייערע אויטאָמאָבילען אויך לויפען מיט דער קראפט פון עלעקטריציטעט, וואָס וועט געצויגען ווערען פון דער לופטען.

אברם האָט גערעדט, און האָפמאַן איז געזעסען אנטקעגען איהם מיט אָפענע מויל און אויגען און מיט ערשטוינונג זיך איינגעהערט.

— און דאָס זעלבע, זאָגט איהר, איז מיט אייערע עראָפּלאַנען?

אייערע עראָפּלאַנען ציהען אויך עלעקטריציטעט פון דער לופטען?

— אייגענטליך האָבען מיר ניט קיין עראָפּלאַנען אין אייער זין פון וואָרט, — האָט אברם גענטפערט. — מיר האָבען לופט-שי-פען. נו, יאָ. זיי ציהען אויך זייער קראַפט פון דער לופטען.

— אָט דאָס, מיט וואָס איהר זענט געקומען צופליהען איז א לופט-שיף אזא? — האָט האָפמאַן געפרעגט.

— יאָ, א לופט-שיף, נאָר א קליינע. די קלענסטע וואָס עס איז דאָ ביי אונז.

— זאָגט זשע מיר, איך בעט אייך, ווי אַזוי האַלט זיך עס אין דער לופטען? איך שטעה און קוק, און איך זעה: מיטען דרינען פליהט זיך מיר אין דער לופטען א שיפעל. ווי אזוי קען זיך א גאַנץ געוועהנליך שיפעל האַלטען אין דער לופטען? איך הויב עס ניט אָן צו פאַרשטעהן.

— און אייגענטליך דאַרף עס אייך אויך ניט זיין שווער צו פאַרשטעהן, ווייל אַן אָנפאַנג צו אַזעלכע זאַכען איז ביי אייך שוין אויך געמאַכט געוואָרען — האָט אברם גענטפערט. — דאָס שיפעל הויבט זיך אין דער הויך און האַלט זיך אין דער לופטען מיט דער קראַפט פון אנטי-גראַוויטאַציע מאַגנעטען.

— מיט אנטי — וואָס?

— אַנטי-גראַוויטאַציע מאַגנעטען, — האָט אברם ווידערהאָלט.

— וואָס איז דאָס אַזוינס?

— איהר ווייסט דאָך וואָס גראַוויטאַציע איז. דאָס איז די צוציהונגס-קראַפט, דער מאַגנעטיזם פון דער ערד.

— איך רעכען, אַז איך ווייס, — האָט האָפמאַן גענטפערט מיט א באַליידיגטען טאָן. איהם האָט אָנגעהויבען פאַרדריסען וואָס אָט דאָס רויט אידעל הויבט איהם אָן האַלטען פאַר אַזא עם הארץ. וואָס ווייסט אפילו ניט וואָס גראַוויטאַציע איז, נאָר דערפאַר וואָס ער, האָפמאַן, קומט פון א לאַנד, וואו עס זיינען נאָך ניטאָ קיין פליהענדע שיפלאַך.

— און איהר ווייסט דאָך, אַז א מאַגנעט איז א זאַך, וואָס ציהט צו שטיקער מעטאַלען — האָט אברם פאָרטגעזעצט. — און אַזוי ווי עס זיינען פאַראַן מאַגנעטען, וואָס ציהען צו מעטאַלען, זיינען אויך פאַראַן מאַגנעטען וואָס שטויסען אָפּ מעטאַלען. אַזעלכע מאַג-נעטען זיינען ביי אייך פאַראַן. האָט איהר דען קיינמאָל ניט געזען?

— יאָ, איך האָב געזעהן אַזעלכע מאַגנעטען.

— האָבען מיר אין אונזערע שיפלאַך אַריינגעזעצט אַזעלכע מאַגנעטען, וואָס אנשטאָט דעם, אז זיי זאָלען זיך צוציהען צו דער ערד, שטויסען זיי זיך אָפּ פון דער ערד. און דאָס איז אַלעס.

— קענט איהר מיר עס צייגען?

— מיט'ן גרעסטען פאַרגעניגען, קומט אַרויס, וועל איך אייך עס צייגען.

זיי זיינען ביידע אַרויס אין דרויסען און זיינען צוגעגאַנגען צו דעם לופט-שיפעל. אויסגעזעהן האָט עס ווי אַ גאַנץ געוועהנ-ליך מאָטאָר-שיפעל מיט אַ דעכעל פון אויבען. אונטען, וואו ביי אַן אויטאָמאָביל געפינען זיך געוועהנליך די פיר רעדער, זיינען ביי אָט דער שיפעל געווען פיר גרויסע עלעקטרא-מאַגנעטען.

— איהר זעהט? — האָט אברהם אָנגעצייגט אויף עפּעס אַ מאַשינקע אינעווייניג אין שיפעל — דאָס איז דער אַפּאַראַט וואָס ציט די עלעקטריציטעט פון דער לופטען און פאַרוואַנדעלט עס אין אַן עלעקטרישען שטראָם וואָס געהט אַריין אין אָט די מאַגנעטען. ווען מען גיט אַ דרעה אָט דאָס הענטעל, הויבט אָן די עלעקטריצי-טעט אַריינשטראָמען אין די מאַגנעטען און זיי שטויסען זיך אָפּ פון דער ערד און הויבען אויף דאָס שיפעל. וויל מען, אַז דאָס שיפעל זאָל זיך הויבען העכער — לאָזט מען פליסען מעהר עלעקט-ריציטעט; און וויל מען עס זאָל זיך אַראָפּלאָזען — לאָזט מען פליסען ווייניגער עלעקטריציטעט. אַ טייל פון דער עלעקטריציטעט שטראָמט נאָך אַריין אין אָט דעם מאָטאָר וואָס דרעהט דעם טרייב-שרויף, און דאָס באַוועגט דאָס שיפעל פאָראויס, און דאָס איז אַלעס.

האָפּמאַן האָט זיך אויפמערקזאַם איינגעהערט צו די אַלע ער-קלעהרונגען און זיך ניט געקענט אָפּוואונדערען. פּלוצים האָט ער זיך געווענדעט צו אברהמ'ען:

— ערלויבט מיר אייך צו פרעגען: וואָס איז אייגענטליך אייער פּאָזיציע דאָ? איך מיין אין באַציהונג צו אָט דעם טורעם.

— איך בין דער אינספּעקטאָר פון די טורעמס. די מאַשינעס אין די טורעמס אַרבייטען אויטאָמאַטיש; אָבער איין מאָל אַ וואָך דאַרף מען צופאָהרען אַ קוק טאָן וואָס דאָ טוט זיך. דאָס איז טו-רעם נומער 18. איך בין אייגענטליך געווען אויפ'ן וועג צום טו-

רעם נומער 15; האָט מען מיר געלאָזט וויסען, אַז איהר זענט דאָ, בין איך געקומען זעהן.

— ווער האָט אייך געלאָזט וויסען? — האָט האָפמאַן ניט פאַרשטאַנען.

— פון דער צענטראַל סטאַנציע.

— און וואו געפינט זיך די צענטראַל סטאַנציע.

— אין רישאַנאָווע; אונזער הויפּט שטאָט.

— ווייט פון דאַנען?

— אַ צוויי הונדערט מייל.

— פון וואַנען האָבען זיי געוואוסט אַז איך בין דאָ?

— מען האָט אייך דאָרטען געזעהן דורך טעלעוויזיע. איהר זענט אַרומגעגאַנגען איבער'ן צימער, און דאָרטען הענגען אַזעלכע מאַטאָווע שפּיגלען. די שפּיגלען האָבען אַראָפּגענומען אייער געשטאַלט און עס אַריבערגעשיקט דורך טעלעוויזיע אין דער צענטראַלער סטאַנציע; האָט מען אייך דאָרטען געזעהן. איך בין דאַן געווען אין דער לופטען ווייט פון דאַנען; אָבער אויפ'ן וועג האָב איך געקראָגען אַ ראַדיאָפאָן, אַז עפּעס אַ פרעמדער מאַן דרעהט זיך אַרום אין דער סטאַנציע נומער 18, בין איך צוגעפאָהרען אַ קוק טאָן וואָס דאָ טוט זיך . . . אָבער איך זעה, אַז איהר זענט זעהר מיד. מען וועט באַלד קומען נאָך אייך, מען האָט מיר געלאָזט וויסען, אַז מען איז שוין אַרויסגעפלויגען.

פון די אַלע ערקלעהרונגען האָט זיך ביי האָפמאַן'ען געטומעלט אין קאָפּ. איהם האָט זיך אָנגעהויבען דאַכטען, אַז ער איז אַריינגעפאַלען אין אַ כשוף לאַנד, און ווער ווייסט וואָס נאָך פאַר אַ וואונדער עס וואַרטען אויף איהם, און פּלוצים האָט ער זיך דערמאָנט:

— יאָ, איך האָב אייך געוואָלט פרעגען: וואָס איז דאָס אַזוינס? איך בין פריהער פאַרגאַנגען אין פעלד און געוואָלט זעהן וואָס עס וואַקסט דאָרטען, האָט מיר אָנגעהויבען שטעכען ווי מיט נאָדלען.

— דאָס איז די עלעקטריציטעט וואָס פליסט דורך די דראָטען, — האָט אברהם געענטפערט. — דורך די דראָטען פליסט אַן עלעקטרישער שטראָם פון גרויסער אנשטרענגונג און פון גרויסער אָפּטקייט. דאָס העלפט די פלאַנצען צו וואַקסען גיכער און זאַפטיגער

און עס גיט אַ פיל גרעסערע גערעטעניש ווי געוועהנליך. ווען איהר וואָלט געלעגען אויף דער ערד, וואָלט אייך ניט געשאַדט. אָבער איהר זענט דאָך געשטאַנען, זענט איהר געווען נאָהענטער צו די דראָטען, ווי די ערד, איז די עלעקטריציטעט אייך באַפאַלען.

— איז דאָס פאַר די פלאַנצען? אַבי איך האָב געמיינט . . .

— וואָס האָט איהר געמיינט?

— איך האָב געמיינט, אַז דאָס האָבען די אייגענטימער פון די פעלדער זיך באַוואָרענט געגען גנבים.

אברהם האָט אַ שמייכעל געטאָן, אָבער באַלד געענטפערט גאַנץ ערנסט:

— ביי אונז זיינען ניטאָ קיין פריוואַטע לאַנד-אייגענטימער. דאָס גאַנצע לאַנד און אַלץ, וואָס עס וואַקסט אויף איהר, באַלאַנגט צו דער רעגירונג. און קיין גנבים זיינען ביי אונז אויך ניטאָ.

— אַזוי? . . . — האָט האָפמאַן אויסגעצויגען.

נאָך אַ זאַך האָט זיך האָפמאַן דערמאָנט, און זיך מישב געווען צי ער זאָל עס פרעגען ביי אברהמ'ען, אָדער ניט. ער האָט איהם געוואָלט פרעגען צי וויים ער ניט עפּעס וועגען דער געהיימער קראַפט, וואָס האָט „אוועקגעלייגט" זיין באַגלייטער און דערנאָך איהם געבראַכט אַן עמער וואַסער, ווען ער האָט געהאַלטען אין אויסגעהן פון דאָרשט. אָבער אין דעם מאָמענט האָט אברהם אויפגעהויבען דעם קאָפּ אין דער הויך און אַ זאָג געטאָן:

— אָט קומען זיי.

האָפמאַן האָט אויך אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ קוק געטאָן אין דער זעלבער ריכטונג און דערזעהען הויך אין דער לופטען פונקט אַזאַ לופט-שיפעל ווי די, לעבען וועלכער זיי זיינען געשטאַנען, נאָר אַ פיל גרעסערע. דאָס שיפעל האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אַלץ נידריגער און נידעריגער און ענדליך זיך אַראָפּגעלאָזען אויף דער ערד ניט ווייט פון דעם אָרט, וואו האָפמאַן מיט אברהמ'ען זיינען געשטאַנען.

פון שיפעל זיינען אַרויסגעשפּרונגען צוויי יונגעלייט, ביידע מיט פלאַם רויטע האָר, נאָר איינער אַ פעטליכער מיט אַ גלאַט ראַזירטען פנים, און דער צווייטער אַ מאַגערער מיט אַ קליין שפּיציג בערדעל. זייערע קליידער זיינען געווען אומגעפעהר די זעלבע, ווי ביי אברהמ'ען, מיט אַ קליינעם אונטערשיד אין דער שאַטירונג פון קאָליר.

ביידע מענער זיינען צוגעגאנגען, און יעדער פון זיי האָט דער־לאנגט האַפּמאַנ׳ען אַ האַנט און אָפּגעגעבען „שלום עליכם״. און אברהם האָט דערביי פאַרגעשטעלט: דעם מאַן מיט׳ן גלאַט־ראַזיר־טען פנים האָט ער אָנגערופען „פנחס בן יוסף״, און דעם מאַן מיט׳ן בערדעל האָט ער אָנגערופען: „שלום בר יצחק״

עטליכע מינוט זיינען די פיר מענער געשטאַנען אין אַ קריי־זעל און געפיהרט אַן אַלגעמיינעם ניט וויכטיגען געשפּרעך, וועל־כען עס פיהרען געוועהנליך צווישען זיך מענשען, וואָס האָבען זיך נאָר וואָס באַקענט און זיי האָבען נאָך קיין וויכטיגע זאַכען וועגען וואָס צו רעדען. אָבער ענדליך האָט אברהם באַמערקט:

— ר׳ שמואל איז זעהר מיעד פון וועג . . .

— אויב אַזוי — קומט, — האָט שלום בר יצחק געזאָגט, און אָנגעצייגט האַפּמאַנ׳ען אויפ׳ן לופט־שיפעל.

האַפּמאַן האָט זיך אָפּגעזעגענט מיט אברהמ׳ען, האָט איהם באַדאַנקט, און דערנאָך איז ער אריין אין שיפעל און זיך געזעצט אויפ׳ן פּלאַץ, וואָס מען האָט איהם אָנגעצייגט. די איבעריגע צוויי זיינען אויך אריין און זיך געזעצט. פנחס האָט אַ דריק געטאָן אַ הענטעל. האַפּמאַן האָט נאָרניט געפיהלט; ער האָט אָבער באַ־מערקט, אַז אברהם, וועלכער איז געשטאַנען אָן אַ זייט און אויף וועמען ער האָט דאַן גראָד געקוקט, איז פּלוצים פאַרשוואונדען, און באַלד נאָך דעם האָט אָנגעהויבען זינקען דער טורעם. און דאַן האָט האַפּמאַן פאַרשטאַנען, אַז זיי הויבען זיך אין דער הויך. דער־נאָך האָט פנחס אַ דריק געטאָן אַ צווייטע הענטעל, און דער טרייב־שרויף, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַן עלעקטרישער פעכער, האָט זיך אָנגעהויבען דרעהען מיט אַ שטילען גערויש, און דאָס שיפעל האָט זיך אויסגעדרעהט אין דער לופטען און אָנגעהויבען זיך טראָ־גען ערגעץ אין אַ באַשטימטער ריכטונג.

עס איז שוין דאַן געווען פאַרנאַכט, און די זון איז שוין גע־ווען גאַנץ נידעריג אויף דער מערב־זייט פון הימעל.

9.

ווען די לופט־שיף, אין וועלכער האַפּמאַן איז מיט זיינע צוויי באַגלייטער געפלויגען, האָט זיך אויפגעהויבען גענוג הויך און

איז אַפּגעפלויגען אַ צעהן-פופצעהן מינוט, האָט זיך די פּאַנאָראַ-מע געביטען. האַפּמאַן האָט אונטער זיך דערזעהן ניט איינע, נאָר עטליכע וועגען, וואָס האָבען זיך געצויגען אין גלייכע ליניעס און האָבען איינע די צווייטע איבערגעהאקט. אויף די וועגען זיינען גע-לאָפען אויטאָמאָבילען, און פון דער הויך האָבען זיי ניט אויסגע-זעהן צו זיין אַנדערש ווי די, וועלכע האַפּמאַן האָט געזעהן אין זיין אייגענעם לאַנד. און אין דער לופטען האָבען זיך באַוויזען לופט-שיפען, אי קלענערע, אי גרעסערע. איין לופט- שיף, וואָס איז פאַרבייגעפלויגען גאָר נאָהענט, איז געווען זעהר גרויס.

די לופט-שיפען האָבען אפילו פון דערווייטענס אויסגעזעהן גאַנץ אַנדערש ווי די עראָפּלאַנען און דיריזשאַבלעס, וועלכע האַפּ-מאַן איז געוואוינט געוואָרען צו זעהן. זיי האָבען אַלע אויסגעזעהן ווי איינפאַכע שיפען; און אפילו יענע ריזיגע לופט-שיף, וואָס איז פאַרבייגעפלויגען אַזוי נאָהענט פאַרביי איהם, האָט אויך אויסגעזעהן ווי אַ גאַנץ געוועהנליכע יאַכטע.

ווען מען איז אַפּגעפלויגען נאָך אַ שטיק וועג האָט האַפּמאַן דער-זעהן הינטער זיך אַ גרויסען וואַלד, און אפשר אַ פּאַרק, ווייל דאָ און דאָרטען האָבען זיך איבער דעם פּאַרק געצויגען ליניעס, און דאָס זיינען קענטיג געווען די וועגען און אַלעען פון דעם פּאַרק. און באַלד נאָך דעם פּאַרק האָבען זיך געהויבען אַ גרופּע פון הויכע און גרויסע געביידעס. זעקס געביידעס אַזעלכע האָט דאָ האַפּמאַן אָנגעצעהלט. אויף וויפיל ער האָט זיך געקענט משער זיין פון דער הויך האָט יעדע געביידע פאַרנומען אַ שטיק לאַנד פון אַ צעהן שטאָטישע בלאָק אין דער לענג און אין דער ברייט, און אַ 60-70 שטאָק די הויך. די געביידעס זיינען געווען געבויט ווי פּיראַמידען: אונטען אַ סך ברייטער ווי אויבען. צווישען די באַזונדערע געביידעס האָבען זיך געצויגען לאַנגע בריקען, וואָס האָבען זיי פאַראייניגט צווישען זיך אויף פאַרשידענע שטופען פון הויכקייט.

צווישען דעם פּאַרק און די געביידעס, און אַרום די געביי-דעס זיינען אַרומגעפאָהרען אויטאָמאָבילען און עס זיינען אַרום-געגאַנגען מענשען, וועלכע האָבען פון דער הויך אויסגעזעהן ניט מעהר ווי פּינטעלאַך.

די זון האָט שוין אָנגעהויבען פאַרגעהן אין מערב זייט, ווען דאָס שיפעל אין וועלכען האַפּמאַן איז געפלויגען, האָט זיך אַראָפּ-

געלאָזען אויפ'ן דאַך פון איינער פון די געביידעס. צוויי מענער זיינען פון ערגעץ ארויסגעקומען, האָבען אָפּגעגעבען האָפּמאַנ'ען „שלום עליכם" און איהם נייגעריג באַטראַכט. דערנאָך האָבען זיי דאָס שיפעל אריינגעשטופּט אין אַן עלעוויטער צימערל און דאָס שיפעל איז איינגעזונקען אין דער טיפעניש פון דער ריזיגער געביידע.

איינער פון האָפּמאַנ'ס באַגלייטער, דער מאַן מיט'ן גלאַטען פּנים, וועלכען מען האָט איהם פאָרגעשטעלט אַלס „פּנחס בן יונה", האָט זיך מיט האָפּמאַנ'ען אָפּגעזעגנט און איז ערגעץ אוועקגע-גאַנגען. ווען האָפּמאַן האָט זיך אַ מאָמענט שפּעטער ארומגע-קוקט, האָט ער איהם שוין ניט געזעהן; ער איז פאַרשוואונדען ווי פון אונטער די הענט. און דער צווייטער באַגלייטער זיינער, וואָס מיט'ן שפּיציג בערדעל און וועלכען מען האָט איהם פאָרגעשטעלט אַלס „שלום בר יצחק", האָט געזאָגט צו האָפּמאַנ'ען:

— זייט אַזוי גוט, קומט מיט מיר.

און זיי זיינען אוועקגעגאַנגען.

זיי זיינען אָפּגעגאַנגען עטליכע צעהנדליג טריט און זיינען אריין אין אַ קליין צימערל, וואָס האָט זיך ארויסגעציינט צו זיין אַן עלע-וויטאָר. דער עלעוויטאָר האָט זיך אַראָפּגעלאָזען עטליכע צעהנד-ליג שטאָק און זיך אָפּגעשטעלט. שלום האָט געעפענט דאָס טירעל, אוןביידע זיינען ארויסגעגאַנגען און האָבען אָנגעהויבען געהן איבער אַ לאַנגען קאָרידאָר.

דער קאָרידאָר איז געווען אַ הויכער און אַ ברייטער מיט אַ האַלב-קיילעכדיגען סופיט. די ווענט זיינען געווען פון אַ העל-ברוינעם קאָליר און דעקאָרירט מיט איינפאַכע שניצערייען, אָבער זעהר אָנגענעהם פאַר'ן אויג. און אין די ווענט זיינען געווען טי-רען מיט נומערן, ווי אין אַ האָטעל.

דאָ איז געווען לופטיג און ליכטיג, ליכטיגער און לופטיגער ווי אין דרויסען. די ליכט, וואָס איז געווען אַזוי אָנגענעהם פאַר די אויגען און דערמאָנט אָן זון-ליכט, איז געקומען פון פאַרבאָר-גענע לאָמפּען אונטער דעם סופיט.

אין קאָרידאָר האָבען זיך זיי באַגעגענט מענער, פרויען און קינדער, אַלע מיט בלויזע קעפּ און מיט רויטע האָר פון פאַרשי-דענע שאַטירונגען, פון רויט ווי פייער ביז בלאָנד. און די האָר

זיינען געווען אי גלאַטע, אי געקרייזעלטע; אי קורצע, געשאָרענע ביז'ן הויט פון קאָפּ, אי לאַנגע. איינינע פרויען האָבען געטראָגען לאַנגע צעפּ, אי אראָפּגעהאַנגען, אי פאַרדרעהט אַרום קאָפּ. די פרויען האָבען געטראָגען קורצע קליידלאַך, עטוואָס לענגער איבער די קני, און לייכטע העמדלאַך, מיט ברייט-פאַרלייגטע קאָלנערס און מיט אָפענע העלזער. די קאָלירען פון די קליידער און איינצעלהייטען פון שניט זיינען געווען פאַרשידען ביי פאַרשידענע מענער און פרויען.

און יעדער איינער, ווער עס איז איהם פאַרבייגעגאַנגען, האָט האַפּמאַנ'ען באַגריסט מיט אַ לייכטען נויג פון קאָפּ און מיט אַ פריינדליכען שמייכעל; און צו דערזעלבער צייט האָט יעדער איינער נייגעריג באַטראַכט זיינע אויסלענדישע, קויטיגע און אַ היבש ביסעל צוריסענע קליידער, זיין שטאַרק באַוואַקסענעם פּנים, זיינע שוואַרצע האָר און זיין הוט אויפ'ן קאָפּ.

האַפּמאַן מיט שלומ'ען זיינען דערגאַנגען ביז'ן סוף קאָרידאָר און זיך פאַרקירעוועט רעכטס. דאָרטען זיינען זיי אָפּגעגאַנגען נאָך אַ שטיק וועג און זיינען צוגעגאַנגען צו אַ טיר. שלום האָט געעפענט די טיר, דורכגעלאָזען האַפּמאַנ'ען, און דערנאָך פאַרמאַכט די טיר הינטער זיך.

געווען איז דאָס ניט קיין גרויסער פאָדער-צימער. דאָ איז געשטאַנען אַ טישעל, אַ פּאָר שטולען, אַ ברייטע, טיפע און ווייכע קרעסלע. אויף די ווענט איז געהאַנגען אַ שפּיגעל און אַ פּאָר בילדער.

שלום האָט געעפענט אַ צווייטע טיר און אריינגעפיהרט אַהין האַפּמאַנ'ען. דער צימער איז געווען אַ גרויסער. אַ ברייטער און אַ הויכער. קיין פענסטער זיינען דאָ ניט געווען, דאָך איז דאָ געווען לופטיג און ליכטיג, און די לופט איז דאָ געווען אַזאַ פרישע און געשמאַקע ווי אין אַ פּאַרק. אין איין ווינקעל פון צימער איז געשטאַנען אַ גרויסע פאַרבעטע בעט. דאָ איז געווען אַ טיש, עטליכע שטולען, אַ קרעסלע, אַ שראַנקעל מיט עטליכע ביכער און אַנדערע קלייניגקייטען. אויף די ווענט זיינען געהאַנגען אַ פּאָר בילדער. טירען זיינען דאָ געווען צוויי; די, דורך וועלכער זיי זיינען אריינגעקומען, און איינע — אָן אַ זייט.

— דאָס וועט זיין אייער צימער, — האָט שלום געזאָגט. —

דאָ האָט איהר אַ בעט, אַ טיש, שטולען און אַלע אַנדערע זאַכען. און דאָ האָט איהר אַ וואַש-צימער — האָט שלום ווייטער געזאָגט און געעפנט די זייטיגע טיר. — איהר וועט זיך אַרומוואַשען, אַרומרייניגען זיך, וועט מען אייך ברענגען עסען, און דערנאָך וועט איהר זיך לייגען שלאָפען, און מאָרגען אין דער פריה וועל איך קומען נאָך אייך.

שלום האָט איהם אַריינגעפיהרט אין באָד-צימער און אָנגע־צייגט אויף די קראַנען, אויף פרישע וועש, אויף אַן אַנצוג נייע קליידער.

— איהר זעהט אָט דאָס טירעלע ? — האָט איהם שלום אָנגע־צייגט אויף אַ קליין טירעל אין ווינקעל פון באָד-צימער. — אהער וועט איהר אַריינלייגען אַלע אייערע זאַכען וואָס איהר וועט אויס־טאָן פון זיך. אָט דאָ האָט איהר אַ ראַזיר-מעסער און איהר קענט זיך אַרומגאָלען, אויב איהר ווילט. דאָ איז אַ פלאַש מיט אַ פלי־סיגקייט. איך וואָלט אייך געראַטען אויסוואַשען אייערע האָר אין אָט דער פליסיגקייט, וועלען זיי ווערען רויט. ווען איהר וועט דערנאָך אָנטאָן אונזערע קליידער, וועט איהר אויסזעהן ווי איינער פון אונזע־רע און מען וועט אויף אייך ניט קוקען אַזוי נייגעריג, ווען איהר וועט געהן אין גאַס. נו, דאַכט זיך, אַז אַלץ איז באַזאָרגט, איצטער מעג איך געהן. מאָרגען אינדערפריה וועל איך קומען נאָך אייך.

האָפמאַן איז געשטאַנען אין מיטען צימער און זיך אַרומגע־קוקט אין אַלע זייטען. ער האָט געקוקט אויף די ווענט, אויפ'ן סופיט און אויף די ווייכע ליכט, וואָס איז געקומען פון ערגעץ הינ־טער די קאַרניזען. ער האָט געזוכט דאָס קנעפעל, אָדער הענטעל, וואָס קאָנטראָלירט די ליכט, און ניט געקענט געפינען.

— און ווי אַזוי וועל איך אויסלעשען די ליכט, ווען איך וועל זיך לייגען שלאָפען ? — האָט ער געפרעגט.

— אָה, גאָר פשוט : זאָגט : „יהי חושך“, וועט זיך די ליכט אויסלעשען, — האָט שלום געענטפערט מיט אַ גאַנץ ערנסטען טאָן.

האָפמאַן האָט אויף איהם אַ שאַרפען קוק געטאָן : צי מאַכט ער פון איהם ניט חוזק ? און פלוצים, ווי ער זאָל איהם וועלען כאַ־פען ביי אַ ליגען שוין דאָ אויפ'ן אָרט, האָט ער אַ זאָג געטאָן :

— „יהי חושך !“

עס איז אָבער פינסטער ניט געוואָרען.

האָפמאַן האָט ווידער אַ קוק געטאָן אויף שלומ'ען און מיט פאַרוואורף.

שלום האָט פאַרשטאַנען דעם בליק און אַ שמייכעל געטאָן.

— מען דאַרף עס פריהער מאָדולירען, — האָט ער אַ זאָג געטאָן. ער איז צוגעגאַנגען צו דער וואַנט, האָט פאַררוקט די האַנט הינטער אַ בילד און אָנגעהויבען דאָרטען דרעהען עפּעס אַ הענטעל.

— זייט אַזוי גוט, זאָגט עפּעס.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — האָט האָפמאַן ניט פאַרשטאַנען.

— זאָגט אייער נאָמען.

— שמואל, — האָט האָפמאַן אַ זאָג געטאָן.

— נאָך אַמאָל, זייט אַזוי גוט, — האָט שלום אַ זאָג געטאָן דרעהענדיג דאָס הענטעל הינטער'ן בילד און איינהערענדיג זיך צו עפּעס.

— שמואל, — האָט האָפמאַן אַ צווייטען מאָל אַ זאָג געטאָן.

— נאָך איין מאָל, זייט אַזוי גוט.

— שמואל, — האָט האָפמאַן אַ זאָג געטאָן צום דריטען מאָל.

— נו, איצטער וועט שוין זיין גוט, — האָט שלום געזאָגט און איז אָפּגעגאַנגען פון דער וואַנט. — אנו, זאָגט איצטער: „יהי חושך“.

— „יהי חושך“, — האָט האָפמאַן אַ זאָג געטאָן, און מיט אַמאָל איז געוואָרען אַזוי פינסטער, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז מען קען די פינסטערניש אָנטאַפּען.

אַ פּאָר סעקונדען איז מען געשטאַנען אין דער פינסטער, און דערנאָך האָט האָפמאַן אַ זאָג געטאָן:

— און ווי אַזוי מאַכט מען צוריק ליכטיג?

— זאָגט: „יהי אור“, וועט ווערען ליכטיג, — האָט געענט-פערט שלומ'ס קול אין דער פינסטער.

האָפמאַן האָט אַ זאָג געטאָן:

— „יהי אור!“

און מיט אַמאָל איז געוואָרען אַזוי ליכטיג, ווי פריהער.

האָפמאַן איז געבליבען שטעהן אין מיטען צימער ווי אַן ער-נידערטער. עס איז ביי איהם אויסגעקומען ווי ער זאָל זיך געפי-

נען אין א לאַנד פון אַזעלכע מענשען, געגען וועלכע ער, האָפּמאַן, איז נאָך גאָר א ווילדער. דאָס האָט איהם כמעט ווי באַליידיגט. איהם האָט זיך אפילו אויסגעדאַכט, אַז שלום קוקט אויף איהם מיט א שפּאָטישען שמייכעל.

— וואָס איז דאָס: — כשוף? — האָט האָפּמאַן א פרעג געטאָן ניט אָהן א שטאָך אין זיין שטים.

— פאַרוואָס — כשוף? מיר זיינען ניט קיין כשוף-מאַכער, — האָט שלום געענטפערט. — און, נאָך אַלעמען, דאַרפט איהר זיך אַזוי שטאַרק ניט וואונדערן. אַן אָנהויב צו דעם איז דאָך שוין ביי אייך אויך געמאַכט געוואָרען: און מיט דער צייט וועט עס זיך ביי אייך אויך אַנטוויקלען צו דער זעלבער שטופע, ווי עס איז ביי אונז.

— וואָס פאַר אַן אָנהויב איז ביי אונז געמאַכט געוואָרען? — האָט האָפּמאַן ניט פאַרשטאַנען.

— האָט מען דען ביי אייך ניט אויפגעבויט א מאַשין, וואָס מען רופט ביי אייך „טעלעוואָקס", אָדער „עלעקטרישער גולם", וואָס מאַכט פאַרשידענע עלעקטרישע קאָנטאַקטען און ברענגט אין באַוועגונג פאַרשידענע עלעקטרישע מאַשינעס נאָר דורך א באַ-פעהל פון קלאַנגען?

— יאָ, דעם „טעלעוואָקס" האָב איך געזעהן, — האָט האָפּ-מאַן געענטפערט.

— אייער „טעלעוואָקס" איז די ערשטע, פרימיטיווע שטופע פון דער אַנטוויקלונג, פון אָט דעם אַפּאַראַט, — האָט שלום געזאָגט. — דאָ, אונטער אָט דעם בילד, איז פאַראַן א זעהר סענסיטיווער מיקראָפאָן וואָס כאַפּט אויף די שוואַכסטע קלאַנגען, וואָס קומען דאָ פאָר. און ווען מען רעדט אַרום געוויסע ווערטער פון א גע-וויסער שטים, מאַכט ער די נויטיגע קאָנטאַקטען און קען מאַכען ליכטיג און פינסטער, און אויפטאָן אַנדערע אַרבייטען, וואָס מען רעדט אויס דורך ווערטער. אַלץ וואָס מען דאַרף טאָן, איז איהם פריהער מאָדולירען, אַנשטעלען לויט דעם באַשטימטען קלאַנג און לויט א באַשטימטען קול.

זיי זיינען נאָך געשטאַנען א ביסעל און גערעדט, און דערנאָך האָט זיך שלום אָפּגעזעגענט און איז אַוועקגעגאַנגען.

האָפּמאַן איז געבליבען אַליין און זיך אַרומגעקוקט. ער האָט

ווידער דערזעהן די בעט. און עס האָט איהם מיט אמאָל אַ ציה געטאָן צו איהר. שוין איבער אַ מעת-לעת ווי ער האָט ניט געשלאָפען, און די בעט איז געווען אזא ברייטע, אזא ווייכע און געמאַניעט צו זיך. מיט וואָס פאַר אַ פאַרגעניגען וואָלט ער זיך איצטער אין איהר אריינגעוואָרפען! אָבער ווי אזוי קריכט מען אזא שמוציגער, אזא קויטיגער אין אזא ריינער און ווייסער בעט? און דערצו איז ער נאָך געווען הונגעריג אויך, ווייל עס איז שוין אַ מעת-לעת וואָס ער האָט ניט געגעסען.

איז ער אריין אין באָד-צימער, זיך אויסגעטאָן, די אַלע קליידער אריינגעוואָרפען אין קעסטעל, וואָס מען האָט איהם פריהער אנגעצייגט, און פאַרמאַכט דאָס טירעל, און זיך דערנאָך גוט ארומגעוואַשען. דאָס גאָלען זיך האָט ער שוין איבערגעלאָזען אויף מאָרגען אינדערפריה.

ווען ער איז אין זיינע פרישע, שמעקעדיגע וועש און אין זיינע נייע קליידער ארויס צוריק אין צימער, האָט ער דאָרטען געטראָפען אַ געדעקטען טיש און אַ נייעם מאַן.

דער נייער מאַן האָט האָפּמאַנ'ען פריהער אָפּגעגעבען „שלום עליכם", און דערנאָך זיך פאָרגעשטעלט אלס אַ באַדינער פון דעם האָטעל, וואו ער שטעהט איצטער איין. דאָס האָט ער איהם דאָס עסען געבראַכט און געגרייט דעם טיש.

דער באַדינער האָט נאָך געמאַכט אַ ביסעל און איז אוועקגעגאַנגען, און האָפּמאַן האָט זיך געזעצט צום טיש. פון די אַלע שפייזען, וואָס זיינען דאָ געווען אנגעשטעלט, האָט ער דערקענט ברויט-פּלעצלאַך און פּוטער; דאָס איבעריגע האָט ער ניט געוואוסט, וואָס דאָס איז אזוינס און ווי אזוי עס אָנצורופען, אָבער געשמאַק איז עס געווען זעהר. אַ חוץ דעם איז דאָ נאָך געשטאַנען אַ פלאַש וואַסער און אַ פלאַש וויין, און האָפּמאַן האָט געטרונקען פון ביידע.

מען קען ניט זאָגען, אז מען האָט איהם געגעבען צו פיל צו עסען: ער האָט געהאַט אין זיך פּלאַץ פאַר אמוועניגסטען נאָך אַ צוויי מאָהלצייטען אזעלכע. אָבער דער שאַרפער הונגער איז דאָך אביסעל געשטילט געוואָרען, און דערצו איז ער געווען אזוי שלעפעריג, די גלאָז וויין, וואָס ער האָט אויסגעטרונקען האָט איהם נאָך מעהר שלעפעריג געמאַכט. ער איז קוים איינגעשטאַנען אויף די פיס.

ער האָט זיך קוים אויסגעטאָן, איז אַריינגעקראָכען אין בעט און זיך אנגעהויבען צודעקען. ער האָט נאָך כוח געהאט צו זאָגען: „יהי חושך", און אין דעם מאָמענט איז די ליכט אויסגעלאָשען געוואָרען און עס איז געוואָרען שטארק פינסטער. און איידער זיין קאָפּ האָט נאָך אָנגעריהרט די קישען, איז ער שוין איינגעשלאָפען ווי א געה'רג'עטער, און איז אזוי אָפּגעשלאָפען פופצעהן שעה נאָכאנאנד.

10.

ווען האָפמאַן האָט זיך אויפגעכאפּט איז געווען שטאָק פינסטער. ער האָט געעפענט די אויגען און זיך אָנגעשטרענגט צו דערמאָנען וואו ער איז אויף דער וועלט. מעכאניש האָט ער אָנגעהויבען שארען מיט דער האנט איבער דער וואנט און געזוכט דאָס קנעפּעל פון דער עלעקטרישער באלייכטונג. אָבער פּלוצים האָט ער זיך דערמאָנט. ער האָט א ברייטען שמייכעל געטאָן און א זאָג געטאָן: „יהי אור" און מיט אמאָל איז געוואָרען ליכטיג.

האָפמאַן איז אַרויסגעשפּרונגען פון בעט און זיך דערפיהלט פריש, געזונט און מונטער און פול מיט לעבען און ענערגיע. נאָר שרעקליך הונגעריג. דערצו איז נאָך די לופט דאָ געווען אזא פרישע, אזא געשמאקע, אזא פאר'שיכור'ענדע, און דאָס האָט נאָך מעהר גערייצט דעם אפּעטיט.

ער איז אריין אין באָד-צימער, האָט זיך ארומגעגאָלט, זיך ארומגעוואשען און די האָר אויסגעוואשען מיט דער פליסיגקייט, אויף וועלכער שלום האָט איהם נעכטען אָנגעצייגט, און די האָר זיינען געוואָרען רויט. און ווען ער האָט דערנאָך אָנגעטאָן אויף זיך די נייע „היגע" קליידער און א קוק געטאָן אויף זיך אין שפּיגעל האָט ער זיך אליין ניט דערקענט . . .

עמיצער האָט אָנגעקלאפּט אין טיר, און עס איז אריין דער נעכטיגער באדינער מיט א ברייטען „גוט מאָרגען".

איצטער האָט האָפמאַן געהאט מעהר צייט און מעהר כוח איהם צו באטראכטען. דאָס איז געווען א הויכער, דארער מאַן, שוין גאָר ניט קיין יונגער, מיט א לאנגען דארען און שפּיציגען פּנים מיט א לאנגען אויסגעצויגענעם האלז און מיט א „קנעפּעל" אין גאָרגעל. און ווען ער האָט גערעדט, האָט זיך דאָס

„קנעפעל" געדרוקט ארויף און אראפ. דער פנים איז געווען זעהר א גוטמוטיגער און כמעט שטענדיג געשמייכעלט.

— האט איהר גוט געשלאפען, ר' שמואל? — האט ער זיך נאכגעפרעגט אין זעהר א העפליכען טאן, מיט דעם אויבערשטען טייל פון קערפער עטוואס אנגעבויגען אין פאראויס פון גרויס העפליכקייט.

— זעהר גוט. איך דאנק אייך. איך בין געשלאפען ווי א געהרג'עטער, — האט האפמאן פריינדליך געענטפערט, און אין זיינע געדאנקען געזוכט אויסצומעסטען דעם סאציאלען שטח צווישען זיך און דעם באדינער.

ער איז ניט געווען זיכער וועגען דעם טאן וואס ער האט געדארפט נעהמען אין באצוג צו אט דעם האטעל-דינער, צו אט דעם „ווייטער". נאך אלעמען — איז ער, האפמאן, דאך דער זשורנאליסט און דער גאסט פון לאנד: און דער מאן, וואס שטעהט פאר איהם איז ניט מעהר ווי א באדינער, א לאקעי. זאל ער זיך שטעלען אויף א העכערען געזעלשאפטליכען שטאפעל — קען דאך אמאל זיין, אז ער וועט איהם באליידיגען. א קשיה אויף א מעשה אויף אט די רויטע אידעלאך מיט זייער כשוף-ציוויליזאציע... און ווידער — ער זאל זיך שטעלען מיט איהם אויף איין ברעט און רעדען צו איהם ווי צו א גלייכען — קען מען איהם נאך שפעטער אויסלאכען, האט ער באשלאסען אז דערווייל וועט ער זיך האלטען צו איהם פשוט פריינדליך ביז די שייכות וועט פון זיך אליין קלאהר ווערען.

און דער באדינער איז געשטאנען פאר איהם, האט גוטמוטיג געריבען א האנט אן א האנט און זיין גאנצע פיגור האט אויסגעדריקט גרייטקייט צו דינען.

— וואס זשע וועט איהר עסען פאר פריהשטיק, ר' שמואל?

— וואס וויים איך פון אייערע מאכלים? וואס איהר וועט מיר געבען — וועל איך עסען, — האט האפמאן געענטפערט.

— טא, פארלאזט זיך אויף מיר, איך וועל אייך שוין צוזאמענשטעלען א מעניו. און ווי האט אייך געשמעקט דער נעכטיגער אווענטברויט?

— זעהר גוט, זעהר גוט. עס איז געווען זעהר געשמאק, — האט האפמאן געענטפערט. — נאר, איהר ווייסט... א ביסעלע צו

ווייניג . . . אַ צו קליינע פּאַרציע האָט איהר מיר געגעבען.

— צו ווייניג ? ! — איז דער באַדינער געוואָרען איבער־ראַשט. — ווי קומט עס ? איך האָב דאָך אייך דערלאַנגט אַ דאָ־פּעלטע פּאָרציע.

— אַט דאָס איז ביי אייך אַ דאָפּעלטע פּאַרציע ? — האָט זיך האָפּמאַן געוואונדערט. — טאָ וויפיל זשע עסט מען ביי אייך אין אַלגעמיין ?

— האַלב פון דעם וואָס איך האָב אייך נעכטען דערלאַנגט. אָבער ר׳ שלום האָט מיר אָנגעזאָגט, אַז איהר קומט פון מעבר, און אַז ביי אייך זיינען גרעסערע מאָגענס און איהר דאַרפט מעהר, האָב איך אייך געבראַכט אַ דאָפּעלטע פּאַרציע. און, ווייטער — אויב דאָס איז ווייניג, איז בכל הכבוד גדול, וויפיל איהר ווילט. איך וועל אייך איצטער ברענגען צוויי מאָל אַזוי פיעל, ווי נעכ־טען.

— איך בעט אייך . . . אומגעפעהר . . .

— מיט׳ן גרעסטען פאַרגעניגען, מיט׳ן גרעסטען פארגעניגען, ר׳ שמואל. איך געה שוין.

— ענטשולדיגט : ווי איז אייער נאָמען ? — האָט איהם האָפּמאַן אָפּגעשטעלט.

— מיין נאָמען איז זבלון. מען רופט מיך פּשוט זבולן.

— איך דאַנק אייך, ר׳ זבלון.

צוויי מאָל איז זבולן געגאַנגען הין און צוריק, און יעדעס מאָל געטראָגען פולע באַגילדעטע טאַצען מיט כלים און שפּייז. פון זיי האָט האָפּמאַן דערקענט : וואַסער, קאַווע, מילך, צוקער, ברויט־פּלעצלאַך און פּוטער. די איבעריגע זיינען איהם ניט געווען באַ־קאַנט. האָט ער זיך צוגעזעצט צום טישעל, אויף וועלכען די אַלע מאכלים זיינען אויסגעשטעלט געוואָרען, האָט זיך מיט זיי גרינד־ליך באַקענט, און איז מיט דער נייער באַקאַנטשאַפט געבליבען האַר־ציג צופרידען. און ווען זבלון האָט דעם צימער פאַרלאָזען צום לעצטען מאָל האָט ער מיטגענומען נאָר ליידיגע כלים. דערפאַר אָבער זיינען די אויגען זיינע געווען גרויס פון ערשטוינונג, און ווי העפליך ער האָט ניט געוואָלט זיין צום „גאַסט“, האָט ער דעם אויסדרוק פון ערשטוינונג פון זיין פּנים ניט געקענט פאַרטרייבען. האָפּמאַן האָט דעם אויסדרוק באַמערקט, און ווען דער באַדי־

נער האָט איהם געפרעגט, צי ער איז צופרידען, האָט האָפמאַן גע־ענטפערט מיט אַ פראַגע:

— איז דאָס דען טאַקע אַזוי פיל אָט דאָס, וואָס איך האָב איצטער געגעסען?

— אָה, נעמט ניט פאַראומגוט, ר' שמואל. נעמט ניט פאַר־אומגוט. איך בעט אייך. איך האָב גאָרניט געמיינט . . .

— ניין, ניט דאָס מיין איך, — האָט האָפמאַן געענטפערט. — אָבער פריהער האָט איהר געזאָגט, אַז דאָס, וואָס איך האָב נעכטען געגעסען, איז געווען אַ דאָפּעלטע פּאָרציע. הייסט עס, אַז היינט האָב איך געגעסען אַ פיר־פאַכיגע פּאָרציע? הייסט עס, אַז ביי אייך עסט מען פיער מאָל ווייניגער פון דעם, וואָס איך האָב היינט געגעסען?

— אומגעפעהר, אָבער . . .

— אָך, ניט דאָס מיין איך, — האָט איהם האָפמאַן אומגעדול־דיג איבערגעשלאָגען פאַרשטעהענדיג, אַז ער וויל זיך שוין ווי־דער פאַרענטפערען. — איך האָב נאָר געוואָלט וויסען ווי אַזוי איהר קענט זיך באַנוגענען מיט אַזוי ווייניג שפּייז?

— דאָס איז ניט ווייניג, ר' שמואל, דאָס איז גאָרניט ווייניג. אַ דורכשניטליכע פּאָרציע ענטהאַלט אין זיך פּונקט אַזוי פיל מאַ־טעריאַלען, אַזוי פיל היץ־ענערגיע און אַזוי פיל וויטאַמינען, אין וויפיל אַ דורכשניטליכער מענשליכער קערפּער נויטיגט זיך פאַר אַ האַלבען אָדער אַ דריטעל פון אַ מעת־לעת. דאָס איז וויסענשאַפט־ליך אויסגעמאַסטען און אויסגערעכענט געוואָרען און באַשטעטיגט געוואָרען דורך פּראַקטישע ערפאַהרונגען.

— אָבער איך בין דאָך פּונקט אַזאַ מענש ווי איהר, — האָט זיך האָפמאַן אָנגעהויבען היצען. — פאַרוואָס איז מיר געווען ווי־ניג אַ דאָפּעלטע פּאָרציע?

— נעמט ניט אָן פאַר אומגוט . . . האָט זבלון אָנגעהויבען.

— אָך, לאָזט צורוה אייער „אומגוט". איך בעט ביי אייך אַ פּשוט'ע ערקלעהרונג, — האָט איהם האָפמאַן איבערגעשלאָגען.

— וועל איך אייך ערקלערען, אויב איהר וועט מיר ערלויבען. עס איז נאָר אַ פראַגע פון געוואוינהייט, אייערע מענשען עסען ניט אַזוי פיל שפּייז, און וויפיל דער קערפּער נויטיגט זיך, נאָר זיי עסען זיך אָן ביז זאַט. און דער מאָגען ווערט זאַט ערשט דאַן ,ווען

ער ווערט איבערגעשטאפט. און אזוי ציהט זיך עס ביי אייך פון דורות און דורות; נאך פון יענע צייטען, ווען דאס עסען איז געווען דער גרעסטער פארגעניגען ביי מענשען. עס איז אפילו געווען א צייט, ווען מענשען פלעגען שטופען א פינגער אין האלז אריין, כדי אויסצוברעכען וואס מען האט פריהער געגעסען און כדי צו האבען דעם פארגעניגען פון עסען נאך אמאל. און אט די געוואוינהייט פון איבערשטאפען דעם מאגען איז אריבער בירושה. אייערע מענשען באפרידיגען זיך ניט ביז זיי שטאפען ניט איבער דעם מאגען.

— איהר וועט מיר דאך ניט איבעררעדען, אז אייערע מאגענס זיינען אנדערע, ווי אונזערע מאגענס, — האט זיך האפמאן נאך אלץ געהיצט.

— ניין. אונזערע מאגענס זיינען די זעלבע, ווי אייערע. אבער מיר האבען זיך פון אט דער געוואוינהייט שוין באפרייט. נאך מיט דורות צוריק, ווען ביי אונז האט זיך אנגעהויבען דער צווייטער רענעסאנס, און מען האט ביי אונז אנגעהויבען פארשטעהן, אז איבערצושטאפען דעם מאגען איז שעדליך, האט זיך ביי אונז אנגעפאנגען א באוועגונג: „עסען מיט מאס״. מען האט אנגעהויבען פיהרען א ברייטע פראפאגאנדע אויף אלע פראנטען: אין דער געזעלשאפט, אין די שולען, אין דער וויסענשאפט און אין דער קונסט . . .

— אין דער קונסט? — האט איהם האפמאן איבערגעשלאגען.

— יא: אפילו אין דער קונסט. וואס וואונדערט איהר זיך אזוי?

— ווי אזוי האט איהר אזא פראזאאישע זאך, ווי דאס עסען, געקענט אריינפלעכטען אין דער קונסט?

— ניט דירעקט, נאר אומדירעקט. נאך אלעמען איז קונסט אן אויסדרוק פון גייסט און פון שטימונג, און קיין זאך ווירקט ניט אזוי דירעקט אויף דער שטימונג און אויף דעם צושטאנד פון גייסט, ווי דער צושטאנד פון מאגען. האט מען אנגעפאנגען א באוועגונג: „עסען מיט מאס״. די וויסענשאפט האט באשטימט די מאס פון עסען, און מענשען האבען געזוכט נאכצופאלגען. אורטיילענדיג פון אייניגע קאפיטלאך פון אונזער קולטור-געשיכטע, איז עס פון אנפאנג ניט געווען אזוי לייכט. א

היבש ביסעל מענשען, איבערהויפט פון עלטערען דור, האבען זיך געמוזט צו ביסלאך מקריב זיין פאר'ן אידעאל, א שטייגער ווי ביי אייך זיינען פאראן מענשען, וואס זיינען גרייט צו געהן אין תפיסה אדער זיינען גרייט אויף אנדערע אומבאקוועמליכקייטען, כדי צו פארשפרייטען א געוויסען אידעאל. אבער ביסלעכווייז האט מען זיך צו דעם צוגעוואוינט; די געוואוינהייט האט אנגעהויבען אי־בערגעהן בירושה, און איצטער עסען מיר פונקט אזוי פיל, וויפיל דער קערפער פאדערט. און מיר פיהלען ניט קיין באדערפעניש צו עסען מעהר.

— אבער איהר גיט דאך אליין צו, אז עסען איז א פארגעניגען, — האט האפמאן זיך ניט געוואלט אונטערגעבען. — פארוואס זשע זאלען זיך מענשען אפזאגען פון א פארגעניגען? זענט איהר דען געגען פארגעניגענס אין לעבען?

— פונקט פארקעהרט. די גאנצע אונזער ציוויליזאציע און אלע וואס מיר טוען, האט אלס איהר הויפט צוועק וואס מעהר פארגע־ניגענס אין לעבען. אבער פארגעניגענס געזונטע, און ניט קיין קראנקע. דעם העכסטען פארגעניגען קריגען מענשען דורך נארקא־טישע געטראנקען; אבער קיין זאך איז ניט אזוי שעדליך ווי די נארקאטישע געטראנקען. פאר עטליכע מינוטען גן־עדן באצאהלען מענשען מיט א לעבענס־לענגליכען גיהנום.

— איך זעה דא ניט דעם פארגלייך, האט האפמאן ניט פאר־שטאנען.

— ביי אייך עסט מען הויפטזעכליך צוליב דעם פארגעניגען פון עסען, — האט זבלון ערקלעהרט. — און דער פארגעניגען פון עסען באשטעהט אין איבערשטאפען דעם מאגען. אן איבערגע־שטאפטער מאגען קען ניט פארדייען, און עס ענטוויקלען זיך פארשידענע מאגען־קראנקהייטען, אי צייטווייליגע, אי כראנישע. דאס רוב קראנקהייטען, פון וועלכע אייערע מענשען ליידען, זיינען אדער מאגען־קראנקהייטען דירעקט, אדער קראנקהייטען, וואס הא־בען זיך גענומען פון שלעכטע מאגענס. און ביי אונז איז עס ניטא. אייערע מענשען שטעהען אויף פון א מאהלצייט מידע, שווערע און פוילע; און ביי אונז נאך א מאהלצייט פיהלט מען זיך ערפרישט פון א נייעם צופלוס פון ענערגיע. און דער רעזולטאט איז, אז ביי אונז לעבט מען אי לענגער אי צופרידענער, ווי ביי אייך.

— א שטייגער, וואָס רופט איהר „לעבען לענגער"? — האָט האָפמאַן געוואָלט וויסען, — וויפיל זיינען ביי אייך די דורכשניט־ליכע יאָהרען, וואָס א מענש לעבט?

— ביי אונז זיינען פאַראַן מענשען, וואָס לעבען הונדערט און פערציג, און אפילו הונדערט און פופציג יאָהר; אָבער די דורכשניט־ליכע טעג פון לעבען ביי אונז זיינען הונדערט און צוואַנציג יאָהר; בשעת ביי אייך זיינען זיי נאָר ארום זעכציג יאָהר.

— הונדערט און צוואַנציג יאָהר אין דורכשניט?! — האָט זיך האָפמאַן שטאַרק פאַרוואונדערט.

— וויפיל, אן ערך, רעכענט איהר בין איך אַלט? — האָט איהם זבלון געפרעגט.

האָפמאַן האָט איהם באַטראַכט.

— איך רעכען . . . איך רעכען אז איהר דאַרפט אַלט זיין א יאָהר . . . א יאָהר פופציג, — האָט ער געזאָגט.

— און זעכציג וואָלט איהר מיר געגעבען?

— זעכציג? — האָט האָפמאַן א טראַכט געטאָן און איהם נאָך אַמאָל אָפּגעמאָסטען מיט די אויגען, — מיט אנשטרענגונג וואָלט איך דערלאָזען, אז איהר זענט זעכציג יאָהר אַלט.

— בין איך טאַקע דריי און נייַנציג יאָהר אַלט. זעהט איהר?

— האָט זבלון מיט נצחון אויסגערופען. — ביי אייך איז דריי און נייַנציג יאָהר א זעהר טיפע עלטער וואָס זעלטען ווער עס דערלעבט עס. און ווען איינער דערלעבט שוין אזא עלטער, געפינט ער זיך שוין זייט יאָהרען אין א מושב זקנים, און מען דאַרף איהם אַלץ דערלאַנגען. און איך פיהל זיך ווי אייערער א פופציג־יאָהריגער און באַדין אַנדערע. און איך האָף נאָך צו לעבען לאַנג און נאָך לאַנג באַדינען אַנדערע. ווּעמען נאָך קענט איהר דאָ? שלומ'ען קענט איהר דאָך. ווי אַלט, דענקט איהר, איז ער?

— ר' שלום, וואָלט איך געזאָגט, — האָט האָפמאַן געענטפערט טראַכטענדיג, — דאַרף אַלט זיין א יאָהר . . . א יאָהר דרייסיג; העכסטענס; עטליכע און דרייסיג.

— איז ער טאַקע אַלט זיבען און פופציג יאָהר. זעהט איהר? אַט דאָס איז דער אונטערשיד צווישען אונזערע מענשען און אייערע. נו, עס פאַרשטעהט זיך, אז דאָס ראַציאָנאַלע עסען איז ניט דאָס איינציגע וואָס שפּילט דאָ אזא ראָלע, אָבער דאָס איז איינע

פון די וויכטיגסטע אורזאכען פון אונזער לענגערען און מעהר צו-פרידענעם לעבען.

„וואס זיינען דאס פאר א מענשען? וואס איז דאס פאר א פאלק? — האט האפמאן צו זיך געטראכט הערענדיג אויפמערקזאם צו די אלע רייד פון אט דעם האטעל-באדינער; רייד וואס זיינען פאר איהם געווען אזוי ניי . . .

אין דעם מאמענט האט עמיצער אנגעקלאפט אין טיר, און שלום איז אריינגעקומען. ער האט זיך באגריסט מיטביידע אנ-וועזענדע; און לויט דעם אופן, ווי ער האט זיך באגריסט מיט זבלונ'ען, האט האפמאן פארשטאנען, אז א פשוט'ער „וועיטער" איז דא אויך א מענש . . .

און זבולן האט באלד נאך דעם פארלאזען דעם צימער מיטענה-מענדיג מיט זיך די באגילדעטע טאצען מיט די אויסגעליידיגטע כלים.

11.

— א מאדנער מענש, אט דער זבלון, — האט האפמאן א זאג געטאן צו שלום'ען באלד נאך דעם, ווי דער באדינער האט פאר-לאזען דעם צימער. — ער האט נאר וואס געהאלטען פאר מיר א גאנצע לעקציע וועגען דיעטעטיקס. ער זעהט אוים צו זיין א גאנץ . . . א גאנץ אינטעליגענטער מאן.

— יא; ר' זבלון איז ביי אונז איינער פון די באריהמטסטע מע-נער אין לאנד, — האט שלום געענטפערט.

— מיט וואס האט ער זיך געמאכט באריהמט?

— ער איז איינער פון אונזערע גרעסטע מוזיקער.

— ווער? אט דער זבלון? — האט זיך האפמאן פארוואונ-דערט.

— יא, אט דער ר' זבלון, וואס האט אייך באדינט.

— איך פארשטעה ניט. וואס זשע דארף ער זיין א לאקעי אין א האטעל?

— וואס איז דער אונטערשיד וואס א מענש טוט, כדי צו מא-כען א לעבען?

— אבער אויב ער איז אזא גרויסער מוזיקער, קען ער דאך גע-בען קאנצערטען, אדער, אמווייניגסטען, שפילען אין אן ארקעס-טער.

— אמאָל באַטייליגט ער זיך אין אַן אָרקעסטער, און אמאָל גיט ער אַן עפענטליכען קאָנצערט, אָבער זעהר זעלטען. בכלל וויל ער זיך צו קיין זאַך ניט פאַרפליכטען. ווען עס קומט צו מוזיק וויל ער זיין אינגאַנצען פריי. אָבער ווען ער גיט אַמאָל אַ קאָנצערט, הערט זיך צו איהם צו דאָס גאַנצע לאַנד, דירעקט אָדער דורך ראַדיאָ.

„אַ מאָדנע פאָלק און מאָדנע מענשען" — האָט האָפמאַן ווידער אַ טראַכט געטאָן.

און שלום האָט זיך געווענדעט צו האָפמאַנ'ען:

— איך האָב אייך געוואָלט בעטען איהר זאָלט אַזוי גוט זיין און געהן מיט מיר.

— וואוהין געהען מיר? — האָט האָפמאַן געפרעגט.

— איך מוז אייך נעהמען אויף אַ פאַרהער.

— כדי וואָס?

— כדי צו בשטימען ווי אַזוי אייך צו באַהאַנדלען.

זיי זיינען ארויסגעגאַנגען אין קאָרידאָר, און געהענדיג האָט האָפמאַן געפרעגט זיין באַגלייטער:

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, פון וואַנען נעמט זיך דאָ אַזאַ פרישע לופט? איך קוק און איך קוק, און איך זעה דאָ ניט קיין פענסטער, און די לופט איז דאָ אַזוי פריש און געשמאַק, ווי אין אַ פאַרק.

— פון ווענטילאַציע, — האָט שלום געענטפערט שפּאַנענדיג ווייטער. — אונטען, אין קעלער־שטאָק, איז פאַראַן אַזאַ לאַבאָראַטאָריע וואָס ציהט ארויס די גאַנצע לופט פון דער געביידע, רייניגט זי דורך, גיט צו פרישען זויער־שטאָף און טרייבט עס צוריק פאַנאַנדער איבערין גאַנצען הויז, איבער די קאָרידאָרען און צימערען.

אין דער צייט האָבען זיי זיך אָפּגעשטעלט לעבען אַ טיר.

— איהר זעהט? — האָט שלום אָנגעצייגט האָפמאַנ'ען — דאָס איז אַ טיר פון אַן אַלאַווייטאַר. אויב איהר ווילט זיך אויפהויבען אָדער אַראָפּלאָזען זיך, גיט אַהיר אַ דריק אָט דאָס קנעפּעל, וועט דער אַלאַווייטאַר קומען נאָך אייך. אָבער פריהער מוזט איהר אַ קוק טאָן אויף אָט דאָס לעמפּעל. אויב דאָס לעמפּעל ברענט ניט, איז אַ סימן, אַז דער אַלאַווייטאַר איז ניט פאַרנומען, דאַן קענט איהר דריקען דאָס קנעפּעל. אין אַלאַווייטאַר זיינען פאַראַן קנעפּ־

לאך מיט נומערן. ביי וועלכען שטאָק איהר ווילט זיך אָפּשטע־לען, אזא נומער גיט איהר אַ דריק.

— פון וואנען וועט איצטער קומען דער אלאווייטאר? — האָט האָפּמאן געפרעגט.

— פון דעם ערשטען שטאָק.

— און ווי הויך וועלען מיר זיך אויפהויבען?

— ביז דעם פינף־און־פופציגסטען שטאָק.

— וועלען מיר דארפען איבערבייטען אן אלאווייטאָר אויפ'ן וועג, אָדער דער זעלבער אלאווייטאָר וועט אונז אהין ברענגען?

— דער זעלבער אלאווייטאר.

— מוז די קייט זיין זעהר אַ לאַנגע, אויב דער אלאווייטאר דארף זיך הויבען פינף־און־פופציג שטאָק.

— וואָס פאר אַ קייט? — האָט שלום ניט פארשטאַנען.

— איך מיין די קייט וואָס הויבט ארויף און לאָזט אראָפּ דעם אלאווייטאר.

— דער אלאווייטאָר הויבט זיך ניט מיט קייטען, — האָט שלום געענטפערט.

— מיט וואָס זשע דען?

— מיט אנטי־גראוויטאציע מאגנעטען, די זעלבע אנטי־גראווי־טאציע מאגנעטען וואָס האלטען אויף אונזערע לופטשיפען אין דער לופטען.

און דערווייל האָט שלום אַ דריק געטאָן דאָס קנעפּעל, אַ קליין עלעקטריש לעמפּעל האָט זיך באלד אָנגעצונדען איבער דער טיר, און אונטער דעם לעמפּעל האָבען זיך אָנגעהויבען בייטען נומע־רען וואָס האָבען געצייגט ווי אזוי דער אלאווייטאר הויבט זיך. אין אַ קאַרגע מינוט ארום האָט זיך די טיר לעבען זיי געעפענט פון זיך אליין און שלום און האָפּמאן זיינען אריינגעגאַנגען אין אַ קליינעם אלאווייטאר. ווען זיי זיינען שוין געווען אינעווייניג, האָט שלום אַ דריק געטאָן דאָס קנעפּעל לעבען דעם נומער 55. די טיר האָט זיך פון זיך אליין פארמאכט, און דער אלאווייטער האָט זיך אָנ־געהויבען הויבען ארויף. אין אַ מינוט ארום האָט זיך דער אלאווייטער אָפּגעשטעלט, די טיר האָט זיך געעפענט, און שלום און האָפּמאן זיינען ארויס אין קאָרידאָר. שלום האָט אַ דריק גע־טאָן דאָס קנעפּעל לעבען טיר און די טיר האָט זיך פארמאכט, און

די נומערען איבער דער טיר האָבען זיך אנגעהויבען בייטען און האָבען אנגעציינגט, אז דער אלאוויטער לאָזט זיך אראָפּ אלץ ני-דעריגער און נידעריגער.

זיי האָבען אָנגעהויבען געהן איבער'ן קארידאָר און זיך אָפּ-געשטעלט לעבען א טיר. שלום האָט די טיר געעפענט און זיי זיי-נען אריין פריהער אין א פאדער-צימער ,און פון דאָרטען זיינען זיי אריין אין דעם הויפּט-צימער.

·12

דער צימער, אין וועלכען זיי זיינען אריינגעקומען, איז געווען א לאַנגער און א גרויסער, און אויך אָהן פענסטער, כאָטש געווען איז דאָ גאַנץ לופטיג און ליכטיג.

די ערשטע זאך, וואָס האָפמאַן האָט דערזעהן, זיינען געווען צוויי מענער,ביידע מיט ערנסטע פּנימ'ער און ניט קיין יונגע. איינער פון זיי איז געשטאַנען ביי א שווארץ ווענטעל, אויף וועל-כער עס זיינען געווען אָנגעהאַנגען פארשיידענע אינסטרומענטען, ווי זייגערס אויף א וואַנט אין א זייגער-געשעפט. דער צווייטער איז געזעסען ביי א טישעל, וואָס האָט זיך געפונען טיפער אין צימער און וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א גרויסע שרייב-מאַשין.

ביידע מענער זיינען צוגעגאַנגען צו האָפמאַנ'ען, האָבען איהם אָפּגעגעבען „שלום", און באַלד נאָכדעם האָבען זיי זיך, מיט די-זעלבע ערנסטע, כמעט שטרענגע פּנימ'ער, אומגעקערט צוריק און האָבען צוריק פארנומען זייערע פריהערדיגע פּאָזיציעס: איינער ביי דעם ווענטעל מיט די „זייגערס", און דער צווייטער ביים טי-שעל מיט די „שליסלען", וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א שרייב-מאַ-שין.

ארומקוקענדיג זיך ווייטער, האָט האָפמאַן דערזעהן א מאסי-ווען הילצערנעם שטול, וואָס איז געשטאַנען כמעט אין מיטען צי-מער, נאָר נאָהענט צום אריינגאַנג. פון דעם שטול האָבען זיך געצויגען דראָטען, און איבער זיין רוקען איז געהאַנגען א מין מע-טאַלענע היטעל, פון וועלכען עס האָבען זיך אויך ערגעץ געצויגען דראָטען. דער גאַנצער שטול, מיט זיין מעטאַלענעם היטעל און מיט די דראָטען איז געווען אזוי עהנליך צו די באַרימטע „עלעקטריק

טשערס״ אין אַמעריקאַנער געפענגנגיסען, אַז ביי האָפמאַנ׳ען האָט פּלוצים אַ קלאַפּ געטאָן אין האַרצען און אינסטינקטיוו האָט ער זיך אָפּגעשטעלט.

האָפמאַן האָט געקענט די „עלעקטרישע שטולען״. אַלס ציי־טונגס־מאַן איז ער איין מאָל אַנוועזענד געוועזן ביי אַ הינריכטונג . . .

— ביטע, — האָט שלום אַ זאָג געטאָן און אָנגעצייגט האָפּ־מאַנ׳ען אויפ׳ן „עלעקטרישען שטול״.

אָבער האָפמאַן האָט זיך ניט געאיילט. אַ שרעקליכער חשד איז דורכגעלאָפען דורך זיינע געדאַנקען; צי ווילען זיי ניט פּטור ווערען פון איהם איין מאָל פאַר אַלע מאָל, און אַ סוף .׳ . . אָבער פאַרוואָס זיינען זיי מיט איהם די גאַנצע צייט געוועזן אַזוי העפּ־ליך און פריינטליך ? . . . ווער ווייס . . . אפשר איז דאָס יענע איבערטריבענע „פריינטליכקייט״ וואָס מען צייגט אַלע מאָל ארויס דעם פאַראורטיילטען אַ שעה פאַר דער הינריכטונג, ווען מען שלאָגט איהם פאַר דעם בעסטען מאָלצייט, די בעסטע וויינען און די בעס־טע ציגאַרען, און מיט דער גרעסטער „אויפמערקזאַמקייט״ פיהרט מען איהם דערנאָך צו דער תליה . . . אָבער קען דען זיין — אָהן אַ משפּט, אָהן גאָרניט ? . . .

— ביטע, — האָט שלום אַ צווייטען מאָל אַ זאָג געטאָן און איהם ווידער אָנגעצייגט אויף דעם „שרעקליכען״ שטול.

האָפמאַן האָט אויף איהם אַ קוק געטאָן. זיין בליק און דער אויסדרוק פון זיין געזיכט זיינען געוועזן רוהיגע. אַזוי זעהט ניט אויס אַ תליון אַ פאָר מינוט פאַר אַן הינריכטונג.

— וואָס איז דאָס ? — האָט האָפמאַן אַ פרעג געטאָן, צייגענ־דיג מיט די אויגען אויפ׳ן שטול און די אַלע מאַשינעס אַרום.

— פּסיכאָמעטרישע אינסטרומענטען, — האָט שלום רוהיג געענטפערט.

— און די מענשען ?

— די מעכאַניקער פון די אינסטרומענטען.

און פּלוצים האָט זיך האָפמאַן אַריינגעזעצט אין דעם שטול מיט אַנטשלאָסענקייט און מיט אַ באַוועגונג, ווי ער זאָל זאָגען : „וואָס וועט זיין — וועט זיין״ . . . דער נאָמען „פּסיכאָמעטרישע אינ־סטרומענטען״ האָט איהם אַ ביסעל באַרוהיגט. אַ שטיקעל באַגריף וועגען דעם האָט ער דאָך געהאַט. און דערצו האָט ער אַ טראַכט

געטאָן, אַז אויב די מענשען ווילן איהם היגריכטען, וועט ער דאָך סאַי ווי פון זייערע הענט זיך ניט ארויסרייסען. טאָ זאָל ער זיך אין לעצטען מאָמענט ניט ארויסצייגען אלס פייגלינג.

און ווען האָפמאַן האָט זיך אריינגעזעצט אין שטול, איז שלום צו איהם צוגעגאַנגען, האָט איהם אָנגעטאָן מעטאַלענע רינגען, ווי בראַסליעטען, אויף ביידע הענט און זיי איינגעשרויפט, און אראָפּ-געלאָזען דאָס מעטאַלענע היטעל. ווי אַ קרוין, אויף זיין קאָפּ. דער-נאָך האָט ער צוגערוקט אַ שטול און זיך געזעצט אַנטקעגען.

האָפמאַנ'ן לאַגע איז איצט געווען אזא: ער איז געזעסען איינ-געשרויפען און איינגעבונדען אין אַן עלעקטרישען שטול מיט'ן פנים צו דער טיר. אַנטקעגען איהם איז געזעסען שלום. צווישען זיי, נאָר אַ ביסעל אָן אַ זייט, איז געשטאַנען אַ קליין טישעל מיט אַ געוועהנליכען ראַדיאָ-מיקראָפאָן און אַ פּאָר אַנדערע קלענערע אינסטרומענטען. פון האָפמאַנ'ס לינקער זייט האָט זיך געפונען דאָס ווענטעל מיט די אינסטרומענטען ווי זייגערס, און לעבען ווענ-טעל איז געשטאַנען דער ערשטער מעכאַניקער. דער צווייטער מע-כאַניקער איז געזעסען ביי זיין טישעל ווי אַ שרייב-מאַשין הינ-טער האָפמאַנ'ען.

ווען מען האָט זיך אוועקגעזעצט און זיך איינגעאָרדענט, האָט שלום אנגעפאַנגען:

— ווי איז אייער נאָמען?

— סעם האָפמאַן, — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— און וואָס איז אייער אידישער נאָמען? ווי אזוי זאָל מען אייך דאָ רופען?

— שמואל בן יצחק.

— דריי — זיבען — למד — ריש — האָט דער ערשטער מעכאַ-ניקער אַ זאָג געטאָן, און דער צווייטער האָט אָנגעהויבען עפּעס אויסקלאַפּען אויף זיין שרייב-מאַשין.

האָפמאַן האָט אביסעל אויסגעדרעהט דעם קאָפּ אויף לינקס אַ קוק צו טאָן: אָבער שלום האָט איהם באַלד באַרוהיגט:

— דאָס איז ניט צו אייך, דאָס איז צו יענעם מעכאַניקער. און ווי אַלט זייט איהר?

— איין און דרייסיג יאָהר, — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— יוד — דריי — איינס — פונקט — בית, — האָט דער ערש-

טער מעכאַניקער אַ זאָג געטאָן, און דער צווייטער האָט אָנגעהויבען עפּעס אויסקלאַפּען אויף זיין מאַשין.

— פון וואַנען קומט איהר? — האָט שלום ווידער געפרעגט.

— פון אַמעריקע, — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— בית — דריי — פונקט — זיבען — איינס, — האָט דער ערשטער מעכאַניקער אַ זאָג געטאָן.

— וואָס איז אייער באַשעפטיגונג? — האָט שלום ווייטער געפרעגט.

— איך בין אַ ציַיטונגס-מאַן, — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— פינף — פונקט — חית — דריי. — האָט דער ערשטער מעכאַניקער אַ זאָג געטאָן.

— אָבער באַרוהיגט זיך דאָך, וואָס זייט איהר אַזוי נערוועז?

— האָט שלום פּלוצלונג אַ פרעג געטאָן, קוקענדיג ניט אויף האָפמאַנ'ען, נאָר אויף אַ געוויסען אינסטרומענט אויפ'ן ווענטעל.

— איך בין דאָכט זיך גאַנץ רוהיג, — האָט האָפמאַן געענטפערט מיט אַ שמייכעל.

— ניין, איהר זייט ניט רוהיג. גיט נאָר אַ קוק ווי דאָס האַרץ וואַרפט זיך ביי אייך, — האָט שלום געזאָגט, אָנציַיגענדיג מיט די אויגען אויף עפּעס אַן אינסטרומענט, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ זייגער.

האָפמאַן האָט אַ קוק געטאָן אויף יענעם אינסטרומענט און דערזעהן ווי דער וויַיזער פון יענעם „זייגער" האָט זיך האַסטיג און אומרוהיג געוואָרפען אויף רעכטס און אויף לינקס: טיק-טאַק, טיק-טאַק . . .

— איהר ווילט הערען ווי אייער האַרץ קלאַפּט? — האָט שלום אַ זאָג געטאָן און אָנגעדריקט אַ קנעפּעל אויפ'ן טישעל, וואָס איז געשטאַנען פון האָפמאַנ'ס רעכטער זייט.

און פּלוצים האָבען זיך דערהערט שווערע און אָפטע קלעפּ, ווי מען זאָל קלאַפּען מיט ריזיגע האַמערס איבער די ווענט פון צימער: טיק-טאַק, טיק-טאַק!

שלום האָט אָנגעדריקט אַ צווייטען קנעפּעל, און דאָס קלאַפּען האָט אויפגעהערט.

— דאָס האָט איהר געהערט ווי אייער אייגען האַרץ קלאַפּט, נאָר מיליאָנען מאָל פאַרגרעסערט די קלאַנגען, — האָט ער געזאָגט.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, — האָט שלום ווידער אָנגע־הויבען זיין פאַרהער, — צוליב וואָס זייט איהר אהער געקומען, צו־ליב וועלכען צוועק?

— אָ, גלאַט אַזוי זיך, — האָט האָפמאַן געענטפערט. — איך האָב געוואָלט זעהן ווי אַזוי אונזער אידעלאַך לעבען זיך אויף יע־נער זייט סמבטיון, און דערנאָך באַשרייבען עס אין אונזער צייטונג.

— איז דאָס דער איינציגער ציל, צוליב וועלכען איהר זייט אהער געקומען?

— יאָ.

— האָט איהר גאָר קיין אַנדערע צילן ניט?

— ניין — האָט האָפמאַן געענטפערט מיט אַ זיכערען טאָן.

— דריי — פינף — פונקט — צוויי; דריי — זיבען — פונקט — זעקס — האָט אַ זאָג געטאָן דער ערשטער מעכאַניקער, און דער צווייטער האָט עפּעס אָנגעהויבען אויסקלאַפּען אויף זיין שרייב־מאַשין.

— אָבער איהר זאָגט דאָך מיר ניט דעם אמת, — האָט שלום געזאָגט, ווידער קוקענדיג אויף די אינסטרומענטען אויפ'ן ווענ־טעל.

— וואָס מיינט איהר, איך זאָג ניט דעם אמת? — האָט האָפ־מאַן געמאַכט אַ שטרענגען פּנים און אָנגענומען אַ טאָן פון אַ באַ־ליידיגטען.

— דאָס מיינט, — האָט שלום רוהיג געענטפערט, — אַז אייער מויל האָט ניט אויסגעדריקט דאָס, וואָס עס איז געווען ביי אייך אויף די געדאַנקען.

— אַ שעהנע געשיכטע! — האָט האָפמאַן אויסגערופען מיט אַ שמייכעל. די שטרענגקייט פון זיין פּנים האָט אָנגעהויבען פאַר־שווינדען, ער האָט פאַרלאָרען די געמאַכטע זיכערקייט; ער האָט זיך אָנגעהויבען שרעקען פאַר די מיסטעריעזע „זייגערס", פון וועלכע שלום האָט די אויגען ניט אַראָפּגענומען. פונדעסטוועגען האָט ער נאָך אָנגעקליבען גענוג מוט צו זאָגען:

— וואָס־זשע, איהר ווילט מיך מאַכען פאַר אַ ליגנער? און פון וואַנען נעמט איהר דאָס, אַז איך זאָג ניט קיין אמת?

— ווייל צווישען אייערע געדאַנקען און אייערע ווערטער איז ני־

טא קיין קאָאָרדינאַציע — האָט שלום רוהיג געענטפערט, נאָך אַלץ קוקענדיג אויף די „זייגערס". — אייערע געדאַנקען זיינען דאָ אויסגעדריקט דורך פינף-און-דרייסיג מיט צוויי צעהנטלאַך, און אייערע ווערטער זיינען דאָ אויסגעדריקט דורך זיבען און דרייסיג מיט זעקס צעהנטלאַך. דער אונטערשייד איז צוויי מיט פיער צעהנטלאַך. דער אונטערשייד איז ניט קיין גרויסער; אַ טייל אמת האָט איהר דאָך געזאָגט, אָבער קיין פולע קאָאָרדינאַציע איז דאָך ניטאַ. — איהר האָט מיר ניט געזאָגט דעם פולען אמת.

אויף וויפיל דאָס מעטאַלען היטעל מיט די דראָטען האָבען איהם געלאָזען, האָט האָפמאַן אָנגעבויגען דעם קאָפּ און זיך פאַרטראַכט.

— איז וואָס איז אייער לעצטער ענטפער? — האָט שלום אַ פרעג געטאָן.

— הערט זיך איין, וואָס איך וועל אייך זאָגען, — האָט האָפמאַן אָנגעהויבען, און האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ. — אמת, דאָס וואָס איך האָב אייך פריהער געזאָגט איז ניט דער איינציגער ציעל צוליב וועלכען איך בין אַהער געקומען. עס איז דאָ נאָך אַ ציעל, אַ גרעסערער און אַ וויכטיגערער. אָבער איך וועל אייך איהם ניט אויסזאָגען. איך וויל אייך מעהר קיין ליגענס ניט זאָגען; איך בין דאָך אָבער אייך ניט מחויב צו זאָגען דעם גאַנצען אמת, — און טוט מיט מיר וואָס איהר ווילט.

— דריי — פינף — פונקט — צוויי; דריי — פינף — פונקט — צוויי, — האָט אַ זאָג געטאָן דער ערשטער מעכאַניקער, און דער צווייטער האָט אָנגעהויבען קלאַפּען אויף זיין מאַשינקע.

אָבער דאָ איז האָפמאַן פּלוצים געוואָרען אומגעדולדיג און אומרוהיג.

— וואָס רעדט ער דאָרטען? וואָס איז דאָס פאַר אַ „דריי — פינף — פונקט — צוויי? — וואָס מיינט ער, וואָס וויל ער?

— אַ דריי און אַ פינף און אַ פינטעל און אַ צוויי איז פינף און דרייסיג מיט צוויי צעהנטלאַך, פונקט ווי ביי אייך — האָט שלום געענטפערט.

אָבער האָפמאַן איז געוואָרען אומרוהיג און געזוכט צו וואָס זיך צו טשעפּען.

— איז דאָך גוט, ווייסען מיר דאָך, וואָס-זשע דאַרף ער עס זאָ-

גען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל ? — האָט ער קאַפּריזנע אויסגערופען.

— דאָס מיינט, — האָט שלום רוהיג געענטפערט, — אַז ביידע זייטען פון דעם קאָאָרדינאַטאָר צייגען די זעלבע צאָהל. דאָס מיינט, אַז איצטער איז צווישען אייערע רייד און אייערע געדאַנקען קיין ווידערשפּרעכען ניטאָ; און דאָס מיינט, אַז איצטער האָט איהר געזאָגט דעם אמת, ווען איהר האָט געזאָגט אַז איהר האָט נאָך אַ ציעל, אַ וויכטיגערן, אָבער איהר ווילט איהם ניט אויסזאָגען. דאָס איז אייער רעכט. קיינער וועט אייך צו דעם ניט צווינגען. אָבער אויב איהר ווילט, אַז מען זאָל ביי אונז אין לאַנד האָבען צו אייך וועלכען עס איז רעספּעקט, זאָלט איהר ניט זאָגען קיין ליגענס. פאַרגעסט ניט אַז ביי אונז איז אַ לאַנד פון קאָאָרדינאַטאָרס; מיר פאַרטראָגען ניט קיין ליגענס. אַ ליגען איז ביי אונז איינער פון די שווערסטע פאַרברעכענס. מיר נעמען אין אַנבאַטראַכט דאָס לאַנד פון וואַנען איהר קומט און די שטופע פון אייער ציוויליזאַציע. אַט די שטופע פון ציוויליזאַציע האָבען מיר אויך אַמאָל איבערגעלעבט, מיט דורות צוריק. זיינען מיר אייך מוחל דאָס ערשטע מאָל. נאָר אויף ווייטער וואָרען איך אייך ווי אַ פריינד: זאָגט בעסער גאָרנישט, איידער עטוואָס, וואָס זאָל ניט קאָאָרדינירען מיט אייערע געדאַנקען.

— איך דאַנק אייך פאַר אייער וואָרנונג — האָט האָפמאַן געענטפערט מיט אַזאַ צווייד־ייטיגען טאָן, וועלכען מען האָט געקענט אַננעמען אי אַלס אַ שטאָך, אי אַלס אַן אויפריכטיגען דאַנק פאַר אַ פריינטליכער וואָרנונג.

שלום האָט איהם נאָך געשטעלט אַ רייה מיט פראַגען, און יעדעם מאָל, ווען האָפמאַן האָט געענטפערט, האָט דער ערשטער מעכאַניקער אויסגערופען געוויסע בוכשטאַבען און ציפערן, און דער צווייטער האָט עפּעס באַלד אָפּגעקלאַפּט אויף זיין טישעל.

ענדליך האָט זיך שלום אויפגעהויבען פון זיין אָרט, און דאָס האָט געמיינט אַז דער פאַרהער האָט זיך געענדיגט. ער איז צוגעגאַנגען צו האָפמאַנ׳ען, האָט אָפּגעבונדען די רימענדלאַך און לויז געמאַכט די שרייפלאַך און איהם באַפרייט פון דעם עלעקטרישען שטול.

— נו, און וואָס געהט איהר מיט מיר איצטער טאָן? — האָט האַפמאַן געוואָלט וויסען, און אָפּגעאָטעמט לייכטער.

— איצטער וועל איך אייך אָפּפיהרען אין געריכט, און דאָרטען וועט מען באַשטימען, ווי אַזוי מען זאָל אייך ווייטער באַהאַנדלען.

— ווער וועט מיך משפּט'ן?

— אַ מנין פון דעם סנהדרין.

— וואָס איז דאָס אַזוינס?

— צעהן מיטגלידער פון דעם סנהדרין.

— און וואָס איז אַ סנהדרין?

— דאָס העכסטע געריכט אין לאַנד.

— פון וויפיל מענשען באַשטעהט דער סנהדרין?

— זיבעציג, אָבער אייך וועלען משפּט'ן נאָר צעהן מיטגלידער פון דעם סנהדרין, אַ מנין.

— אין וואָס באַשטעהען די פונקציעס פון דעם סנהדרין? איז עס ניט דאָס העכסטע געריכט, אָדער דער „סופרים קאָורט", ווי אין אַמעריקע?

— ניין, ווייט ניט דאָסזעלבע. אייער „סופרים קאָורט" איז אַ קערפּערשאַפט וואָס האָט נאָר איין אויפגאַבע. און דאָס איז: אויסצוטייטשען די קאָנסטיטוציע פון לאַנד און באַשטימען, צי אַ געוויסע האַנדלונג איז אין איינקלאַנג מיט דער קאָנסטיטוציע אָדער ניט; און די פונקציעס פון אונזער סנהדרין זיינען פיל ברייטערע. דער סנהדרין גיט אָפּט אַרויס אַן אורטייל אין איינצעלנע, באַזונדערע פאַלען; און אַמאָל גיט ער אַרויס אַלגעמיינע כללים. און די כללים קענען זיין אי סאַניטאַרישע, אי פּעדאַגאָגישע, אי מאָראַלע, אי אַנדערע. דאָס איז שווין מעהר עהנליך צו געזעצגעבונג.

— און ווער זיינען די מיטגלידער פון סנהדרין? — איך מיין, פון וועלכען שיכט פון פאָלק ווערען זיי ערוועהלט?

— נאָר רבנים.

— רבנים? — האָט זיך האַפמאַן שטאַרק פאַרוואונדערט.

— יאָ, רבנים. אָבער ביי אונז איז אַ רבי דאָס זעלבע, וואָס ביי אייך אַ פּראָפעסאָר. ווען איינער גיט לעקציעס אין אוניווערזיטעט, רופט מען איהם ניט „פּראָפעסאָר", נאָר „רבי", און אויב דאָס איז אַ פרוי, רופט מען זי „רבנית".

— און די מיטגלידער פון סנהדרין ווערען, נאטירליך, ער־וועהלט פון פאלק?

— ניין, ניט פון פאלק, נאר פון דעם גאנצען קאלעגיאום פון די פראפעסארען פון לאנד.

— וואס הייסט, אזוי ווייניג דעמאקראטיע איז דא ביי אייך?

— האט זיך האפמאן געוואונדערט. — איהר זאגט דאך אליין, אז דער סנהדרין איז א קערפערשאפט וואס גיט ארויס אורטיילען אין איינצעלנע פאלען, און גיט נאך ארויס כללים וועגען פארשיידענע אויפפיהרונגען, און אז דאס איז אייגענטליך א געזעצגעבונג. אין אלע ציוויליזירטע לענדער פיהרט זיך אז דאס פאלק האט א רעכט צו ערוועהלען זיינע ריכטער און געזעצגעבער. און ביי אייך ער־וועהלען זיי זיך איינער דעם צווייטען; היינט ערוועהלסטו מיך און מארגען ערוועהל איך דיך.

— ניין, מיין פריינד, — האט שלום געענטפערט, — אזא דע־מאקראטיע ווי ביי אייך, האבען מיר שוין ניט. געוועזען ביי אונז אמאל א צייט ווען מיר האבען דאס אויך געהאט; און בעפאר דעם איז געווען א צייט ווען מען האט ביי אונז פאר דעם געקעמפט און בלוט פארגאסען. אבער דאס איז געווען מיט דורות צוריק. דערנאך האבען מיר זיך ארומגעזעהן, אז עס ארבייט ניט אזוי גוט. ווי עס האט זיך אונז אמאל אויסגעדוכט. האבען מיר עס אויפגעגעבען. איהר רופט אן „דעמאקראטיע" בלויז דאס רעכט צו שטימען פאר א קאנדידאט אויף א געזעלשאפטליכען אמט; אבער ווען עס קומט צו וועהלען דעם קאנדידאט, זייט איהר ניט מעהר ווי שפילצייג אין די הענט פון „פאליטישענס". די ווייני־גער באוואוסטזיניגע בירגער אייערע זיינען בלינדע געצייג אין די הענט פון „פאליטישענס", און די מעהר באוואוסטזיניגע זיי־נען הילפלאז, ניט קוקענדיג אויף דער גאנצער דעמאקראטיע אייע־רער. ביי אונז איז אנדערש. ביי אונז ווערט א קאנדידאט בא־שטימט אדער ערוועהלט אויף אן אמט הויפטזעכליך פון מענשען, וואס זיינען קאמפעטענט דאס צו טאן. א היגיענישע אדער סאני־טארע פארארדנונג קענען ארויסגעבען נאר ערפאהרענע ביאלאגען און מעדיקער, און א פעדאגאגישע פארארדנונג קענען פארפאסען בלויז ערפארענע לעהרער און פעדאגאגען. פרעג איך; ווער ווייס בעסער ווער עס איז דער ערפארענסטער מעדיקער אדער פעדאגאג

— דער דורכשניטליכער בירגער, אָדע די אַנערקענטע פּראָפעסאָרען פון לאַנד? און צווישען אונז און אייך איז פאַראַן נאָך אַן אונטער־שיד. ביי אייך צו פאַרנעמען אַ געזעלשאַפטליכען אַמט איז אַ פּריווילעגיע פון וועלכער דער באַאַמטער קריגט אַ סך פּערזענליכע נוצען; און ביי אונז איז עס אַ פליכט, וואָס ווערט ארויפגעצוואונגען אויף די קליגסטע און ערפאַהרענסטע מענער און פרויען פון לאַנד . . . נו, און איצט קומט, עס איז שוין צייט.

ביידע זיינען ארויסגעגאַנגען פון צימער און אָנגעהויבען געהן איבער דער לענג פון קאָרידאָר. זיי זיינען אָפּגעגאַנגען עטליכע הונדערט טריט און זיך אָפּגעשטעלט ביי אַ טיר. שלום האָט די טיר געעפענט, און ביידע זיינען אריין אין אַ פאָדערצימער. דאָ זיינען ביי באַזונדערע טישען געזעסען צוויי מענער און אַ פרוי פאַרטיפט אין פּאַפּירען. שלום האָט צוגעפיהרט האָפּמאַנ׳ען צו יעדען פון זיי, האָט איהם פאָרגעשטעלט. און יעדער פון זיי האָט איהם אָפּגעגעבען „שלום עליכם“. דערנאָך האָט שלום געעפענט אַן אינעווייניגסטע טיר, האָט פריהער דורכגעלאָזען האָפּמאַנ׳ען, דערנאָך איז ער אַליין אריין און האָט פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר.

18.

דער צימער איז געווען אַ גרויסער און אַ פיערעקיגער. כמעט אין מיטען צימער זיינען געזעסען דריי פרויען און פיר מענער — אַלע אָדער עלטערע מענשען, אָדער גאָר אַלטע לייט. געזעסען זיינען זיי אין ברייטע, ווייכע קרעסלעס, וואָס זיינען געווען אויסגעשטעלט אין אַ האַלבען קרייז, און אַלע מיט׳ן פּנים צו דער וואַנט, וואָס פון דער רעכטער זייט. אויף אָט דער וואַנט זיינען געהאַנגען דריי גרויסע, מאַטאָווע שפּיגלען אין טיפע, שוואַרצע ראַמען. דאָ איז אויך געווען אַ מין שוואַרצע ווענטעל, וואָס האָט זיך איבערגערוקט אויף רעדלאַך, און אויף אָט דעם ווענטעל זיינען געהאַנגען אַ פּאָר טאַבעלען מיט פאַרשידענע ווערטער און צייכענס.

דאָ איז אויך געווען לופטיג און ליכטיג, כאָטש אַ סך טונקעלער ווי אין די פריהערדיגע צימערען.

שלום האָט אָנגענומען האָפּמאַנ׳ען אונטער׳ן אָרעם, האָט איהם אוועקגעשטעלט אין מיטען צימער אַזוי, אַז אַלע זאָלען איהם זעהן, און פאָרגעשטעלט:

— דאָס איז שמואל בן יצחק פון אַמעריקע.

האָפּמאַן האָט זיך פאַרנייגט זעהר העפליך, אָבער מיט ווירדע.

דערנאָך האָט שלום אָנגענומען האָפּמאַנ'ען אונטער'ן אָרעם, האָט איהם צוגעפיהרט צו יעדען פון די זיבען מענער און פרויען און איהם פאָרגעשטעלט פאַר יעדען באַזונדער און אָנגערופען יע-דען פון זיי ביי זייערע נעמען. אָבער פון די שטאַרקע און אַלץ נייע איינדרוקען, וואָס האָבען געהאַלטען אין איין שטראָמען אויף איהם, איז האָפּמאַן געוועזען אַ ביסעל צעטומעלט און ניט געקענט אָפּשטעלען זיינע געדאַנקען און זכרון אויף באַזונדערע איינצעל-הייטען. האָט ער באַלד פאַרגעסען די נעמען פון די געלערנטע ריכ-טער פאַר וועלכע מען האָט איהם פאָרגעשטעלט. ער האָט נאָר באַמערקט, אַז ווען שלום האָט פאַר אים פאָרגעשטעלט אַ מאַן, האָט ער איהם אָנגערופען „רבי", און ווען ער האָט פאָרגעשטעלט אַ פרוי, האָ טער זי אָנגערופען „רבנית".

יעדער פון די זיבען ריכטער, צו וועלכען שלום האָט איהם צו-געפיהרט, האָט איהם דערלאַנגט אַ האַנט, אַ לייכטען נייג געטאָן מיט'ן קאָפּ און אַ זאָג געטאָן: „שלום עליכם". און נאָך דעם, ווי ער האָט זיך באַגריסט מיט דעם זיבעטען ריכטער, האָט איהם שלום ווידער אָנגענומען פאַר'ן אָרעם, האָט אים אָפּגעפיהרט אָן אַ זייט, האָט איהם דערלאַנגט אַן איינפאַכען שטול און אים אַוועק-געזעצט אין אַזאַ פּאָזיציע, אַז ער איז אויסגעקומען מיט'ן פּנים צו יעדען פון די ריכטער און צו דערזעלבער צייט מיט'ן פּנים צו דער וואַנט מיט די מאַטאָווע שפּיגלען.

האָפּמאַן האָט זיך געזעצט און זיך אָנגעהויבען ארומקוקען. ער האָט באַמערקט, אַז ביי דער וואַנט, וואָס הינטער די ריכטער, זיי-נען געשטאַנען עטליכע שראַנקען מיט ביכער און עס זיינען דאָר-טען געהאַנגען עטליכע בילדער און אינסטרומענטען. ער האָט זיך מיט זיינע בליקען אָפּגעשטעלט אויף דער גרויסער טאַבעלע, וואָס איז געהאַנגען אויף דאָס שוואַרץ ווענטעל, וואָס קען זיך איבער-רוקען אויף רעדלאַך, און אויף דער טאַבעלע האָט ער דערזעהן זיין נאָמען איןביידע פאָרמען: „סעם האָפּמאַן", און „שמואל בן יצחק". אונטער'ן נאָמען זיינען געווען שורות מיט ציפערען, בוכשטאַבען, אַלגעבראַאישע צייכענס און ווערטער, וועלכע ער האָט ניט פאַר-שטאַנען.

ער האָט אויך ניט געקענט פאַרשטעהן, וואָס זיינען דאָס פאַר אַ גרויסע מאַטאָווע שפּיגלען אין טיפע, שוואַרצע ראַמען, איז ער געזעסען און געוואַרט. ער האָט גערעכענט, אַז מען וואַרט, אַז עס זאָלען באַלד אַריינקומען די איבעריגע דריי ריכטער, ווייל שלום האָט איהם פריהער געהאַט געזאָגט, אַז משפּט'ן וועלען איהם צעהן ריכטער: אַ „מנין פון סנהדרין".

ער האָט זיך דערווייל אַרומגעקוקט און געזוכט מיט די אויגען נאָך דריי קרעסלעס פאַר די ריכטער, וואָס דאַרפען באַלד קומען, און זיך געוואונדערט וואָס מען זעהט ניט קיין איבעריגע קרעסלעס.

און שלום איז געזעסען אויף אַן איינפאַכען שטול, ניט ווייט פון איהם, אויך אין אַזאַ פּאָזיציע, אַז ער איז אויסגעקומען מיט'ן פּנים צו די זיבען ריכטער און צו דער וואַנט מיט די שפּיגלען.

פּלוצים האָט זיך איינער פון די שפּיגלען באַלויכטען פון זיך אַליין, און האָפמאַן האָט אין דעם שפּיגעל דערזעהן אַ טייל פון אַ צימער און אַן עלטערען מאַן, וואָס איז געזעסען אין אַ קרעסלע מיט'ן פּנים צו האָפמאַנ'ען און צו די זיבען ריכטער.

שלום האָט זיך מיטאַמאָל אויפגעהויבען פון זיין אָרט און אַ קוק געטאָן אויף האָפמאַנ'ען. האָפמאַן האָט דעם בליק פאַרשטאַנען און זיך אויך אויפגעשטעלט.

— דאָס איז שמואל בן יצחק, — האָט שלום פאָרגעשטעלט האָפמאַנ'ען פאַר'ן מאַן אין שפּיגעל.

און אַ קוק-טוענדיג אויף האָפמאַנ'ען האָט שלום אַ זאָג געטאָן פאָרשטעלענדיג דאָס געשטאַלט אין שפּיגעל:

— רבי שמעון ב"ר נפתלי.

רבי שמעון האָט, ניט בייטנדיג זיין פּאָזע אין קרעסלע, אַ לייכטען נייג געטאָן מיט'ן קאָפּ און אַ זאָג געטאָן:

— שלום עליכם.

די ווערטער זיינען אַרויסגעקומען פון שפּיגעל אַזוי פּשוט, אַזוי קלאָר און אַזוי דייטליך, און די געשטאַלט אין דעם שפּיגעל איז געווען אַזאַ נאַטירליכע, אַז ווען ניט די טיפע שוואַרצע ראַם אַרום און ווען ניט די עראַינערונג פון דעם מאַטאָווען שפּיגעל, וועלכען האָפמאַן האָט געזעהן מיט אַ מינוט פריהער, וואָלט ער געווען זיכער, אַז אַט דער רבי שמעון איז איינער פון די, וואָס געפינען זיך דאָ אין צימער.

געקומען איז דאָס אַלץ אַזוי שנעל און אַזוי אומערוואַרטעט, אַז האָפּמאַן האָט זיך פאַרלוירען און געמאַכט אַ טריט אין דער ריכ־טונג צום שפּיגעל. קענטיג מיט'ן ציל צו דריקען די האַנט, ווי ער האָט פריהער געדריקט די הענט פון די איבעריגע ריכטער. ער האָט זיך אָבער באַלד געכאַפּט און איז געבליבען שטעהן אַ פאַר־שעמטער.

רבי שמעון האָט אַ לייכטען שמייכעל געטאָן. האָפּמאַנ'ען האָט זיך שטאַרק געוואָלט אַרומקוקען זיך און זעהן צי די איבערי־גע לאַכען ניט פון איהם. ער האָט אָבער ניט געוואַגט אַרומצוקוקען זיך.

און שלום איז געשטאַנען לעבען איהם אַן ערנסטער ווי פריהער, און נאָר באַמערקט:

— רבי שמעון איז איצטער ביי זיך אין דערהיים, אַ דריי הונדערט-און-פופציג קילאָמעטער פון דאַנען.

נאָך דער צערעמאָניע פון דער פאָרשטעלונג האָט זיך שלום צוריק געזעצט אויף זיין שטול, און דאָס האָט געמיינט, אַז האָפּמאַן מעג זיך אויך זעצען.

אָבער ווי נאָר האָפּמאַן האָט זיך געזעצט אויף זיין פּלאַץ, האָט זיך דער צווייטער שפּיגעל באַלויכטען, און אַ נייע פּאַרשוין האָט זיך באַוויזען. שלום האָט זיך ווידער מיטאַמאָל אויפגעשטעלט און פאָרגעשטעלט האָפּמאַנ'ען. און איידער די צערעמאָניע פון דער פאָרשטעלונג האָט זיך נאָך געענדיגט, איז דער דריטער שפּיגעל באַלויכטען געוואָרען, און שלום האָט ווידער פאָרגעשטעלט האָפּ־מאַנ'ען.

נאָך דער דריטער צערעמאָניע פון דער פאָרשטעלונג האָט זיך שלום צוריק געזעצט אויף זיין פּלאַץ, און באַלד נאָך איהם האָט זיך אויך געזעצט האָפּמאַן. און דאַן האָט איינער פון די ריכטער אָנגעהויבען דעם פאַרהער:

— ר' שמואל בן יצחק. קענט איהר אונז ניט זאָגען צוליב וואָס איהר זענט געקומען אַהער, אין אונזער לאַנד?

— אויף דער פראַגע האָב איך שוין געענטפערט ר' שלומ'ען — האָט האָפּמאַן געענטפערט.

— מיר ווייסען אַז איהר האָט זיך אַנטזאַגט אָנצוגעבען די הויפּט אורזאַך צוליב וועלכער איהר זענט אַהער געקומען, — האָט גע־

זאָגט דערזעלבער ריכטער, וועלכער האָט אויסגעזעהן צו זיין דער פּאָרזיצענדער, — האָט איהר ביז איצט ניט געביטען אייער מיי-נונג ? זייט איהר אפשר איצט גרייט עס צו זאָגען דעם סנהדרין ?

— ניין, — האָט האָפּמאַן אַנטשלאָסען געענטפערט.

— וואָלט איהר געוואָלט זיך אומקערען היינט צוריק אין איי-ער לאַנד פריייווילליג ?

— ניין, — האָט האָפּמאַן אַנטשלאָסען געענטפערט.

— האָט איהר געהאַט אַ זעהר שווערען וועג איידער איהר זייט געקומען אהער ?

— זעהר אַ שווערען.

— אויב איהר ווילט זיך אומקערען צוריק פריייווילליג, קענען מיר אייך צושטעלען אין אַ פּונקט אין פראַנקרייך אין איין טאָג צייט אויף דעם לייכטסטען און באקוועמסטען אופן. פון דאָרטען וועט איהר פאָהרען פריהער מיט אַ צוג, און דערנאָך מיט אַ שיף, און קומען צוריק קיין אַמעריקע אָהן וועלכע עס איז שוועריגקיי-טען. מיר וועלען אייך געבען אויף אַלע אייערע הוצאות. וואָלט איהר געוואָלט זיך אומקערען צוריק אויף אַזעלכע באַדינגונגען ?

— ניין ! — האָט האָפּמאַן אַנטשלאָסען געענטפערט.

— און וואָס וועט איהר טאָן ווען מיר וועלען אייך מיט גוואַלד אַריינזעצען אין אַ לופטשיף און אייך אַוועקפיהרען קיין אייראָפּע אָדער אַמעריקע ?

אָט די פראַגע האָט געשטעלט איינער פון די ריכטער, וועמעס געשטאַלט עס האָט זיך געזעהן אין דעם מיטעלסטען פון די דריי שפּיגלען. האָפּמאַן האָט זיך שפּעטער דערוואוסט, אַז דאָס איז גע-ווען רבי אליעזר בר׳ עקיבא, אַ פּראָפעסאָר פון זאָאָלאָגיע, און אַז אין יענער צייט האָט ער זיך געפונען אין זיין קאַבינעט אין דעם אוניווערזיטעט פון רישאָנאַווע, אַ צוויי הונדערט מייל פון דעם אָרט, וואו האָפּמאַן איז דאַן גע׳משפּט געוואָרען. געווען איז דאָס אַ זעהר אַלטער מאַן, פון קליינעם וואוקס מיט אַ קייל־עכדיגען, צע-קנייטשטען און זעהר גוטמוטיגען פּנים. זיין דינינקער קול, ווי ביי אַ אינגעל, איז געקומען פון שפּיגעל אַזוי קלאָר און דייטליך, ווי ער זאָל זיך קערפּערליך געפינען דאָ אין צימער. אַזוי קלאָר און דייטליך איז געווען די שטים, אַז האָפּמאַן האָט זיך אַזש איבער-געשראָקען. ער איז אָבער באַלד געקומען צו זיך און געענטפערט:

— וועל איך זיך דערנאָך אומקערען צוריק, און אויב איהר וועט מיך נאָך אמאָל כאַפּען און אַפּשיקען קיין אייראָפּע אָדער קיין אַמעריקע, וועל איך קומען אַהער אַ דריטען מאָל. איך האָב פאַר זיך אַ באַשטימטע מיסיע, און איך מוז זי דורכפיהרען. איך בין אַן אַמעריקאַנער זשורנאַליסט!

דער פאַרהער האָט געדויערט נאָך אַ מינוט צעהן. מען האָט איהם געשטעלט פאַרשידענע פראַגען. און די פראַגען האָבען איהם געשטעלט אי די, וואָס האָבען זיך דאָ געפונען קערפּערליך, אי די, וואָס זיינען דאָ געווען פאַרטראָטען דורך טעלעוויזיע. און האָפּמאַן האָט אויף די אַלע פראַגען געענטפערט מיט דערזעלבער אנטשלאָסענהייט און איינגעשפּאַרטקייט.

פּלוצים האָט זיך שלום אויפגעהויבען פון זיין אָרט און אַ קוק געטאָן אויף האָפּמאַנ׳ען. דאָס האָט געמיינט, אז דער פאַרהער האָט זיך געענדיגט.

האָפּמאַן האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט, האָט זיך זעהר העפליך, מיט פול רעספּעקט און צו דערזעלבער צייט מיט ווירדע פאַרנייגט פאַר זיינע ריכטער, האָט זיך אויסגעדרעהט און איז נאָכגעגאַנגען שלומ׳ען.

אין אַ ווינקעל פון צימער איז געווען אַ טירעל, דורך יענער טירעל זיינען זיי אריין אין אַ קליינעם צימערל. אַלץ וואָס דאָרטען האָט זיך געפונען, איז געווען: אַ קליין טישעל מיט צוויי שטולען, אַ פּאָר מאַטאָווע שפּיגעלאַך אויף די ווענט, אַ פּאָר אינסטרומענטען און מעהר כמעט גאָרניט.

שלום האָט געצייגט האָפּמאַנ׳ען אויף איין שטול, און אַליין האָט ער זיך געזעצט אויפ׳ן צווייטען.

— וואָס קומט נעקסט? — האָט האָפּמאַן אַ פרעג געטאָן, ווען ביידע האָבען זיך געזעצט אויף זייערע שטולען.

— מיר וועלען דאָ וואַרטען אויפ׳ן אורטייל פון דעם סנהדרין, — האָט שלום געענטפערט.

— וואָס קען זיין דער אורטייל?

— אָדער אז מען זאָל אייך באַלד צוריק ארויסשיקען פון לאַנד, אָדער אז מען זאָל אייך דאָ איבערלאָזען אויף אַן אומבאַשטימטער צייט.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, וואָס קען זיין דער מאָטיוו פאַר-

וואָס מען זאָל מיך וועלען פון דאַנען אַרויסשיקען? — האָט האָפ־מאַן געוואָלט וויסען. — וואָס פאַר אַ שלעכטס האָב איך אייך גע־טאָן, אָדער וואָס פאַר אַ שלעכטס ערוואַרטעט איהר, אַז איך זאָל אייך טאָן? מיינט איהר טאַקע, אַז דער הויפּט־ציעל פון מיין קו־מען אַהער — דער ציעל, וועלכען איך האָב אייך ניט געוואָלט דער־צעהלען — איז אַזאַ, וואָס קען אייך, אָדער אייער לאַנד ברענגען וועלכע איז שאָדען?

— מיר ווייסען, אַז איהר טראָגט זיך ניט אַרום מיט קיין פאַר־ברעכערישע געדאַנקען אין אייער האַרצען און אַז איהר ווילט אונז קיין שאָדען ניט מאַכען — האָט שלום געענטפערט.

— פון וואַנען ווייסט איהר דאָס? און מיט וואָס זייט איהר דאָס אַזוי זיכער? — האָט האָפמאַן אַ פרעג געטאָן. אים האָט אָנגעהויבען פאַרדריסען וואָס מען האַלט איהם פאַר אַזאַ אומשול־דיגען נפש׳ל.

— מיר האָבען פון אייך אַ גאַנץ צופרידענשטעלענדע פּסיכאָ־מעטרישע טאַבעלע, — האָט שלום געענטפערט. — צוליב וואָס, דענקט איהר, האָב איך אייך פריהער אויסגעפרעגט, ווען איהר זייט געזעסען אַ געבונדענער אין יענעם שטול? אַז אייער נאָמען איז שמואל בן יצחק, אַז איהר קומט פון אַמעריקע, אַז איהר זייט איין־און דרייסיג יאָהר אַלט און די איבעריגע אַלע זאַכען האָב איך דאָך פריהער געוואוסט. צוליב וואָס דען, רעכענט איהר, האָב איך עס אייך היינט נאָכאַמאָל אויסגעפרעגט?

— פון וואַנען זאָל איך וויסען? — האָט האָפמאַן געזאָגט. — מסתמא צוליב פאָרמע וועגען.

— ניין, ניט צוליב פאָרמע וועגען. מיר האָבען געדאַרפט האָבען ניט יענע ווערטער, וואָס איהר האָט מיט אייער מויל גערעדט, נאָר יענע פסיכישע עמאָציעס, יענע גייסטיגע באַוועגונגען, וואָס זיינען אין אייך פאָרגעקומען בשעת איהר האָט אייערע ענטפערס גע־געבען. און אָט די גייסטיגע באַוועגונגען אייערע האָבען זיך דורך די פּסיכאָמעטרישע אינסטרומענטען אויסגעדריקט אין אַ טאַבע־לע מיט מאַטעמאַטישע פאָרמולעס. האָט איהר געזעהן אייער טאַבעלע אין יענעם צימער?

— יאָ, איך האָב געזעהן.

— און אָט די טאַבעלע גיט אונז אַ גאַנץ צופרידענשטעלענדען

באגריף וועגען אייער גייסטיגען צושטאנד און נייגונגען, און מיר ווייסען גאנץ גוט, אז פון דער זייט זיינט איהר פאר אונז ניט שעד-לאך.

— איז דאך אודאי גוט, — האט האפמאן געזאגט. אז איהר ווייסט אליין, אז איך בין פאר אייך ניט שעדלאך, פארוואס-זשע זאל עס מעגליך זיין, אז איהר זאלט מיך וועלען ארויסשיקען פון לאנד?

— איך וועל אייך ערקלעהרען, — האט שלום געזאגט. — ניט פאר דעם האבען מיר מורא, וואס עס ליגט ביי אייך אויפ'ן האר-צען, אדער אויף די געדאנקען אדער וואס איהר קענט אונז טאן באוואוסטזיניג; נאר פאר דעם האבען מיר מורא, וואס עס ליגט איינגעפלאנצט אין אייערע בלוטען; פאר דעם שאדען, וואס איהר קענט אונז ברענגען אומבאוואוסטזיניג. מיר האבען אויפגעבויט אונזערע א ציוויליזאציע, וואס האט אנגעהויבען ענדערען אונזע-רע קערפערס, אונזערע גייסטער, אונזער ארט דענקען און פיהלען און דעם גאנצען ארט לעבען אונזערען. מיר האבען פארטריבען פון אונזער לאנד א צאהל שעדליכע באצילען, וואס פלעגען אמאל פארשפרייטען שרעקליכע מגפות; מיר האבען אין אונזערע קער-פערס ענטוויקעלט אן אימוניטעט געגען א צאהל קראנקהייטען; מיר האבען צוגעוואוינט אונזערע מאגענס צו קלענערע דאזעס שפייז און דורך דעם פיהלען מיר בעסער און געזינטער; מיר לעבען א סך לענגער און צופרידענער ווי מיט דורות צוריק; מיר האבען אונטערדריקט אין זיך אזעלכע געפיהלען, ווי עהרגייציגקייט, גאלד-גייציגקייט, זשעדנעקייט און די שטרעבונג צו אויסערליכען גלאנץ, און מיר האבען באפרייט אונזער לעבען פון ליגנערישקייט. און פלוצים קומט א מאן פון מעבר און ברענגט מיט זיך די אלע קער-פערליכע און גייסטיגע אייגענשאפטען, געגען וועלכע מיר האבען אנגעפיהרט אזא לאנגיאהריגען און אזא אנגעשטרענגטען קאמף. איהר האט געבראכט א בלוט, וואס איז גענויגט זיך אנצושטע-קען מיט פארשידענע קראנקהייטען, און איהר האט געבראכט מיט זיך א גייסט פול מיט שעדליכע שטרעבונגען און נייגונגען; און מיט אט די אלע זאכען קענט איהר אנשטעקען די שוואכערע פון אונז. און דאן וועלען מיר מוזען אויפדאסניי אנפיהרען אן אנגעשטרענגטען קאמף כדי אפצואווישען די אלע שפורען, וואס

איהר וועט פאַרזייהען. איהר זיינט אַ יונגער מאַן. איהר קענט זיך פאַרליבען אין אַ מיידעל און חתונה האָבען און באַשאַפען אַ נייעם דור פון מענשען, וואָס וועלען אין זייערע בלוטען טראָגען די אַלע קערפּערליכע און גייסטיגע חסרונות, פון וועלכע מיר האָבען זיך באַפרייט מיט דורות צוריק. און דאַן וועלען מיר מוזען פון דאָס ניי אָנהויבען באַקעמפען אַלצדינג, פון וואָס מיר האָבען זיך באַפרייט נאָך מיט דורות צוריק.

שלום איז געזעסען ביי איין זייט טישעל פאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס מיט'ן קאָפּ אָנגעשפאַרט אויף דער האַנט, וואָס האָט זיך מיט'ן עלענבויגען אָנגעשפאַרט אויפ'ן טישעל, און גערעדט. און אַנטקעגען איהם, אויף דער צווייטער זייט טישעל, פונקט אַזוי פאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס און פונקט אַזוי אָנגעשפאַרט מיט'ן קאָפּ אויף דער האַנט, וואָס איז געווען מיטן עלענבויגען אָנגעשפאַרט אויפ'ן טישעל, איז געזעסען האַפּמאַן און זיך איינגעהערט צו שלום'ס רייד. און די ווערטער האָבען איהם ווי מיט האַמערס געקלאַפּט אין קאָפּ אריין.

ער האָט געפיהלט, אַז לויט זיין שטאַנדפּונקט איז שלום פולשטענדיג גערעכט, כאָטש ער, האַפּמאַן, וואָלט עס עפענטליך זיכער ניט צוגעגעבען. און ער האָט פּלוצים דערפיהלט, אַז עס איז דאָ אַ זעהר גרויס געפאַהר, אַז מען זאָל איהם באַלד אָננעהמען אונטער'ן אָרעם, — ניט חלילה ברוטאַל ווי מען באַהאַנדעלט געוועהנליך ארעסטאַנטען אין „געוויסע לענדער", — נאָר זעהר העפליך און פריינדליך וועט מען איהם אָננעמען אונטער'ן אָרעם, מען וועט איהר פיהער פיהרען איבער אָט די ברייטע, ליכטיגע און לופטיגע קאָרידאָרען, דערנאָך וועט מען איהם מיט אַן עלעווייטאָר אויפהויבען אויפ'ן דאַך פון דער געביידע, דאָרטען וועט מען איהם אריינזעצען אין אַ לופט שיפעל, און אין צוויי-דריי טעג שפּעטער וועט ער זיין צוריק אין אַמעריקאַ.

ס'איז פּוסטע זאַכען דאָס, וואָס ער האָט פריהער געטראַשעט, אַז ער וועט קומען צוריק. דאָס, וואָס ער האָט איבערגעלעבט ביז ער איז אָנגעקומען אַהער און די אַלע אויסערגעוועהנליכע שוועריגקייטען פון וועג, זיינען געווען אויף אַ גאַנצען לעבען. איבערלעבען נאָך אַמאָל אַזאַ זאַך און דורכמאַכען די אַלע צרות און ליידען — איז ניט מעגליך. הייסט עס, אַז ער איז געווען אַ דורשטיגער ביים

סאמע ברונעם און קיין וואסער ניט געטרונקען. ער וועט מוזען קומען צוריק אין רעדאקציע מיט ליידיגע הענט. און נאך אט די אלע שרעקליכע ליידען, וואס ער האט איבערגעלעבט, וועט ער קו-מען צוריק אין רעדאקציע און וועט ניט האבען וואס צו באריכ-טען. און האפמאן האט זיך שוין פארגעשטעלט ווי דער הויפט רעדאקטאר זיינער הערט איהם אויס און מיט דעם טאן פון א מענשען, וואס ווייסט אלצדינג אין פאראויס, וואס שפעטער וועט זיין, וועט ער א זאג טאן:

— ניין, ניין. און פריהער האב איך עס דען ניט געוואוסט? אבער אז א מענש האט זיך איינגעשפארט . . .

אך, ווי ער האסט דעם הויפט רעדאקטאר זיינעם מיט אט דער אויטאריטעט זיכערקייט אין זיך! . . .

און שלום האט ווייטער גערעדט:

— ווייסט איהר וויפיל זארג און ארבייט איהר האט אונז פארשאפען פאר דעם מעת-לעת, וואס איהר זיינט דא אין לאנד? צום ערשטען זיינט איהר געקומען אין דעם ראדיא טורעם. דאר-טען זיינט איהר ארונגעגאנגען און געזעסען אויף פארשידענע שטו-לען און אנגעריהרט די הענטלאך אין די טירען. דערנאך זיינט איהר געקומען אין קאנטאקט מיט דעם אינזשינער אברם; דערנאך זיינט איהר געזעסען אין לופט-שיף וואס האט אייך געבראכט אהער; דערנאך זיינט איהר געקומען אין קאנטאקט מיט א גאנצער רייה אנדערע מענשען; דערנאך האט איהר פארנומען א צימער מיט א בעט און מיט אסך אנדערע זאכען. און ווייסט איהר, אז יעדע זאך, מיט וואס איהר זיינט געקומען אין באריהרונג, האבען מיר געמוזט גרינטליך דעזינפעקצירען און סטערעליזירען, כדי צו פאר-ניכטען יעדען שפור פון באצילען, וואס איהר האט געקענט איבער-לאזען נאך זיך? און ווייסט איהר, אז דאס וואסער אין וואנע, וואו איהר האט זיך געבאדען נעכטען ביינאכט און היינט אינ-דערפריה, איז געווען ראדיאומיזירט? און די לופט אין אייער צימער, און די פרישע וועש און קליידער און אייער בעטגעוואנט — אלץ איז געווען ראדיאומיזירט און סטערעליזירט, כדי אראפצו-שווענקען און אראפנעמען פון אייך, פון אייערע האר, פון אייער הויט און פון אייער אטעם וואס מעהר פון די שעדליכע באצי-לען? . . .

שלום האָט זיך אָפּגעשטעלט, אין דעם קליינעם צימערל איז מיט אַמאָל געוואָרען זעהר שטיל, כמעט אַזוי שטיל, ווי אין די הרי חושך. די שטילקייט האָט געדריקט אויף האָפּמאַנ׳ס געמיט, און ער האָט זיך דערפיהלט שרעקליך הילפלאָז, נאָך ערגער ווי דאָן אין קאַמף מיט די בערג. ער האָט אַ טראַכט געטאָן, אַז ווען ער וואָלט געקענט פאָראויסזעהן דעם אויסגאַנג פון דעם היינטיגען פאַרהער; ווען ער זאָל זיין זיכער, אַז מען וועט איהם פאַראורטיי־לען צוריקצושיקען, וואָלט ער נאָך אפשר געקענט עפּעס אויפטאָן. אפשר אָפּעלירען; אפשר ברענגען נייע אַרגומענטען פאַרוואָס מען דאַרף איהם פון דאַנען ניט אַרויסשיקען? . . . אפשר בעטען, שטאַרק בעטען, אָט דעם שלום׳ען אַז ער זאָל זיך פאַר איהם אננע־מען? . . . אפשר אויפהויבען זיך און זאָגען זיי דעם „אמת״ וועגען דעם הויפּט־ציעל, צוליב וועלכען ער איז געקומען? . . . נאַטירליך, ניט דעם אמת׳ן „אמת״. דאָס טויג ניט. נאָר עפּעס אויסטראַכטען . . . עטוואָס עהנליכעס . . . אָבער — ניין. דאָס טויג אויך ניט. זיי וועלען איהם ווידער נעמען אין דעם „עלעקט־ריק טשער״ און אויסגעפינען, אַז ער זאָגט ליגען . . .

אין דעם מאָמענט האָט זיך אויף איינעם פון די שפּיגעלאָך, וואָס זיינען געהאַנגען אויף דער וואַנט, באַוויזען עפּעס אַ ליכט־סיגנאַל. שלום האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט און זיך אָפּגערופען צו האָפּמאַנ׳ען:

— זייט אַזוי גוט, וואַרט דאָ צו אַ ווײַלע, איך וועל באַלד צו־ריק קומען.

און ער איז אַרויסגעגאַנגען פון צימערל.

האָפּמאַן האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס איז דער אורטייל. האָט ער אָנגעהויבען אַרומשפּאַצירען הין און צוריק איבער דעם קליי־נעם צימער נערוועז און אומגעדולדיג. דאָס האַרץ האָט איהם שטאַרק געקלאַפּט.

עטליכע מינוט שפּעטער האָט זיך שלום אומגעקעהרט. האָפּ־מאַן האָט אויף איהם אומגעדולדיג אַ קוק געטאָן און אויף דעם אויסדרוק פון זיין פּנים געוואָלט איבערלייענען דעם אורטייל. אָבער שלום׳ס פּנים איז געווען רוהיג און געשעפטסמעסיג גלייכגילטיג און גאָרניט אויסגעדריקט.

אָבער האָפּמאַן האָט שוין ניט אויסגעהאַלטען.

— נו? — האָט ער אומגעדולדיג אַ פרעג געטאָן, און דאָס האַרץ האָט זיך אין איהם אויף אַ ווײַלע אָפּגעשטעלט.

— דער סנהדרין האָט באַשלאָסען אײַך צוריק מיט געוואַלד ניט צו שיקען און געבען אײַך די פרייהייט פון לאַנד. — האָט שלום געזאָגט אײַנפאַך און פשוט.

ביי האָפּמאַנ׳ען האָט אַ שווינדעל געטאָן אין קאָפּ און ער איז שיער ניט געפאַלען. אָבער באַלד האָט זיך פון ערגעץ פון אינעווייניג אַ ריס געטאָן אַ שטורמישע כוואַליע און ער איז געוואָרען זעהר פרעהליך און באַגייסטערט.

— איך בין אײַך זעהר, זעהר דאַנקבאַר פאַר . . . פאַר דעם אורטייל, — האָט ער באַגייסטערט גערעדט און געריבען אַ האַנט אָן אַ האַנט. — איך וועל וויסען ווי אַזוי אָפּצושעצען אַזאַ גאַסט-פריינדליכקייט. איז ווי אַזוי-זשע געהען מיר דאָס אַראַנזשירען?

— איצטער זיינט איהר אַ פרייער מענש, — האָט איהם שלום געענטפערט. — איהר קענט געהן וואוהין איהר ווילט און טאָן וואָס איהר ווילט. אַ צימער האָט איהר. אָט איז אַ ביכעל מיט מאַרקעס. ווען איהר ווילט עסען — געהט איהר אַריין אין אַ רעסטאָראַן און איהר עסט; און ווען איהר דאַרפט עפּעס האָבען — געהט איהר אַריין אין אַ קראָם און איהר קויפט, און איהר דערלאַנגט דאָס ביכעל. דער אייגענטימער פון דעם רעסטאָראַן אָדער קראָם וועט אַראָפּנעמען אַזוי פיל מאַרקעס, וויפיל מען דאַרף, און די רעגירונג וועט פאַר אַלץ באַצאָהלען. איהר זיינט איצטער אַ גאַסט פון אונזער רעגירונג. איצטער געהט צו זיך אין צימער. איהר וועט געפינען דעם וועג אַליין צו אייער צימער?

— וואָס בין איך אַ קינד?

— טאָ געהט צו זיך אין צימער, און באַלד וועט צו אײַך קומען אַ מאַן, און ער וועט אײַך אַרומפיהרען איבער אונזער לאַנד און וועט אײַך צייגען און ערקלערען אַלץ וואָס מען דאַרף.

שלום מיט האָפּמאַנ׳ען זיינען אַרויסגעגאַנגען. דער וועג האָט געפיהרט דורך דעם צימער, וואו דער מנין פון סנהדרין איז פריהער געזעסען און האָפּמאַנ׳ען גע׳משפּט. איצטער איז דער צימער געווען ליידיג, און די זיבען גרויסע, טיפע און ווייכע קרעסלעס זיינען געשטאַנען ליידיגע אין אַ האַלבען קרייז.

געהענדיג האָט שלום אַ זאָג געטאָן:

— טאַמער וועט איהר מיך דאַרפען, זאָלט איהר מיך אָפּרופען אויפ׳ן טעלעפאָן. מיין טעלעפאָן נומער ווייסט איהר.

— און טאַמער וועט איהר ניט זיין ביי זיך אין צימער? — האָט האָפמאַן געפרעגט.

— דער טעלעפאָן נומער, וואָס איך האָב אייך געגעבען, באַציהט זיך ניט צו מיין צימער, נאָר צו מיר; און וואו איך זאָל ניט זיין, וועט מיך דער טעלעפאָן דערגרייכען, — האָט האָפמאַן געענטפערט.

שלום האָט אַרויסגעפיהרט האָפמאַנ׳ען אין קאָרידאָר און זיך מיט איהם געזעגענט. שלום האָט זיך אומגעקעהרט צוריק, און האָפמאַן איז אַוועק צו זיך אין צימער.

14.

האָפמאַן איז אַריינגעקומען צו זיך אין צימער, האָט אָנגעהויבען אַרומשפּאַצירען אין דער לענג און אין דער ברייט און זיך פאַרטראַכט.

עס איז שוין דער צווייטער טאָג, וואָס ער איז אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך, און ביז איצטער האָט ער נאָך ניט געמאַכט קיין איין טראָט אין דער ריכטונג פון דעם ציעל, צוליב וועלכען ער איז אַהער געקומען. די גאַנצע צייט איז ער געווען אַזוי פאַרנומען און אַזוי צוטומעלט, אַז ער האָט קיין איין איינציגע מינוט פאַר זיך ניט געהאַט און ניט געקאָנט אפילו אַ טראַכט טאָן וועגען די פּלענער און שריט, וואָס ער דאַרף נעמען, כדי אויפצודעקען די „בערגער מיסטעריע״. און כאָטש ער איז איצטער אויך שטאַרק צורודערט צוליב דעם ים פון איינדרוקען, וואָס ער האָט פאַר דער צייט איבערגעלעבט, מוז ער זיך אָבער צווינגען צו טראַכטען וועגען דעם ציעל, צוליב וועלכען ער איז געקומען, און אָנהויבען אויסצואַרבייטען די פּראָגראַם פון טעטיגקייט.

איצטער, ווען ער איז שוין דאָ, אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך, זעהט ער זיך ערשט אַרום, וואָס פאַר אַ גוואַלדיג שווערען פּראָבלעם ער האָט פאַר זיך. די זאַך איז אַ סך, אַ סך שווערער און קאָמפּליצירטער, ווי ער האָט זיך פריהער פאָרגעשטעלט.

זאָל ער זיך נאָר פּרואווען אָפּגעבען אַ קלאָרען חשבון וועגען דעם, וואָס עס איז פאָרגעקומען און ברענגען די זאַך אין אַ סיסטעמאַטישער אָרדנונג, און דערנאָך באַטראַכטען און אַנאַליזירען יעדען פּונקט באַזונדער.

אָנהויבען פון אָנפאַנג. האָט זיך, הייסט עס, באַוויזען באַ זיי א מאַן מיט'ן נאָמען ראָבערט בערגער, וואָס האָט ערפונדען „טויטען שטראַהלען", מיט וועלכע מען קען אומברענגען א גאַנצע אַרמיי אויף מיילען ווייט, דורכשיסען ווענט אין קריגס-שיפען און אַראָפּשיסען אַן עראָפּלאַן פון דער לופטען, און אַזוי ווייטער און אַזוי ווייטער. גוט. זיינען איהם באַפאַלען פון אַלע זייטען אַגענטען און שפּיאָנען פון פאַרשידענע לענדער, און יעדער פון זיי האָט געוואָלט אַריינכאַפּען אָט די מעכטיגע שטראַהלען פאַר זיין לאַנד. און קיינעם פון זיי האָט זיך עס ניט איינגעגעבען. איז געקומען א מיידעל מיט רויטע האָר, א טאָכטער פון די רויטע אידעלאַך פון יענער זייט סמבטיון, און איהר נאָמען איז מרים, און אָט די מרים האָט אין זיך פאַרליבט אָט דעם בערגער'ן און איהם אַוועקגעפיהרט צו זיך אין לאַנד.

פריהער האָט די זאַך אויסגעזעהן צו זיין גאַנץ איינפאַך און פאַרשטענדליך. די ראָל פון פרויען שפּיאָנען אין מלחמה, אין דיפּלאָמאַטיע און אין פּאָליטיק, איז אַן אַלטע און אויסגעפּרובירטע און דאָס וואָס עס האָט זיך ניט איינגעגעבען די מענער שפּיאָנען פון אַנדערע לענדער, האָט זיך, גאַנץ נאַטירליך, איינגעגעבען דער פרוי שפּיאָן. איז דאָס אַלץ געווען לאָגיש און פאַרשטענדליך — פריהער; ווען ער, האָפמאַן, איז נאָך געווען אין דער היים. אָבער דאָ, אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך גופא, זעהט עס גאָר ניט אויס צו זיין אַזוי פאַרשטענדליך און לאָגיש. עס זעהט ניט אויס, אַז די רויטע אידעלאַך דאַרפען האָבען אָט די טויטען-שטראַלען צוליב מלחמה-צוועקען. אויף וויפיל ער, האָפמאַן, האָט באַמערקט פאַר די צוויי טעג, וואָס ער איז דאָ, זעהט עס אויס, אַז זיי האָבען ענטוויקעלט ביי זיך א סך א העכערע וויסענשאַפט און טעכניק, ווי „מעבר", און עס איז קיין צווייפעל ניט, אַז אַזא אַפּאַראַט, וואָס קען פּראָדוצירען „טויטען שטראַהלען", איז ביי זיי שוין לאַנג ערפונדען געוואָרען.

אַלזאָ — וואַרשיינליכער פון אַלץ האָבען זיי אייגענע „טויטען שטראַהלען", און ווי עס זעהט אויס, דאַרפען זיי עס ניט פאַר מלחמה צוועקען. היינט צו וואָס האָט אָט די מרים אין זיך פאַרליבט דעם בערגער'ן און איהם פאַרפיהרט צו זיך אהיים? זאָל מען זאָגען, אַז דאָס איז א פּשוט'ער, איינפאַכער ראָמאַן? זיי האָבען

זיך פשוט און איינפאך פאַרליבט איינער אין צווייטען, אָהן קיין שום מאַטעריעלע אינטערעסען? אָבער דאָ וויל מען דאָך קיין מענשען פון „מעבר״ ניט האָבען. זאָל מען זאָגען, אז זי האָט איהם ארייננעשמוגעלט אהער און האַלט איהם דאָ אַלס איהר געליבטען אין א פאַרבאָרגענעם אָרט?

דאָס איז עפּעס ניט קלאָהר און פאַרפּלאָנטערט.

און ווי אזוי זוכט מען איהם דאָ? נאָכפרעגען זיך אויף איהם עפענטליך — טאָר מען ניט. ווי נאָר מען וועט זיך דאָ דערוויסען, אז ער, האָפמאַן, איז געקומען צוליב בערגער'ן, וועט מען מיינען, אז ער וויל ביי איהם אָפּקויפען אָדער אויסנארען די „טויטען שטראהלען״, וועט מען איהם באַלד און אָהן צערעמאָניעס אָפּשיקען צוריק. ניין. מען טאָר אפילו ניט געבען אָנצוהערען אז ער איז געקומען צוליב בערגער'ן.

און ווייטער: — אויב די דאָזיגע מרים האַלט בערגער'ן ערגעץ באהאַלטען, וועט ער איהם דאָך בשום אופן ניט געפינען. און אויב ער איז ניט באהאַלטען — וועט אויך ניט זיין אזוי לייכט איהם צו געפינען. נאָכפרעגען זיך אויף איהם דירעקט — טאָר מען ניט. עס וועט זיין צו ריזיקאַליש. און ווי אזוי קען מען זיך אויף איהם נאָכפרעגען, אז ער ווייסט אפילו ניט זיין היגען נאָמען. דאָרטען האָט ער געהייסען ראָבערט בערגער, און ווער ווייסט ווי אזוי מען רופט איהם דאָ. געה זוך דאָ איינעם א ברוך בן זרח . . .

לאַנג האָט האָפמאַן געטראַכט, און ענדליך באַשלאָסען, אז דערווייל איז די מיה פון טראַכטען אן אומזיסטע.' ער וועט בעסער צוּוואַרטען א פּאָר טעג, וועט זיך בעסער ארומזעהן, וועט ער קענען דאַן אויסאַרבייטען א פּלאַן פון טעטיגקייט.

עמיצער האָט אָנגעקלאַפּט אין טיר, און עס איז ארייננעקומען א יונגערמאַן מיט א שטעקען אין האַנט. אָט דעם מין שטעקען האָט האָפמאַן נאָך פריהער באמערקט. געהענדיג איבער די קאָרידאָרען און באגעגענענדיג אזוי פיל מענער און פרויען, האָט ער, פאַרבייגייהענדיג, באמערקט, אז פילע פון זיי, אי מענער, אי פרויען, טראָגען מיט זיך אזעלכע שטעקעלאך מיט פאַרשידענע פאַנטאַסטישע הענטלאך. האָט ער באַשלאָסען, אז דאָס מוז דאָ זיין א מאָדע אזא.

דער מאַן איז צוגעגאַנגען צו האָפּמאַנ'ען, האָט איהם דערלאַנגט די האַנט, האָט איהם אָפּגעגעבען „שלום" און זיך פאָרגעשטעלט:

— מיך האָט אהער צוגעשיקט ר' שלום בר' יצחק, איך וועל זיין אייער באַגלייטער און וועג-ווייזער און בין גרייט אייך צו דינען. מיין נאָמען איז: ברוך בן זרח.

האָפּמאַן האָט אַ ציטער געטאָן, ווי מען זאָל איהם אַ קלאַפּ טאָן מיט אַ שטעקען אין קאָפּ אריין.

— זיינט איהר אַ היגער? — האָט זיך ביי האָפּמאַנ'ען ניט ווילענדיג אַרויסגעריסען פון מויל.

— ניין, איך בין פון רישאַנאָווע.

— רישאַנאָווע? וואו איז דאָס? — האָט האָפּמאַן געפרעגט.

— רישאַנאָווע איז אונזער הויפּט שטאָט.

— אַה, איך פארשטעה. און איך האָב געמיינט, אַז איהר זיינט ... אַז איהר זיינט פון מעבר, — האָט האָפּמאַן אַ זאָג געטאָן מיט אַזאַ טאָן, אַז מען זאָל עס קאָנען אויך אננעמען אַלס אַ וויץ.

ברוך האָט עס קענטיג טאַקע אָנגענומען אַלס אַ וויץ, און האָט מיט אַ שמייכעל באַמערקט:

— ניין, אין דעם זין בין איך אַ היגער.

— איהר האָט דאָ עפּעס אַ סך מעבר'ניקעס? — האָט האָפּמאַן ווי פארבייגעהענדיג, מיט אַ געמאַכטער גלייכגילטיגקייט אַ פרעג געטאָן.

— ניט זעהר קיין סך. איהר זיינט כמעט דער איינציגער.

— „כמעט". הייסט עס, אַז ניט אינגאַנצען דער איינציגער. ווען-זשע האָט איהר דאָ נאָך פון מעבר?

— אויף דעם בין איך נאָך ניט גרייט אייך צו ענטפערען.

אָט דעם ענטפער ברוך'ס האָט מען געקענט אויסטייטשען אויף צוויי אופנים: אי עס האָט געקענט הייסען, אַז ער, ברוך, ווייסט ניט צי איצטער איז דאָ אין לאַנד נאָך פאַראַן עמיצער פון מעבר; אי אַז ווייסען ווייס ער; ער ווייס אָבער ניט צי האָט ער אַ רעכט וועגען דעם צו רעדען מיט אַן אנדער „מעבר'ניק".

און דאַן האָט האָפּמאַן דערפיהלט, אַז מעהר טאָר ער איהם קיין פראַגען אין אָט דער ריכטונג ניט שטעלען, ווייל עס קען ווערען פאַרדעכטיגט. האָט ער אנגעהויבען פיהרען אַ שמועס אין אַן אנדער ליניע.

— איך בין אייך זעהר דאנקבאר פאר אייער גרייטקייט מיר צו העלפען, — האט ער געזאגט. — פון וואס-זשע הויבען מיר אן?

— איך רעכען, אז די ערשטע זאך דארפט איהר זיך באקע-נען מיט דער געאגראפיע פון אונזער לאנד און מיט אונזערע מיט-לען פון פארקעהר.

— ווע‌לען מיר אנהויבען מיט געאגראפיע.

ברוך האט ארויסגענומען פון קעשענע א צוזאמענגעלייגטען פאפירעל, האט עס פאנאנדערגענומען און עס אויסגעשפרייט אויפ'ן טיש. דאס איז געווען א געאגראפישע קארטע פון לאנד.

— אונזער לאנד, — האט ברוך אנגעהויבען פיהרענדיג מיט א פינגער איבער דער לאנדקארטע — איז ארום 350 מייל די לענג און ארום הונדערט און צוואנציג מייל די ברייט און פארנעמט א שטח פון ארום צוויי און פערציג טויזענט קוואדראט מייל, אומגעפעהר אזא שטח פון אייער סטייט ניו-יארק. די באפעלקערונג באשטעהט פון עטוואס מעהר ווי זעקס מיליאן נפשות. ד. ה. אומגעפעהר אזוי פיל, וויפיל אין אייער שטאט ניו יארק. דאס לאנד איז ארומגערינ-געלט פון דריי זייטען מיט בערג, און פון דער פערטער זייט מיט א וויסטעניש נאך וועלכער עס הויבט זיך אן א ים. אויף מערב זייט ציהט זיך דער סמבטיון און יענער בארג, איבער וועלכען איהר זייט אריבער. איהר זעהט? אט דאס איז די לייניע פון דעם סמבטיון, און דאס איז די ליניע פון דעם בארג, וואס ציהט זיך איבער דריי הונדערט מייל לאנג. פון צפון זייט און פון דרום זייט זיינען הויכע ניט דורכגאנגבארע בערג ,און פון מזרח זייט איז אט די ברייטע און הייסע וויסטעניש, און דאן הויבט זיך אן דער ים. אט די קעסטעלאך, וואס איהר זעהט דא, זיינען אונזערע שטעט. מיר האבען זעקס שטעט. די הויפט-שטאט, וואס געפינט זיך אט דא, רופט זיך רישאנאווע. דא איז דער אוניווערסיטעט אונזערער, דער מוזעאום, די הויפט ביבליאטעק, די הויפט לאבאראטאריע פאר וויסענשאפטליכע פארשונגען און אנדערע וויכטיגערע אינסטיטו-ציעס. די איבעריגע שטעט זיינען; שיינאווע, שלישאווע, רעוויאי, באמישאווע און שישאווע. מיר געפינען זיך איצטער אין שלישא-ווע. א חוץ דעם האבען מיר נאך איין פאבריק שטאט, וואו אלע פאבריקען זיינען קאנצענטרירט, און א ביאלאגישע שטאט, וואו עס ווערען פראדוצירט דער מאטעריאל פאר אונזערע שפייזען. אבער

די לעצטע צוויי שטעט זיינען כמעט ווי ניט באוואוינט. דאָ גע־פינען זיך בלויז עטלאכע טויזענט פאמיליעס, און דאָס אויך צייט־ווייליג. ....

— און וואו וואוינען די אַלע ארבייטער, וואָס ארבייטען אין דער פאבריק שטאָט און אין אייער ביאַלאָגישער שטאָט? — האָט האָפמאַן געפרעגט.

— אין די איבעריגע זעקס שטעט.

— און צו דער ארבייט פאָהרען זיי הין און צוריק?

— נו, זיכער פאָהרען זיי צו דער ארבייט הין און צוריק.

— אָבער אייניגע שטעט זיינען דאָך הונדערטער מיילען ווייט פון דער פאבריק שטאָט. ווי איז, אז אַן ארבייטער וואוינט אין אַ שטאָט, וואָס איז איבער צוויי הונדערט מייל ווייט פון דער פאב־ריק שטאָט? — האָט האָפמאַן געוואָלט וויסען.

— פאָהרט ער אויך הין און צוריק.

— דארף דאָך איהם אוועקגעהן אַ האַלבער טאָג אויף פאָהרען.

— צו פאָהרען צוויי הונדערט מייל דארף ניט געדויערען מעהר ווי אַ האַלבע שעה, און . . .

— צוויי הונדערט מייל אין אַ האַלבע שעה? — האָט זיך האָפ־מאַן פארוואונדערט. — דאָס מאַכט דאָך אוים פיער הונדערט מייל אַ שעה

— אונזערע אייזענבאהן־צוגען קענען לויפען איבער פינף הונ־דערט מייל אַ שעה; אָבער אונזער טעריטאָריע איז צו קליין, און מיר האָבען ניט קיין גלייכע אייזענבאהנען ליניע פון פינף הונ־דערט מייל.

— איך פארשטעה ניט: ווי אַזוי קען אַן אייזענבאהן־צוג לוי־פען פינף הונדערט מייל אַ שעה? עס איז דאָך אוממעגליך.

— ווען עס וואָלט געווען אוממעגליך, וואָלטען מיר עס דאָך ניט געהאַט; און אויב מיר האָבען עס, איז עס דאָך מעגליך, — האָט ברוך געענטפערט. — אָבער דאָס האָט שוין אַ שייכות צו אונזערע מיטלען פון פארקעהר, און וועגען דעם וועלען מיר רע־דען באַזונדער. און וועגען דעם, וואָס ארבייטער פאָהרען צוויי הונדערט מייל צו דער ארבייט, איז דער חשבון אַזאַ: אין דורכ־שניט נעמט עס ארום פופצעהן מינוט פון דער היים ביז דער איי־זענבאהן סטאַנציע; אַ האַלבע שעה געדויערט דאָס פאָהרען, און

נאָך פופצעהן מינוט געדויערט פון דער צווייטער סטאַנציע ביז'ן פּלאַץ פון פאַבריק, וואו דער אַרבייטער דאַרף אַרבייטען. אין דורכשניט געדויערט עס אַ שעה צייט פון הויז ביז דער פאַבריק, און אַ שעה צוריק. פאַרלירט אַן אַרבייטער צוויי שעה אויף פאָהרען הין און צוריק צו דער אַרבייט און פון דער אַרבייט. אין דורכשניט אַרבייט מען ביי אונז דריי שעה אַ טאָג. הייסט עס, אַז אַן אַרבייטער גיט אַוועק פינף שעה אַ טאָג אויף אַרבייט, און די איבעריגע צייט איז ער פריי.

— און מיט דריי שעה אַרבייט אַ טאָג ווערט אויפגעטאָן אַלע אַרבייטען פון אייערע אינדוסטריען?

— אָה, ניין. דאָס רוב אַרבייט אין אונזערע פאַבריקען געהט אָן פולע פיר און צוואַנציג שעה אַ טאָג; אָבער די אַרבייט גופא טוען דאָך די מאַשינעס. די אַרבייטער דאַרפען נאָר אַכטונג געבען אויף די מאַשינעס און רעגולירען זיי. און אויף דעם איז דריי שעה אַ טאָג אויף אַן אַרבייטער איבער גענוג.

— איך שטעל זיך פאָר, אַז אינדערפריה, ווען אַזוי פיל טויזענטער אַרבייטער גיבען זיך אַ שאָט אין דער ריכטונג צו דער איינציגער פאַבריק שטאָט אייערער, דאַרפען אייערע אייזענבאַהןצוגען זיין איבערגעפּאַקט; וואָס מען רופט ביי אונז: „ראַש שטונדען"?

— ניין, קיין „ראַש שטונדען" אין אייער זין האָבען מיר ניט. ביי אונז איז אַזוי איינגעאָרדענט, אַז דער שטראָם פון אַרבייטער צו דער פאַבריק און פון דער פאַבריק איז אַ שטענדיגער און רעגעלמעסיגער. איניגע אַרבייטער שטעלען זיך צו דער אַרבייט אַכט אַ זייגער; אַנדערע שטעלען זיך צו דער אַרבייט האַלב נאָך אַכט; נאָך אַנדערע שטעלען זיך צו דער אַרבייט ניין אַ זייגער, און אַזוי פאַר אַלע פיר-און-צוואַנציג שעה פון מעת-לעת. דעריבער קומט ביי אונז ניט אויס, אַז אַ צו גרויסע צאָל אַרבייטער זאָל זיך מיט אַמאָל אַ שפּאַר טאָן צו דער אַרבייט אָדער פון דער אַרבייט.

וועלכע נאָך מיטלען פון פאַרקעהר האָט איהר?

— אויטאָמאָבילען, אמניבוסען און לופט-שיפען, — האָט ברוך געזאָגט. — אויב איהר ווילט, וועלען מיר זיך אַביסעל דורכפאָהרען, וועט איהר זעהן אונזערע מיטלען פון פאַרקעהר.

— איך וואָלט זעהר געוואָלט, — האָט האָפמאַן געענטפערט, —

איך בין אָבער הונגעריג. איך וואָלט געוואָלט פריהער עפּעס עסען.

— אויב אַזוי, טאָ קומט אין רעסטאָראַן, וועלען מיר עסען צוזאַמען, — האָט ברוך פאַרגעשלאָגען.

— ווען עסט מען ביי אייך געוועהנליך?

— ווען מען וויל, קיין באַשטימטע צייט אויף דעם האָבען מיר נים. אונזערע רעסטאָראַנען זיינען אָפען טאָג און נאַכט.

— און אַ רעסטאָראַן איז ווייט פון דאַנען?

— די דריטע טיר פון דאַנען. אייער צימער איז אַ טייל פון אַ האָטעל, און דאָרטען איז פאַראַן אַ רעסטאָראַן.

— טאָ קומט.

— קומט.

און זיי זיינען אַרויסגעגאַנגען.

.15

דער רעסטאָראַן, אין וועלכען ברוך מיט האָפמאַנ'ען זיינען אַריינגעקומען, איז געוועזן אַ לאַנגער און פאַרהעלטניסמעסיג שמאָלער צימער. באַ יעדער לאַנגער וואַנט זיינען געשטאַנען קליינע טישלאַך מיט זייערע שמאָלע זייטען צוגערוקט צו דער וואַנט. פון יעדער זייט טישעל זיינען געווען צו צוויי אָדער צו דריי שטולען. דער שטח צווישען יעדע צוויי שטולען איז געווען גרוים גענוג, אַז מען זאָל זיך ניט פּיהלען ענג. צווישעןביידע רייהען טישלאַך איז געווען אַ ברייטער, פרייער דורכגאַנג; און אַלעיע וואָס האָט זיך געצויגען איבער דער גאַנצער לענג פון צימער. ביי דער שמאָלער וואַנט, וואָס געגנאיבער דעם אַריינגאַנג, איז געווען אַ מין אויסשטעלונג פון בלומען, וואָס האָבען זיך געצויגען אין רייהען, איין רייהע העכער פון דער צווייטער; און האָפמאַן האָט קיין טאָלק ניט געקענט דערגעהן, צי די בלומען וואַקסען דאָ, אָדער זיי זיינען פון ערגעץ געבראַכט געוואָרען.

פונקט ווי אין די אַלע אַנדערע צימערען, אין וועלכע האָפמאַן איז ביז איצטער געווען, זיינען דאָ קיין פענסטער אויך ניט געווען. עס איז אָבער דאָ געווען זעהר לופטיג, און די לופט איז נאָך געווען אָנגעפילט מיט דעם אַראָמאַט פון די בלומען. זעהר ליכטיג איז דאָ ניט געווען; עס האָט דאָ געהערשט אַ פאַנטאַסטישע, זעהר

אנגענעהמע, בארוהיגענדע האלב טונקעלקייט. פון ערגעץ, פון הינטער די בלומען, האט זיך געטראָגען אַ שטילע מוזיק, קענטיג דורך ראדיאָ. און די מוזיק האט אזוי הארמאָנירט מיט דער גאנצער אטמאָספערע, וואָס עס האט דאָ געהערשט.

ביי איינינגע טישלאך זיינען געזעסען מענשען און האבען אָדער געגעסען, אָדער שטיל געשמועסט צווישען זיך. מען איז דאָ געזעסען אי איינציגוויין, אי צו צוויי, אי צו פיער מענשען ביי אַ טיש, און געווען זיינען דאָ אי מענער, אי פרויען, אי יונגע, אי אלטע.

ברוך מיט האָפמאַנ׳ען האָבען זיך געזעצט ביי אַ טישעל איי־נער אנטקעגען דעם צווייטען. ברוך האט גענומען פון טיש אַ קליין שעהן געדרוקט מעניו-ביכעלע און עס אָנגעהויבען באטראכטען.

— וואָס וועט איהר עסען? — האט ער אַ פרעג געטאָן האָפ־מאַנ׳ען.

— איך בין בכלל ניט איבערקלייבעריש אין עסען, — האט האָפ־מאַן געענטפערט, — בפרט נאָך אציטער, ווען איך בין אזוי הונ־געריג, און דערצו וויים איך דאָך ניט די נעמען פון אייערע מאכלים, וועל איך עסען, וואָס מען וועט מיר געבען.

— אויב אזוי, וועל איך אליין פאר אייך באשטעלען, — האט ברוך געזאָגט און זיך פארטיפט אין ביכעל.

— אָבער . . . איהר ווייסט . . . איך בין דאָך אַ מעבר׳־ניק, — האט האָפמאַן אָנגעהויבען.

— אָה, דאָס וויים איך, — האט איהם ברוך ארויסגעהאָלפען.

— פאר אייך וועל איך באשטעלען אַ סאָלידערע פאָרציע. און טאָמער וועט עס ניט זיין גענוג, קען מען באשטעלען נאָך.

נאָך אלץ קוקענדיג אין ביכעל האט ברוך אָנגעהויבען אויסרו־פען אויפ׳ן קול די פארשידענע מאכלים. און האָפמאַן האט דער־ווייל אָפגעקעהרט זיין פנים אָן אַ זייט און אָנגעהויבען באטראכ־טען די מענשען, וואָס זיינען געזעסען ביי די פארשידענע טישלאך, און האט באוואונדערט די קאָמבינאציע פון ליכט, בלומען און מו־זיק. קיין באדינער, וואָס זאָלען צוקומען צו די טישלאך נעמען באַ־שטעלונגען און דערלאנגען די מאכלים האט ער ניט באמערקט. ער האט נאָר באמערקט, ווי צוויי מענער האָבען זיך אויפגעהויבען פון אַ טישעל און זיינען ארויסגעגאנגען. און דאן איז צוגעקומען

א מאַן, האָט אַראָפּגענומען דעם פריהערדיגען טישטאָך און אויס־געשפּרייט אַן אַנדער טישטאָך, אַ פרישען. ווי אַזוי די כלים פון טיש זיינען פאַרשוואונדען, האָט האָפּמאַן ניט באַמערקט.

האָפּמאַן איז געזעסען מיט זיין פּנים אָפּגעקעהרט אַן אַ זייט און איז געווען אַזוי פאַרטיפט אין באַטראַכטען, וואָס אין צימער טוט זיך, אַז ער האָט ניט באַמערקט ווי ברוך האָט זיך עפּעס גע־פּאַרעט און געשאַרט אויפ'ן טיש. און ווען האָפּמאַן האָט אויסגע־דרעהט זיין פּנים צוריק צום טיש, האָט ער דערזעהן אויפ'ן טיש אויסגעשטעלט עטליכע פלעשער מיט וואַסער און מיט וויין, עט־ליכע גלעזער, ברויט, גאָפּעל, לעפעל, מעסער און אַנדערע זאַכען.

— פון וואַנען האָט זיך עס גענומען? — האָט האָפּמאַן גע־פרעגט שטאַרק פאַרוואונדערט.

— פון דאַנען, — האָט ברוך געענטפערט אָנצייגענדיג אויף דער וואַנט ביי דעם טישעל.

אין דעם מאָמענט האָט זיך אַ שטיקעל וואַנט ביים טישעל אָפּ־געררוקט און עס האָט זיך באַוויזען אַ טיפע עפענונג. פון דער עפענונג האָט זיך אַרויסגערוקט אַ גאָלדענער טאַץ אויף וועלכען עס זיינען געווען אָנגעשטעלט טעלער מיט שיסעלאַך מיט פאַרשיי־דענע מאכלים.

— פון וואַנען קומט עס? — האָט האָפּמאַן געפרעגט.

— פון קיך.

— זיינען דאָס די זאַכען, וואָס איהר האָט באַשטעלט?

— יאָ.

— פון וואַנען האָבען זיי אין קיך געוואוסט, וואָס איהר ווילט?

— איהר זעהט? אָט דאָ איז פאַראַן אַ פאַרמאַסקירטער מיקראָ־פאָן. איך האָב פריהער אויסגערופען די נעמען פון די מאכלים, האָט מען אין קיך געהערט, אַז פון טישעל נומער אַזאַ־און־אַזאַ פאַרלאַנגט מען אָט די מאכלים; האָבען זיי די מאכלים אויסגע־שטעלט אויף טאַצען, אַריינגערוקט אין דעם טונעל, און דער „פיה־רער" האָט די אַלע זאַכען געפיהרט און געפיהרט און זיך אָפּגע־שטעלט לעבען אונזער טישעל.

בשעת מען איז געזעסען און געגעסען, האָט זיך האָפּמאַן גע־ווענדעט צו זיין שכן:

— מעג איך אייך פרעגען ווער איהר זיינט, און וואָס איהר

זיינט? וואָס פאַר אַ פּאָזיציע איהר פאַרנעמט דאָ אין לאַנד?

— וואָס בין איך? איך בין אַן אינזשענער, — האָט ברוך גע-ענטפערט. — מיט אַ האַלב יאָהר צוריק האָב איך גראַדואירט פון אוניווערזיטעט און געקראָגען די דיפּלאָם פון אַ אינזשינער. אָבער דאָס גיט מיר נאָך ניט די מעגליכקייט צו פּראַקטיצירען מיין פאַך. איך דאַרף זיך נאָך לאַנג לערנען, איידער איך וועל קענען פאַר-נעמען אַ פאַראַנטוואָרטליכע שטעלע. אַזוי לאַנג ווי איך בין גע-גאַנגען אין אוניווערזיטעט, האָבען מיך מיינע עלטערען אויסגעהאַל-טען. איצטער מוז איך שטודירען פּריוואַט און מוז מאַכען אַ לע-בען פאַר זיך. האָב איך אנגענומען אַ רעגירונגס שטעלע. איצ-טער בין איך אַ בעאַמטער ביי דער רעגירונג.

— און וואָס איז אייער שייכות צו שלום בן יצחק?

— „בר יצחק", — האָט איהם ברוך פאַרריכט.

—אָה, יע. איך האָב אייך טאַקע געוואָלט פרעגען: פאַר-וואָס זיינען איינינגע ביי אייך „בן", און אַנדערע זיינען „בר"? מיין פאָטער'ס נאָמען איז יצחק, און שלום'ס פאָטער איז יצחק; און איך בין „בן יצחק", און ער איז „בר יצחק". וואָס איז דער אונ-טערשיד?

— „בר" — מיינט „בן רבי". דאָס מיינט „דער זוהן פון אַ רבי", אָדער פון אַ פּראָפעסאָר. ווען דער פאָטער איז אַ פּראָפע-סאָר, רופט מען דעם זוהן „בר".

— אָה, איצטער פאַרשטעה איך. איז שלום'ס פאָטער, הייסט עס, אַ פּראָפעסאָר. און וואָס איז אייער שייכות צו איהם?

— רב שלום איז אַ סעקרעטאַר אין סנהדרין, און מיך האָט מען צוגעשטעלט אַלס אַ געהילף צו אים. וואָס ער הייסט מיר טאָן, טו איך, — האָט ברוך געענטפערט.

— אָבער איהר קלייבט זיך דאָך ניט פאַרבלייבען אַ שטענדי-גער רעגירונגס באַאַמטער?

— ניין. איך וועל אייך ערקלעהרען די לאַגע. אַלס מיין ספּע-ציאַליטעט האָב איך אויסגעקליבען צו גראָבען טונעלען אונטער דער ערד. דאָס איז בארג-אינזשינערינג. איצטער דאַרף איך דורכ-געהן די גאַנצע ליטעראַטור איבער אָט דער פראַגע, און דאָס וועט געדויערען אַ פינף יאָהר. אָבער אַ לעבען מאַכען דאַרף מען דאָך, בין איך געוואָרען אַ רעגירונגס באַאמטער. אונזער סיסטעם פון

ארבייט איז דריי שעה א טאָג און דריי הונדערט טעג אין יאָהר. דאַרף איך געבען דער רעגירונג ניין הונדערט שעה ארבייט א יאָהר, און די רעגירונג צאָהלט מיר דערפאַר גענוג אויף צו מאַכען א לע-בען. די איבעריגע צייט בין איך פריי און איך שטודיר. פאַר די פינף יאָהר צייט וועל איך דורכגעהן די ליטעראַטור פון מיין פאַך, און דערנאָך וועל איך זיך שטעלען ארבייטען ביי טונעלען אַלס א פשוט'ער ארבייטער. ווען איך וועל אַזוי אָפּארבייטען א פינף יאָהר צייט, וועל איך ווערען א געהילף צו אַן אינזשינער. און ווען איך וועל אָפּארבייטען אַלס א געהילף פאַר פינף יאָהר צייט, וועל איך ערשט דאַן ווערען א פולער און זעלבסטשטענדיגער אינזשינער.

— אָבער דאַן וועט איהר דאָך שוין זיין אַן אַלטער מאַן, ווען זשע וועט איהר צייט האָבען צו זיין אַן אינזשינער?

— איך בין איצטער פינף און דרייסיג יאָהר אַלט, — האָט ברוך געענטפערט. — אין פופצעהן יאָהר אַרום וועל איך אַלט זיין פופ-ציג, און ערשט דאַן וועט זיך אָנפאַנגען מיין פעריאָד פון רייפען לעבען.

— זענט איהר איצטער שוין פינף און דרייסיג יאָהר אַלט און ערשט איצטער געענדיגט אוניווערזיטעט?

— איהר זעהט: ביי אונז איז די אָרדנונג אביסעל אנדערש, ווי ביי אייך. — האָט ברוך געזאָגט. — אין אנפאַנגס שול געהט מען ביז א יאָהר אכצעהן; און פון אכצעהן ביז א יאָהר פינף און צוואַנ-ציג געהט מען אין מיטעל-שול. און דאָס איז דער מינימום פון ערציהונג אָון בילדונג וואָס יעדער מאַן און יעדע פרוי מוז קריגען. און ווער עס האָט גענוג פעהיגקייטען און נייגונגען, דער געהט דער-נאָך אין אוניווערזיטעט. און דער קורס אין אוניווערזיטעט גע-דויערט אין דורכשניט צעהן יאָהר. און כדי דערנאָך צו פּראַקטי-צירען דאָס, וואָס מען האָט אין אוניווערזיטעט געלערנט, דאַרף מען ערשט נעהמען א קורס פון פּראַקטישען לעבען; און אָט דער „קורס“ געדויערט א צעהן-פופצעהן יאָהר.

האַפּמאַן איז געזעסען מיט'ן קאָפּ אָנגעשפּאַרט אויף דער לינקער האַנט, און מיט א פינגער פון דער רעכטער האַנט האָט ער גע-פיהרט איבער דעם באַגילדעטען טאַץ, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן טיש און געטראַכט:

„מאָדנע מענשען און אַ מאָדנע פאָלק" . . .

און ברוך האָט אַ זאָג געטאָן:

— אויב איהר ווילט, וועלען מיר זיך אַ ביסעל דורכגעהן אָדער זיך דורכפאָהרען.

— קומט, מיר וועלען זיך אביסעל דורכגעהן, — האָט האָפמאַן געענטפערט קוקענדיג אויפ'ן באַגילדעטען טאַץ. — איך האָב געוואָלט עפּעס פרעגען: פארוואָס דערלאַנגט מען ביי אייך די עסענס אויף באַגילדעטע טאַצען? די ערשטע צוויי מאָהלצייטען האָט מען מיר געבראַכט אין צימער און אויך אויף באַגילדעטע טאַצען. און בכלל האָב איך דאָ געזעהן אַ סך זאַכען באַגילדעטע.

— די טאַצען זיינען ניט באַגילדעט, נאָר פון אמת'ן גאָלד, — האָט ברוך געענטפערט. — און די אַלע זאַכען, וואָס איהר האָט געזעהן זיינען אויך ניט באַגילדעט, נאָר פון אמת'ן מאַסיוועז גאָלד.

— אפילו די הענטלאַך פון טירען? די לעפעל, די הענטלאַך פון מעסערס און גאָפּלען — אַלץ פון ריינעם גאָלד?

— יאָ, פון ריינעם גאָלד.

— וואו זשע נעמט איהר אזוי פיל גאָלד? האָט איהר דען דאָ אזוי פיעל רייכע גאָלד מינען?

— ניין, קיין גאָלד-מינען האָבען מיר ניט, דאָס גאַנצע גאָלד, וואָס איהר זעהט ביי אונז, איז געמאַכט אין די לאַבאָראַטאָריעס.

— איהר מאַכט אייער אייגענעם גאָלד?

— יאָ, מיר מאַכען אונזער אייגענעם גאָלד.

— פון וואָס? פון ציבעלעס?

— ניין, ניט פון ציבעלעס, נאָר פון בליי.

— איך הויב ניט אָן צו פארשטעהן. ווי אזוי קען מען עס מאַכען גאָלד פון בליי אָדער פון וועלכער עס איז אנדער זאַך? גאָלד איז דאָך אַ כעמישער עלעמענט.

— און אַז אַ כעמישער עלעמענט איז וואָס? דערלאָזט מען דען ביי אייך ניט, אַז איין כעמישער עלעמענט קען זיך פארוואַנדלען אין אַ צווייטען? און וואָס וואונדערט איהר זיך אזוי? האָט מען דען ביי אייך ניט געמאַכט אַ פארזוך צו פארוואַנדלען קוועקזילבער אין גאָלד? פּראָפ. מיעטע אין דייטשלאַנד האָט דאָך געמאַכט עטליכע גאַנץ אינטערעסאַנטע עקספּערימענטען אויף דעם געביט נאָך אין 1924.

— האָט ער אָבער קיין גאָלד פון קוועקזילבער דאָך ניט גע־קראָגען, — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— דאָס איז נאָך אַ גרויסע פראַגע. מיר, דאָ, גלויבען, אַז שפּורען פון גאָלד האָט ער דאָך געקראָגען. יעדענפאַלס איז ער מיט זיינע עקספּערימענטען געגאַנגען איבער דעם ריכטיגען וועג, און פריהער אָדער שפּעטער וועט מען ביי אייך אויך מאַכען גאָלד פון ביליגערע מעטאַלען.

— אויב אַזוי, אויב איהר מאַכט אייער אייגענעם גאָלד, איז דאָך גאָלד ביי אייך אַ ביליגע זאַך.

— אַ גאַנץ ביליגע זאַך, — האָט ברוך געענטפערט. — און אומעטום, וואו מיר ווילען האָבען אַ גרעסערע ריינקייט; וואו מיר ווילען אַ מעטאַל, וואָס זשאַווערט ניט, באַנוצען מיר גאָלד. דאָס גאַנצע טרינק־וואַסער אונזערע געהט אָדער דורך גאָלדענע רעהרען, אָדער דורך אייזערנע רעהרען וואָס זיינען אינוויינינג באַדעקט מיט אַ דיקען שיכט גאָלד. און איצטער קומט. עס איז שוין ניט פריה.

— האָט ברוך פאַרענדיגט און זיך ניט אויפגעהויבען פון אָרט.

— קומט, — האָט האָפמאַן געזאָגט און זיך אויפגעהויבען פון אָרט.

— וויפיעל קומט אייך? — האָט ברוך אַ פרעג געטאָן.

— וואָס מיינט איהר, וויפיעל מיר קומט? איהר זענט מיר גאָרניט שולדיג — האָט זיך האָפמאַן פאַרוואונדערט.

— ענטשולדיגט, דאָס רעד איך ניט צו אייך, נאָר צו דער קיך, — האָט ברוך געענטפערט מיט אַ שמייכעל.

— הערט מען דאָרטען, וואָס איהר רעדט דאָ?

— יאָ.

— האָבען זיי די גאַנצע צייט געהערט, וואָס מיר האָבען דאָ גערעדט?

— אָה, ניין. ווען איך האָב זיי געפרעגט וויפיעל עס קומט, האָב איך אנגעדריקט אָט דעם קנעפּעל, בין איך מיט דער קיך געוואָרען טעלעפאָניש פאַרבונדען.

אין דעם מאָמענט האָט זיך דאָס טירעל אין וואַנט ביים טישעל ווידער פאַנאַנדערגערוקט, און פון דער עפענונג האָט זיך אַרויס־גערוקט אַ קליין גאָלדען טעצעל מיט אַ צעטעל. ברוך האָט פריהער אַ קוק געטאָן אויפ׳ן חשבון פון צעטעל, דערנאָך האָט ער אויפ׳ן

זעלבען טעצעל ארויפגעלייגט עפּעס א פּאַפּירעל, וואָס האָט אויס-געזעהן ניט גרעסער, ווי א פּאָסטמארקע; האָט דאָס טעצעל מיט'ן חשבון און מיט'ן געלט צוריק אריינגערוקט אין עפענונג אין וואַנט. דאָס טירעל האָט זיך פאררוקט, און דאָס טעצעל איז פארשוואונדען.

— און איצטער קומט, — האָט ברוך געזאָגט און זיך אויפ-געהויבען פון אָרט.

— נו, און איך? איך דאַרף דאָך אויך באצאָהלען.

— היינטיגס מאָל האָב איך פאר אייך אויך באצאָהלט, — האָט ברוך געזאָגט. — אהיר זענט געוועזן מיין גאַסט.

זיי האָבען פארלאָזען דעם רעסטאָראן און זיינען ארויס אין קאָרידאָר.

16

— וואוהין געהען מיר איצטער? — האָט האָפמאַן געפרעגט, ווען זיי זיינען ארויס אין קאָרידאָר.

— אויב איהר ווילט וועלען מיר זיך דורכפאָהרען קיין רישא-נאווע, וועט איהר זעהן אונזערע אייזענבאהנען, — האָט ברוך פאָרגעשלאָגען.

— וויפיעל קאָסט א בילעט צו פאָהרען קיין רישאנאווע?

— עס קאָסט גאָרניט — האָט ברוך געענטפערט. — אלע מיט-לען פון פארקעהר באלאנגען צו דער רעגירונג און זיינען פריי פאר דער באפעלקערונג.

— וואו זשע נעהמט די רעגירונג אזוי פיעל געלט אויסצוהאל-טען אזא קאָמפּליצירטען סיסטעם פון פארקעהר?

— פאר די וואוינונגען וואָס יעדער פון אונז האלט אויף, צאָה-לען מיר געגוג דירה-געלט, אז עס זאָל דעקען אלע רעגירונגס-אויס-גאבען, ווי שולען, האָספּיטאלען, מוזעאומס, מיטלען פון פארקעהר און די אלע אנדערע זאכען.

— און וואו איז די נאָהענטסטע סטאנציע?

— אין יעדען הויז איז פאראן אן אייזענבאהן סטאנציע.

זיי זיינען צוגעגאנגען צו אן עלעוויי־טאר טיר און ברוך האָט א דריק געטאָן דאָס קנעפּעל; און ווען אן עלעוויי־טאר איז אנגע-קומען, האָבען זיי זיך אראָפּגעלאָזען אונטען און זיינען ארויס אין א קאָרידאָר. אָבער דאָ איז געוועזן אנדערש. מענשען זיינען ארומ-

געגאַנגען מיט פּעקלאַך אין די הענט. ערגעץ אונטען און פון דער־ווייטענס האָבען זיך געזעהן פּלאַטפאָרמעס מיט מענשען. צווישען די פּלאַטפאָרמעס האָבען געגלאַנצט שטאָלענע רעלסען, און דאָ און דאָרטען האָט מען געזעהן לאַנגע וואַגאָנעס. עס האָט געשמעקט מיט וואָקזאַל.

ברוך מיט האָפּמאַנ'ען זיינען געגאַנגען איבער אַ לאַנגען ברי־קעל, און אונטער'ן בריקעל האָבען זיך געצויגען די פּלאַטפאָרמעס מיט שטאָלענע רעלסען צווישען זיי. פון בריקעל האָבען זיך אַראָפּ־געלאָזען טרעפּ אויף יעדער פּלאַטפאָרמע, און ביים אָנפאַנג פון די טרעפּ זיינען געווען שילדען, וואָס האָבען אנגעוויזען וואוהין אַ צוג געהט פון אָט דער פּלאַטפאָרמע. און דאָרטען, וואו ביים אָנ־פאַנג פון די טרעפּ איז געווען אַ שילד מיט'ן וואָרט „רישאנאווע", האָבען זיי זיך אַראָפּגעלאָזען און זיך געשטעלט וואַרטען אויף אַ צוג.

האָפּמאַן איז צוגעגאַנגען צום סאַמע ברעג פון פּלאַטפאָרם און אַ קוק געטאָן אויף רעכטס און אויף לינקס. און געזעהן האָט ער ווי די רעלסען ציהען זיך אַוועק אויף עטליכע הונדערט פוס, און פּלוצים ווערען זיי פאַרשטעלט פון אַ גרויסען שטאָלענעם קיילעכ־דיגען טויער, ווי די טיר פון אַ קאַסע אין אַ באַנק. אַזוי איז גע־ווען אויף דער רעכטער זייט און אַזוי איז געווען אויף דער לינ־קער זייט.

— וואָס זיינען דאָס פאַר אַ טויערן? — האָט האָפּמאַן גע־פרעגט ביי ברוך'ן.

— דאָס איז דער אנפאַנג פון טונעל.

— אָה, דער צוג לויפט דורך אַ טונעל?

— נו, זיכער, — האָט ברוך געענטפערט. — אין פרייער לופט וואָלט אַ צוג ניט געקענט ענטוויקלען אַ שנעלקייט פון אַ פינף הונדערט מייל אַ שעה. די לופט וואָלט ניט געלאָזען.

— און אין טונעל?

— פון דעם טונעל איז די לופט אַרויסגעצויגען געוואָרען, — האָט ברוך געענטפערט. — דער צוג לויפט דורך אַ ליידיגקייט. דערפאַר זיינען דאָ די טויערן. זיי לאָזען ניט אַריין קיין לופט אין טונעל.

— אָבער ווען דער צוג דאַרף אַריינגעהן, אָדער אַרויסגעהן, מוז מען דאָך דעם טויער עפענען, קען דאָך אַריין די לופט, — האָט האָפּ־

מאַן באַמערקט.

— דער צוג געהט פריהער אריין אין אַ פּאַדערצימער, — האָט ברוך ערקלערט. — פריהער עפענט מען דעם ערשטען טויער, און ווען דער צוג געהט אריין אין דעם פּאַדערצימער, פאַרמאַכט זיך דער ערשטער טויער און עס עפענט זיך דער צווייטער טויער. אַ ביסעל לופט קומט דאָך אריין, אָבער פּאָמפּען ארבייטען שטענדיג און ציהען ארויס די לופט.

— פון וויפיעל וואַגאָנעס באַשטעהט אַ צוג?

— פון איין וואַגאָן.

— איך וואָלט געוועז אַ בעלן צו זעהן די רעדע, וואָס קענען פיהרען אַ וואַגאָן מיט דער שנעלקייט פון פינף הונדערט מייל אַ שעה.

— די וואַגאָנעס האָבען ניט קיין רעדער, — האָט ברוך געענטפערט. — זיי גליטשען זיך מיט גליטשערס איבער די רעלסען.

— און מיט וואָס פאַר אַ קראַפט באַוועגט זיך אַזאַ וואַגאָן? מיט עלעקטריציטעט, פאַרשטעהט זיך?

— ניין, ניט מיט עלעקטריציטעט, נאָר מיט מאַגנעטיזם, — האָט ברוך געענטפערט. — איבער דער גאַנצער לענג פון טונעל זיינען אָנגעשטעלט גרויסע עלעקטרא-מאַגנעטישע רינגען, און דער וואַגאָן לויפט דורך אָט די רינגען. פריהער ציהען דעם וואַגאָן די ערשטע דריי רינגען. ווען דער וואַגאָן קומט צום ערשטען רינגמאַגנעט, פאַרלירט ער זיין מאַגנעטיזם, און דער פערטער רינג ווערט מאַגנעטיזירט. ציהען איהם צו זיך ווידער דריי רינגען. ווען דער וואַגאָן קומט צו צום צווייטען רינג, פאַרלירט ער זיין מאַגנעטיזם, און דער פינפטער רינג ווערט מאַגנעטיזירט, און אַזוי איבער דעם גאַנצען וועג האַלטען איהם אין ציהען צו זיך דריי מאַגנעטישע רינגען, און דער וואַגאָן פליהט פאַראויס.

— אָבער ווען אַזאַ שווערער וואַגאָן רייבט זיך מיט זיינע גליטשערס איבער די רעלסען מיט אַזאַ גרויסער שנעלקייט, מוזען זיך דאָך די גליטשערס אָנגליהען פון רייבונג? — האָט האָפמאַן ניט פאַרשטאַנען.

— ערשטענס, זיינען די וואַגאָנעס ניט אַזוי שווער, ווי עס דאַכט זיך, ווייל זיי זיינען אויך באַזאָרגט מיט שוואַכע אַנטי-גראַוויטאַציע מאַגנעטען, וואָס מאַכען זיי באַדייטענד לייכטער. און, צוויי-

טענס, איז אין פּאַרענט פון יעדען גליטשער פאַראַן אַן איינריכ־טונג, דורך וועלכען אַ דינער שטראַם וואַסער גיסט זיך אויף די רעלסען, אַזוי, אַז צווישען די גליטשערס און די רעלסען איז שטענ־דיג פאַראַן אַ זעהר דינער שיכט פון וואַסער, און דאַס העלפט די גליטשערס צו גליטשען זיך. אַנדערש וואָלטען זיי זיך אַן די שטאַ־לענע רעלסען גאַרניט געקענט גליטשען.

אין דעם מאָמענט איז לעבען האָפּמאַנ'ען פּלוצים אויסגעוואַק־סען אַ וואַגאָן. אַנגעקומען איז דער וואַגאָן אַזוי שטיל און אַזוי אומערוואַרטעט, אַז האָפּמאַן האָט זיך איבערגעשראָקען.

געווען איז דער וואַגאָן אַ לאַנגער און אַ מאַסיווער מיט האַלב קיילעכדיגע ווענט און מיט האַלב קיילעכדיגע פענסטער. דורך די פענסטער האָט מען געזעהן די פּאַסאַזשירען. די טירען פון דעם וואַגאָן האָבען זיך געעפענט, און די פּאַסאַזשירען האָבען אָנ־געהויבען ארויסגעהן; און ווען דער לעצטער פּאַסאַזשיר איז ארויסגעגאַנגען, האָבען אַנדערע פּאַסאַזשירען אָנגעהויבען אריינגעהן.

ברוך מיט האָפּמאַנ'ען זיינען אויך אריין אינעווייניג און האָ־בען פאַרנומען צוויי פּלעצער איינער לעבען צווייטען אין דער פאָ־דערשטער רייה לעבען ביידעל פון מאַשיניסט, וואָס האָט קאָנ־טראָלירט דעם וואַגאָן. די פּלעצער זיינען געווען ווייכע, טיפע און באַקוועמע.

— און ווי איז ווען עס זיינען פאַראַן מעהר פּאַסאַזשירען ווי פּלעצער? — האָט האָפּמאַן געפרעגט.

— וועלען זיי וואַרטען אויף דעם נעקסטען וואַגאָן. קיין אי־בעריגע פּאַסאַזשירען וועלען אַהער ניט אריינגעהן.

האָפּמאַן האָט געזעהן ווי דער מאַשיניסט איז דורכגעגאַנגען דורך דעם וואַגאָן, האָט ארויסגעקוקט דורך דער טיר און דערנאָך האָט ער אַ דרעה געטאָן אַ הענטעל, און די טירען פון וואַגאָן האָ־בען זיך פאַרמאַכט. דערנאָך איז דער מאַשיניסט אריין אין זיין ביידעל און אָנגעהויבען דרעהען הענטלאַך. און דאַן האָט האָפּמאַן באַמערקט, ווי די פּלאַטפאָרמע מיט די מענשען, וואָס האָבען זיך אויף דער פּלאַטפאָרמע געפונען, האָבען זיך אָנגעהויבען רוקען אויף צוריק, און האָפּמאַן האָט פאַרשטאַנען, אַז מען פאָהרט שוין. דורכ'ן פאָדערשטען פענסטער האָט האָפּמאַן געזעהן ווי פריהער האָט זיך געעפענט איין טויער, און דערנאָך אַ צווייטער.

אין וואַגאָן איז געווען שטיל און רוהיג. עס האָט ניט גע־וואָרפען, ניט געטרייסעלט און מען האָט ניט געהערט קיין קרייצע־רייען אָדער בריאָזג פון מעטאַלען. מענשען זיינען געזעסען אויף זייערע ערטער און אָדער געלייענט צייטונגען, אָדער שטיל גע־שמועסט צווישען זיך. און ווען די קליינינקע לעמפּעלאַך אין טו־נעל וואָלטען ניט פאַרבייגעפינקעלט אזוי שנעל פאַרביי די פענ־סטער, וואָלט האָפמאַן געווען זיכער, אז מען שטעהט אויף אן אָרט. א מינוט צעהן איז מען אזוי געזעסען. פלוצים האָט ברוך אויסגעדרעהט דעם קאָפּ צו האָפמאַנ'ען, האָט א קוק געטאָן אויף איהם און געפרעגט:

— ווי שנעל, רעכענט איהר, באַוועגען מיר זיך איצטער?

— איך האָב ניט דעם קלענסטען באַגריף, — האָט האָפמאַן געענטפערט ארומקוקענדיג זיך אין אַלע זייטען ווי ער זאָל זו־כען עטוואָס דורך וואָס ער זאָל קענען באַשטימען די שנעלקייט פון זייער באַוועגונג.

— איהר ווילט עפּעס זעהן? — האָט ברוך געפרעגט מיט א שמייכעל.

— איך וויל אַלצדינג זעהן.

— ווי אזוי רופט מען ביי אייך אן אינסטרומענט, וואָס ציינט די שנעלקייט פון באַוועגונג פון אויטאָמאָבילען אָדער עראָפּלאַנען?

— איהר מיינט: „ספּידאָמעטער"?

— זאָל זיין „ספּידאָמעטער". אָבער איהר ווייסט דאָך וואָס דאָס איז אזוינס? טאָ קומט אהער.

ברוך האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט, צוגעפיהרט האָפ־מאַנ'ען צום ביידעל פון מאַשיניסט און איהם אנגעצייגט אויף אן אינסטרומענט, וואָס האָט זיך געזעהן דורכ'ן פענסטערל.

— איהר זעהט אָט יענעם אינסטרומענט, וואָס פון דער רעכ־טער זייט אין ווינקעל?

— יאָ איך זעה.

— דאָס איז א „ספּידאָמעטער", — האָט ברוך געזאָגט. — וואָס זעהט איהר דאָרטען?

— זיבען הונדערט און פופציג, — האָט האָפמאַן געענטפערט און ניט פאַרשטאַנען צו וואָס ברוך צילט.

— דאָס מיינט, אז דער וואַגאָן טראָגט זיך איצטער מיט דער

שנעלקייט פון זיבען הונדערט און פופציג קילאָמעטער אַ שעה, אָדער אַרום פיער הונדערט און זעכציג מייל אַ שעה אויף אייער רעכע־נונג.

אין וואַגאָן איז געווען שטיל און רוהיג. קיין טרייסלונגען און קיין קריצערייען. איז האָפמאַן געשטאַנען, געקוקט דורכ'ן פענ־סטערל אויף יענעם אינסטרומענט אין ביידעל פון מאַשיניסט און — ניט פאַרשטאַנען וואָס דאָ טוט זיך אַרום איהם . . .

אַ צעהן מינוט שפּעטערע איז מען אַנגעקומען אויף דער צוויי־טער סטאַנציע. דורכ'ן פענסטער האָט האָפמאַן געזעהן אַ פּלאַט־פאָרם מיט מענשען און מיט אַ שילד: „רישאַנאַוועי״.

די טירען האָבען זיך געעפענט. אַלע פּאַסאַזשירען זיינען אַרויס־געגאַנגען פון וואַגאָן. ברוך מיט האָפמאַנ'ען זיינען אויך אַרויס אויף דער פּלאַטפאָרם, האָבען זיך מיט די טרעפּ אויפגעהויבען אויף אַ בריקעל, וואָס האָט זיך געצויגען איבער אַלע פּלאַטפאָרמעס; זיינען פאַרגאַנגען ערגעץ אָן אַ זייט, האָבען גענומען אַן עלעוויי־טאָר, האָבען זיך אויפגעהויבען עטליכע שטאָק הויך און זיינען אַרויס אין גאַס.

.17

ווען ברוך מיט האָפמאַנ'ען זיינען אַרויס אין גאַס, איז אין דרויסען שוין געווען נאַכט, אָבער פון די גרויסע באַלויכטענע פענס־טער פון די קראָמען, און פון די פילע אָפענע און פאַרבאַרגענע לאָמ־פּען, וואָס זיינען אַראָפּגעהאַנגען פון די ווענט און פון די הויכע הענגענדע בריקען, וואָס האָבען צווישען זיך פאַראייניגט די באַ־זונדערע געביידעס, איז דאָ געווען ליכטיג ווי בייטאָג, און די ליכט איז געווען אַ ווייכע, ניט קיין בלענדענדע.

די גאַס איז געווען זעהר אַ ברייטע, דירעקט ביי די ווענט פון די הייזער זיינען געווען ברייטע טראָטואַרען געדעקט מיט עפּעס אַ ווייכען שטאָף ווי גומי. איבער די טראָטואַרען איז געווען אַזוי ווייך און אַנגענעהם צו געהן, ווי איבער אַ ווייכען טעפּיך, און אין מיטען גאַס איז געווען אַ ברייטער וועג פאַר אָטאָמאָבילען און אָמ־ניבוסען.

זיי האָבען אַרומגעשפּאַצירט איבער דער גאַס, געשמועסט צוויי־שען זיך און זיך אָפּגעשטעלט ביי די גרויסע פענסטער פון די קראָ־

מען און געקוקט אויף די סחורות, וואָס זיינען דאָרטען געווען אויס־געשטעלט אין אַן אַרטיסטישער אָרדנונג. דערנאָך זיינען זיי צו־ריק אַריין אין דער געביידע, האָבען גענומען אַ צוג און זיינען אוועקגעפאָהרען צוריק קיין שלישאָווע. דאָרטען זיינען זיי ווידער אַרוים אין גאַס און ווידער שפּאַצירט פאַרביי די העל־באַלויכטענע פענסטער פון קראָמען.

— וואָלט איהר געוועזן אַ בעלן זיך דורכצופאָהרען אין פּאַרק?

— האָט ברוך פּלוצים פאָרגעשלאָגען.

— אַזוי שפּעט? — האָט זיך האָפּמאַן פאַרוואונדערט.

— ביי אונז איז קיינמאָל ניט שפּעט, — האָט ברוך געענטפערט.

— באַוועגונג און טעטיגקייט געהט ביי אונז אָן אַלע פיער־און־צוואַנציג שעה פון מעת־לעת. און איצט איז ערשט אָנהויב אָוועגד. אויב איהר זיינט ניט מיד און איהר ווילט ניט שלאָפען, וואָלטען מיר זיך דורכגעפאָהרען.

— מיט פאַרגעניגען, — האָט זיך האָפּמאַן אָנגעכאַפּט. — דערווייל וועל איך זיך אויסלערנען צו פאָהרען מיט אייערע אָמני־בוסען, — האָט ער צוגעגעבען מיט אַ שמייכעל.

זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט ביים ברעג טראָטואַר, צוגעוואַרט אַ פּאָר מינוט, און ווען אַן אָמניבוס, וואָס איז געגאַנגען צום פּאַרק, איז פאַרבייגעפאָהרען, האָט איהם ברוך מיט אַ מאַך פון דער האַנט אָפּגעשטעלט. ברוך מיט האָפּמאַנען זיינען אַריין אינווע־ניג און מען איז געפאָהרען ווייטער.

דער ריזיגער, מאַסיווער צוויי־שטאָקיגער אָמניבוס האָט זיך ניט געוואָרפען, ניט געטרייסעלט, נאָר לייכט און אַנגענעם זיך גע־וויגט אויף זיינע אָנגעבלאָזענע גומענע שינעס ווי קישענס, און די עטליכע צעהנדליג פּאַסאַזשירען, וואָס האָבען זיך אין איהם גע־פונען, האָבען זיך לייכט געוויגט אין זייערע טיפע, ווייכע פּלעצער.

פריהער איז מען פאַרבייגעפאָרען פאַרביי צוויי רייהען געביי־דעס, מיט זייערע העל־באַלויכטענע טירען און פענסטער פון קראָ־מען צום גאַס; און דערנאָך איז מען אַרויסגעפאָהרען אין פעלד. דער ברייטער וועג אין פעלד איז געווען כמעט אַזוי ליכטיג, ווי אין דער שטאָט; אָבער באַלד נאָכ'ן ליכטיגען פעלד, אויף רעכטס און אויף לינקס, איז געווען שוואַרץ און פינסטער.

ענדליך איז מען צוגעפאָהרען צום פּאַרק. אַ טייל פּאַסאַזשי־

רען זיינען דאָ אַראָפּ, און די איבעריגע זיינען מיט דעם אָמניבוס אוועקגעפאָהרען ווייטער, טיפער אין פּאַרק אריין.

דער פּאַרק איז געווען אַ גאַנץ געוועהנליכער, ווי אַלע גרויס־שטאָטישע פּאַרקען: בוימער גרויסע און בוימער קלענערע, און צווישען זיי געפּלאַסטערטע וועגען און שמאָלע אַלעען, מיט בענק פוןביידע זייטען. דאָ און דאָרטען זיינען געווען ברייטע גרינע לאָנקעס צום שפּילען, אַ פּאַר דערוואַקסענע, אַ פּאַר קינדער; און דאָ און דאָרטען זיינען געווען בייטען מיט בלומען. מענער און פרויען, יונגע און מיטליעהריגע, האָבען אַרומגעשפּאַצירט, אָדער זיינען געזעסען אויף די בענק, — אַלץ אַזוי ווי אין אַלע גרויס־שטאָטישע פּאַרקען אין דער וועלט. און דאָך איז דאָ געווען עפּעס אַנדערש ווי אין אַלע אַנדערע פּאַרקען וואו האָפּמאַן איז אַמאָל געווען, כאָטש ער וואָלט ניט געקענט אָנצייגען אין וואָס אָט די אַנדערשקייט דריקט זיך אויס. די לופט, די אַטמאָספערע, די שטימונג איז דאָ געווען אַן אַנדערע. די סילועטען פון די בוימער, די קליידער פון די שפּאַצירענדע, זייער גאַנג, זייער אויפ־פיהרונג און די קאָמבינאַציעס פון דער קינסטליכער ליכט — אַלץ איז דאָ געווען אַנדערש.

ברוך מיט האָפּמאַנען האָבען אַרומגעשפּאַצירט איבער׳ן פּאַרק ביז זיי זיינען געקומען צו אַן אָפענעם פּלאַץ, און דאָרטען האָט האָפּמאַן דערזעהן אַזאַ בילד:

אין צענטער פון זעהר אַ ברייטער לאָנקע איז געווען אַ גרוי־סער קיילעכדיגער בייט פול מיט בלומען פון פאַרשידענע פאָרמען, קאָלירען און שאַטירונגען, אויסגעשטעלט אין אַן אַרטיסטישער אָרד־נונג. אין די בייטען מיט בלומען זיינען, אויף הויכע, דינע, אַר־טיסטיש־אויסגעאַרבייטע סלופּעס, געשטאַנען אַ צאָהל לאַמטערנעס. די לאַמטערנעס גופא זיינען געווען פון פאַרשידענע פאַנטאַסטישע פאָרמען, און די שייבלעך אין זיי זיינען געווען אי גרעסערע, אי קלענער; אין אייניגע פון זיי זיינען די שייבלאַך געווען אַזוי גרויס ווי אַ ניין־צעהן אינטשעס לאַנג. דורך אָט די שייבלאַך מיט זייערע געשליפענע קאַנטען האָט זיך געגאָסען אַ רעגען פון קאָלירטע שטראַהלען, וואָס זיינען ווי אַ שעמערירענדער רעגענבויגען גע־פאַלען אויף די קאָלירטע בלומען. אייניגע לאַמטערנעס האָבען זיך נאָך געדרעהט אַרום זיך און געשאַפען אַ פאַנטאַסטישען שפּיל פון קאָלירען און פאַרבען.

האפמאן איז געשטאנען לעבען ברוכ'ן, האט ווי א פארצויבער-טער געקוקט אויף דעם קאלעידאסקאפ פון פארבען און געשמייכעלט.

— איהר ווייסט? אט די שייבלאך אין די לאמטערנעס זעהען אויס פונקט ווי זיי זאלען זיין געמאכט פון דימענטען, — האט ער זיך ענדליך אפגערופען צו ברוכ'ן.

— די שייבלאך זיינען טאקע געמאכט פון דימענטען, — האט ברוך רוהיג געענטפערט.

האפמאן האט אויסגעדרעהט דעם קאפ און א קוק געטאן אויף ברוכ'ן.

— וואס מיינט איהר: פון דימענטען? ווי אזוי קען מען עס מאכען שייבלאך פון דימענטען? און וואו נעמט איהר אזעלכע ריזיגע דימענטען?

— מען מאכט זיי אין אונזערע לאבאראטאריעס.

— הייסט עס, אז דאס זיינען ניט קיין נאטירליכע דימענטען? דאס זיינען א מין קינסטליכע דימענטען?

— קינסטליכע, אין דעם זין, וואס זיי ווערען געמאכט אין לאבאראטאריעס, — האט ברוך געענטפערט. — אבער די דימענ-טען גופא זיינען עכטע, פון ריינעם וואסער.

האפמאן האט געשוויגען.

— איצטער בלייבט, אז איהר זאלט זאגען, אז ביי אונז האט מען שוין אויך געמאכט קינסטליכע דימענטען אין לאבאראטאריעס, האט האפמאן א זאג געטאן.

— נו, זיכער האט מען ביי אייך אויך געמאכט דימענטען אין לאבאראטאריעס, — האט ברוך געענטפערט. — דער ערשטער וואס האט ביי אייך געמאכט קינסטליכע דימענטען אין א לאבאראטאריע, איז געווען פראפעסאר הענרי מואסאן אין פאריז, אין יאהר 1893. זיינע דימענטען זיינען געווען זעהר קליינינקע און פאר פראקטישע צוועקען האבען זיי ניט געטויגט, אבער דימענטען זיינען דאס גע-ווען עכטע . . . — ענטשולדיגט פאר א מינוט . . .

ברוך איז פלוצים אפגעגאנגען א פאר טריט אן א זייט און האט אנגעהויבען אפשרויפען דאס קעפעל פון שטעקען, וועלכען ער האט די גאנצע צייט געטראגען מיט זיך. האפמאן האט בא-מערקט, אז דאס קעפעל איז געווען פארבונדען מיט'ן שטעקען דורך א דינעם זיידענעם פאדים. ברוך האט דאס קעפעל פון שטעקען

צוגעלייגט צום אויער, און דעם אָנהויב פון שטעקען, וואו ער האָט דאָס קעפּעל אָפּגעשרויפט, האָט ער צוגעלייגט צום מויל און אָנגעהויבען רעדען:

— יאָ, דאָס איז ברוך . . . אין שלישאווע פּארק . . . איך שפּאציר דאָ ארום מיט דעם גאַסט פון אמעריקע . . . דו ווייסט . . נאָך וואָס דארפסטו מיך ? . . גוט, איך וועל זעהן . . . אזוי גיך, ווי איך וועל קענען . . . ארום א שעה . . . א גוטען . . .

און האָט צוריק פארדרעהט דאָס קעפּעל אין שטעקען אריין.

— וואָס אזי דאָס ? א טעלעפאָן אזא ? — האָט האָפמאַן געפרעגט.

— יאָ, א גאַנץ געוועהנליכער טעלעפאָן.

— מאָלט אייך, אז דער טעלעפאָן איז ניט אזא געוועהנליכער. ביי אונז זיינען אזעלכע ניטאָ.

— איז ניט אזעלכע, אָבער טעלעפאָנען זיינען דאָך ביי אייך פאראן. וועט איהר זיך אמווייניגסטען ניט וואונדערען וואָס איך שטעה אין שלישאווע פּארק און רעד מיט מיין מוטער אין רישאַנאווע.

— דאָס מוז הפּנים ארבייטען דורך ראַדיאָ ? — האָט האָפמאַן געפרעגט, קוקענדיג אויף דעם שטעקען.

— יאָ, דורך ראַדיאָ.

— ווי אזוי זשע האָט איהר געוואוסט, אז מען רופט אייך ? אז מען וויל צו אייך רעדען ?

— איך האַלט דאָס קעפּעל פון שטעקען אין האַנט; און ווען מען רופט מיך, הויבט עס אָן קיצלען אין האַנט.

— אָבער בשעת אייער מוטער האָט צו אייך גערעדט, האָבען דאָך א סך אנדערע טעלעפאָנען געקענט אויפנעמען די קלאַנגען.

— ניין. ווען מיין מוטער האָט מיך געוואָלט אָפּרופען, האָט זי אָנגעשטעלט איהר טעלעפאָן אויף מיין נומער און אויף דער „כוואַליע-לענג", אויף וועלכען מיין שטעקען-טעלעפאָן איז אנגעשטעלט. אַלע אנדערע טעלעפאָנען זיינען אנגעשטעלט אויף אנדערע „כוואַליע-לענג". עס איז ווי ביי אייך. ווען איהר ווילט הערען א רעדע אָדער מוזיק דורך ראַדיאָ, שטעלט איהר אָן אייער מאַשין אויף דער „ראַדיאָ-לענג" פון יענער סטאַנציע, וועלכע איהר ווילט הערען. און ווען איהר ווילט הערען אן אנדער סטאַנציע —

גים איהר אַ דרעה אַ הענטעל און איהר שטעלט אַן אייער מאַשין אויף דער „כוואַליע-לענג" פון דער צווייטער סטאַנציע.

— און ווען איהר ווילט עמיצען אָפּרופען?

— איהר זעהט אָט די רינגעלאַך? — האָט ברוך אנגעצייגט אויף געוויסע רינגעלאַך אויף זיין שטעקען, וועלכע האָפּמאַן האָט געהאַט אָנגענומען אַלס אָרנאַמענטען. — דרעה איך די רינגעלאַך אַזוי לאַנג, ביז איך שטעל זיי אַן אויפ'ן נומער פון יענעם טעלע-פאָן, מיט וועלכען איך וויל זיך פאַרבינדען, און איך רעד. און דערנאָך גיב איך אַ דרעה אָט דאָס רינגעל, און מיין טעלעפאָן איז ווידער אָנגעשטעלט אויף מיין אייגענער „כוואַליע-לענג".

— זעהר אַ טשיקאַווע זאַך, — האָט האָפּמאַן געזאָגט, קוקענ-דיג אויף דעם שטעקען. — איך וואָלט געווען אַ בעלן אויסצופּרובי-רען אייער שטעקען.

— איהר ווילט עמיצען אָפּרופען? מיט'ן גרעסטען פאַרגעני-גען, — האָט ברוך געענטפערט, — מיט וועמען ווילט איהר רעדען?

— איך ווייס אַליין ניט, — האָט האָפּמאַן געענטפערט.

— וועמען קענט איהר?

— כמעט קיינעם נים. חוץ סיידען ר' שלומ'ען.

— זיין נומער ווייסט איהר דאָך, טאָ רופט איהם אָפּ, — האָט ברוך געזאָגט און איהם דערלאַנגט דעם שטעקען.

האָפּמאַן האָט גענומען דעם שטעקען אין איין האַנט, און מיט די פינגער פון דער צווייטער האַנט האָט ער אָנגעהויבען דרעהען די רינגעלאַך, ווי ברוך האָט איהם אנגעצייגט, ביז ער האָט אָנ-געשטעלט אויף שלומ'ס נומער. דערנאָך האָט ער אָפּגעשרויפט דאָס קעפּעל און צוגעלייגט צום אויער, און דעם אָנהויב פון שטעקען צו-געלייגט צום מויל. אין דעם מאָמענט האָט ער דערפיהלט אַ לייכ-טען קיצעל אין האַנט.

— שלום בר' יצחק'ס טעלעפאָן, ווער רעדט?

דאָס זיינען געווען די ווערטער, וואָס האָפּמאַן האָט דערהערט פונ'ם קעפּעל פון שטעקען. דער קול איז געווען שוואַך, אָבער די ווערטער קלאָר און דייטליך.

— דאָס בין איך, האָפּמאַן, — האָט האָפּמאַן געענטפערט אריינ-רעדענדיג אין שטעקען אריין. — וואָס מאַכט איהר, ר' שלום?

— איך בין נישטאָ אין דערהיים, איך וועל זיין צוריק מאָר-

גען אכט דרייסיג, — האָט געענטפערט דאָס קול אין קעפּעל פון שטעקען.

— וואָס הייסט, איהר זענט ניטאָ אין דערהיים? — האָט זיך האָפּמאַן געוואונדערט, — אָט רעדט איהר דאָך צו מיר?

— איך בין נישטאָ אין דערהיים. איך וועל זיין צוריק מאָרגען אכט דרייסיג, — האָט דאָס קעפּעל פונ׳ם שטעקען ווידערהאלט דעם פריהערדיגען ענטפער.

— איך פארשטעה אייך ניט, ר׳ שלום, — האָט האָפּמאַן אריינגערעדט אין שטעקען אריין מיט אַן ערנסט-באַליידיגטען טאָן, — וואָס איז דאָס: איהר מאכט חוזק פון מיר?

— איך בין נישטאָ אין דערהיים. איך וועל זיין צוריק מאָרגען אכט דרייסיג, — האָט דאָס קעפּעל פון שטעקען נאָך אמאָל ווידערהאָלט דיזעלבע פראַזע.

האָפּמאַן איז שוין גרייט געווען אויסצודריקען זיין פּראָטעסט אויף אַ שאַרפערען אופן, ווען ברוך האָט זיך פּלוצים צעלאכט.

— ווארט אויס, ווארט אויס אַ ווייל, — האָט ער אָנגעהויבען מאכען צו האָפּמאַנ׳ען מיט די הענט. — זאָגט איהם, אַז דאָס איז נאָר אַ פּראָבע, און אַז עס איז ניט נויטיג, אַז ער זאָל אייך רופען צוריק.

אָבער דאָס האָט שוין האָפּמאַנ׳ען אינגאַנצען צעטומעלט.

— וואָס מיינט עס? — האָט ער אַ פרעג געטאָן קוקענדיג שטרענג אויף ברוכ׳ן און אראָפּגעלאָזען דעם שטעקען און זיין קעפּעל פון מויל און פון אויער. — וואָס באדייט דאָס?

אָבער ברוך האָט נאָך אַלץ געלאכט.

— איך וועל אייך באַלד ערקלערען וואָס דאָס מיינט, — האָט ער געזאָגט אויסשטרעקענדיג זיינע הענט נאָכ׳ן שטעקען און נאָכ׳ן קעפּעל, וואָס איז פון דעם שטעקען נאָכגעהאַנגען אויף אַ זיידענעם פאָדעם. — זייט אַזוי גוט, גיט מיר דעם שטעקען.

ברוך האָט צוגעלייגט דעם שטעקען צום מויל און דאָס קעפּעל צום אויער און האָט אָנגעהויבען אריינרעדען:

— ר׳ שלום, דאָס רעדט ברוך בן זרח. דער געשפּרעך איז אַ פּראָבע. איך בין מיט ר׳ שמואל׳ן אין פּארק, און ער האָט געוואָלט פארזוכען דעם טעם פון רעדען צו אייך אויף אונזער׳ן אַ טעלעפאָן. דאָס אַלץ. עס איז ניט נויטיג אַז איהר זאָלט איהם רופען צוריק.

— הכלל, וואָס באַדייט די גאַנצע געשיכטע? — האָט האָפּמאַן אומגעדולדיג אַ פרעג געטאָן, ווען ברוך האָט אָנגעהויבען איינשרויפען דאָס קעפּעל אין דעם שטעקען.

— ווען איהר האָט אָנגעהויבען רעדען אויפ'ן טעלעפאָן, האָט מען אייך געענטפערט: „איך בין אין דערהיים נישטאָ“? — האָט ברוך געענטפערט מיט אַ פראַגע.

— יאָ, — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— דאָס האָט איהר גערעדט ניט מיט ר' שלומ'ען, נאָר מיט אַ פאָנאָגראַף.

— וואָס מיינט עס?

— יעדער טעלעפאָן האָט ביי אונז אַ פאָנאָגראַפישע איינריכטונג, — האָט ברוך ערקלערט, — ווען מ'געהט אוועק פון דער היים, זאָגט מען אריין אין דעם פאָנאָגראַף: „איך בין אין דערהיים נישטאָ און וועל זיין צוריק דעמאָלט און דעמאָלט“. אָדער „רופט מיך אָפּ אהין און אהין“. און ווען עמיצער רופט אָפּ, הערט ער ווי דער פאָנאָגראַף גיט אָט דעם ענטפער, אין דערזעלבער צייט פרעגט דער טעלעפאָן: „ווער רעדט“? און יענער גיט אָן זיין נאָמען. און ווען מען קומט צוריק, זאָגט דער פאָנאָגראַף, ווער עס האָט אָפּגערופען.

— אַבי איך האָב געמיינט . . . — האָט האָפמאַן אַ זאָג געטאָן אַ ביסעל פארשעמט.

— איך שטעל זיך פאָר, אַז איהר האָט זיך געדאַרפט פיהלען באַליידיגט, — האָט איהם ברוך גענומען בארוהיגען, — אָבער איהר מוזט מיר איצט ענטשולדיגען. מיין מוטער רופט מיך. זי דאַרף מיר האָבען און איך מוז געהן אהיים. ווילט איהר זיך אומקערען צוריק מיט מיר?

— אויב איהר דענקט, אַז איך וועל קענען געפינען אַליין דעם וועג צוריק, וואָלט איך בעסער געוואָלט נאָך פארבלייבען דאָ אַ שטיקעל צייט.

— דעם וועג צוריק צו געפינען איז זעהר גרינג, — האָט ברוך געענטפערט, — וואו איהר זאָלט ניט זיין אין פארק, וועט איהר געפינען שילדען, וואָס וועלען אייך אנצייגען די ריכטונג צום גרויסען וועג. און ווען איהר קומט צום גרויסען וועג נעמט איהר אַן אמניבוס און איהר פאָהרט צוריק אין שטאָדט אריין, און דאָרט

וועט איהר דאָך שוין וויסען ווי אַזוי זיך אָריענטירען.

— אָה, זיכער, זיכער.

מאָרגען פריה וועל איך ווידער קומען צו אייך, — האָט ברוך געזאָגט, — און וועל אייך צייגען נאָך זאַכען.

— איך וועל אייך זאָגען, ר' ברוך, — האָט האָפמאַן געזאָגט, — איך בין אייך זעהר דאַנקבאַר פאַר אייער פריינדליכקייט און פאַר אַלץ, וואָס איהר האָט פאַר מיר היינט געטאָן. אָבער איצט, ווען איך וויים ווי אַזוי מען געהט ביי אייך און ווי מען פאָהרט ביי אייך, זעה איך ניט די נויטיגקייט צו וואָס איהר זאָלט זיך באַמיהען. איך רעכען, אַז איך וועל קענען אַליין געפינען מיין וועג. און טאָמער וועל איך זיין אין אַ פאַרלעגענהייט, וועל איך אייך אָפּרופען און מיר וועלען זיך דורכשמועסען.

זיי האָבען זיך געזעגענט. האָפמאַן האָט ווידער שטאַרק געדאַנקט ברוכ'ן פאַר זיין פריינדליכקייט, און ברוך האָט אַוועקגעשפאַנט צום ברייטען וועג, כדי דאָרט צו נעמען דעם אמניבוס און פאָהרען אַהיים.

.18

האָפמאַן איז געווען זעהר צופרידען, ווען ער איז געבליבען אַליין. די איינדרוקען פון טאָג זענען געווען צו־שאַרף פאַר איהם, און איהם האָט זיך געוואָלט פאַנאַנדערקלייבען זיך אין זיי, אַרומקוקען זיך און אָנהויבען טראַכטען וועגען פּלענער פאַר דער צוקונפט. און נאָך אַ זאַך: אַרום איהם האָט געשוועבט אַן אַטמאָספערע, וואָס האָט געוועקט ניט־קלאָרע עראינערונגען; אָבער דער מאַן, ברוך, וואָס איז די גאַנצע צייט געווען מיט איהם און איהם געהאַלטען געשפאַנט, האָט אָט די עראינערונגען ווי פאַרהאַלטען, ניט געלאָזט זיי אַנצונעמען די באַשטימטע פאָרמען, און געפיהלט האָט ער, אַז די עראינערונגען דאַרפען זיין זיסע; ער האָט אָבער פאַר זיין קיין צייט ניט געהאַט, און אין דער טיפעניש פון זיין נשמה האָט האָפמאַן געוואונשען, אַז ברוך זאָל איהם אָפּלאָזען און ניט שטערען זיינע געפיהלען. און איצט, ווען ער איז געבליבען אַליין, האָט ער זיך פאַרטיפט אין זיך.

דער פאַרק, די ביימער און די אַלעען האָבען איהם דערמאָנט אָן אַן אַנדער פאַרק און אַנדערע אַלעען, וואו ער פלעגט אַרומשפּאַ-

צירען געארעמט מיט לאה׳ען ביז שפעט אין דער נאכט; און א בענקשאפט האט איהם ארומגעכאפט. אך, ווי גליקליך ער וואלט איצט געווען, ווען ער וואלט געהאט לאה׳ן לעבען זיך! ער וואלט זי גענומען אונטער׳ן ארעם און וואלט מיט איהר אזוי ארומגעשפא־צירט לאנג, לאנג אין דער נאכט אריין. זיי וואלטען אזוי ארומגע־שפאצירט געארעמט, צוגעדריקט א זייט צו א זייט און וואלטען גע־רעדט און גערעדט...

האפמאן האט זיך דערפיהלט זעהר איינזאם און ער האט גע־בענקט. וואס טוט איצט לאה? טראכט זי וועגען איהם? אפשר... אפשר שפאצירט זי דארט איצט ארום מיט אן אנדערען? קען דאס זיין?... ניין, ניין! לאה איז ניט אזא. ער האט זיך דערמאנט איהר פנים. ער זעהט זי איצט, ווי זי זאל שטעהן פאר זיינע אויגען. דער פנים איהרער איז אזא אפענער, אזא קלארער, אזא באשטימטער. אזא פנים קען ניט זיין פאלש... פאלש? אבער זי איז דאך צו איהם מיט קיין זאך ניט פארפליכטעט. זי האט דאך אהים גארניט פארשפראכען, גארניט צוגעזאגט... יא, אבער ווען ער האט זי געקושט ביים שיידען זיך, האט זי ניט ארויסגעצייגט קיין אומצופרידענקייט...

פריהער האט איהם געהאט אנגעיאגט א מיידעל. אן איינזאם מיידעל. זי איז געגאנגען איינע אליין. זי איז פארבייגעגאנגען פארביי איהם און איז אוועק ווייטער. איהר פנים האט ער ניט געזעהן, אבער איהר פיגור, איר גאנג, האבען איהם אזוי דערמאנט אן לאה׳ן; ער האט דערנאך געזעהן נאך מיידלאך, אי איינזאמע, אי צוזאמען מיט עמיצען, און אין יעדער פון זיי האט ער געזעהן לאה׳ן...

און האפמאן האט געטראכט:

„אך, ווען עס פאסירט א נס. אט ווי ער געהט אזוי איינער אליין איבער דער אלעע, זאל איהם פלוצים לאה קומען אנטקעגען. אך, ווי גוט עס וואלט געווען, ווי גליקליך ער וואלט געווען!

דער נס האט אבער ניט פאסירט, און לאה איז ניט געקומען.

לאנג האט נאך האפמאן יענעם אווענט ארומגעשפאצירט אי־בער׳ן פארק איינער אליין און געבענקט. ענדליך האט ער זיך פארקירעוועט אויף דעם גרויסען וועג, גענומען דעם אמניבוס און איז געקומען אין שטאדט אריין.

אָהן שוועריגקייטען האָט ער געפונען דעם וועג צו זיין וואוינונג. ער איז אריין אין דעם פאָדער-צימער. אָט איז דאָס טישעל; אי-בער׳ן טישעל א שפּיגעל. דאָרט הענגען א פּאָר בילדער. אָט זענען די צוויי שטולען לעבען טישעל און אנטקעגען, ביי דער צווייטער זייט שטעהט די טיפע ווייכע קרעסלע. אַלץ ווי פריהער געווען, ווען ער האָט דעם צימער פארלאָזען. ער האָט געעפנט די טיר אין הויפּט צימער אריין, און א גערּיכטע שוואַרצע פינסטערניש איז איהם געקומען אנטקעגען.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אויפ׳ן שוועל און א טראַכט געטאָן. אָבער פּלוצים האָט ער זיך דערמאָנט און מיט א שמייכעל אויסגע-רופען הויך אויפ׳ן קול: „יהי אור!“

און מיט אמאָל איז געוואָרען ליכטיג.

האָפּמאַן האָט זיך אויסגעטאָן און זיך געלייגט שלאָפען און נישט פארגעסען צו זאָגען „יהי חושך“ איידער ער האָט זיך איינ-געדעקט מיט דער קאָלדרע . . .

ווען האָפּמאַן איז אויף מאָרגען פריה אויפגעשטאַנען, האָט ער זיך דערפיהלט מערקווירדיג רוהיג. ער האָט דערפיהלט, אז אַלע שוועריגקייטען זענען שוין פאָראיבער און אז איצט ועט מען איהם לאָזען צורוה און קיינער וועט איהם ניט קומען באַלעסטיגען. ווען ער וויל — שטעהט ער אויף; ווען ער וויל — וועט ער עסען; ווען ער וויל, וועט ער טרינקען און וואוהין ער וויל, — וועט ער געהן. ער האָט זיך ניט וואָס צו איילען. איצט קען ער זיך ארומקוקען רוהיג און געלאַסען.

און ווי ער זאָל וועלען זיך אַליין דערווייזען, אז ער קען יע-דע זאך ארומקוקען רוהיג, געלאַסען און ניט געאיילט, האָט ער אָנגעהויבען ארומקוקען זיין אייגענעם צימער. אויף דער וואַנט לעבען טיר האָט ער דערזעהן עפּעס אַזעלכע אינסטרומענטען האַלב איינגעמויערט אין וואַנט. וואָס די אינסטרומענטען זיינען און אויף וואָס זיי טויגען, האָט ער ניט געוואוסט; האָט ער באַשלאָסען, אז ער וועט ביי א געלעגענהייט עמיצען פרעגען וועגען דעם.

דערנאָך איז ער אריין אין באָד-צימער. דאָ האָט ער אויך באַטראַכט אַלע איינצעלהייטען. ער האָט אויך אריינגעקוקט אין אַלמערל מיט פרישע וועש און קליידער. ער האָט גענומען א שטיק

פרישע וועש צוצוגרייטען אויף נאָכ'ן באָדען זיך און דערוויילֿ עס באַטראַכט פון אַלע זייטען און אין אַלע ווינקעלעך. ביסלעכווייז האָט ער אנגעהויבן באַמערקען, אַז די אונטערהעמד, וואָס ער האַלט איצט אין האַנט, איז עפּעס אַנדערש פון די אונטערהעמדער, צו וועלכע ער איז געווען געוואוינט פון שטענדיג. פון אנהויב איז דער איינדרוק געווען אַן אַלגעמיינער. עס האָט זיך געפיהלט אַנדערש צווישען די פינגער ביים אָנטאַפּען. אָבער פּלוצים האָט ער זיך אַרומגעזעהן, אַז די העמד האָט ניט קיין זוימען. עס איז ערגעץ ניט געניים.

האָפּמאַן האָט אָנגעהויבן גענויער באַטראַכטען די העמד. אפשר זענען די צוגעשניטענע טיילען צוזאַמענגעקלעפּט צווישען זיך, צע-מענטירט? ער האָט אָבער ערגעץ ניט געפונען קיין סמנים, אַז עס זאָל זיין געקלעפּט. ..

מאָדנע. ווי אויסגעגאָסען פון איין שטיק.

און נאָך אַ זאַך האָט ער באַמערקט. די סחורה פון דער העמד איז ניט געווען געוועבט. אַזוי ווי פּאַפּיר. האָפּמאַן האָט אָנגענו-מען אַ ברעג און אנגעהויבן קראַצען מיט אַ נאָגעל. ער האָט גע-וואָלט אָפּטיילען באַזונדערע פעדימלאַך. אָבער וואָס ער האָט אָפּגעקראַצט, זיינען געווען ניט קיין פעדימלאַך נאָר איינצעלנע קליינינקע הערעלאַך. ווי ביי די ברעגען פון אַ שטיקעל פּאַפּיר. עס איז אבער געווען אַזוי שטאַרק, ווי באַוועל, און ווייך און אָנ-גענעהם אין האַנט, ווי זייד.

מאָדנע.

האָפּמאַן האָט זיך אָבער צו גאָר ניט געקענט דערטראַכטען און באַשלאָסען, אַז וועגען דעם וועט ער זיך נאָכפרעגען ביי ברוכ'ן, ווען ער וועט איהם זעהן.

ניט געאיילט האָט ער זיך אַרומגעוואַשען, זיך אַרומגעגאָלט, זיך אָנגעטאָן און איז אַריין אין דעם דערבייאיגען רעסטאָראַן, די דריטע טיר פון זיין צימער. ער האָט שוין געוואוסט וואָס און ווי אַזוי מען דאַרף דאָ טאָן. ער האָט זיך געזעצט ביי אַ טישעל, ביי וועלכען קיינער איז ניט געזעסען, האָט גענומען אין האַנט דאָס מעניו-ביכעלע און עס באַטראַכט. דאָס רוב נעמען פון מאכלים זיינען געווען אומבאַקאַנטע, אָבער די נעמען פון די זאַכען, וועל-כע ער האָט איצטער געוואָלט האָבען, האָט ער געוואוסט. ברוך

האָט עס איהם נעכטען אויסגעלערענט. האָט ער אַ דריק געטאָן אַ קנעפּעל אין וואַנט לעבען טיש און אָנגעהויבען אויסרופען די מאכלים וואָס ער האָט געוואָלט האָבען. ער איז געזעסען ביים טי־שעל, אריינגעקוקט אין מעניו־ביכעל און שטיל אויסגערופען די מאכלים, ווי ער זאָל רעדען צום טיש. אין אַ צוויי מינוט שפּע־טער האָט זיך אַ שטיק וואַנט לעבען טישעל אָפּגערוקט אָן אַ זייט, און פון דער עפענונג האָט זיך ארויסגערוקט אַ גאָלדענער טאַץ מיט אַלץ וואָס ער האָט באַשטעלט. און ווען ער האָט אָפּגעגעסען, האָט ער אַ פרעג געטאָן ביי דער וואַנט וויפיעל עס קומט, און ווען דער חשבון האָט זיך פון וואַנט ארויסגערוקט אויף אַ גאָלדענער טע־לערל, האָט ער פון זיין ביכעלע ארויסגעריסען אזוי פיל מארקעס, וויפיעל מען דארף, האָט עס אריינגעלייגט אין דעם טעלערל מיט'ן חשבון, עס אריינגערוקט אין דער עפענונג אין וואַנט און פאַררוקט דאָס טירעל.

דערנאָך האָט ער פאַרלאָזען דעם רעסטאָראַן און איז אוועק צו זיך אין צימער.

ער האָט געדאַרפט באַטראַכטען וואָס צו טאָן ווייטער און אויס־צואַרבייטען די פּלענער פאַר ווייטערער טעטיגקייט. ער האָט זיך אָבער צו קיין פּראַקטישען פּלאַן ניט געקאָנט דערטראַכטען. האָט ער ענדליך באַשלאָסען, אַז ער וועט אַרוים „אין דער וועלט", וועט קומען אין קאָנטאַקט מיט מענשען, וועט פאַרפיהרען פאַרשידענע זייטיגע געשפּרעכען, וועט שטעלען פאַרשידענע „נארישע" פראַ־געס — וואָס איהם וועט עס זיין פאַרצייהליך, ווייל ער איז אַ „מעברניק" — און וועט אפשר אויף אזא אופן זיך אָנשטויסען אָן שפּורען פון בערגער'ן אָדער דאָס מיידעל וואָס האָט איהם אהער פאַרפיהרט.

און ווען ער איז געקומען צו אזא באַשלוס, איז ער אַרויס פון זיין צימער און זיך אָנגעהויבען אַרומדרעהען איבער די קאָרי־דאָרען. ער האָט גענומען אַן עלעווייטאָר און זיך אויפגעהויבען אין דער הויך, און דערנאָך גענומען אַ צווייטען עלעווייטאָר און זיך אראָפּגעלאָזען נידעריגער. דערנאָך האָט ער זיך פאַרקירעוועט צו אַ בריקעל און איז אַרויס אין אַ צווייטער הויז, און זיך דאָרטען אָנגעהויבען אַרומדרעהען איבער די קאָרידאָרען. דערנאָך איז ער אַריין אין דער דריטער און פערטער הויז און דאָרטען ווידער

אַרומגעשפּאַצירט איבער די קאָרידאָרען אָהן אַ ציעל. און אין די קאָרידאָרען זיינען געווען טירען און טירען. אַ סך פון די טירען האָט האָפמאַן געקענט. ער האָט געוואוסט וועלכע טיר איז פון אַ פּריוואַטער וואוינונג, וועלכע טיר איז פון אַ רעגירונגס-אָפּטיילונג, וועלכע טיר איז פון אַן אַלגעמיינעם עלעוויטאַר און וועלכע טיר פיהרט צו דער אייזענבאַהן-סטאַנציע טיף אונטער דער ערד. און נאָך טירען האָט ער געקענט. ער האָט באַגעגענט טירען ניט קיין באַקאַנטע, האָט ער אויף זיי געקוקט מיט נייגעריגקייט און באַשלאָסען נאָכפאָרעגען זיך וועגען זיי ביי אַ געלעגענהייט.

און אַרומדרעהענדיג זיך אַזוי איבער די לאַנגע קאָרידאָרען אָהן אַ ציעל און אָהן אַ צוועק, האָט ער ערגיץ דערזעהן איין טיר גאָר אַ מאָדנע. די אויבערשטע העלפט פון טיר איז געווען אַ גלעזערנע און מען האָט געקאָנט זעהן וואָס אינעווייניג טוט זיך. איז ער צוגעגאַנגען אַ קוק טאָן. טשעפּען טאָר מען ניט, אָבער קוקען מעג מען דאָך.

דורך דער שויב פון טיר האָט ער געזעהן אַ קליין צימערל, ניט גרעסער ווי אַן אַלקערל, אין מיטען צימער האָט פון דיל אַרויסגעשטעקט אַ רעהר וואָס איז געווען אומגעפעהר אַזוי הויך, אַז עס זאָל דערגרייכען ביז'ן ברוסט פון אַ דורכשניטליכען מענשען. אין אין איין וואַנט איז געווען איינגעמויערט עפּעס אַ מין מאָדנער לאָמפּ, פון וועלכען אין צימערל איז געווען ליכטיג. אין דער צווייטער וואַנט אַנטקעגען דער ערשטער, איז אויך געווען איינגעמויערט עפּעס אַ מין לאָמפּ. אין צווייטען לאָמפּ האָט אויך עפּעס געשיינט, אָבער ניט גענוג, אַז עס זאָל מאַכען ליכטיג. מעהר איז דאָ גאָרנישט געווען אין צימערל.

וואָלטען אין דעם צימערל זיך געפונען עפּעס געהיימניספולע אַפּאַראַטען און אינסטרומענטען, וואָלט האָפמאַן ניט געוואָגט עפענען די טיר און אַריינגעהן אינעווייניג, ווייל ער וואָלט מורא געהאַט, אַז ער וועט דאָ עפּעס קאַליע מאַכען. אָבער אין אַט דעם צימערל איז דאָך גאָרנישט געווען; בלויז די צוויי לאָמפּען אין די צוויי ווענט און אַ פּשוט'ע רעהר וואָס האָט אַרויסגעשטעקט פון דיל. טאָ וואָס קאָן ער דאָ קאַליע מאַכען און וועמען קאָן עס שאַדען, אַז ער וועט אַריינגעהן אינעווייניג? האָט ער געעפנט די טיר און איז אַריין אינעווייניג.

אָבער אינווייניג איז טאַקע מעהר גאַרנישט געווען ווי די צוויי לאָמפּען אין די ווענט און די רעהר וואָס האָט אַרויסגעשטעקט פון דיל. האָט ער זיך דאָ אַ פּאָר מאָל אויסגעדרעהט אין אָט דעם צימערל, האָט נעהענטער באַטראַכט יעדען פון די לאָמפּען אין די ווענט, האָט באַטראַכט די מעטאַלענע רעהר און אפילו אַריינגעקוקט אין דער רעהר און האָט דאָרטען, אגב, גאַרנישט גע-זעהן. דערנאָך האָט ער פאַרריסען דעם קאָפּ און באַטראַכט די ווענט און דעם סופית אָבער דאָ איז אויך גאַרנישט געווען וואָס צו זעהן.

האָט ער פאַרבראַכט אין דעם צימערל עטליכע מינוט, ווי אַ מענש וואָס האָט סאַי-ווי ניט וואָס צו טאָן, און זיך שוין געקלי-בען אַרויסצוגעהן, ווען אין שויב פון טיר האָבען זיך באַוויזען צוויי פּנים׳ער. די מענשען צו וועמען די פּנים׳ער האָבען באַלאַנגט, האָ-בען האַסטיג געעפענט די טיר און פאַרוואונדערט אָנגעקוקט האָפּ-מאַנ׳ען. און באַלד איז הינטער זייערע רוקענס אויסגעוואַקסען אַ דריטע קאָפּ און באַלד נאָכדעם אַ פערטע קאָפּ.

לויט דער האַסטיגקייט מיט וועלכער אָט די פיער מענער זיי-נען דאָ ערשינען און לויט דעם אופן ווי זיי האָבען אויף איהם געקוקט, האָט האָפּמאַן פאַרשטאַנען, אז ער האָט דאָ אָנגעמאַכט אַ צרה.

— ווער זייט איהר? — וואָס טוט איהר דאָ? — האָט דער ערשטער פון די מענער געפרעגט האָפּמאַנ׳ען.

— אָט אזוי זיך. איך האָב געוואָלט זעהן וואָס דאָ טוט זיך — האָט האָפּמאַן געענטפערט און געוואָלט די זאַך פאַרגלעטען מיט אַ שמייכעל.

— איהר האָט דאָך אָבער פאַרגאָסען אַ סקלאַד מיט סחורהן

— האָט דער זעלבער מאַן אויסגערופען. — קומט גיכער אַרויס!

— דאָס זייט איהר ר׳ שמואל פון אַמעריקע? — האָט אַ צווייטער פון די מענער איהם אַ פרעג געטאָן און איהם באַטראַכט מיט נייגעריגקייט, ווען אַלע זיינען אַרויס אין קאָרידאָר.

— יאָ, — האָט האָפּמאַן געענטפערט און זיך געפיהלט שול-דיג פאַר עפּעס אַ „טראָבעל" וואָס ער האָט דאָ אָנגעמאַכט.

— איהר האָט ניט געדאַרפט אַריינגעהן אין אַ טיר, וועגען וועלכער איהר זייט ניט אינגאַנצען זיכער — האָט דער ערשטער

מאַן מיט פאַרוואורף איהם געזאָגט. — איהר האָט אָנגעמאַכט אַ גרויסען שאָדען!

האָפמאַן האָט זיך איבערגעשראָקען.

— אָ, ענטשולדיגט! — האָט ער געזאָגט. — איך האָב דאָך אָבער ניט געוואוסט. איך וויל אייך פאַרזיכערען, אַז איך האָב קיין זאַך מיט די הענט ניט אָנגעריהרט.

— דאָ דאַרף מען ניט אָנריהרען — האָט דער ערשטער מאַן געזאָגט. — דער שאָטען פון אייער קערפּער איז גענוג צו פאַרפלייצען אַ שטאָדט מיט וואַסער.

— איך וועל אייך ערקלערען — האָט זיך אָנגערופען דער צווייטער מאַן, וועלכער האָט אויסגעזעהן צו זיין וויינינגער אויפגערעגט און מעהר פריינדליך. — דאָס איז אַ פייער-אַפּאַראַט. אונטען, אין קעלער פון הויז, זיינען פאַראַן סקלאַדען מיט פאַרשיידענע סחורות. ווען דאָרטען זאָל אויסברעכען אַ פייער, וועט דאָס ערשטע ביסעל רויך באַלד אריין אין אָט דעם צימערל דורך אָט דער רעהר. איהר זעהט דאָס לעמפּעל אין וואַנט פון דער לינקער זייט? דאָס איז אַ פאָטאָ-עלעקטרישע צעל. אַזוי לאַנג ווי דער לאָמפּ אין דער צווייטער זייט ברענט און וואַרפט ליכט אויף אָט דעם צעל, וועט זי האַלטען אַלע וואַסער-קראַנען געשלאָסען. אָבער ווען אַ פייער אין סקלאַד זאָל אויסברעכען, און דאָס ערשטע ביסעל רויך זאָל אנהויבען אַרויסקומען דורך אָט דער רעהר, וועט עס וואַרפען אַ שאָטען אויף דער פאָטאָ-עלעקטרישער צעל. דער עלעקטרישער שטראָם וועט זיך באַלד ענדערען, קראַנען אונטען וועלען זיך עפענען און וועלען פאַרגיסען די ברענענדע סחורה מיט וואַסער און פאַרלעשען דעם פייער. ווען איהר זיינט אַהער אריינגעקומען, האָט איר מיט אייער קערפּער פאַרשטעלט די ליכט פון לאָמפּ; אויף דער צעל איז געפאַלען אַ שאָטען, קראַנען אין קעלער האָבען זיך געעפנט, פאַרגאָסען דעם סקלאַד מיט וואַסער און קאַליע געמאַכט אַ סך סחורה.

פיער פּאָר אויגען האָבען נייגעריג און טיילווייז מיט פאַרוואורף געקוקט אויף האָפמאַנ׳ען בשעת מען האָט איהם אָט די ערקלערונג געגעבען. און האָפמאַן איז פאַר זיי געשטאַנען אַ פאַרשעהמטער און האָט זיך קיין אָרט ניט געפונען.

— עס טוט מיר זעהר, זעהר לייד, — האָט ער געזאָגט. — איך וועל מוזען זיין פאָרזיכטיגער אויף ווייטער.

האָפמאַן האָט זיך געפיהלט זעהר ניט באַקוועם, האָט ער זיך אויסגעדרעהט פון זיי און איז אוועקגעגאַנגען איבער דער לענג פון קאָרידאָר. ער איז געגאַנגען שנעלער ווי געוועהנליך. איהם האָט זיך געוואָלט אַנטלויפען פון דעם אָרט וואו ער האָט אָנ-געמאַכט אַ צרה און וואו מען האָט אויף איהם געקוקט אַזוי מאָד-נע. איהם האָט זיך שטאַרק געוואָלט אומקוקען זיך אויף אַ רגע צוריק און זעהן וואָס די פיער מענשען טוען דאָרטען. ער האָט אָבער ניט געוואַגט. ער האָט נאָר געפיהלט ווי פיער פּאָר אויגען שטעכען איהם אין רוקען.

ווי נאָר ער איז דורכגעגאַנגען צום ווינקעל פון קאָרידאָר האָט ער זיך פאָרקירעוועט אָן אַ זייט און באַשלאָסען צו נעהמען דעם ערשטען, בעסטען עלעווייטאָר און אַראָפּלאָזען זיך אין גאַס.

דער „ערשטער בעסטער" עלעווייטאָר האָט אויף דער טיר געהאַט אַ קליינעם רויטען מגן-דוד'ל. האָפמאַן האָט צו דעם אָבער קיין אויפמערקזאַמקייט ניט געשאָנקען. ער האָט געוואָלט וואָס גיכער אַנטלויפען פון אָט דעם קאָרידאָר. האָט ער אָנגעדריקט דאָס קנעפעל און אָנגעהויבען וואַרטען אויף דעם עלעווייטאָר.

לויט דעם נומער איבער דער טיר האָט עס אויסגעזעהן, אַז דער עלעווייטאָר איז אויבען. ער האָט געזעהן ווי די נומערען האָ-בען זיך אָנגעהויבען בייטען, און קענטיג, אַז דער עלעווייטאָר האָט זיך אַראָפּגעלאָזען נידעריגער צום שטאָק וואו האָפמאַן איז גע-שטאַנען און געוואַרט. אָבער אָט האָט זיך דער נומער אָפּגעשטעלט. דערנאָך זיך געהויבען, דערנאָך זיך אָפּגעשטעלט און דערנאָך זיך ווידער געהויבען. און האָפמאַן איז געשטאַנען און געוואַרט אויף דעם עלעווייטאָר.

פּלוצים זיינען פון הינטער דעם ווינקעל פון קאָרידאָר ארויסגע-לאָפען די פריהערדיגע פיער מענער, און לויפענדיג צו האָפמאַנ'ען האָט איינער פון זיי געשריען:

— וואָס טוט איהר? וואָס טוט איהר? וואַרט! וואַרט!

פאַר די צוויי טעג וואָס האָפמאַן איז דאָ געווען אין לאַנד, האָט ער ניט געזעהן, אַז אימיצער זאָל דאָ לויפען, זאָל זיך דאָ איילען אָדער זאָל זיין אויפגערעגט. און דאָ האָט ער געזעהן ווי פיער מענ-

שען מיט אמאָל זיינען געווען גאַנץ קענטיג אויפגערעגט שוין דאָס צווייטע מאָל און זיינען געלאָפען צו איהם מיט אַלע כחות.

האָפמאַן האָט זיך איבערגעשראָקען און איז אַזש געוואָרען בלאַס. אין דער זעלבער צייט אָבער האָט איהם אַ מאָדנער גע־פיהל פון שטאָלץ אַ קלאַפּ געטאָן אין קאָפּ. מילא פריהער האָט ער געקענט אַן אומבאַקאַנטע טיר, איז עס געווען זיין שולד. אָבער איצטער האָט ער דאָך געדרוקט דאָס קנעפּעל פון אַן עלעווייטאָר־טיר. אָט האָט ער דאָך אַלע סימנים און אפילו די נומערען וואָס בייטען זיך ווען דער עלעוויטאָר הויבט זיך אויף און לאָזט זיך אַראָפּ. און אויב ער האָט דאָך געדריקט אַ קנעפּעל פון אַ ניט־ריכ־טיגער טיר, איז עס שוין ניט זיין שולד. האָט מען איהם געזאָלט פריהער אָנצייגען דעם אונטערשיד פון איין עלעוויטאָר און אַ צווייטען. ..

און דער ערשטער מאַן וואָס איז צוגעלאָפען צו איהם האָט אויפגערעגט געזאָגט, — ניט געשריען, נאָר געזאָגט:

— פאַרוואָס האָט איהר געדריקט אָט דאָס קנעפּעל? איהר האָט געקאָנט אָנמאַכען דעם גרעסטען אומגליק.

— אָבער דאָס איז דאָך אַן עלעוויטאָר — האָט האָפמאַן שטרענג געענטפערט, ווייל איהם האָט פאַרדראָסען וואָס מען „שרייט" אויף איהם. — איך האָב זיך געוואָלט אַראָפּלאָזען אונ־טען.

— זעהט איהר דען ניט, אַז דאָ איז אַ רויטער מגן־דוד? — האָט דער זעלבער מאַן מיט פאַרדראָס געענטפערט. — דאָס איז דאָך אַן אַמבולאַנס עלעוויטאָר פון האָספּיטאַל. איהר האָט אָנגע־מאַכט אַ צוזאַמענשטויס פון עלעוויטאָרס און צוויי דאָקטוירים זיינען פאַרוואונדעט געוואָרען. איהר האָט שיער געטויטעט אַ פּאַ־ציענט.

— אָבער דאָס האָב איך דאָך ניט געקאָנט וויסען! — האָט זיך האָפמאַן פאַרענטפערט. — מיר האָט עס קיינער ניט אָנגעצייגט.

אין דעם מאָמענט איז איינער פון די פיער מענער, וועלכער איז געשטאַנען גראַד פון הינטען, צוגעקומען נעהנטער און זיך אָפּ־גערופען צו האָפמאַנ'ען:

— זייט אַזוי גוט און קומט מיט מיר.

און האָפמאַן איז מיט איהם ערגיץ אַוועק.

זיי זיינען געגאַנגען איבער׳ן קאָרידאָר, דערנאָך פאַרקירעוועט אין אַ צווייטען קאָרידאָר אַ זייטיגען, און דערנאָך זיינען זיי אריין אין אַ דריטען קאָרידאָר און זיך אָפּגעשטעלט לעבען אַ טיר. דער מאַן האָט געעפנט די טיר און אריינגעפיהרט האָפמאַנ׳ען אין אַ קליינעם פאָדערצימער. דאָרטען האָט דער מאַן געעפנט נאָך אַ טיר און דורכגעלאָזען האָפמאַנ׳ען. האָפמאַן איז אריין אין יענעם צימער און זיך ארומגעקוקט. דער צימער איז געווען ניט קיין גרויסער, אָבער אויך ניט קיין קליינער. דאָ איז געווען אַ בעטעל, אַ טישעל, אַ פּאָר שטולען, אַ קרעסלע און אַ טיר אין וואַש-צימער — אַליץ כמעט אזוי ווי אין האָפמאַנ׳ס צימער, נאָר אביסעל קלענער און איינפאַכער. אָבער דאָ איז געווען עפּעס, וואָס ביי האָפמאַנ׳ען אין צימער איז ניט געווען: דאָ זיינען געווען צוויי גרויסע פענסטער וואָס האָבען געפיהרט אין דרויסען.

האָפמאַן האָט זיך אומגעקוקט אויף צוריק כדי צו הערען וואָס דער מאַן האָט איהם צו זאָגען, אָבער דער מאַן איז ניט געווען. ער איז קענטיג פאַרבליבען אין פאָדערצימער. האָט האָפמאַן געווארט אַ פּאָר מינוט און געוואָלט ארויסגעהן אין פאָדערצימער זעהן וואו דער מאַן איז אַהינגעקומען, אָבער די טיר פון צימער איז געווען געשלאָסען פון אויסענווייניג.

און דאַן האָט האָפמאַן פארשטאַנען, אז מען האָט איהם אהער פאַרנארט און ארעסטירט. און דאָס האָט איהם שרעקליך פאַרדראָסען.

עס האָט איהם פארדראָסען וואָס מען האָט איהם ארעסטירט נאָכדעם ווי מען האָט איהם ערקלערט אלס גאַסט פון לאַנד און געגעבען די פרייהייט פון לאַנד; און עס האָט איהם פארדראָסען דער אופן ווי אזוי מען האָט איהם אהער פאַרנארט. אויב ער איז באַגאַנגען אַ פאַרברעכען און מען האָט איהם געדארפט ארעסטירען, האָט מען עס דאָך געקאַנט טאָן אָפען. מען האָט דאָך איהם פשוט געקאַנט ערקלערען, אז ער איז אונטער ארעסט פאַר אזא און אזא פאַרברעכען. צו וואָס-זשע האָט מען איהם געדארפט אהער פאַרנארען?

און ווייטער: אויב לויט זייערע געזעצען האָבען זיי איהם יאָ נעדארפט ארעסטירען, האָבען זיי עס נעדארפט טאָן דאָס ערשטע מאָל, ווען ער איז אריין אין אַ פרעמדער טיר. דאַן איז עס

ווירקליך געווען זיין שולד; מען טאָר ניט עפענען קיין פרעמדע טירען. אָבער דאָס צווייטע מאָל איז ’ס דאָך ניט געווען זיין שולד. אויב עס איז דאָ אַן אונטערשייד צווישען איין עלעווייטאָר און אַ צווייטען, האָט מען עס איהם געדאַרפט פריהער זאָגען, און ניט וואַרטען ביז ער וועט אָנמאַכען אַן עקסידענט און דערנאָך איהם אַרעסטירען. און איבערהויפט האָט איהם פאַרדראָסען וואָס מען האָט איהם אַזוי . . . אַזוי ניט דזשענטעלמעניש באַהאַנדעלט.

האָפמאַן האָט אָנגעהויבען קלאַפען מיט די קולאַקעס אין טיר, אָבער די קלעפּ זיינען געווען אַזעלכע טומפּע, אַז ער איז ניט געווען זיכער צי מען הערט די קלעפּ פון דער צווייטער זייט.

האָט ער אָפּגעלאָזען די טיר און איז צוגעגאַנגען צום פענסטער און אַרויסגעקוקט. אונטער די פענסטער איז געווען אַ באַלקאָן אָדער טעראַסע, וואָס האָט זיך געצויגען אַרום דער גאַנצער הויז. דאָרט זיינען געוואַקסען בלומען און עס איז געווען אַ וועג פאַר פוסגעהער.

האָפמאַן האָט אַ טראַכט געטאָן, אַז אויב ביי אַט די מענשען איז רעכט איהם צו אַרעסטירען אָהן אַ גענינגענדער אורזאַך און ניט ערקלערען איהם, אַז ער איז אונטער אַרעסט, האָט ער אַ פּו-לע מאָראַלע רעכט צו עפענען דעם פענסטער און אַרויסגעהן אויף דער טעראַסע און פון דאָרטען אַראָפּלאָזען זיך אויף דער גאַס. און ווי נאָר ער וועט אַרוים אויף דער פרייהייט, וועט ער באַלד רופען שלומ’ען און וועט ביי איהם פרעגען וואָס איז דאָס פאַר אַן אָרדנונג ביי זיי . . .

האָפמאַן האָט אַרומגעקוקט דעם פענסטער, אָבער דער פענסטער איז ניט געווען אַזאַ, וואָס זאָל זיך עפענען. די ראַם איז געווען פון עפּעס אַ מעטאַל מיט צוויי גרויסע שויבען אין יעדען פענסטער. און אַזוי ווי צו עפענען אַ פענסטער האָט ער קיין וועג ניט געפּו-נען, האָט ער באַשלאָסען אויסצוברעכען אַ שויב און אַרויסגעהן אין דרויסען. ער האָט זיך פאָרגעשטעלט ווי די גרויסע שויב וועט צופאַלען אויף שטיקלאַך, ווי עס וועט זיך דערהערען אַ בריאַזג און אַ קלינגעריי פון אַ צובראָכענער שויב, ווי מענשען וועלען זיך צוזאַמענלויפען אויפ’ן טומעל און ווי עס וועט ווערען אַ גאַנצער סקאַנדאַל. אָבער איהם אַרט עס ניט. אדרבא: זאָלען זיך מענ-שען צוזאַמענלויפען און זאָלען זיי זעהן ווי אַזוי מען האָט איהם באַהאַנדעלט. איהם אַרט עס ניט! . . .

האָפמאַן האָט אָנגענומען אַ שטול און האָט מיט די פּיסלעך פון שטול אנגעהויבען קלאַפּען אין שויב. די שויב האָט זיך אָבער ניט צעבראָכען. דאָס האָט איהם נאָך מעהר אויפגערעגט. האָט ער אָנגעכאַפּט דעם שטול פאַר'ן רוקען, האָט איהם פאַנאַנדערגע-ווייגט צוויי מאָל אין אַ קרייז אַרום דעם קאָפּ, און מיט די גאַנצע כחות זיינע אַ טראַסק געטאָן מיט דעם שטול אין שויב אַריין.

עס האָט זיך דערהערט אַ טומפּער קלאַפּ און אַ לייכטער קראַך. ביידע הינטערשטע פּיסלעך פון שטול האָבען זיך אָפּגע-בראָכען, אָבער די שויב אַליין איז געבליבען גאַנץ, אפילו קיין קראַץ ניט געטאָן.

האָפמאַן האָט זיך איבערגעשראָקען. עס האָט אויסגעזעהן צו זיין איבערנאַטירליך. האָט ער אין שרעק אָנגעהויבען אָפּטרע-טען אויף צוריק און ניט אראָפּגענומען זיינע צושראָקענע אוי-גען פון אָט דער פאַר'כשופ'טער שויב. איהם האָט זיך גערדאכט, אַז די שויב וועט באַלד עפענען אַ מויל און וועט לאַכען פון איהם שטשירענדיג מיט צוויי רייהען שרעקליכע ציינער. און אפשר וועט זי איהם נאָך אַרויסשטעקען אַ צונג . . .

האָפמאַן איז געשטאַנען אין מיטען צימער און געקוקט אויף דער שויב מיט פינטעלדיגע אויגען, ווען ער האָט פלוצים דער-הערט ווי מען רופט איהם:

— ר' שמואל!

האָפמאַן האָט זיך אויף דער גיך אַרומגעקוקט, אָבער קיינער איז אין צימער ניט געווען. איהם האָט זיך גערדאכט ,אַז דער קול קומט פון דער טיר צו וועלכען ער איז געשטאַנען מיט'ן רוקען. און אפשר פון איבער דער טיר.

און דער קול האָט געזאָגט:

— ר' שמואל, וואָס איז מיט אייך? וואָס האָט מיט אייך פּאַסירט?

דער קול איז געקומען פון דער וואַנט איבער דער טיר.

האָפמאַן האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, געקוקט אויף יענער וואַנט און געפרעגט:

— ווער איז דאָס? ווער רעדט?

דאָ בין איך, שלום! — האָט דער קול פון וואַנט גענטפערט. — איהר דערקענט ניט מיין קול?

האפמאַן איז געשטאַנען אין מיטען צימער, געקוקט ארויף אויף דער וואַנט איבער דער טיר און געריעדט:

— וואו זייט איהר?

— איך בין איצט אין רישאַנאָווע — האָט שלומ'ס קול געענט-פערט פון וואַנט. — מען האָט מיך נאָר-וואָס אַפּגערופען פון אייער הויז און מען האָט מיר אָנגעזאָגט, אז איהר האָט דאָרטען אָנגעמאַכט צרות. צוויי דאָקטוירים זיינען צוליב אייך פאַרוואונדעט געוואָ-רען.

אָבער פאַרוואָס האָט מען מיך ארעסטירט? ! — האָט האָפּמאַן שטרענג גע'טענה'ט צו דער וואַנט און געמאַכט צו איהר מיט די הענט.

ער האָט זיך מישב געווען, אז צו זיין אביסעלע אין כעס און אונטערבייזערען זיך, וועט ניט שאַדען.

— מען האָט אייך ניט ארעסטירט — האָט דער קול פון וואַנט געענטפערט. — מען האָט אייך נאָר איזאָלירט אויף א ווייל, כדי איהר זאָלט ניט אנמאַכען נאָך צרות. איך האָב צוגעשטעלט צו אייך ר' ברוכ'ן כדי ער זאָל אייךאַרומפיהרען, האָט איהר איהם ניט געדאַרפט אָוועקשיקען פון זיך. איהר ווייסט נאָך ניט ווי אזוי אויפצופיהרען זיך ביי אונז.

— איז וואָס-זשע וועט איצט זיין? ווי לאַנג וועט מען מיך האַלטען פאַרשפאַרט? — האָט האָפּמאַן גע'טענה'ט צו דער וואַנט.

— איצטער וועט איהר מוזען אביסעל אונטערוואַרטען. ר' ברוך איז אויפ'ן וועג קיין שלישאַווע. ער וועט באַלד קומען צו אייך, וועט אייך באַפרייען און אייך אַרומפיהרען — האָט שלומ'ס קול געענטפערט פון דער וואַנט. — איהר וועט מיר מוזען ענטשולדי-גען. איך בין איצט זעהר פאַרנומען. מען וואַרט אויף מיר. זייט דערווייל רוהיג. ר' ברוך וועט באַלד קומען נאָך אייך.

האָט זיך האָפּמאַן געזעצט אויפ'ן בעטעל און אָנגעהויבען וואַר-טען.

19.

א האַלבע שעה שפּעטער האָט זיך די טיר געעפנעט און ברוך איז אריינגעקומען. ער האָט געזאָגט „גוט מאָרגען", געקוקט אויף האָפּמאַנ'ען און האָט הארציג געלאַכט.

— דאָס האָט איך גאָט געשטראָפט דערפאַר וואָס איהר האָט ניט געוואָלט, אַז איך זאָל היינט קומען נאָך אייך — האָט ברוך געלאַכט קוקענדיג אויף האָפמאַנ'ען.

— איהר ווייסט דאָך מסתמא וואָס דאָ איז פאָרגעקומען — האָט האָפמאַן געזאָגט.

— נו, זיכער ווייס איך.

— זיינען די דאָקטוירים שטאַרק פאַרוואונדערט.

— ניין, זעהר לייכט. עס האָט אָבער געקאָנט זיין אַ קאַ־טאַסטראָפע.

—נו, אדרבא, זאָגט אַליין, איז עס מיין שולד? האָט זיך האָפ־מאַן געבעטען. — פאַרוואָס האָט מען מיר ניט געוואָרנט וועגען אַ טיר מיט אַ רויטען מגן-דוד?

— עס איז מיר פּשוט ניט איינגעפאַלען. ביי אונז ווייסען עס קליינע קינדער. קאָן מען דען פאָראויסזעהן יעדע איינצעלהייט, יעדען דעטאַל? אָבער וואָס איז דאָס? — האָט ברוך געפרעגט קו־קענדיג אויף דער שטול מיט די צעבראָכענע פיסלאַך, וואָס האָט זיך געוואַלגערט אין מיטען צימער.

— דאָס האָב איך געוואָלט אויסברעכען די שויב און אַרויס־געהן אין דרויסען — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— האָט איהר מיט'ן שטול געוואָלט אויסברעכען די שויב?

— יאָ! — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— נו, אַזאַ שויב וועט איהר מיט קיין הילצערנעם שטול ניט דורכברעכען. די שויב איז פון שטאָהל.

— וואָס מיינט איהר? — האָט האָפמאַן אויסגערופען און איז צוגעלאָפען צום פענסטער און אָנגעהויבען קלאַפּען מיט די פינגער אין שויב. — אָט די גלאָז איז פון שטאָל?

— דאָס איז ניט קיין גלאָז, נאָר דורכזיכטיגער שטאָל אַזאַ — האָט ברוך געענטפערט.

— ווי אַזוי קאָן שטאָל זיין דורכזיכטיג ווי גלאָז? — האָט זיך האָפמאַן געוואונדערט.

— זעהט איהר דאָך, אַז אַזאַ זאַך איז פאַראַן.

— האָט מען ביי אונז אויך געמאַכט דורכזיכטיג שטאָל?

— איהר ווייסט עס דען ניט? — האָט ברוך איהם איבערגע־פרעגט. — אין 1927 האָט פּראָפעסאָר קאַרל מיולער פון דעם פּי־

זיש-טעכנישען אינסטיטוט אין בערלין באשאפען א דינע פלאטע פון שטאל דורכזיכטיג ווי גלאז.

— זיינען אלע שויבען ביי אייך פון שטאל?

— אה, ניין! שטאלענע שויבען שטעלט מען אריין בלויז דארטען וואו מען דארף, אז מען זאל ניט קאנען דורכברעכען — האט ברוך געענטפערט מיט א שמייכעל.

דאס האט האפמאנ׳ען דערמאנט אן זיין לאגע און ער האט א זאג געטאן:

— אויב איך בין א פרייער מענש, וואלט איך געוואלט ארויס-געהן פון דאנען.

— וואוהין ווילען מיר געהן?

— די ערשטע זאך וואלט איך זיך געוואלט אריינכאפען אין רעסטאראן. פאר די פאר טעג וואס איך בין דא אין לאנד האב איך זיך נאך ניט אפגעוואוינט פון עסען.

— און פאר די 35 יאהר וואס איך בין דא אין לאנד, האב איך זיך אויך נאך ניט אפגעוואוינט פון עסען — האט ברוך געענטפערט מיט א שמייכעל. — איך בין גרייט צו געהן מיט אייך אין רעסטא-ראן.

ווען זיי זיינען געזעסען אין רעסטאראן ביים טישעל און געגעסען זייער מאלצייט, האט האפמאן אפגעביסען א שטיקעל ברויט און געזאגט:

— איך מוז אייך געבען דעם קרעדיט: ביי אייך איז די ברויט זעהר געשמאק! אבער זאגט מיר, איך בעט אייך, פון וואנען נעמט איהר די ברויט? פון דעם בארג וואס איך בין אריבער און ביז דעם ערשטען ראדיא-טורעם, בין איך געגאנגען צופוס, און פון דעם טורעם ביז שלישאווע בין איך געפלויגען מיט ר׳ שלומ׳ען אין א לופט-שיף. און כ׳האב ערגיץ ניט געזעהן, ניט קיין דערפער און ניט קיין פארמס. ווער-זשע פארזייהט ביי אייך די פעלדער און פון וואנען קומט אייער ברויט?

— אונזערע תבואות וואקסען ניט אויף די פעלדער, און אונ-זער ברויט קומט פון דער ביאלאגישער פאבריק, — האט ברוך גע-ענטפערט.

האפמאן האט אויפגעהערט צו קייען און געעפנט אויף ברוכ׳ן א פאר פארוואונדערטע אויגען.

— איך הויב ניט אָן צו פֿאַרשטעהן, — האָט האָפּמאַן גע-זאָגט, קוקענדיג אויף ברוכ'ן. — וואָס קומט דאָרטען פאָר, אין אייער ביאַלאָגישער פֿאַבריק: עס דרעהען זיך רעדער און עס פֿאַ-לען אַרויס לעבלאַך ברויט?

— אומגעפֿעהר אַזוי, — האָט ברוך רוהיג געענטפֿערט.

— פֿון וואָס-זשע מאַכען זיך די לעבלאַך ברויט, פֿון לופֿט?

— ניט פֿון לופֿט, נאָר פֿון מעהל.

— און די מעהל ווערט פֿון וואָס?

— פֿון תבואות.

— און וואו נעמט איהר די תבואות, אויב זיי וואַקסען נישט אויף די פֿעלדער?

— זיי וואַקסען אין דער ביאַלאָגישער פֿאַבריק.

האָפּמאַן האָט ווידער אַ קוק געטאָן אויף ברוכ'ן, און כמעט ווי מיט כעס אַוועקגעלייגט דעם גאָפּל אויפ'ן טיש.

— אַסור אויב איך הויב עפּעס אָן צו פֿאַרשטעהן, איהר אַליין זאָגט דאָך, אַז אייער לאַנד האָט אַ באַפֿעלקערונג פֿון איבער זעקס מיליאָן נפשות, איז ווי-ניט-ווי מוזט איהר דאָך האָבען כאָטש עטליכע מיליאָן פֿונט ברויט אַ טאָג פֿאַר יעדען טאָג פֿון יאָהר, איז אָט די אַלע מיליאָנען פֿונט תבואות אַ טאָג וואַקסען ביי אייך אין קעסטעלאַך אין אייער ביאַלאָגישער פֿאַבריק?

— פֿאַרוואָס אין קעסטלעך? — די תבואה וואַקסט ניט אין קעסטלעך, — האָט ברוך געענטפֿערט. — דאָס בעסטע וועט זיין, ווען איהר זאָלט אַליין צופֿאָהרען אהין אַ קוק טאָן, און דערווייל קען איך אייך עס ערקלערען אין אַ פּאָר ווערטער. די פֿאַבריק באַ-שטעהט פֿון עטליכע געביידעס. יעדע געביידע איז אַרום פֿערציג שטאָק הויך און יעדער שטאָק פֿאַרנעמט אַ שטח פֿון איין העקטאַר, אָדער אַרום צוויי מיט אַ האַלב אייערע אַקערס. דער דיל פֿון יעדען שטאָק איז באַדעקט מיט אַ דיקער שיכט ערד, די ערד ווערט שטענ-דיג באַהאַנדעלט מיט כעמישע זאַלצען, אַזוי אַז די ערד איז זעהר פֿרוכטבאַר. די מאַשינעס, וואָס באַאַרבייטענען די ערד, הענגען אויף די סופיטען פֿון יעדען שטאָק. פֿריהער לאָזט זיך אַראָפּ איין מאַ-שין, וואָס געהט זיך דורך איבער'ן שטאָק עטליכע מאָל הין און צוריק, און די ערד ווערט צעאַקערט. דערנאָך לאָזט זיך אַראָפּ אַ צווייטע מאַשין, וואָס געהט זיך דורך עטליכע מאָל הין און צו-

ריק, און די ערד ווערט פֿארזייט. דערנאָך לאָזט זיך אראָפּ אַ דריטע מאשין, וואָס געהט זיך דורך עטליכע מאָל הין און צוריק און די ערד ווערט צוקעמט. זיבעציג טעג שפּעטער ווערט די תבואה רייף. לאָזט זיך אראָפּ אַ פערטע מאשין און שנייט אראָפּ די תבואה און טראָגט זי אָפּ אין אַ דערבייאיגער געביידע. איין טאָג טרי-קענט עס זיך דאָרטען; אויפ'ן צווייטען טאָג ווערט עס געדרעשט; די זאָמען געהען דערנאָך אין אַן אנדער אפּטיילונג און ווערען צע-מאָלען אין מעהל, און די מעהל געהט אין אַ דריטער אָפּטיילונג און פארוואנדעלט זיך אין ברויט, ווי אין אַלע בעקערייען.

— טאָ וואו-זשע ליגט דאָ דער קונץ, איך בעט אייך? — האָט האָפּמאַן געזאָגט. — אויב די תבואה וואקסט אויף געוועהנליכע ערד און אויב די ערד ווערט באארבייט מיט מאשינעס, טאָ צו וואס דארפט איהר האָבען די פערציג שטאָקיגע געביידעס? האָט איהר דאָך געקענט אויספיהרען צו האָבען די אַלע זאכען אויפ'ן פרייען פעלד אונטער דעם פרייען הימעל, באלויכטען פון דער זון און באנעצט מיט נאטירליכע רעגענס?

— אויף אייער זון, אויף אייערע רעגענס און אויף אייער נא-טירליכער ווארימקייט קענען מיר זיך זעהר ווייניג פארלאָזען, — האָט ברוך געענטפערט. — אייער נאטירליכער רעגען האָט אַ טבע, אַז ווען ער וויל — געהט ער, און ווען ער וויל ניט — געהט ער ניט. און דאָסזעלבע איז מיט אייער זון, און דאָסזעלבע מיט איי-ער ווארימקייט. האָבען מיר זיך מישב געווען און מיר מאַכען שבת פאר-זיך און מיר באגעהען זיך אָן דער זון, אָהן די רעגענס און אָהן אייער ווארימקייט. אויף יעדען שטאק וואו די תבואות וואַק-סען, זיינען פאראן גרויסע עלעקטרישע לאָמפּען, וואָס גיבען גע-נוג ווארימקייט, און די אולטרא-וויאָלעטע שטראהלען, וואָס סטי-מולירען דעם וואוקס פון פלאַנצען; און עס זיינען פאראן שפּרי-צערס, וואָס גיבען גענוג קינסטליכע רעגענס. האָבען מיר אַלצ-דינג פונקט אַזוי פיל, וויפיל מיר דארפען, און פונקט אין צייט. און דער רעזולטאט איז, אַז פון יעדען שטאָק נעמען מיר אראָפּ צו פינף מאָל אַזוי פיעל תבואה אין וואָג יעדעס מאָל באַזונ-דער, ווי אייער אַן אַקער לאַנד גיט אייך.

האָפּמאַן האָט זיך פארטראכט.

— און וואָס טוט איהר מיט אַזוי פיל שטרוי ? — האָט ער דערנאָך געפרעגט, — איהר פאַרברענט עס ?

— שטרוי פאַרברענען ? — האָט זיך ברוך פאַרוואונדערט. — גאָט איז מיט אייך ! וואָס רעדט איהר. אויב פאַרברענען די שטרוי טאָ פון וואָס וועלען מיר מאַכען אונזערע קליידער און אונזערע וועש ?

— וואָס הייסט ? אייערע קליידער און וועש מאַכט איהר פון שטרוי ?

— נו, געוויס, די גאַנצע שטרוי גערט אַוועק אין דער כעמי-שער פאַבריק און דאָרטען פאַרוואַנדעלט זיך עס אין אַ שיטערען צעלולאָז, אומגעפעהר אַזוי ווי מען מאַכט ביי אייך קינסטליכען זייד, און פון אָט דער מאַסע גיסט מען אויס וועש און קליידער.

— גוט וואָס איהר האָט מיר דערמאָנט ! — האָט זיך האָפ-מאַן געכאַפּט, — איך האָב היינט באַמערקט, אַז די וועש וואָס איך טראָג איז ווי אויסגעגאָסען פון איין שטיק ; ניט געוועבט און ניט גענייהט.

— אָט דאָס איז עס דאָך, וואָס איך זאָג אייך : די שיטערע צעלולאָז-מאַסע ווערט געגאָסען אין פורעמס, אומגעפעהר ווי מען מאַכט ביי אייך די גומענע האַנדשוה, וואָס דאָקטוירים טוען אָן אויף די הענט ביי אָפּעראַציעס. און ווען עס קומט אַרויס פון די פו-רעמס און ווערט דערנאָך באַהאַנדעלט מיט געוויסע כעמישע שטאָ-פען, ווערט פון דעם אַ פאַרטיגע שטיק וועש אָדער אַ שטיק בגד. און איהר זעהט ווי שטאַרק און ווייך עס איז ? — האָט ברוך צו-געגעבען און אַרויסגעשלעפּט פון אונטער'ן אַרבעל זיין אויבער-העמד.

— יאָ, יאָ, דאָס האָב איך שוין באַמערקט, — האָט האָפמאַן גע-זאָגט טאַפּענדיג דעם אַרבעל מיט זיינע פינגער.

האָפמאַן האָט זיך ווידער פאַרטראַכט.

— נו, גוט, — האָט ער דערנאָך געזאָגט. — זאָל זיין אַזוי, זאָל זיין, אַז די תבואות וואַקסען ביי אייך אין דער ביאָלאָגישער פאַב-ריק אייערער, ווי איהר רופט עס, און איהר דאַרפט אויף דעם קיין פאַרמער ניט האָבען. אָבער וואָס הערט זיך וועגען פליישׂ ? איז דאָס פלייש, צי ניין ? — האָט האָפמאַן אַ זאָג געטאָן אָפּשניידענ-דיג מיט'ן מעסער אַ שטיק פלייש וואָס איז געלעגען אויף זיין טע-לער.

— יאָ, דאָס איז פלייש, — האָט ברוך געענטפערט.

— דארפט איהר דאָך האָבען פארמערס וואָס זאָלען פאַשען און פלאדיען די קיה, שעפּסען און עופות. דאָס פלייש קען דאָך ניט וואַקסען אין אַ ביאָלאָגישער פאַבריק.

— אונזער פלייש וואַקסט אין דער זעלבער ביאָלאָגישער פאַבריק, — האָט ברוך געענטפערט מיט דער קאַלטקייט פון אַ גזלן.

— איהר ווילט מיט דעם זאָגען, אַז אייערע קיה, שעפּסען און עופות פאַשען זיך ניט אויף דעם פרייען פעלד, נאָר ווערען געפלאָדיעט אין שטייגען פון דער ביאָלאָגישער פאַבריק, ווייל ביי קינסטליכע ליכט און ווארימקייט מעהרען זיי זיך שנעלער?

— ניין, איך וויל דאָס ניט זאָגען, — האָט ברוך געענטפערט מיט זיין פריהערדיגער קאַלטקייט. — מיר האָבען ניט קיין קיה, שעפּסען אָדער עופות. בכלל האָבען מיר ניט קיין לעבעדיגע חיות צום שעכטען, אַ חוץ די, וואָס ווערען אויפגעהאַלטען אין דעם זאָאָלאָגישען גאָרטען. איך וויל נאָר זאָגען, אַז פלייש גופא, געוועהנליכע רויהע פלייש, וואַקסט ביי אונז אין דער ביאָלאָגישער פאַבריק.

אַ מינוט צייט האָט האָפמאַן געקוקט ברוכ'ן גלייך אין די אויגען אריין ווי ער זאָל וועלען כאַפּען זיין געדאַנק, און ענדליך ערקלעהרט:

— הרג'עט מיך אויב איך פארשטעה אַ וואָרט פון דעם וואָס איהר רעדט.

— און דאָך איז דאָ גאָרניטאָ וואָס צו פארשטעהן, — האָט ברוך געענטפערט, — ווייל נאָך אַלעמען ווערט אַזאַ פראָבע איצטער געמאַכט ביי אייך אין אַמעריקאַ גופא. עס איז שוין אַ יאָהר פופצעהן, ווי דר. אַלעקסיס קארעל פון דעם ראקאפעלער אינסטיטוט אין ניו יאָרק האַלט אַ שטיקעל פלייש פון אַ הון אין אַ כלי מיט כעמישע שטאָפּען, און דאָס שטיקעל פלייש האַלט שטענדיג אין וואַקסען. און וואָלט מען דאָס שטיקעלע פלייש ניט געהאַלטען שטענדיג אין אָרומשניידען, וואָלט עס זיך ביז איצטער פאַנאַנדערגעוואַקסען אין צעהנדליגער טאָן פלייש. ווייסט איהר גאָרניט וועגען דעם?

— עפּעס האָב איך געהערט. — האָט זיך האָפמאַן אָנגעשטרענגט צו דערמאָהנען.

— און דאָס, וואָס עס קומט איצטער פאָר אין דער לאַבאָראַטאָריע פון דעם ראקאפעלער אינסטיטוט איז בלויז אַן אָנפאַנג און אַ פּראָבע, און ביי אונז איז די ענדעקונג שוין לאַנג געמאַכט געוואָרען, און איצטער האָבען מיר אין אונזער ביאָלאָגישער פאַבריק ריזיגע גלעזערנע כלים אָנגעפילט מיט געוויסע כעמישע פליסיגקייטען. אין די פליסיגקייטען ליגען שטיקער פלייש וואָס האַלטען שטענדיג אין וואַקסען. פון צייט צו צייט פרישט מען אָפּ די פליסיגקייט מיט נייע כעמישע זאַלצען, מיט וועלכע דאָס פלייש זאָל זיך קענען שפּייזען, און פון אויבען הענגען מעכטיגע עלעקטרישע לאָמפּען, וואָס פאַרשפּרייטען גענוג אולטראַ-וויאָלעטע און די אַלע אַנדערע שטראַהלען, און דאָס פלייש וואַקסט און וואַקסט, און מיר האָבען גענוג פלייש צום עסען.

— איך וואָלט געוועז אַ בעלן צו זעהן אייער ביאָלאָגישע פאַבריק, — האָט האָפמאַן געזאָגט. — וואָלט איהר געוואָלט מיך מאָרגען צופיהרען אהין?

— מאָרגען וועל איך זיין פאַרנומען מיט מיינע פּערזענליכע זאַכען, — האָט ברוך געענטפערט. — אויף מיין אָרט וועט קומען צו אייך אַן אַנדער מאַן, קען ער אייך צופיהרען אהין. און איצטער וויל איך אייך בעטען אַ טובה.

— איהר בעט ביי מיר אַ טובה? — האָט זיך האָפמאַן פאַרוואונדערט. — אדרבה, זאָגט וואָס איך קען טאָן פאַר אייך?

— איך דאַרף באַלד פאָהרען צו מיין שוועסטער קיין שייניאָווע. ביי איהר איז דאָרטען אַ פאַרזאַמלונג, און מען וועט דאָרטען וואַרטען אויף מיר.

— איהר האָט דאָ אַ שוועסטער? זי איז פאַרהייראַט?

— יאָ, זי האָט אַ מאַן מיט צוויי קינדער.

— מסתמא אַ אינגעלע מיט אַ מיידעלע, — האָט האָפמאַן געוואָלט טרעפען.

— ניין. ביידע זיינען אינגלאַך. מיין שוועסטער האָט קיין מיידלעך ניט געוואָלט האָבען.

— וואָס הייסט: זי האָט ניט געוואָלט האָבען? איז דען ביי איהר די ברירה?

— נו, געוויס איז ביי איהר די ברירה. זי דאַרף דאָך זיין די מוטער.

— ווי אזוי זשע קען זי דאָס באַשטעלען?

— די פרויען האָבען שוין אַ וועג. אין אַ געוויסען פעריאָד געהען זיי אין האָספיטאַל און לאָזען זיך באַהאַנדלען מיט געוויסע שטראַהלען אויף אַ געוויסען אופן. ווערען זיי באַהאַנדעלט אויף איין אופן — ווערען געבוירען אינגלאַך, און ווערען זיי באַהאַנדעלט אויף אַן אַנדער אופן — ווערען געבוירען מיידלעך.

— און אַלע פרויען טוען עס?

— ניין. ניט אַלע, נאָר יענע פרויען, וואָס ווילען, אַז דאָס ערוואַרטעטע קינד זאָל געבוירען ווערען פון אַ באַשטימטען געשלעכט.

— נו, און ביי אונז זיינען נאָך אַזעלכע זאַכען ניטאָ, — האָט האָפמאַן געזאָגט און זיך פאַרטראַכט.

— ניין, ביי אייך קען מען נאָך דערווייל דעם געשלעכט פון מענשען ניט קאָנטראָלירען. אָבער אַן אָנפאַנג אין אָט דער ריכטונג האָט מען שוין ביי אייך געמאַכט.

— ווי אַזוי? — האָט זיך האָפמאַן פאַרוואונדערט.

— מען האָט ביי אייך געמאַכט גאַנץ אינטערעסאַנטע עקספּערימענטען צו קאָנטראָלירען דעם געשלעכט פון די אינסעקטען און אפילו פון הינער, הויפּטזעכליך מיט דער הילף פון עקס-שטראַלען, און מען האָט דערגרייכט זעהר וויכטיגע און פיל פאַרשפּרעכענדע רעזולטאַטען. די אינטערעסאַנטסטע עקספּערימענטען אויף דעם געביט האָט דורכגעפיהרט דער יונגער געלערנטער פּראָפעסאָר ה. מיולער, פון טעקסאַס . . . איז האָב איך אייך געוואָלט בעטען . . .

— יאָ, יאָ, — האָט זיך האָפמאַן געכאַפּט. — וואָס, זאָגט איהר, קען איך טאָן פאַר אייך?

— דאַרף איך, הייסט עס, באַלד אוועקפאָהרען, און איך האָב מורא איבערצולאָזען אייך אַליין, איהר זאָלט ווידער ניט אָנמאַכען קיין צרות.

— איז וואָס-זשע זאָל איך טאָן?

— האָב איך אייך געוואָלט בעטען: געהט וואוהין איהר ווילט און טוט וואָס איהר ווילט, אָבער ריהרט ניט אָן קיין זאַכען, וואָס זיינען אייך ניט באַקאַנט. זעהט איהר אַן אומבאַקאַנטע טיר — רוקט זיך אָפּ פון איהר; און זעהט איהר אַן אומבאַקאַנט קנעפּעל — אַנטלויפט פאַר אַ מייל.

האָפּמאַן האָט זיך צעלאַכט:

— גוט, גוט. איך וועל אייך פאָלגען. איך וועל קיין זאַך ניט אָנריהרען.

זיי האָבען זיך צעצאָהלט און זיינען ארויסגעגאַנגען פון דעם רעסטאָראַן. אין קאָרידאָר האָבען זיי זיך געזעגענט און זיינען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען.

האָפּמאַן האָט זיך ווידער אָנגעהויבען ארומדרעהען איבער די קאָרידאָרען אַהן אַ ציעל און אַהן אַ צוועק, אָבער היינטיגס מאָל איז ער געווען אנגעשטרענגט פאַרזיכטיג. געגאַנגען איז ער ניט די-רעקט ביי דער וואַנט, נאָר אַ היבש ביסעל אָפּגערוקט פון איהר, ווייל ער האָט מורא געהאַט, אַז ער זאָל חלילה ניט פאַרטשעפּען אומגערן אַ טיר אָדער אַ פאַרבאָרגען קנעפּעל מיט זיין האַנט אָדער עלענ-בויגען.

און אַזוי האָט ער זיך ארומגעדרעהט איבער די הייזער, קאָרי-דאָרען און אין גאַס ביז דער אווענט האָט זיך אָנגערוקט, און דאַן האָט ער גענומען אַן אמניבוס און איז אוועקגעפאָהרען אין פּאַרק.

אויף דעם אווענט האָט ער געוואַרט מיט אומגעדולד. ער האָט געוואָלט גיכער אוועקפאָהרען אין פּאַרק, וואו אין די האַלב-טונ-קעלע אַלייען צווישען רייען מיט בוימער האָבען אויף איהם גע-וואַרט זיסע עראינערונגען. דאָ האָט ער ארומגעשפּאַצירט און געטראַכט וועגען לאַה'ן. ער האָט געוואָלט, אַז זיין מיסיע זאָל זיך שוין וואָס גיכער ענדיגען און ער זאָל שוין קענען פאָהרען צו-ריק און זעהן לאַה'ן. און ווידער האָט ער געוואונשען, אַז אַ נס זאָל געשעהן און לאה זאָל אים פּלוצים קומען אנטקעגען, און ער זאָל קענען ארומגעהן מיט איהר געאַרעמט און רעדען און רעדען . . .

דער נס איז אָבער ניט געשעהן. איז ער אוועקגעפאָהרען אהיים און זיך געלייגט שלאָפען.

·20

ווען האָפּמאַן איז אויפגעשטאַנען אויף מאָרגען אין דערפריה האָט ער געטראַכט וועגען דעם מאַן, וואָס דאַרף היינט צו איהם קומען אויף ברוכ'ס פּלאַץ. ער האָט זיך אנגעשטרענגט פאַרצושטע-לען זיך וואָס פאַר אַ מאַן דאָס איז און האָט אין זיינע געדאַנקען

אויסגעארבייט פארשידענע פּלענער ווי אזוי ארויסצוקריגען פון איהם וועלכע עס איז שפורען פון בערגער'ן אָדער מרים.

ער האָט אויך געהאט באשלאָסען, אז פון היינט אָן מוז ער קומען אין נענטערען קאָנטאַקט מיט מענשען און אָנהויבען זוכען בערגער'ס שפורען. עס איז קיין תכלית ניט ארומצודרעהען זיך אזוי אייביג. מען דארף אָנהויבען עפּעס צו טאָן.

מיט אָט די געדאנקען איז ער אוועק אין רעסטאָראן, מיט די געדאנקען האָט ער זיין פרישטיק געגעסען און מיט אָט די גע-דאנקען איז ער געגאנגען צוריק צו זיך אין צימער, וואו ער האָט געזאָלט זיצען און ווארטען אויף דעם נייעם מאָן.

ער איז צוגעגאנגען צו זיין וואוינונג און געעפענט די פאָ-דערשטע טיר. אין פאָדער-צימער פון זיין וואוינונג איז אין קרעס-לע געזעסען אַ יונגע פרוי און געלייענט אַ צייטונג. זי איז אין דער צייטונג קענטיג געווען שטארק פארטיפט און אפילו דעם קאָפּ ניט אויפגעהויבען ווען האָפּמאָן איז אריינגעקומען. די ציי-טונג האָט זי מיטביידע הענט געהאלטען אזוי הויך, אז דער גאנ-צער פנים אירער איז געווען פארשטעלט, און נאָר אַ קאָפּ רויטע האָר האָט זיך געזעהן איבער דעם אויבערשטען ראַנד פון ציי-טונג.

האָפּמאָן איז געבליבען שטעהן אין מיטען פון פאָדערצימער אין אַ פארלעגענהייט און ניט געוואוסט וואָס צו טאָן. האָט ער אַ זאָג געטאָן: „גוט מאָרגען" און איז געבליבען שטעהן אין ערווארטונג.

און די פרוי האָט אָנגעהויבען לאנגזאם אראָפּלאָזען די ציי-טונג. עס האָט זיך באוויזען אַ הויכער, ווייסער שטערען. דער-נאָך — אַ פּאָר לאכיגע אויגען, דערנאָך די נאָז און אַ מויל. און ווען דער גאנצער פנים איז אויפגעדעקט געוואָרען, האָבען זיך ביי האָפּמאנ'ען געעפענט די אויגען אזוי ברייט, אז עס האָט זיך גע-דאכט, אז זיי וועלען באלד פון זיין קאָפּ ארויסשפרינגען. ער האָט אַ האסטיגען טראָט געטאָן פאָראויס און ניט מיט זיין קול אויס-גערופען:

— לאה ! !

און לאה איז געזעסען מיט איהרע הענט און מיט דער ציי-טונג אראָפּגעלאָזען אויף איהרע קני, האָט געקוקט אויף האָפּמאנ'ען און געלאכט.

— לאה! ווי קומט איהר אהער? . . .

האָפמאַן איז געווען אַזוי איבערראַשט מיט דער באַגעגעניש, אַז ער האָט זיינע אייגענע אויגען ניט געגלויבט. ער האָט געקוקט אויף לאה'ן מיט גרויסע אויגען און גערעדט ווי צו זיך אַליין:

— וואָס איז דאָס: איז עס ניט אַמאָל אַ חלום? . . .

— ניין, האָפמאַן, דאָס איז ניט קיין חלום. דאָס בין איך אַליין, — האָט לאה רוהיג געענטפערט און געלאַכט.

— אָבער ווי קומט איהר אהער?

— זייט איהר דאָך געקומען אהער, פאַרוואָס זאָלען אַנדערע ניט קענען קומען?

— איהר זענט שוין לאַנג דאָ?

— איך בין געקומען אהער מיט אַ צוויי וואָכען פריהער, איידער איהר זענט אהער געקומען.

האָפמאַן האָט געקוקט אויף איהרע רויטע האָר, וואָס זיינען אַמאָל געווען אַזוי שוואַרץ. ער האָט זיך דערמאָנט ווי קלוג און מיט וואָס פאַר אַ ברייטען וויסען זי פלעגט מיט איהם רעדען אין פאַרק. ער האָט זיך דערמאָנט ווי ווייניג זי פלעגט עסען ווען זיי פלעגען זיין צוזאַמען אין רעסטאָראַן, און זיך דערמאָנט דעם אינצידענט מיט דעם פיל. האָט ער אָנגעבויגען צו איהר דעם קאָפּ, האָט איהר טיף אריינגעקוקט אין די אויגען אריין און שטיל געפרעגט:

— לאה . . . איהר זענט אַ היגע?

— יאָ, האָפמאַן, איך בין אַ היגע, — האָט לאה געענטפערט.

— איך בין אַ טאָכטער פון די „רויטע אידעלאַך".

האָפמאַן איז עטליכע מאָל האַסטיג זיך דורכגעלאָפען איבער דעם פאָדערצימער הין און צוריק, האָט פאַרטראַכט געפיהרט מיט דער האַנט איבער זיין קאָפּ, און פלוצים זיך אָפּגעשטעלט לעבען לאה'ן:

— אַך, לאה! ווען איהר זאָלט וויסען ווי גליקליך איך בין, וואָס איהר זענט דאָ! . . . ווען איהר זאָלט וויסען ווי שטאַרק איך האָב געבענקט נאָך אייך...

און ער איז צוגעפאַלען צו איהרע הענט און זיי אָנגעהויבען קו-שען.

זי האָט איהם געלאָזט קושען איהרע הענט, און ענדליך געזאָגט:

— נו, און איצטער, האָפּמאַן, זעצט זיך אַוועק, און לאָמיר רע־דען ווי דערוואַקסענע מענשען.

האָפּמאַן האָט צוגערוקט אַ שטול, האָט זיך געזעצט אַנטקעגען איהר און אָנגעהויבען איהר קוקען באַגייסטערט אין די אויגען.

— איהר ווייסט, האָפּמאַן, איך בין דאָך געקומען פאַרנעמען ברוכ'ס פּלאַץ. איך בין באַשטימט געוואָרען אַרומצופיהרען אייך איבער'ן לאַנד און לאָזען אייך זעהן אַלץ, וואָס איהר ווילט, — האָט זי פרעהליך געזאָגט.

— זאָגט מיר בעסער, לאה, האָט איהר געוואוסט די גאַנצע צייט, אַז איך בין דאָ?

— יאָ, איך האָב געוואוסט.

— פאַרוואָס זשע זענט איהר פריהער ניט געקומען?

— אויף דעם קען איך אייך איצטער ניט ענטפערען. אפשר אַן אַנדערש מאָל.

— ווען האָט איהר זיך דערוואוסט אַז איך בין דאָ?

— נאָך איידער איהר זענט אַהער געקומען, — האָט לאה גע־ענטפערט און געלאַכט מיט אָנצוהערעניש.

— איהר מיינט דאָס, וואָס איך האָב אייך דאָן געזאָגט, אַז איך פאָהר אַהער?

— ניין. ניט דאָס מיין איך. איך האָב אייך געזעהן נאָך אויף יענער זייט פון די הרי חושך.

ביי האָפּמאַנ'ען האָבען זיך די אויגען ווידער ברייט געעפענט און ער האָט אָנגעהויבען טיף אַריינקוקען לאה'ן אין די אויגען אַריין, ווי ער זאָל פון זיי וועלען אַרויסלערנען זייער געדאַנק.

— דאָס האָט איהר געטויטעט מיין באַגלייטער, ווען ער האָט מיך געוואָלט דערשטעכען?

— יאָ, האָפּמאַן, דאָס האָב איך געטאָן.

— ווי אַזוי האָט איהר עס געטאָן?

— איך האָב איהם דערשאָסען מיט אַן עלעקטרישע ביקס.

— דערצעהלט מיר, לאה, מיט איינצעלהייטען, וואָס איז דאָר־טען פאָרגעקומען און ווי אַזוי, — האָט זיך האָפּמאַן געבעטען.

— ניטאָ קיין סך וואָס צו דערצעהלען, — האָט לאה געענט־פערט. — איך האָב געוואוסט, אַז די טעג דאַרפט איהר אָנקומען, בין איך יעדען טאָג אַרויסגעפלויגען צו די הרי חושך מיט אַ

לופט-שיפעל און אייך געזוכט מיט א טעלעסקאפ. איך האב פאר-שטאנען, אז איהר וועט מוזען אנקומען צו די איינוואוינער פון יענעם דארף און איך האב דערלאזען די מעגליכקייט, אז מען וועט אייך וועלען בארויבען. האב איך זיך באזארגט מיט אן עלעקטרישער ביקס . . . און איצטער זיינען מיינע הענט פאר-פלעקט אין בלוט.

— פארוואס-זשע האט איהר עס געטאן ?

— איינער פון אייך האט דאן געמוזט שטארבען, און אויף צו בלייבען לעבען זענט איהר געווען בילכער און . . . וויכטי-גער.

— וויכטיגער — פאר וועמען ?

— פאר דער מענשהייט. איהר זענט דער קולטורעלערער, דער ציוויליזירטערער מענש. און יענער איז אי דער פרימיטיוועע-רער, אי מיט מערדערישע נייגונגען.

— און איך, נאר, האב געמיינט, אז איך בין געווען וויכטי-גער פאר אייך, — האט האפמאן געזאגט מיט אן אנטוישונג אין קול.

— פאר מיר זיינט איהר אויך געווען וויכטיגער, אבער אין אזעלכע פאלען טארען מיר זיך ניט רעכענען מיט אייגענע גע-פיהלען, — האט לאה געזאגט מיט א מאדנעם ערנסטען טאן.

— און דאס האט איהר מיר צוגעשטעלט אן עמער וואסער, ווען איך בין שיער געשטארבען פון דורשט ?

— יא, דאס האב איך געטאן.

— פארוואס-זשע זיינט איהר ניט ארויס אפען צו מיר ? פאר-וואס האט איהר געשפילט אין באהעלטעניש ?

— ארויסגעהן אפען צו אייך האב איך ניט געקענט. דאס איינציגע וואס איך וואלט געקענט טאן, איז אפריידען אייך און שיקען אייך צוריק. דאס האב איך ניט געטארט טאן, ווייל דאס וואלט געמיינט, פאראורטיילען אייך צום טויט. דער וועג צו-ריק ליגט דורך יענעם דארף, און די דארפסלייט וואלטען אייך דער'הרג'עט, ווען איהר וואלט אהין געקומען אהן דעם באגלייטער. און איבעררעדען אייך וואלט איך סאי ווי ניט געקאנט. מיט אייער פרייען ווילען וואלט איהר זיך צוריק ניט אומגעקערט, בפרט נאך ווען איהר ווייסט, אז איך בין דא. און ארייננעמען אייך אהער האב איך אויך ניט געטארט.

— פארוואס ?

— איהר ווייסט פארוואס. ר' שלום האט אייך ערקלערט . . .
און דאס איז געווען די לאגע: אריינגנעהמען אייך אהער האב איך ניט געטארט; און דערלאזען אז איהר זאלט שטארבען — האב איך ביי זיך ניט געקאנט פועל'ן. און וואלט איך אייך ניט גע-קומען צו הילף, וואלט איהר זיכער געשטארבען אויף איין אופן אדער א צווייטען.

— איהר האט, הייסט עס, מיר אפגעצאהלט א חוב ? . . . —
האט האפמאן א זאג געטאן מיט א טרויעריגען שמייכעל.

לאה האט אויף איהם ערנסט א קוק געטאן.

— וואס מיינט איהר ? — האט זי געזאגט: — דאס, וואס איהר האט מיר דאן געבראכט דעם פיל ? אמת, איהר האט דאן געראטע-וועט מיין לעבען, און איך בין אייך דאנקבאר דערפאר. איהר האט אבער דאן ניט מעהר ווי ערפילט אייער חוב, און איך בין אייך דערפאר גארניט שולדיג. און ווען איך בין אייך געקומען צו הילף און האב אייער לעבען געראטעוועט, — האב איך אויך ניט מעהר ווי ערפילט מיין חוב, און איהר זיינט מיר דערפאר גאר-ניט שולדיג. דאס איז אונזער מאראל, דאס איז אונזער עטיק, און דאס איז איינער פון די פונדאמענטען פון אונזער געזעלשאפט-ליכען צוזאמענלעבען.

האפמאן האט אראפגעלאזען דעם קאפ און זיך פארטראכט.

פלוצים איז לאה אויפגעשפרונגען פון איהר ארט א פרעה-ליכע, א לעבעדיגע, א לוסטיגע, האט אנגעכאפט האפמאנ'ען פאר דער האנט, האט איהם אנגעהויבען ציהען צו דער טיר און אויס-גערופען:

— און איצטער קומט מיט מיר: איך וועל אייך ציינען א וועלט !

האפמאן האט אנגעכאפט איהר האנט, האט זי צוגעצויגען צו זיך, האט זי ארומגענומען מיטביידע הענט און זי אנגעהויבען ליידענשאפטליך קושען.

לאה האט אין זיינע ארעמס געלאכט און זיך לייכט געוועהרט. ענדליך האט זי זיך פון זיינע הענט ארויסגעריסען, האט מיט די פינגער פארריכט די האר אויפ'ן קאפ, און דערנאך ווידער פרעה-ליך א כאפ געטאן איהם פאר דער האנט און איהם ווידער אנגעהוי-

בען ציהען צו דער טיר. האָפּמאַן האָט זי ווידער געוואָלט צוציהען צו זיך, אָבער לאה האָט מיט דער צווייטער, פרייער האַנט אַ שטופּ געטאָן די טיר: און ווען די טיר אין קאָרידאָר האָט זיך געעפענט, האָט מען מעהר ניט געטאָרט שטיפען, זיינען זיי „סטאַ-טעטשנע" ארויסגעגאַנגען און האָבען אָנגעהויבען געהן איבער'ן קאָרידאָר.

— וואוהין געהען מיר? — האָט האָפּמאַן געפרעגט.

— מיר וועלען נעהמען אַ לופט-שיפעל און מאַכען אַ לופט-רייזע איבער אונזער לאַנד, — האָט לאה געענטפערט.

זיי האָבען געגומען אַ עלעווייטאָר און זיך אויפגעהויבען אויפ'ן דאַך פון דער געביידע. דאָרטען האָט לאה באַגעגענט אַ מאַן און מיט איהם וועגען עפּעס גערעדט. און דער מאַן האָט דערנאָך ארויסגעשטופּט פון אַ ביידעל אַ לופט-שיפעל. לאה און האָפּ-מאַן האָבען זיך אריינגעזעצט אינעווייניג, און דער מאַן האָט זיך געזעצט פון פאָרענט ביים רודער. דער מאַן האָט אַ דרעה גע-טאָן אַ הענטעל, און האָפּמאַן האָט באַמערקט, אַז דער דאַך פון דער געביידע אונטער איהם האָט אָנגעהויבען זינקען און אראָפּ-לאָזען זיך. עס האָבען זיך באַוויזען די דעכער פון אַנדערע גע-ביידעס; דערנאָך האָט זיך באַוויזען אַ נעץ פון בריקלאַך, וואָס האָבען צווישען זיך פאַראייניגט די געביידעס; דערנאָך האָבען זיך באַוויזען די גאַסען, און דאָס אַלץ האָט געזונקען אַלץ נידעריגער און איז געוואָרען אַלץ קלענער.

דער טרייב-שרויף האָט אָנגעהויבען ארבייטען און שטיל רוי-שען, און דאָס שיפעל האָט אָנגעהויבען שוועבען אין דער ריכטונג צו מזרח, טיפער אין לאַנד אריין. האָפּמאַן האָט אונטער זיך גע-זעהן גלאַטע פעלדער מיט גרויסע גרינע, טונקעלע און קאָלירטע פלעקען לויט דעם מין פלאַנצען, וואָס האָבען דאָרטען געוואַק-סען. גרויסע וועלדער האָבען זיך לאַנגזאַם אונטער איהם אוועק-גערוקט אויף צוריק.

— זאָגט מיר, לאה, וואָס האָט איהר געטאָן ביי אונז אין לאַנד? — האָט זיך האָפּמאַן פּלוצים געווענדעט צו לאה'ן.

— איך האָב שטודירט אייער לאַנד, — האָט לאה געענטפערט.

— איהר זענט געפאָהרען צו אונז שטודירען?

— ניט ביי אייך צו שטודירען, נאָר אייך צו שטודירען. צו

שטודירען אייער לאַנד, אייער פאָלק, אייערע מנהגים, אייערע אויפפיהרונגען, אייער סאָציאַלען געבוי און דעם פּראָגרעס פון איי־ער ציוויליזאַציע. מיר האָבען אַלע מאָל אַ פּופּצעהן־צוואַנציג יונגע־לייט צעשפּרייט איבער דער וועלט וואָס שטודירען די פאַרשידענע פאַזען פון דער מענשליכער קולטור.

— אַ חוץ אייך איז אין אַמעריקאַ פאַראַן נאָך עמיצער?

— דער מאַן, וואָס האָט אייך געגעבען דעם פּיל פאַר מיר.

— ווער נאָך?

— איז דאָס ניט גענוג פאַר אייך? — האָט לאה אַ זאָג גע־טאָן מיט אַ שמייכעל.

האָפמאַן האָט פאַרשטאַנען, אַז לאה דרעהט זיך אויס פון אַ דירעקטען ענטפער, אפשר, כדי ניט צו געבען קיין שפּורען וועגען מרים'ען, איז ער אַנטשווינען געוואָרען.

— וואָס האָב איך אייך געוואָלט פרעגען, לאה, — האָט האָפ־מאַן געזאָגט, כדי אָפּצופיהרען דעם געשפּרעך אין אַן אַנדער זייט;

— וואָס איז דאָס פאַר אַ ים מיט וואָלקענס, וואָס איך האָב גע־זעהן ווען איך בין אַריבער דעם באַרג צווישען אייער לאַנד און דעם סמבטיון? ..

— דאָס וועט זיין איינע פון די זאַכען, וואָס איך וועל אייך איצטער ציינען, — האָט לאה געענטפערט.

— אָבער די וואָלקענס זיינען אין מערב־זייט, און מיר פליהען קיין מזרח, — האָט זיך האָפמאַן געוואונדערט.

— יאָ, — האָט לאה געענטפערט. — די וואָלקענס זיינען טאַקע אין מערב, אָבער די אורזאַך פון די וואָלקענס איז אין מזרח.

— איך פאַרשטעה ניט, ווי אַזוי קומט עס פאַר?

— אונזער לאַנד איז אַמאָל געווען איינע פון די ערגסטע אויף דער ערד, — האָט לאה אָנגעהויבען ערקלעהרען. — אין איינינע ערטער זיינען געווען ריזיגע זומפּען, און אין אַנדערע ערטער — גרויסע טרוקענע וויסטעניישען. די זומפּען זיינען געווען דערפאַר, ווייל די לאַנד איז דאָרטען געווען זעהר נידעריג; און די וויסטע־נישען זיינען געווען טרוקען דערפאַר, ווייל דאָרטען, אין מזרח, זיינען געשטאַנען הויכע בערג און האָבען ניט דערלאָזען, אַז ווינ־טען אָנגעזאָפּט מיט פייכטקייט זאָלען בלאָזען פון ים, האָבען מיר

אראָפּגעהאַקט די בערג, צובראָכעז און צומאָלעז די שטיינער און פאַרשאָטעז די זומפּעז. און דער סוף איז געווען, אַז דאָרטען, וואו עס זיינען אַמאָל געווען זומפּען איז איצטער פרוכטבאַרע לאַנד, און פון ים האָבען אָנגעהויבען בלאָזען ווינטען אָנגעזאַפּט מיט פייכטקייט, און עס פאַרמירען זיך וואָלקענס. ..

— אראָפּגעהאַקט בערג ? — האָט האָפּמאַן איבערגעפּרעגט.

— ניט די גאַנצע בערג, נאָר עטוואָס מעהר ווי אַ העלפט אראָפּגעהאַקט; פּונקט גענוג אַז ווינטען אָנגעזאַפּט מיט פייכטקייט זאָלען קענען בלאָזען פון ים.

— און ווי אַזוי פאַרמירען זיך די וואָלקענס לעבען יענעם באַרג אין מערב ?

— אויף יענעם באַרג אין מערב זיינט איהר דאָך געווען, האָט איהר דאָך באַמערקט, אַז די שפּיצען זיינען דאָרטען אראָפּגעהאַקט און אויסגעגלייכט אין איין פלאַך.

— יאָ, יאָ, איך האָב עס באַמערקט און זיך אפילו געוואונדערט, — האָט האָפּמאַן אונטערגעכאַפּט.

די שפּיצען פון יענע בערג אין מערב האָבען מיר אראָפּגעהאַקט און אויסגעגלייכט, — האָט לאה פאַרטגעזעצט איהרע ערקלערונגען, — און געעפענט אַ וועג פאַר קילערע שטראָמען לופט וואָס קומען פון יענער זייט סמבטיון.

— אמת, אמת, — האָט האָפּמאַן אונטערגעכאַפּט. — ווען איך בין ארויף אויף יענעם באַרג, האָב איך געפיהלט ווי עס בלאָזט דאָרטען אַ שטענדיגער ווינט.

— דאָס בלאָזען איצטער דאָרטען די ווינטען, ווען מען האָט די שפּיצען פון די בערג אראָפּגעהאַקט, — האָט לאה ווייטער געזאָגט, — אָבער פריהער זיינען די בערג געווען אַזוי הויך, אַז די ווינטען האָבען ניט געקענט אריבערבלאָזען. דאָס זעלבע האָבען מיר אויך געטאָן אין מזרח. דאָרטען האָבען מיר אויך אראָפּגעהאַקט די שפּיצען פון די בערג און געעפענט אַ וועג פאַר פייכטע און וואַרימע ווינטען פון ים. און אָט די צוויי לופט שטראָמען: איינער אַ וואַרימער און אַ פייכטער וואָס בלאָזט פון מזרח, און דער צווייטער אַ טרוקענער און קאַלטער וואָס בלאָזט פון מערב, באַגעגענען זיך, און עס פאַרמירען זיך די וואָלקענס.

— אויב איך פאַרשטעה אייך ריכטיג, — האָט האָפּמאַן געזאָגט, — האָט איהר אָט דעם ים מיט וואָלקענס אַזוי צו זאָגען, באַשטעלט ביי דער נאַטור ?

— איהר האָט עס ריכטיג פאַרשטאַנען, — האָט לאה אונ־טערגעכאַפּט צופרידען מיט דעם וואָס ער פאַרשטעהט זי. — מען האָט אומישנע און אבזיכטליך אַזוי אַרומגעהאַקט די שפּיצען פון די בערג, אַז ביי דער גאַנצער לענג פון די מערב בערג זאָל זיך פאָרמירען אַ שטענדיגער וואָלקען אַ דריי קילאָמעטער טיף אין לאַנד אריין. און וואָלטען מיר געוואָלט, אַז דער ים פון וואָלקענס זאָל זיין נאָך אַ גרעסערער, אָדער טיפערער, וואָלטען מיר די בערג אין מזרח מעהר ארומגעהאַקט. איבערהויפּט איז עס אַ זאַך, וואָס לאָזט זיך קאָנטראָלירען. נאָר אַ זאַך איז דאָ פאָרגעקומען: אין צפון זייט איז געווען אַ גרויסער שפּאַלט צווישען די בערג, און דאָס האָט געשטערט די פּלענער. האָט מען יענעם שפּאַלט פאַר־שאָטען, און אויסגעפיהרט וואָס מען האָט געוואָלט.

— און צו וואָס דאַרפט איהר דעם ים פון וואָלקענס?

— צוליב פאַרשידענע צוועקען. ערשטענס דאַרפען מיר בכלל האָבען אַ געוויסע מאָס פייכטקייט אין לאַנד. צווייטענס וואַקסען דאָרטען, אונטער די וואָלקענס, אַזעלכע פּלאַנצען, וואָס דאַרפען האָבען אַ סך פייכטקייט, און פאַר זיי איז געזינטער צו זיין פאַר־שטעלט פון דער זון, און דריטענס פאַלען דאָרטען אַ סך רעגענס וואָס זאַמלען זיך אָן אין אַ קאַנאַל דירעקט צו די מערב בערג. דאָס וואַסער פליסט אין אַ טייך, און אין אַ געוויסען אָרט פאָר־מירט זיך אַ גרויסער וואַסער פאַל וואָס פּראָדוצירט די גאַנצע עלעקטריציטעט אין וועלכע אונזער לאַנד נויטיגט זיך.

לאה מיט האָפּמאַנ׳ען זיינען געזעסען אין לופט שיפעל, וואָס האָט אַזוי לייכט און שטיל געשוועבט אין דער לופטען, און האָ־בען געשמועסט. זיי זיינען אריבערגעפלויגען אַ שטאָדט און האָבען אָנגעהויבען פליהען איבער אַ טרוקענע וויסטעניש, וואו קיין פּלאַנצען האָבען ניט געוואַקסען. די וויסטעניש איז געווען בא־דעקט מיט בערגלאַך זאַמד ווי כוואַליעס אויפ׳ן ים.

— ווענען אָט דער וויסטעניש האָט מיר ברוך דערצעהלט, — האָט האָפּמאַן געזאָגט אָנצייגענדיג מיט דער האַנט אויף דעם זאַמ־דיגען ים. — ער האָט מיר געהאַט געגעבען אַ לעקציע אין געאָ־גראַפיע פון אייער לאַנד. אָבער אויב איהר קענט אַלצדינג אי־בערמאַכען, פאַרוואָס־זשע מאַכט איהר ניט איבער אַזאַ ריזיגע שטיק וויסטעניש אין אַ פרוכטבאַר לאַנד?

— ווייל מיר דארפֿען די וויסטעניש צוליב אונזערע קלימאַ־טישע באַדינגונגען, — האָט לאה געענטפֿערט. — ווען מיר זאָלען די וויסטעניש פֿאַרוואַנדלען אין פֿרוכטבאַרע לאַנד, וועט זיך דער קלימאַט אונזערער ענדערען צו ערגער.

פֿון דער ווייטענס האָבען זיך באַוויזען בערג, און אַ האַלבע שעה שפּעטער זיינען זיי אַהין צוגעפֿלויגען און זיך אַראָפּגעלאָזען אויף דער ערד. דאָ, אַרום די בערג, איז אַנגעגאַנגען אַ לעבעדיגע טעטיגקייט. מאַשינען זיינען געשטאַנען און געגראָבען די ערד און אָנגעפֿילט אָפֿענע וואַגאָנעס מיט שטיינער. און ווי נאָר אַ וואַגאָן איז אָנגעפֿילט געוואָרען מיט שטיינער, האָט ער זיך אויפֿגע־הויבען אין דער לופֿטען און איז ערגעץ אַוועקגעפֿלויגען. די גאַנ־צע לופֿט איז געווען פֿול מיט אַזעלכע וואַגאָנעס. לאַנגע צוגען מיט וואַגאָנעס אַנגעלאָדען מיט שטיינער האָבען זיך אַוועקגעטראָ־גען ערגעץ אין צפֿון זייט, און פֿון דאָרטען זיינען צוריק געקומען לאַנגע צוגען מיט אויסגעליידיגטע וואַגאָנעס. אַרום די וואַגאָנעס און אַרום די מאַשינען האָבען זיך אַרומגעדרעהט מענשען.

— וואָס קומט דאָ פֿאָר? — האָט האָפֿמאַן געפֿרעגט.

— מען מוז אַ שטיק באַרג אַריבערטראָגען אין אַן אַנדער אָרט, אַ פֿופֿציג מייל פֿון דאַנען, — האָט לאה געענטפֿערט. — מעטעאָ־ראָלאָגישע אויספֿאָרשונגען האָבען באַוויזען, אַז ערגעץ ווייט, אפֿשר אַ טויזענט מייל פֿון דאַנען, האָט זיך דער קלימאַט געענדערט צו־ליב אומבאַקאַנטע אורזאַכען, און דאָס האָט זיך אָפּגערופֿען זעהר שעדליך אויף אונזער קלימאַט. מוז מען אַ שטיק באַרג אַריבער־פֿיהרען פֿון דאַנען, און דאָס וועט פֿאַרריכטען די לאַגע.

— און ווי אַזוי רייסט איהר אויף די בערג?

— מען רייסט זיי ניט, — מען שניידט זיי, — האָט לאה גע־ענטפֿערט. — עס זיינען דאָ פֿאַראַן אַזעלכע קורצע רעהרען פֿון אַ זעהר האַרטען מעטאַל און נאָך אַרומגעזעצט מיט שאַרפֿע די־מענטען ביי די ברעגען. אָט די רעהרען דרעהען זיך אַזוי שנעל, אַז זיי שניידען זיך אַריין אין די פֿעלזיגע שטיינער ווי אַ מעסער אין פּוטער, אויף אַזאַ אופֿן ווערען ריזיגע שטיקער פֿעלז אָפּגע־האַקט, אַנגעלאָדען אין וואַגאָנעס, אָפּגעפֿיהרט אַ פֿופֿציג מייל פֿון דאַנען, און דאָרטען שיט מען זיי אויס אין אַ באַרג.

— אָבער ווען אייערע מעטאַלענע רעהרען דרעהען זיך אַזוי

שנעל, אז עס קען שניידען פעלזען ווי פוטער, מוז דאָך דער מע־טאל אָנגעגליהט און צושמאָלצען ווערען פון רייבונג, האָט האָפ־מאַן באַמערקט.

— נו, אויב מען האָט ביי אייך געקענט פּראָדוצירען אַזעלכע מעטאַלען, וואָס ווערען אנגעגליהט פון רייבונג און ווערען ניט ווייכער, — פאַרוואָס זאָל מען עס ניט קענען מאַכען ביי אונז? — האָט לאה געענטפערט. — אַ חוץ דעם זיינען דאָ נאָך פאַראַן אַזעלכע איינריכטונגען, וואָס דערלאָזען ניט אז די מעטאַלען זאָלען צו־שמאָלצען ווערען פון רייבונגען.

לאה און האָפמאַן האָבען זיך דאָ נאָך אַרומגעדרעהט אַ שטי־קעל צייט, און האָפמאַן האָט געזעהן ווי אַזוי ריזיגע שטיינער זיינען אָפּגעשניטען געוואָרען פון פעלז און אָנגעלאָדען געוואָרען אויף די וואַגאָנעס; ווי אַזוי די וואַגאָנעס האָבען זיך אויפגעהויבען עטליכע הונדערט פוס הויך און זיך אוועקגעטראָגען ערגיץ אין דער לופטען אין אַ צפון'דיגער ריכטונג. און דערנאָך האָבען זיי זיך אַריינגעזעצט אין זייער לופט־שיפעל און זיינען אָפּגעפלויגען צוריק קיין שלישאָווע.

•21

אין אָווענט זיינען זיי ביידע אַרומגעגאַנגען אין פּאַרק געאָרעמט און געשמועסט. לאה האָט אין פּאַרק ניט געוואָלט געהן. זי האָט טאַקע אויסגעזעהן צו זיין מיעד. אָבער האָפמאַן האָט זי אַזוי שטאַרק געבעטען, אַז זי האָט איהם געמוזט נאָכגעבען.

— ווי געפעלט אייך ברוך? — האָט לאה פּלוצים אַ פרעג געטאָן גלאַט אַזוי זיך.

— ער איז זעהר אַ פיינער מאַן, — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— איך בין געוועזן זעהר צופרידען מיט דער באַקאַנטשאַפט. ער האָט מיר דערצעהלט, אַז ער וואוינט מיט זיין מוטער. איך האָב איהם פאַרגעסען צו פרעגען צי ער איז פאַרהייראַט, אָדער ניט.

— און גוט האָט איהר געטאָן, וואָס אהיר האָט ניט גע־פרעגט. — האָט לאה געזאָגט. — עס איז ביי איהם אַן אנגע־וועהטאָגטע פראַגע.

— אַ טראַגישער ראָמאַן?

— אומגעפעהר אַזוי.

— אדרבה, דערצעהלט, אויב עס איז קיין סוד ניט. איך בין נייגעריג צו הערען ווי אזוי מען ראָמאַנסירט ביי אייך, — האָט האָפמאַן געזאָגט מיט אַ שמייכעל.

— עס איז ניט קיין סוד, — האָט לאה געענטפערט, — ער האָט זיך פאַרליבט אין אַ מיידעל. זי איז מיינע אַ נאָהענטע פריינדין און איהר נאָמען איז חנה. זי שטאַמט פון אַ מוזיקאַלישער פאַמיליע. איהר פאָטער איז אַן אנגעזעהענער זינגער; איהר ברודער איז איינער פון די גרעסטע פּיאַניסטען, און זי אַליין זינגט אָפט אין אָפּערא. האָט זי באַשלאָסען, אַז הייראַטען מוז זי נאָר מיט אַ מוזיקער כדי צו זיין זיכער, אַז איהרע קינדער וועלען אויך זיין מוזיקער. און פּלוצים האָט זי זיך פאַרליבט אין ברוכ'ן. און ברוך איז גראַדע דער אום-מוזיקאַלישסטער מענש וואָס זי האָט נאָר אַמאָל באַגעגענט. האָט זי שרעקליך געליטען. זי האָט דאַן איבערגעלעבט אַ טיפע טראַגעדיע. איך בין איהר נאָהענטסטע פריינדין, און מיט מיר האָט זי זיך געטיילט מיט אַלע איהרע ליידען.

לאה האָט זיך אָפּגעשטעלט ווי פאַרטיפט אין עראינערונגען.

— און וואָס איז געוועזען דער סוף? — האָט האָפמאַן געפרעגט נאָך אַ קורצער פּויזע.

— זי וואָלט מסתמא מיט ברוכ'ן געהייראַט, ווייל זי האָט איהם שטאַרק ליעב געהאַט. אָבער דערווייל האָט זי באַגעגענט אַ יונגען מוזיקער, זעהר אַ באַגאַבטען. ער איז געוועזען איהר אידעאַל. פון אָנפאַנג איז זי געוועזען גאַנץ גלייכגילטיג צו איהם, און ער איז געוועזען גלייכגילטיג צו איהר. איז זי אַוועק אין האָספּיטאַל און זיך געלאָזט פאַנאַנדערליבען אין ברוכ'ן.

— פאַ-נאַנ-דער-ליבען?! . . . — האָט האָפמאַן אויסגערופען.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ זאַך?

— ביי אונז איז פאַראַן אַ פּסיכאָלאָגישע טעאָריע, אַז ווען אַ מאַן און אַ פרוי ליבען זיך איינער דעם צווייטען, — האָט לאה געענטפערט, — מיינט עס, אַז זייערע גייסטער, זייערע מאַרכען און זייערע נערווען זיינען טעטיג אין איינקלאַנג און וויברירען אין האַרמאָניע, ווי אַ סטרונע פון אַ פידעל און אַ סטרונע פון אַ פּיאַנאָ, וואָס זיינען אנגעשטעלט אין זעלבען טאָן. איז זי אַוועק אין האָספּיטאַל און זיך געלאָזט באַהאַנדלען מיט געוויסע שטראַהלען אויף אַזאַ אופן, אַז איהר מאַרך און איהרע נערווען זאָלען אָנהויב-

בען וויברירען אין אן אנדער ריטם. זי האט, אזוי צו זאגען, איבערגעשטעלט די סטרונעס פון איהר נשמה אין אן אנדער טאן. און ווען זי איז ארויס פון האספיטאל איז זי געווארען צו ברוך'ן אזוי גלייכגילטיג, ווי צו א גאנץ פרעמדען מאן. דערנאך האט זי אנגעהויבען פארפאלגען יענעם יונגענמאן אזוי לאנג, ביז ער האט מיט איהר געהייראט. איצטער האט זי א אינגעלע פון א יאהר פינף, און ער ציינט ארויס גרויסע מוזיקאלישע פעהיגקייטען.

— און ברוך? ..

— און ברוך ליידט. ער קאן זי ניט פארגעסען.

— קען ער זיך דאך אויך „פאנאנדערליבען“?

— איך האב מיט איהם וועגען דעם אמאל גערעדט, — האט לאה געזאגט. — ער וויל עס ניט. די בענקשאפט נאך איהר, די עראינערונג וועגען איהר און די ליידען גופא זיינען איהם אזוי זיס און טייער, אז ער וויל זיך מיט זיי ניט שיידען.

האפמאן האט זיך איינגעהערט צו איהרע רייד און געטראכט:

— „א מאדנע לאנד און מאדנע מענשען“ . . .

ארומשפאצירענדיג אזוי איבער'ן פארק זיינען זיי פארגאנגען אין א זייטיגער האלב טונקעלער אליע, וואו זעלטען ווען א מענש פלעגט דורכגעהן, און זיך געזעצט אויף א באנק. און ווי נאר זיי האבען זיך אויף דער באנק געזעצט, האט האפמאן, ווי ער זאל האבען לאנג געווארט אויף דער געלעגענהייט, פלוצים ארומגענו־מען לאה'ן, האט זי צוגעדריקט צו זיך און זי אנגעהויבען קושען. און לאה איז געזעסען אין זיינע ארעמס מיט איהר קאפ אנגעשפארט אויף זיין ברוסט און מיט די הענט הילפלאז ארונטערגעלאזען אויף איהרע קניה. זי איז געווען ווי פאר'חלש'ט.

ענדליך האט זי זיך פון איהם באפרייט, האט זיך אביסעל אפגערוקט פון איהם, האט אויסגעדרעהט איהר פנים צו איהם און געפרעגט:

— צו וואס טוט איהר עס, האפמאן?

— ווייל איך האב אייך ליב.

— טוט עס ניט מעהר, עס וועט סאי ווי צו גארניט פיהרען.

— האט איהר מיך דען ניט ליב?

— יא, האפמאן, איך האב אייך ליב, — האט לאה געענט־פערט איינפאך און פשוט. און דאך קען צווישען אונז גארניט זיין.

— פאַרוואָס, לאה?

— ווייל מיר זיינען גאַנץ פאַרשידענע מענשען און באַלאַנגען צו צוויי גאַנץ פאַרשידענע מענשליכע מינים. איהר האָט מיך דאַן געפרעגט, פאַרוואָס איך בין צו אייך פריהער ניט געקומען ווען איך האָב געוואוסט אַז איהר זענט דאָ. אהיר ווייסט אָבער ניט וואָס פאַר אַ קאַמף איך האָב מיט זיך אָנגעפירט. איך האָב אייך צו שטאַרק ליעב, און פאַר מיר איז געווען צו ריזיקאַליש אייך צו באַגעגענען. עס האָט געמוזט פיהרען צו איבעריגע ליידען. צוויי אווענטען נאָכאַנאַנד בין איך אַרומגעלאָפען איבער'ן פאַרק אייך זוכען. אַ פאָר מאָל האָב איך אייך באַגעגענט און אַ פאָר מאָל האָב איך אייך איבערגעיאָגט . . .

— זענט איהר דאָס טאַקע געווען? ! — האָט האָפמאַן אויסגערופען און זי אָנגעכאַפּט ביי די הענט. — איך האָב אָבער גע- פיהלט . . . איך האָב אָבער זיך אַליין ניט געגלויבט . . . איך האָב זיך עס ניט געקענט פאָרשטעלען . . .

— יאָ, האָפמאַן, דאָס בין איך געווען, איך האָב געוואוסט, אַז איהר האָט מיך באַמערקט, נאָר זיך אַליין נישט געגלויבט. איך האָב עס געוואוסט . . . נו, און ענדליך האָב איך באַשלאָסען, אַז איך מוז אייך זעהן, האָב איך פאַרגעשלאָגען שלומ'ען, אַז ער זאָל מיך באַשטימען אַלס אייער באַגלייטערין. און בין געקומען צו אייך . . . און דאָך קאָן צווישען אונז גאָר נישט זיין. איך קאָן אייער פרוי ניט ווערען . . .

— פאַרוואָס, פאַרוואָס, לאה?

— איך האָב געזאָגט פאַרוואָס. ווער איך אייער פרוי— וועל איך פון אייך האָבען קינדער, וואָס וועלען טראָגען אין זייערע בלו- טען די אַלע קערפערליכע און גייסטיגע חסרונות געגען וועלכע אונזער לאַנד האָט אַזויפיל געקעמפט. עס קאָן אַנטשטעהן אַ נייער דור, וואָס וועט זיין מעהר עהנליך צו אייערע מענשען, ווי צו אונזערע. און מיר וועלען דאַרפען אָנהויבען דעם קאַמף פון דאָס ניי. צו זעכציג יאָהר וועל איך זיין אין בלי פון לעבען, און איהר וועט זיין אַן אַלטער, אָפּגעלעבטער מאַן. מיינע קינדער און מיי- נע אייניקלאַך וועלען שטאַרבען פאַר מיר, און אויף דער עלטער וועל איך בלייבען אַליין . . .

לאה אזוי געזעסן מיט איהר רעכטער האנט אָנגעשפּארט אָן באנק און זיך טרויעריג פארטראכט.

— איהר זאָגט דאָך, אַז איהר האָט מיך ליעב; טאָ וואָס-זשע וועט איהר טאָן מיט אייערע אייגענע געפיהלען? — האָט האָפּ-מאַן געפרעגט קוקענדיג אויף לאה'ן.

לאה האָט געשוויגען.

— וועט איהר טאָן דאָס זעלבע, וואָס חנה האָט געטאָן?...

— אויב עס וועט קיין אַנדער ברירה נישט זיין . . . —האָט לאה שטיל און טרויעריג געענטפערט.

פּלוצים האָט זי זיך אויפגעהויבען:

— קומט, האָפּמאַן, איך מוז געהן אַהיים.

זיי האָבען גענומען דעם אמניבוס און זיינען אוועקגעפאָהרען צוריק אין שטאָדט אריין.

·22

אויף מאָרגען איז האָפּמאַן אויפגעשטאַנען פריהער ווי געוועהנ-ליך און אָנגעהויבען אומגעדולדיג ווארטען אויף לאה'ן.

פּלוצים האָט ער דערהערט אַ סיגנאַל אין טעלעפאָן.

— דאָס איז שמואל פון מעבר. ווער רעדט? — האָט האָפּ-מאַן אריינגערעדט אין טעלעפאָן אריין.

— דאָס איז שלום בר יצחק — האָט דער טעלעפאָן געענט-פערט, — ר' שמואל, איך האָב אייך געוואָלט פרעגען: האָט איהר לאה'ן געקענט אין אמעריקע?

האָפּמאַנ'ען האָט אַ קלאַפּ געטאָן אין הארצען. איהם איז די פראַגע ניט געפעלען געוואָרען. ער האָט געטראכט וואָס צו ענט-פערען אזוי, אַז ער זאָל חלילה לאה'ן ניט קאָמפּראָמעטירן. אָבער דערוויילי האָט שלום דורכ'ן טעלעפאָן געזאָגט:

— ר' שמואל, עס איז זעהר וויכטיג, אַז איהר זאָלט זיין פינקטליך מיט אייערע ענטפערס.

און געקלונגען האָט עס ווי אַ ווארנונג, אַז ער, האָפּמאַן, זאָל נישט געבען קיין אויסגעטראכטע ענטפערס.

האָפּמאַן האָט זיך דערמאַנט אָן דעם „קאָאָרדינאַטאָר“ און גע-זאָגט:

— יאָ, איך האָב זי געקענט.

— ווייסט איהר ניט צי זי איז דאָרטען אַמאָל געווען קראַנק?

— יאָ, זי איז איינמאָל געווען געפעהרליך קראַנק.

— ווייסט איהר ניט, ווי אַזוי זי איז געזונט געוואָרען.

— זי האָט מיך געשיקט צו אַ מאַן מיט'ן נאָמען מנחם, און איך האָב איהר פון דאָרטען געבראַכט אַ פּיל. זי האָט דעם פּיל איינגעשלונגען, און אויף מאָרגען איז זי געווען פאָלשטענדיג גע-זונט.

— געדענקט איהר ניט וואָס פאַר אַ פּיל דאָס איז געווען?

— פּיל נומער 9.

— אויב אַזוי, איז דאָ אַ האָפנונג אַז זי וועט געזונט ווערען.

— וואָס איז דען מיט איהר? — האָט זיך האָפמאַן איבערגע-שראָקען.

— זי ליגט אין האָספּיטאַל געפעהרליך קראַנק. אָבער אויב זי האָט דאַן גענומען פּיל נומער 9, איז דאָ האָפנונג.

— וואָס איז מיט איהר? וואָס איז מיט איהר? — האָט האָפ-מאַן אנגעהויבען שרייען אין טעלעפאָן אַריין.

— זי ליגט אין אַ באַוואוסטלאָזען צושטאַנד, און באַלד וועט מען איבער איהר מאַכען אַן אָפּעראַציע — האָט שלום געענטפערט — איך קאָן מיט אייך אָבער מעהר נישט רעדען, ווייל איך מוז אייער אינפאָרמאַציע איבערגעבען ווייטער.

האָפמאַן איז אָפּגעטראָטען פון דעם טעלעפאָן און זיך פאַר-צווייפעלט געכאַפּט פאַר'ן קאָפּ.

— לאָה ! . . . לאָה ! . . . אָפּעראַציע . . . האָספּי-טאַל . . . וואו איז דער האָספּיטאַל ? . . .

מיט ביידע הענט האָט ער געדריקט דעם קאָפּ ווי ער זאָל ווע-לען צוזאַמענקלייבען די געדאַנקען : האָספּיטאַל . . . עפּעס אַ באַקאַנטע זאַך . . . עפּעס האָט ער אַן עראינערונג וועגען דעם האָספּיטאַל . . . אַ, יאָ . . . ער האָט דאַן געדריקט דאָס קנעפּעל פון האָספּיטאַל, שיער געבראַכט צו אַן אומגליק . . . דער האָספּי-טאַל איז אויף דעם צוויי-און-פופציגסטען שטאָק . . . מען דאַרף אַהין געהן . . .

האָפמאַן איז אַרויס אין קאָרידאָר, האָט זיך מיט'ן עלעוויטאָר אויפגעהויבען אויף דעם צוויי-און-פופציגסטען שטאָק און איז צו-געגאַנגען צו אַ טיר מיט אַ רויטען מגן דוד.

ער האָט די טיר געעפענט און איז אריין אין א גרויסען פּאַ-
דער צימער. דאָ זיינען געווען עטליכע מענער און פרויען, אלע
אנגעטאָן אין ווייסען. ביי אייניגע פון זיי זיינען אויף די אר-
בעל געווען קליינע רויטע מגן דוד׳ס. די נאָהענטסטע צום אריינ-
גאנג זיינען געווען א מאן און א פרוי. זיי זיינען געשטאנען איינער
אנטקעגען דעם צווייטען און גערעדט צווישען זיך. די פרוי האָט
אָפּגעמאָסטען האָפּמאנ׳ען מיט די אויגען און געפרעגט וועמען ער
זוכט און צי זי קאָן איהם העלפען.

— לאה . . . — האָט האָפּמאן אָנגעהויבען שטאמלען — אפּע-
ראציע . . . וואו איז די אפּעראציע ? . . .

דער מאן, וואָס האָט מיט דער פרוי גערעדט, א הויכער, א
שעהנער, מיט א לענגליכען פּנים און מיט א שפּיציג רויט בער-
דעל, האָט זיך זעהר פריינטליך געווענדעט צו האָפּמאנ׳ען:

— אנטשולדיגט: זוונט איהר ר׳ שמואל פון מעבר?

— יאָ, — האָט האָפּמאן געענטפערט.

— איך פארשטעה, אז איהר וואָלט געוואָלט אנוועזענד זיין
ביי דער אפּעראציע ? אויב איהר ווילט — קאָן איך אייך העל-
פען.

— איך וועל אייך זיין זעהר דאנקבאר — האָט זיך האָפּמאן
אָנגעכאפּט — ווען וועט די אָפּעראציע פאָרקומען ?

— אין א צעהן מינוט ארום. קומט.

זיי זיינען דורכגעגאנגען עטליכע צימערען. אויפ׳ן וועג האָט
האָפּמאן געפרעגט:

— וואו איז זי ? . . . איך מיין: וואו איז די פּאציענטין.

— זי איז אין האָספּיטאל אין רישאנאווע, אָבער די אָפּערא-
ציע וועלען מיר דאָ זעהן. דאָס איז א זעלטענע אָפּעראציע, און
אלע מעדיקער און ביאלאגען זיינען אין דעם פאראינטערעסירט.

זיי זיינען אריינגעקומען אין א גרויסען צימער. דאָ זיינען גע-
שטאנען א סך שטולען אויסגעשטעלט אין רייען אין א האלבען
קרייז, איין קרייז העכער פון צווייטען. אויף די שטולען זיינען
געזעסען עטליכע הונדערט מענער און פרויען און געוואַרט. אנט-
קעגען איז געווען א גרויסער מאַטאָווער שפּיגעל וואָס האָט פאר-
נומען כמעט די גאנצע וואנט: און פון ביידע זייטען זיינען גע-
ווען צוויי שפּיגלען קלענערע.

דער מאַן מיט'ן שפּיציגען בערדעל האָט דורכגעפיהרט האָפּ־מאַנ'ען דורך די רייען שטולען, האָט געפונען צוויי פּלעצער אין צענטער און זיי האָבען זיך געזעצט.

— וואָס איז דאָס פאַר אַן אָפּעראַציע ? — האָט האָפּמאַן שטיל געפרעגט ביי זיין באַגלייטער, און געפיהלט האָט ער, אַז הענט און פיס שטאַרבען איהם אָפּ.

— די פּאַציענטין האָט זעהר הויכען פיבער. די גאַנצע בלוט איז ביי איהר פאַרגיפטעט פון באַצילען. וועט מען איהר די בלוט רייניגען.

אין דעם מאָמענט איז אין צימער געוואָרען טונקעל, און דער גרויסער שפּיגעל אַנטקעגען איז באַלויכטעט געוואָרען פון אינע־וויניג. אין שפּיגעל האָט האָפּמאַן דערזעהן אַ גרויסען ווייסען צימער. אין מיטען צימער איז געשטאַנען אַ הויך בעטעל, און לע־בען בעטעל זיינען אויף הויכע גאָלדענע פיסלאַך געשטאַנען עטלי־כע גלעזערנע אַפּאַראַטען, מיט גלעזערנע רעהרלאַך און אַ מין עלעקטרישער לאָמפּ. עטליכע מענער און פרויען, אנגעטאָן אין ווייסען האָבען זיך דאָרטען ארומגעדרעהט.

פלוצים האָט זיך געעפענט אַ זייטיגע טיר, און אין צימער האָט מען אריינגעשטופּט אַ הויך בעטעל אויף רעדלאַך, אויפ'ן בע־טעל איז געלעגען דער קערפּער פון אַ פרוי צוגעדעקט מיט אַ ליי־לאַך ביז'ן האַלז. דאָס צווייטע בעטעל האָט מען צוגעפיהרט צו דאָס ערשטע. צוויי פרויען און צוויי מענער האָבען אנגענומען די ברעגען פון ליילאַך, אויף וועלכען די קראַנקע איז געלעגען, און איבערגעטראָגען אויפ'ן ערשטען בעטעל, און דאָס צווייטע האָט מען אָפּגעפיהרט אַן אַ זייט. אין דעם מאָמענט האָט האָפּמאַן דער־זעהן דעם פּנים פון דער קראַנקער און דערקענט לאה'ן. דער פּנים איז געווען בלאַס, די אויגען פאַרמאַכט און די באַקען איינגעפאַ־לען. זי האָט אויסגעזעהן ווי אַ טויטע. ביי האָפּמאַנ'ען האָט אַ קלעם געטאָן אין הארצען. ער האָט זיך אָבער איינגעקלאַמערט מיט זיינע פינגער אַן די זייטלאַך פון זיין שטול און איז געבליבען זי־צען אויף אַן אָרט.

די עטליכע מענער און פרויען, אַלע אין ווייסען, וואָס האָבען זיך אין יענעם צימער געפונען, האָבען זיך דערוויל ארומגעשטעלט פון אַלע דריי זייטען פון בעטעל. די פערטע זייט, וואָס צום פּוב־

ליקום, איז געבליבען נישט פאַרשטעלט: איינער פון די מענער, א הויכער און אַן עלטערער, האָט ארויסגענומען לאה'סביידע הענט פון אונטער'ן ליילאך און זיי אוועקגעלייגט אויפ'ן ליילאך. דער-נאָך האָט ער אנגענומען דעם עק פון אַ רעהר, וואָס איז געווען דין און פאַרשפיצט, און אריינגעשטאָכען לאה'ן אין האַנט אריין.

אין דעם מאָמענט זיינען די צוויי זייטיגע קלענערע שפיגלען אויך באַלויכטען געוואָרען, און אין זיי האָט מען דערזעהן לאה'ס הענט, דעם דאָקטאָר'ס הענט און די שפיצען פון די רערען. די אַלע זאכען זיינען דאַ געווען אַזוי פאַרגרעסערט, אַז די פינגער האָ-בען אויסגעזעהן ווי קלעצער, און אויף דעם דאָקטאָר'ס טיילוויז נאַקעטע הענט האָט מען געקענט איבערצעהלען די האָר, ווען מען האָט געקוקט אין דעם גרויסען מיטעלסטען שפיגעל, האָט מען גע-זעהן דעם גאַנצען צימער און אַלץ, וואָס דאָרטען איז פאָרגעקו-מען. און ווען מען האָט געקוקט אין די זייטיגע קלענערע שפיג-לען, האָט מען געזעהן בלויז די הענט און די שפיצען פון די רער-לאך און בכלל די אַלע זאכען, וואָס האָבען געהאַט אַ דירעקטע שייכות צו דער אָפעראַציע.

דערוויל האָט דער דאָקטאָר גענומען דעם דינעם און שארפען עק פון אַ צווייטער רעהר און אריינגעשטאָכען לאה'ן אין דער צווייטער האַנט. קוקענדיג טיילוויז אין דעם גרויסען, און טייל-וויז אין דעם זייטיגען קלענערען שפיגעל, האָט האָפמאַן געזעהן, ווי דאָס בלוט פון לאה'ס האַנט האָט אָנגעהויבען פליסען דורך די גלעזערנע רעהרלאך און דורך פאַרשידענע גלעזערנע כלים.

דער הויכער מאַן מיט'ן שפּיציג בערדעל, וואָס איז לעבען איהם געזעסען, האָט זיך אָנגעבויגען צו האָפמאַנ'ען און איהם אָנגעהוי-בען ערקלערען:

— דאָס בלוט פון איהר קערפּער ווערט געטריבען מיט אַ פּאָמפּ דורך יענע רעהרלאך. איהר זעהט? דאָס בלוט געהט ארויס פון איין האַנט, געהט דורך די אַלע רעהרלאך און כלים און געהט דערנאָך אריין צוריק אין קערפּער דורך דער צווייטער האַנט. איהר זעהט אָן יענע גלעזערנע כלי? דאָרטען נעמט אָן דאָס בלוט פרישע זויער-שטאָף. און דאָרטען זעהט איהר יענעם לאָמפּ? פון יענעם לאָמפּ פאַלען עס אַזעלכע מעכטיגע שטראַהלען. די שטראַהלען פאַלען אויף די רעהרען מיט בלוט און טויטען די בא-

צילען. אויף אזא אופן ווערט דאָס בלוט געריייניגט. דאָס בלוט, וואָס געהט ארויס פון איין האַנט איז פול מיט באַצילען. און ווען עס קומט צוריק אין קערפּער, איז עס ריין פון באַצילען.

די אָפּעראַציע האָט געדויערט אַ מינוט צעהן. ענדליך האָט דער דאָקטאָר ארויסגענומען די שפּיציגע רעהרלאַך פון לאה'ס הענט, און די וואונדען פאַרבאַנדאַזשירט. צוויי מענער און צוויי פרויען האָבען ווידער אָנגענומען די ברעגען פון לייילאַך, אויף וועלכען זי איז געלעגען, און זי איבערגעטראָגען אויף דעם צווייטען בעטעל. אין דעם מאָמענט האָט זיך דאָס ליכט אין די שפּיגלען אויסגעלאָשען; דער צימער, וואו די אָפּעראַציע איז פאָרגעקומען, איז פאַרשוואונדען, און אין אודיטאָריום איז געוואָרען ליכטיג.

די מענער און פרויען, וואָס האָבען זיך אין אודיטאָריום געפונען, האָבען זיך אויפגעהויבען פון זייערע פּלעצער און אָנגעהויבען פאַרלאָזען דעם צימער. האָפּמאַן האָט אָפּגעדאַנקט דעם מאַן מיט'ן שפּיציג בערדעל און איז אַוועק צו זיך.

·23

ווי אַ ווילדע חיה אין אַ שטייג איז האָפּמאַן ארומגעלאָפען איבער זיין צימער עטלאַכע שעה נאָכאַנאַנד. ער האָט געוואָלט אָפּרופען דעם האָספּיטאַל און פרעגען וואָס לאה מאַכט; האָט ער אָבער ניט געוואוסט ווי אזוי דאָס צו טאָן און לאה'ן ניט קאָמפּראָמעטירען. ער האָט געטראַכט, אַז דאָס בעסטע וואָלט געווען ווען ער זאָל אָפּרופען דעם מאַן מיט'ן שפּיציג בערדעל און איהם פרעגען וואָס מאַכט די פּאַציענטקע. יענער וואָלט עס אָנגענומען אַלס אַן איינפאַכע נייגעריגקייט וועגען דעם אויסגאַנג פון אַן אָפּעראַציע וועלכע ער, האָפּמאַן, האָט צופעליג בייגעוואוינט. האָט ער אָבער זיין נאָמען און אדרעס ניט געוואוסט. אַז מען איז אזוי צוטראָגען . . .

און פּלוצים האָט ער דערפיהלט אַז ער וועט די אומוויסענהייט וועגען לאה'ס שיקזאַל מעהר ניט אויסהאַלטען. האָט ער באַשלאָסען צו געהן אין האָספּיטאַל און פרעגען וואָס זי מאַכט, — און זאָל זיין יאָ קאָמפּראָמעטירען, אָדער ניט קאָמפּראָמעטירען . . . און אפשר וועט ער זי דאָרטען זעהן פּערזענליך . . .

ער איז אַרויסגעלאָפן אין קאָרידאָר, האָט גענומען דעם ער־שטען בעסטען עלעוויטאר, האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אונטען, גע־נומען דעם ערשטען צוג און איז אוועקגעפאָהרען קיין רישאנאוועֵ. אָהן שוועריגקייטען האָט ער דאָרטען געפונען דעם האָספּיטאל און איז אַהין אריין. א מיטעליעהריגע פרוי אין ווייסען האָט איהם באגעגענט און געפרעגט וואָס ער פארלאַנגט.

— איך האָב געוואָלט וויסען וואָס מאַכט לאה. מען האָט זי היינט אפּערירט, — האָט האָפמאן געזאָגט דירעקט און אָהן צערעמאָניעס.

— זי פיהלט גאַנץ גוט, — האָט די פרוי געענטפערט.

— קען איך זי זעהן?

— איך מוז איהר פריהער פרעגען. ווי איז אייער נאָמען?

— זאָגט איהר, אַז האָפמאַן וויל זי זעהן.

— דאָס זיינט איהר ר׳ שמואל פון מעבר?

— יאָ.

— וואַרט אויס א ווײלע, זייט אַזוי גוט.

די פרוי איז ערגעץ אוועקגעגאַנגען. עטלאַכע מינוט שפּעטער איז זי געקומען צוריק און איהם אנגעצייגט ווי אַזוי צו געהן:

— געהט אַזוי גלייך, און דערנאָך וועט איהר אריין אין דער לעצטער טיר לינקס. זי איז דאָרטען.

האָפמאַן איז אוועק גלייך און געעפענט די לעצטע טיר לינקס און איז געבליבען שטעהן אויפ׳ן שוועל. ער האָט דערזעהן פאר זיך א ריזיגען זאל רייך און פרעכטיג דעקאָרירט, מיט ווייכע טעפּיכער אונטער די פיס, מיט פּאַלמען, בלומען און קוסטעס אין פעסלאך און טעפּ. פאַרשידענע קאָלירטע פויגעלאך אין שטייגען און גאָלדענע פישאלאך אין קרישטאָלענע כלים מיט וואסער. ווייכע קרעסלעס און איינפאַכע בענקלאך זיינען געווען אנגעשטעלט אין פאַרשידענע ווינקעלאך אין אַן ארטיסטישער אומאָרדנונג. מענשען אין אלטעגליכע קליידער האָבען דאָ ארומגעשפּאַצירט ווי אין א גאָרטען, אָדער געזעסען איינציגוויז און פּאָרוויז אויף די שטולען.

האָפמאַן האָט זיך אָפּגעשטעלט אויפ׳ן שוועל און צוטומעלט ארומגעקוקט זיך אין אלע זייטען. ער איז געווען זיכער, אַז ער האָט

פארבלאָנדזשעט. ער איז דאָך אָבער פּאַרט אַריין אין דער לעצטער טיר לינקס, ווי מען האָט איהם אנגעזאָגט.

אזוי ווי קיינער האָט זיך אויף איהם ניט אומגעקוקט, האָט ער געוואָלט אַריינגעהן טיפער און נאָכפרעגען זיך אויף לאה'ן. ער האָט געמאכט עטלאכע טריט פאָראויס און דערהערט ווי עמיצער האָט איהם שטיל ארופגעטאָן:

— האָפּמאַן! . . .

האָפּמאַן האָט זיך אומגעקוקט. הינטער איהם אין א ווייכער קרעסלע און טיילוויז פארשטעלט מיט הויכע קוסטעס אין טעפּ מיט ערד איז געזעסען לאה. איהר פּנים איז געווען בלאַס, די באַקען איינגעפאַלען, אָצער די אויגען האָבען פריינדליך, מיט ליבע געשמייכעלט.

— וואָס מאכט איהר, לאה? — האָט האָפּמאַן א זאָג געטאָן קוקענדיג אויף איהר און זיך שיעור ניט צעוויינט.

— איך בין „אָלרייט" — האָט לאה געזאָגט קוקענדיג ארויף צו האָפּמאַנ'ען און שטיל געלאכט.

— וואָס האָט מיט אייך פּאַסירט?

— גאָרנישט באַזונדערס. נאָר געצאָהלט דעם פּרייז פאַר באַזוכען אייער לאַנד. עס האָט זיך אומגעקערט דאָס זעלבע, וואָס עס האָט מיט מיר דאָן געטראָפען, ווען איהר האָט מיר דעם פיל געבראכט. דאָס טרעפט כמעט מיט אַלע אונזעריגע, וואָס פאָהרען קיין מעבר.

— ווי פיהלט איהר איצטער?

— איך בין כמעט אינגאַנצען געזונט. איך וועל אָבער דאָ מוזען פאַרבלייבען נאָך א טאָג אָדער צוויי. דאָס רייניגען דאָס בלוט איז א קאָמפּליצירטע אָפּעראַציע, און דער גאַנצער קערפּער ווערט צעטרייסעלט . . . זעצט זיך אָט דאָ.

לאה האָט איהם אָנגעצייגט אויף א שטול לעבען זיך. האָפּמאַן האָט זיך געזעצט לעבען איהר און גענומען איהר האַנט אין זיין האַנט און געפיהלט ווי זי דריקט פאַרליבט זיין האַנט . . .

האָפּמאַן האָט זיך אָנגעהויבען ארומקוקען. ער האָט דאָ געזעהן עטליכע צעהנדליג מענשען, מענער און פרויען, יונגע און אַלטע, אייניגע זיינען געזעסען אין טיפע קרעסלעס און געלעזען. אַנדערע זיינען געזעסען צו צוויי אָדער צו דריי און געשמועסט צוויי-

שען זיך. נאָך אנדערע האָבען ארומגעשפּאַצירט. אָבער אַ חוץ לאה'ן און נאָך אַן עלטערע פרוי, אַ בלאַסע מיט איינגעפאַלענע באַקען, מיט אַ פיבערישען בליק אין די אויגען, האָט קיינער ניט אויסגעזעהן צו זיין קראַנק. דאָס זיינען אַלץ געווען נאָרמאַלע מענשען, אָנגעטאָן אין זייערע אַלטעגליכע קליידער, און האָפּמאַן האָט ניט פאַרשטאַנען וואָס זיי טוען דאָ.

— וואָס איז דאָ אייגענטליך? — האָט ער געפרעגט גלעטענדיג איהר האַנט.

— דאָס איז דער זאַל פון האָספּיטאַל. דאָ געפינען זיך די פּאַציענטען צווישען די באַהאַנדלונגען.

— אָבער די מענשען דאָ זעהען גאָר ניט אויס צו זיין קראַנקע. וואָס איז, צום ביישפּיל, מיט יענער פרוי, וואָס זיצט דאָרטען? — האָט האָפּמאַן געפרעגט אנצייגענדיג אויף אַ מיטעליעהריגער פרוי, וואָס איז געזעסען ביי אַ טישעל און גערעדט מיט אַ צווייטער פרוי. די צווייטע פרוי איז געווען אַ יונגע און זעהר אַ שעהנע. ..

— יענע? זי איז אַ באַרימטער געזאַלאַג. זי קריכט אויף בערג און זאַמעלט שטיינדלאַך פאַר קאַלעקציעס. איז זי אַרויפגעקראָכען אויף אַ באַרג און איז פון דאָרטען אַראָפּגעפאַלען. זי איז שיעור דער'הרג'עט געוואָרען, און מען האָט זי קוים געראַטעוועט.

— און וואָס איז מיט יענער פרוי, וואָס זי רעדט מיט איהר? זי איז אַזאַ יונגע און אַזאַ שעהנע. זי זעהט גאָרניט אויס צו זיין אַ קראַנקע.

— יענע איז אַ גנב'טע. מען האָט עטליכע מאָל באַמערקט, ווי זי גנב'עט פאַרשידענע קלייניגקייטען ביי איהרע באַקאַנטע.

— איז וואָס-זשע טוט זי דאָ?

— די נייגונג צו גנב'ענען איז אַ גייסטיגע קראַנקהייט, מוז מען זי קורירען.

— און וואָס איז מיט יענעם בחור, וואָס זיצט דאָרטען און לייענט?

— ער איז אַ ליגנער.

— וואָס הייסט אַ ליגנער? ער מאַכט זיך קראַנק?

— ער מאַכט זיך ניט קראַנק, נאָר ער איז גייסטיג קראַנק. מען האָט איהם עטליכע מאָל געכאַפּט זאָגען ליגענס. און דאָס איז

אויך אַ גייסטיגע קראַנקהייט און מען מוז עס קורירן. דערפאַר איז ער דאַ.

אין דעם מאָמענט האָט זיך אין זאַל באַוויזן אַ הויכער, עלטע-רער מאַן מיט אַ קלוגען און גוטמוטיגען פּנים. ער האָט זיך אָפּ-געשטעלט רעדען מיט'ן בחור, וועגען וועלכען לאה האָט געזאָגט, אַז ער איז אַ ליגנער. און גערעדט האָבען זיי אַזוי פריינדליך, אַז עס איז קענטיג געווען, אַז זיי ביידע זיינען צופרידען מיט דער באַגעגעניש.

— ווער איז דער מאַן? — האָט האָפמאַן געפרעגט ביי לאה'ן.

— זיין פּנים איז מיר באַקאַנט, איך האָב איהם ערגעץ געזעהן.

— דאָס איז רבי מנשה, פּראָפעסאָר פון גייסטיגע קראַנקהייטען און מיטגליד פון סנהדרין, — האָט לאה געענטפערט.

— אָה, איצטער דערמאָן איך זיך. ער איז דאָך געווען איינער פון מיינע ריכטער. איהר ווייסט? מען האָט דאָך מיר גע'משפּט דעם טאָג, וואָס איך בין אָנגעקומען.

— איך וויים, — האָט לאה געענטפערט.

— זיי האָבען מיך דאָך געוואָלט באַלד אַרויסשיקען פון לאַנד. האָב איך זיי געזאָגט: „אויב איהר שיקט מיך אַרויס פון לאַנד, קום איך צוריק אַ צווייטען מאָל, און אויב איהר וועט מיך פון דאַנען אַרויסשיקען אַ צווייטען מאָל, קום איך צוריק אַ דריטען מאָל". האָבען זיי מיך דאַ איבערגעלאָזען.

— רעכענט איהר, אַז דערפאַר האָט מען אייך דאַ איבערגע-לאָזען, ווייל איהר האָט געסטראַשעט צו קומען צוריק? — האָט לאה איהם געפרעגט.

— איך רעכען אַז אין אַ געוויסער מאָס האָט עס דאָך געווירקט אויף זייער אורטייל.

לאה האָט אויף איהם אַ קוק געטאָן מיט אַ שמייכעל, און דער שמייכעל האָט אויסגעדריקט רחמנות.

— אַך, ס'אַ נאַאיווער מענש איהר זענט, האָפמאַן! — האָט זי געזאָגט קוקענדיג אויף איהם. — מאָלט אייך, אַז ווען דער סנהדרין וואָלט באַשטימט אייך אַרויסצושיקען פון לאַנד, וואָלט איהר צוריק ניט געקומען. און בכלל האָט איהר אַ גרויסען טעות וועגען אייער לאַגע דאַ און וועגען אייערע סודות. איהר מיינט, אַז מען האָט אייך ערלויבט דאַ צו פאַרבלייבען אַ שטיקעל צייט כדי

איהר זאָלט קענען זעהן אונזער לאַנד, אונזער וועלט? איהר האָט אַ טעות, האָפּמאַן. מען האָט אייך דאָ איבערגעלאָזען ניט כדי איהר זאָלט זעהן די וועלט, נאָר כדי די וועלט זאָל אייך זעהן. מען האָט אייך דאָ ערלויבט צו פאַרבלייבען כדי מען זאָל קענען שטו-דירען אייערע אויפפיהרונגען און דעם אופן ווי אַזוי איהר, אַ מעבר'ניק, רעאַגירט אויף פאַרשידענע ערשיינונגען. ווי אַזוי איהר נעמט אויף אַלצדינג, וואָס איז ביי אונז אַזאַ געוועהנליכע, אַל-טעגליכע זאַך, און פאַר אייך איז עס אַ נייע זאַך און גרענעצט זיך מיט כישוף. מען האָט אייך דאָ איבערגעלאָזען כדי מען זאָל קע-נען באַאבאַכטען און שטודירען אייערע גייסטיגע באַוועגונגען, אייער פּסיכיק, די פּסיכיק פון אַ מעבר'ניק . . .

האָפּמאַן איז אויפגעשפּרונגען פון זיין אָרט און רויט פון כעס און באַליידיגונג איז ער געשטאַנען אַנטקעגען לאַה'ן.

— הייסט עס, אַז מען האַלט מיך דאָ פאַר אַ זאָאָלאָגישען עקזעמפּליאַר, ווי מען האַלט אַ לייב, אָדער אַ שלאַנג, אָדער אַן עלעפאַנט אין אַ זאָאָלאָגישען גאָרטען? . . .

— זעצט זיך! — האָט איהם לאַה שטיל באַפוילען אַנצייגענ-דיג איהם מיט די אויגען אויפ'ן פּלאַץ פון וועלכען ער איז נאָר-וואָס אויפגעשפּרונגען.

— פון מיר פאָדערט איהר די העכסטע אויפריכטיגקייט, און מיך באַהאַנדעלט איהר אַזוי געמיין! . . . — האָט זיך האָפּמאַן געקאָכט און זיין שטים האָט זיך געהויבען.

— זעצט זיך! — האָט לאַה ווידער באַפוילען. איהר שטים איז געווען רוהיג, אָבער געזאָגט האָט זי עס מיט אַזאַ טאָן, אַז האָפּמאַן האָט זיך אונטערגעגעבען און זיך צוריקגעזעצט גרייט אויסצוהערען אַן ערקלעהרונג.

לאַה האָט איהר האַנט אַרויפגעלייגט אויף זיינער און געזאָגט:

— איהר דאַרפט זיך ניט פיהלען באַליידיגט. מיר באַליידי-גען קיינעם ניט. עס איז געגען אונזער עטיק. און אויב איהר זענט דאָ געווען אַן אָביעקט פאַר פּסיכאָלאָגישע פאָרשונגען, דאַרף עס אייך ניט באַליידיגען. יעדער איינער פון אונז, ווער עס צייגט נאָר אַרויס וועלכע עס איז גייסטיגע שטריכען, וואָס זיינען כאָטש אַ ביסעל אַנדערש פון דעם כלל, איז אַן אָביעקט פאַר פּסיכאָלאָגי-שע פאָרשונגען. אַן יענע גנב'טע, און אַן יענער ליגנער, און דער

פראָפעסאָר, וואָס האָט מיט איהם גערעדט, און יעדער אנגעזעהע־נער קינסטלער אָדער דענקער ווערט שטענדיג געוואויגען, געמאָס־טען און געפאָרשט. און יעדער איינער לאָזט זיך גערן פאָרשען און אונטערזוכען, ווייל דאָס איז דער הויפּט־מאַטעריאל פון אונזער פּסיכאָלאָגישער וויסענשאַפט... און איצטער, האָפמאַן, געהט אהיים, ווייל איך דארף באלד געהן אין לאַבאָראַטאָריע אויף א באהאנדלונג.

— האָט לאה צוגעגעבען גלעטענדיג איהם ווארים די האנט, ווי זי זאָל וועלען פארגלעטען זיינע אָנגעריהרטע געפיהלען, אי דאָס, וואָס זי טרייבט איהם פון זיך.

האָפמאַן האָט זיך אויפגעהויבען.

— איידער איהר געהט וויל איך אייך עפּעס זאָגען — האָט לאה א זאָג געטאָן אביסעל פארטראַכט. — אויב איהר ווילט זהען בער־גער'ן קאָן איך אייך זאָגען וואו איהר קאָנט איהם באַגעגענען.

האָפמאַן איז געבליבען שטעהן אַן ערשטוינטער. ער האָט זיך צוריק אראָפּגעלאָזט אויף דעם אָרט, אויף וועלכען ער איז פריהער געזעסען, האָט זיך אנגעבויגען צו לאה'ן און געפרעגט:

— פון וואנען ווייסט איהר? . . .

— מיר האָבען די גאַנצע צייט געוואוסט צוליב וואָס איהר זייט אהער געקומען — האָט לאה געענטפערט. — און מאַכט ניט פון דעם קיין וועזען. עס איז ניט אזא וויכטיגע זאַך צו מאַכען פון דעם אזא סוד.

— אָבער איך וויל וויסען פון וואנען איהר ווייסט עס — האָט זיך האָפמאַן איינגעשפּארט.

— ווי נאָר איהר זייט געקומען, האָט מען זיך אָנגעשטויסען וועגען אייער הויפּט־ציעל. איהר האָט זיך פאָרגעשטעלט אלס א צייטונגסמאַן פון אמעריקע און איהר זייט געקומען אהער באלד נאָכדעם ווי מען האָט אהער געבראַכט בערגער'ן, איז עס געווען גאַנץ לאָגיש צו דענקען, אז איהר זייט געקומען אויסצוגעפינען די „מיס־טעריע" וועגען דעם, ווי אזוי ער איז פון דאָרטען פּלוצים פאר־שוואונדען. און ווען שלום האָט אייך דאַן גענומען אויף א פּסי־כאָמעטרישען עקזאַמען, האָט ער אין זיינע געדאנקען אייך גע־שטעלט די פראַגע צי דער הויפּט־ציעל אייערער איז צו זעהן בער־גער'ן, און די אינסטרומענטען האָבען געצייגט א פולע קאָאָרדינאַ־ציע צווישען אייערע געדאנקען און זיינע. זייט איהר איצטער

צופרידען? נו, און איצטער געהט! אניט וועל איך פארשפעטיגען אין לאבאראטאריע.

לאה האט זיך אויפגעהויבען, און האפמאן, וועלכער האט נאך אלץ ניט געקאנט קומען צו זיך פון ערשטוינונג, האט זיך אויך אויפגעהויבען.

— איז וואו קאן איך איהם זעהן, זאגט איהר?

לאה האט איהם געגעבען דעם אדרעס און געזאגט אז די בעסטע צייט איהם צו זעהן, איז מארגען נאכמיטאג. מיט איהר רעכטער האנט האט זי ווארעם געדריקט זיין לינקע האנט און איהם באגלייט מיט א שמייכעל. ..

און האפמאן איז אוועקגעגאנגען.

24.

אויף מארגען באלד נאכמיטאג האט האפמאן גענומען דעם צוג און איז אוועקגעפאהרען קיין שישאווע וואו בערגער האט זיך געפונען. ער האט אהן שוועריגקייטען געפונען זיין וואוינונג, לויט דעם אדרעס וואס לאה האט איהם געגעבען, און אנגעקלאפט אין טיר. ..

בערגער האט פארנומען פונקט אזא צימער ווי האפמאן, און ווי נאר האפמאן איז צו איהם אריינגעקומען, האט בערגער אויף איהם נאר א קוק געטאן און כאטש ער האט איהם פריהער קיינמאל אין די אויגען ניט געזעהן, — האט ער פרעהלידא ויסגערופען ווי צו אן אלטען באקאנטען:

— העלאו, האפמאן!

— העלאו, בערגער! — האט האפמאן געענטפערט אין טאן אויף בערגער'ס באגריסונג און געדריקט די דערלאנגטע האנט, כאטש ער האט איהם אויך פריהער קיינמאל אין די אויגען ניט געזעהן.

— איהר האט אויף מיר היינט געווארט? — האט האפמאן געפרעגט.

— איך האב פארשטאנען, אז פריהער אדער שפעטער וועט איהר צו מיר קומען — האט בערגער געענטפערט. — איך האב אייך אבער ניט ערווארטעט פונקט היינט.

— טאָ ווי אַזוי האָט איהר געוואוסט, אַז דאָס בין איך?

— אָה, אַן אונזערינגען קאָן מען דאָ דערקענען פאַר אַ מייל, וויפיל מען זאָל זיך ניט פאַרמאַסקירען אין זייערע רויטע האָר און אין זייערע קליידער.

האָפמאַן האָט אַ קוק געטאָן אויף בערגערן, און בערגער האָט אַ קוק געטאָן אויף האָפמאַנ'ען, און פּלוצים האָבען זיך ביידע אַזוי הארציג פאַנאַנדערגעלאַכט, אַז די ווענט האָבען געציטערט.

— אָבער זאָגט מיר, איך בעט אייך, פון וואַנען האָט איהר בכלל געוואוסט אַז איך בין דאָ און וועל צו אייך קומען? — האָט האָפ-מאַן געפרעגט נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך בארוהיגט פון לאַכען.

— אַזעלכע זאַכען זאָלט איהר דאָ ניט פרעגען — האָט בערגער געזאָגט מיט אַ נערוועזען סאַרקאַזם אין טאָן. — דאָ זיינען קיין פאַרבאָרגענע זאַכען ניטאָ. דאָ איז ניט שייך צו זאָגען, אַז מען ווייסט ניט. דאָ ווייסט מען אַלצדינג, דאָ זיינען קיין סודות ניטאָ. דאָ איז אַ גלעזערנע וועלט. די ווענט זיינען דאָ פון גלאָז, די קעפּ זיינען דאָ פון גלאָז און די נשמות זיינען פון גלאָז. אַלצדינג איז דאָ דורכזיכטיג און אַלצדינג זעהט מען דורך און דורך. מען וועט נאָר אַ קוק טאָן אויף אייך, וועט מען אייך זאָגען וואָס איהר האָט נעכטען געטאָן און מען וועט אייך אפילו זאָגען וואָס איהר וועט מאָרגען טאָן. און כדי צו וויסען וואָס איהר האָט נעכטען געטאָן, איז גאָר ניט נויטיג אַ קוק צו טאָן אויף אייך. איהר מעגט זיין הונדערטער מיילען ווייט פון דאַנען, ווייסט מען אַלצדינג וועגען אייך. דאָ איז ניט שייך צו פרעגען: פון וואַנען ווייסט איהר? דאָ ווייסט מען אַלצדינג!

האָפמאַן איז געזעסען אויף דער ווייכער קרעסלע, און בערגער האָט נערוועז אַרומגעשפּאַצירט הין און צוריק איבער'ן צימער, גע-רעדט און געמאַכט מיט די הענט.

— נו, און איצטער זאָגט מיר, וואָס איהר ערוואַרט פון מיר — האָט ער זיך פּלוצים געווענדעט צו האָפמאַנ'ען און זיך אָפּגע-שטעלט לעבען איהם. — ווייל דאָ איז די צייט קורץ. כאַפּט אריין.

— אויב איהר האָט געוואוסט, אַז איך וועל קומען צו אייך, האָט איהר דאָך מסתמא געוואוסט צוליב וואָס איך וועל קומען — האָט האָפמאַן געענטפערט.

— איהר זייט צו מיר געקומען צו האָבען אַן אינטערוויו? איהר

ווילט וויסען פּאַרוואָס און ווי אַזוי איך בין פּלוצים פאַרשוואונדען מיט אַ רויטהאָריג מיידעל? איך מוז אייך זאָגען פריהער, אַז איהר וועט פון דעם גאָרנישט האָבען. איהר וועט דעם מאַטעריאַל ניט קאָנען אויסנוצען. אָבער איהר זייט דאָ מיין איינציגער לאַנדס-מאַן, און איך בין איצט אין אַ שטימונג, ווען עס ווילט זיך אָפּרעדען פון הארצען, וועל איך אייך דערצעהלען וואָס עס איז פאָרגעקומען. איהר ווייסט דאָך, אַז איך בין איינגעשטאַנען אין אַ האָטעל ארום-גערינגעלט מיט סעקרעטארען, באַדינער, אַגענטען און שפּיאָנען, און אַז יעדע באַוועגונג מיינע און יעדעס וואָרט מיינס זיינען דורכגע-גאַנגען דורך אַ סך פרעמדע הענט. איך אַליין האָב פון די אַלע זאַכען ניט געוואוסט. דערוואוסט האָב איך זיך וועגען דעם פון די צייטונגען. אין דער אמת'ן אָבער איז עס ניט געווען אַזוי שרעקליך. געהאַט האָב איך נאָר איין סעקרעטער און איך האָב קאָרעספּאָנדירט ווי איך האָב געוואָלט, און קיינער האָט מיך ניט קאָנטראָלירט און קיינער האָט מיך ניט צענזורירט. מיין סעקרעטער האָט מיר נאָר געהאָלפען, ווייל איך פלעג טאָקע קריגען פּעק מיט בריוו יעדען טאָג. קריג איך איינמאָל אַ בריוו געשריבען מיט אַ פרויען-האַנטשריפט און אונטערגעשריבען „מרים". אין עטליכע שורות בעט מיך די דאָזיגע מרים, אַז איך זאָל איהר געבען עט-ליכע מינוט אויף אַ פּריוואַטען געשפּרעך. אַזעלכע בריוו האָב איך געקראָגען אַ סך און איך פלעג זיי אַלע ארויסוואַרפען, ווייל איך האָב אויף דעם קיין צייט ניט געהאַט. נו, און מרים'ס בריוו האָב איך ניט ארויסגעוואָרפען. איך ווייס ניט פאַרוואָס, צי דאָס איז געווען באַשערט פון שיקזאַל, צי ווייל דער טאָן פון דעם קורצען בריוו און די האַנטשריפט זיינען געווען אַזעלכע, וואָס מען האָט זיי ניט געקאָנט איגנאָרירען; אָבער איך האָב באַלד געענטפערט מיט אַ בריוועל און באַשטימט אַ צייט ווען זי קאָן צו מיר קומען. און אין דער באַשטימטער צייט איז זי צו מיר געקומען, האָט זיך אוועקגעזעצט אַנטקעגען מיר און מיר אנגעהויבען מוסר'ן; צי ווייס איך וואָס פאַר אַ געפעהרליכע וואָפען איך וויל פאַר געלט פאַרקוי-פען צו אַ מלוכה? און זי האָט מיר אנגעהויבען מאָלען שרעקליכע בילדער פון די מלחמות וואָס וועלען קומען שוין פון דעם אַליין וואָס אַ געוויסע מלוכה וועט האָבען מיינע „טויטען-שטראַהלען", און וואָס פאַר אַ חורבן עס וועט אַנמאַכען, און אַזוי ו., און אַז. וו.

— זאָגט מיר, איך בעט אייך — האָט איהם האָפמאַן איבערגע־שלאָגען די רייד: — איז אייך דען ניט איינגעפאַלען, אַז זי איז אַ שפּיאָנקע וואָס וויל אייך אָפּרעדען פון פאַרקויפען אייער ער־פינדונג צו וועלכער עס איז מלוכה כדי יענע מלוכה זאָל געגען איהר פאָטערלאַנד ניט האָבען קיין איבערמאַכט?

— זאָגענדיג דעם אמת — האָט בערגער געענטפערט — האָב איך עס דאָן אַ טראַכט געטאָן, און איך האָב איהר געשטעלט די דירעקטע פראַגע, ווער זי איז און וואָס זי וויל. אויף דער צווייטער פראַגע האָט זי מיר געענטפערט, אַז זי וויל ניט, אַז מענשען זאָ־לען ארייגקריגען אין זייערע הענט אַזא געפעהרליכע וואַפען, וואָס וועט פיהרען צו איבעריגע בלוט־פאַרגיסונג און צו אַ נייעם ים פון צרות און לײַדען. און וועגען דער ערשטער פראַגע האָט זי פריהער גענומען פון מיר אַן עהרען־וואָרט, אַז איך וועל עס קיי־נעם ניט איבערגעבען, און דערנאָך האָט זי מיר געזאָגט ווער זי איז און וואָס זי איז.

— און איהר האָט געגלויבט? — האָט האָפמאַן געפרעגט.

— יאָ! פון דעם ערשטען מאָמענט האָט זי געוואונען מיין פולסטען צוטרויען.

— איז וואָס־זשע האָט זי פון אייך פאַרלאַנגט?

— אַז איך זאָל מיט איהר אַנטלויפען אין איהר פאָטערלאַנד, אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלאַך, אויף יענער זייט סמבטיון, און זאָל דאָרטען פאַרבלייבען אַ שטיקעל צייט ביז די וועלט וועט וועגען מיר פאַרגעסען, און דאַן זיך אומקערען צוריק און פאַרנעה־מען זיך מיט אַ „מעהר אַנשטענדיגען" באַשעפטיגונג. איך האָב געענטפערט, אַז איך וועל זיך מישב זיין און וועל איהר לאָזען וויסען. צוויי טעג שפּעטער האָב איך איהר געשריבען, אַז איך וויל זי זעהן, און איך האָב קוים דערוואַרט ביז זי איז צו מיר גע־קומען. און ווען זי איז צו מיר געקומען בין איך געוועז איהר שקלאַף און בין געוועז גרייט צו געהן מיט איהר ניט נאָר אויף יענער זייט סמבטיון, נאָר אפילו אין גיהנום אריין.

— איז זי אַ שעהנע? — האָט האָפמאַן איהם ווידער איבערגע־שלאָגען די רייד.

— איך ווייס ניט. איך קאָן עס ניט זאָגען. חנ'עוודיג איז זי זיכער. אָבער דאָס שטאַרקסטע אין איהר איז איהר גייסטיגע

פערזענליכקייט. עס זיינען געווען מאָמענטען, ווען זי האָט זיך פאַנאַנדערגערעדט, ווען מיר האָט זיך געדאַכט, אַז איהר פּנים שיינט ווי ביי אַ מלאך...

— „לאה!“ — האָט האַפּמאַן אַ טראַכט געטאָן פאַר זיך.

— אויף מאָרגען שפּעט אין אָוונד איז זי ווידער געקומען צו מיר — האָט בערגער פאָרטגעזעצט — און מיך „אַרויסגעפיהרט אויף אַ שפּאַציר“. דעם סעקרעטער וואָס איז געזעסען אין פאָדער־צימער האָב איך געזאָגט, אַז איך וועל באַלד צוריק קומען. איך וועל זיך נאָר דורכגעהן אַביסעל. און אַזוי זיינען מיר אַרויסגע־גאַנגען פון האָטעל דורך אַ זייטיגען וועג. מיר זיינען אָפּגעגאַנגען אַ בלאָק, האָבען זיך אַריינגעזעצט אין אַ טעקסי און אָפּגעפאָה־רען אַ שטיק וועג, דאָרטען זיינען מיר אַרויס, גענומען אַ צווייטע טעקסי, און געפאָהרען ווייטער. דערנאָך האָבען מיר גענומען אַ דריטע טעקסי, און זיינען פאַרפאָהרען ערגיץ אין אַ קליין שטעדטעל. און מערקווירדיג! כאָטש מיין לאַגע איז געווען אַזאַ, אַז איך האָב געהאַט פולען גרונד חושד צו זיין, אַז מען האָט מיך פאַר־נאַרט, אַז מען וויל מיך קידנעפּען און פייניגען און אַרויספּרעסען פון מיר מיין ערפינדונג; אָדער טויטען מיך כדי מיין ערפינדונג זאָל ניט אַריינפאַלען אין די הענט פון עפּעס אַ מעכטיגער מלוכה; אָבער איך האָב קיין זאַך ניט חושד געווען. איך האָב געהאַט צו איהר דעם פולסטען צוטרויען. און איך האָב דאָן בכלל וועגען קיין זאַך ניט געטראַכט. איך האָב נאָר געהאַט איין וואונש, און דאָס איז: צו זיין לעבען איהר. דאָס איז פאַר מיר געווען גענוג, און מיך האָט ניט געאַרט וואוהין זי פיהרט מיך. און אַזוי זיינען מיר אָנגעקומען אין יענער שטעדטעל און האָ־בען אָנגעהויבען געהן איבער אַ פינסטערען וועג. מיר זיינען גע־גאַנגען אַרום אַ האַלבער שעה צייט, און זי האָט מיך געפיהרט אונ־טער דער האַנט, און אך בין געווען גליקליך צו פיהלען איהר האַנט אונטער מיין אָרעם. און אַזוי האָט זי מיך צוגעפיהרט צו עפּעס אַ מאָדנער מאַשין, וואָס האָט אויסגעזעהן אין דער פינסטער ווי אַ מאָטאָר־שיפעל אויף דער טרוקעניש. שפּעטער האָט זיך אַרויס־געצייגט, אַז דאָס איז איינע פון זייערע לופטשיפלעך ספּעציעל גע־קומען נאָך אונז. אין אָט דער שיפעל האָבען מיר זיך אַריינגעזעצט און זיינען אַוועקגעפלויגען. מיר זיינען געפלויגען אַ גאַנצע נאַכט

און א גאנצען טאג, און אויף מארגען אין אווענט זיינען מיר אָנ-
געקומען אהער קיין שישאווע, און זינט דאן בין איך דאָ . . .

— און מרים ?

— איך זעה זי אַלע טאָג.

— און וואָס זיינען אייערע באציהונגען ? אויב מען מעג פרע-
גען.

— זי האָט מיך ליב. זי מאכט פון דעם קיין סוד ניט, און
איך צווייפעל ניט אין דעם, אָבער ווערען מיין פרוי ,קאָן זי ניט.
אזוי האָט זי מיר קאטעגאריש ערקלערט. דאָס איז געגען זייער
מנהג, געגען זייער טראדייצע . . .

„מיינע גליקען מיט לאה'ן" — האָט האפמאן א טראכט געטאָן
פאר זיך.

— און דאָס איז אַלץ וואָס איך האָב אייך צו דערצעהלען —
האָט בערגער פארענדיגט זיין געשיכטע.

— פארוואָס זשע רעכענט איהר, אז איך וועל זיך ניט קאָ-
נען באנוצען מיט דעם מאטעריאל פאר דער צייטונג ? — האָט
האפמאן געפרעגט.

— ווייל צו דער צייט ווען איהר וועט קומען צוריק אהיים,
וועט איהר גאָר ניט געדענקען וואָס מיט אייך איז דאָ פאָרגעקו-
מען.

— פארוואָס עפעס אזוי ?

— ווייל מען וועט אונז פון דאנען ניט ארויסלאָזען ביז מען
וועט ניט „אויסרייניגען" אונזערע זכרונ'ס. איך ווייס ניט וואָס
דאָס איז אזוינס און ווי אזוי זיי טוען עס; איך ווייס אָבער, אז
ווען מיר וועלען קומען צוריק קיין אמעריקע, וועלען מיר גאָרנישט
געדענקען וואָס מיט אונז איז דאָ פאָרגעקומען.

— וואָס איז דער שכל ?

— פון דעם שטאנדפונקט פון זייערע אינטערעסען איז עס שוין
גאָר א שכל'דיגע זאך. זיי ווילען ניט, אז מען זאָל דאָרטען, אין
„מעבר", וויסען וועגען זיי. זיי טענה'ן, אז ווען מען וועט זיך
דאָרטען דערוויסען ווי רוהיג און צופרידען זיי לעבען דאָ; אז
מען ארבייט דאָ אזוי ווייניג און מען האָט פון אַל-דאָס-גוטס; אז
גאָלד איז דאָ ניט טייערער פון בליי, און דימענטען זיינען דאָ כמעט

אזוי ביליג ווי גלאָז — וועט מען זיי באַפּאַלען פון אַלע זייטען; פון זייער לאַנד וועט מען מאַכען אַ קאָלאָניע פון עפּעס אַ מלוכה אין אייראָפּע אָדער אַמעריקע, זייער ציוויליזאַציע וועט מען חרוב מאַכען, און זיי אַליין וועלען פאַרלירען זייער פרייהייט. די ערשטע וועלען קומען אהער געוואגטע רייזענדע פאַר געאָגראַפישע, געאָלאָ-גישע און אַנדערע אויספאָרשונגען. דערנאָך וועלען קומען אהער מיסיאָנערען כדי אריינצוברענגען ליכט אין די קעפּ פון אָט די „ניט-גלויביגע". דערנאָך וועלען קומען סוחרים כדי צו פאַרבינ-דען אַ האַנדעל. און קומען וועלען די מענשען אויף שיפען, אויף וועלכע עס וועלען פלאַטערען די פאָנען פון זייערע לענדער. און ווען מען וועט זיי אהער ניט אריינלאָזען, וועלען די רעגירונגען פון די פאָרשער, מיסיאָנערען און סוחרים צושיקען אהער גענוג קריגס-שיפען מיט עראָפּלאַנען און מיט סאָלדאַטען כדי צו באַשיצען די עהרע פון זייערע פאָנען און כדי צו באַשיצען די אינטערעסען פון זייערע בירגער. און אַלצדינג וועט, נאַטירליך, געטאָן ווערען אין נאָמען פון גערעכטיגקייט, פון פרייהייט, פון שוץ און פון דעמאָקראַטיע. זאָגען די רויטע אידעלאַך, אַז זיי זיינען מוחל די שוץ מיט דער דעמאָקראַטיע, אַז זיי קאָנען אַליין זייער שטעדטעל באַשטעהן, און אַז דאָס געזינטסטע פאַר ביידע צדדים וועט זיין, ווען מען וועט וועגען זיי אין מעבר גאָרנישט וויסען . . .

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, — האָט זיך האָפּמאַן שפּעטער אַ ווײַלע אָפּגערופען צו בערגער'ן, — וואָס האָט, נאָך אייער מיי-נונג, געקאָנט זיין מרימ'ס מאָטיוו, ווען זי האָט אייך אהער פאַר-פירט? צי איז עס ניט אַמאָל געווען אַ מאַנעוור מיט'ן צוועק ניט צו דערלאָזען, אַז מען זאָל דאָרטען, אין מעבר, זיך באַוואָפּע-נען מיט אזא מעכטיגען וואָפען, ווי אייערע „טויטען שטראַהלען" געגען זיי?

— ניין, האָפּמאַן, דאָס ניט, — האָט בערגער געענטפערט מיט אַ טאָן פון פולער איבערצייגונג. — פאַר מיינע „טויט-שטראַהלען" האָבען זיי ניט וואָס מורא צו האָבען. אין דעם בין איך מעהר ווי זיכער. דער מאָטיוו איז געווען אַ ריין הומאַניטאַרער, אַ ריין מענשליכער. די זאַך איז, וואָס אָט די רויטע אידעלאַך קוקען אויף אונז ווי אויף קליינע קינדער; און אין די הענט פון אַזעל-כע קליינע קינדער ווי מיר זיינען, איז עס געפעהרליך איבערצולאָ-

זען אזא מעכטיגע שפּילצייג, ווי מיין ערפינדונג איז. שטעלט זיך פּאַר, אַז איהר געהט אין גאַס און איהר זעהט ווי אַ קליין קינד שפּילט זיך מיט שוועבעלאַך און געזאָלין. וואָלט איהר זיך ניט געגעבען די מיה צוצונעמען ביים קינד אַזעלכע געפעהרליכע שפּיל-צייג? און אַט דאָס איז געווען מרים'ס מאָטיוו, ווען זי האָט מיר אָפּגערעדט פון פּאַרשפּרייטען מיין ערפינדונג און ווען זי האָט מיך אַוועקגעפיהרט אהער, — מיט דער צושטימונג פון דער רעגי-רונג פון איהר לאַנד . . .

האָפּמאַן איז נאָך געזעסען און גערעדט, ווען ער האָט זיך פּלו-צים געכאַפּט, אַז עס איז שוין שפּעט און ער מוז פאָהרען אין האָס-פּיטאַל און זעהן לאה'ן, ווייל שפּעטער וועט זי אַוועק אין לאַבאָ-ראַטאָריע אויף אַ באַהאַנדלונג, און דאַן וועט ער זי ניט קאָנען זעהן. האָט ער זיך אָפּגעזעגענט מיט בערגער'ן, צוגעזאָגט צו קו-מען מאָרגען ווידער און איז אַוועקגעפאָהרען קיין רישאנאווע.

.25

ווען האָפּמאַן איז געקומען אין האָספּיטאַל, האָט ער געטראָפען לאה'ן אויפ'ן זעלביגען פּלאַץ, וואָס נעכטען. די באַקען האָבען זיך ביי איהר אויסגעגלייכט, די נעכטיגע בלאַסקייט איז אַראָפּ פון פּנים, און זי האָט אויסגעזעהן צו זיין פולשטענדיג געזונט, נאָר זעהר טרויעריג.

— וואָס מאַכט איהר, לאה? ווי פיהלט איהר? — האָט זי האָפּמאַן געפרעגט, דריקענדיג איהרעביידע הענט און אַריינקו-קענדיג איהר טיף אין די אויגען אַריין.

— איך בין „אָלרייט" — האָט לאה געענטפערט אביסעל פאַר-שעמט. און איהרע אויגען האָבען אומרוהיג געבלאַנדזשעט.

— פאַרוואָס זעהט איהר אויס אַזוי טרויעריג?

לאה האָט נישט געענטפערט. זי האָט זיך אויפגעהויבען פון איהר אָרט און אַוועקגעפיהרט האָפּמאַנ'ען אין אַן אַנדער ווינקעל, וואָס איז געווען מעהר פאַרשטעלט מיט פּאַלמען און וואו קיינער האָט זיי ניט געקאָנט זעהן פון דעם ריזיגען האָל; און דאָרטען האָ-בען זיי זיך געזעצט איינער לעבען צווייטען.

— איהר ווייסט? איך קום איצטער פון בערגער'ן. איך האָב

ביי איהם פארבראכט א פאָר שעה צייט, און מיר האָבען געהאט אן אינטערעסאנטען געשפּרעך, — האט האָפמאַן געזאָגט, כדי צו פארבינדען א געשפּרעך.

— איך ווייס, — האט לאה געענטפערט.

האָפמאַן האט געהאט אויפגעהויבען אויף איהר א פּאָר פאר־וואונדערטע אויגען און איהר געוואָלט פרעגען פון וואנען זי ווייסט עס אזוי גיך. ער האט זיך אָבער באלד דערמאָנט אָן דער „גלע־זערנער וועלט", אין וועלכער ער געפינט זיך און וואו „קיין סודות זענען נישטאָ", האט ער אין זיינע געדאנקען א מאך געטאָן מיט דער האנט און איהר גאָרנישט געפרעגט.

— פארוואס זעהט איהר אוים אזוי טרויעריג? — האט ער זי שפּעטער אביסעל געפרעגט.

— א שטימונג אזא . . .

— איהר וועט דאָ נאָך לאנג פארברענגען אין האָספּיטאל?

— היינט ביינאכט געה איך אהיים. איך וועל אָבער פריהער מוזען דורכמאכען צוויי באזונדערע באהאנדלונגען . . . איהר וועט דאָ היינט לאנג ניט קאָנען זיצען . . . איך וועל באלד דארפען געהן אין לאבאָראטאָריע . . .

עס איז געוואָרען שטיל. האָפמאַן איז געזעסען, האט געהאל־טען איהרע הענט אין זיינע און איהר געקוקט אין פּנים אריין; און לאה איז געזעסען לעבען איהם און טרויעריג געקוקט אָן א זייט.

פּלוצים האט זי זיך אָפּגערופען:

— איך מוז אייך אָנזאָגען: איהר מוזט זיך קלייבען אין וועג אריין . . . מאָרגען ביינאכט פאָהרט איהר צוריק . . .

האָפמאַן האט מיט אמאָל אָפּגעלאָזען איהרע הענט און איז געוואָרען בלאס.

— פארוואָס אזוי גיך?

— עס קאָן אנדערש ניט זיין . . . די אינטערעסען פון כלל זיינען וויכטיגער ווי די אינטערעסען פון דעם איינצעלנעם . . .

— איז עס אומפארמיידליך?

א פּאָר מינוט זיינען זיי געזעסען שטיל, און די גאנצע צייט האט לאה געקוקט אָן א זייט. פּלוצים האט זי זיך אנטשלאָסען אויפגעהויבען און געזאָגט:

— און איצטער געהט. איך וועל מאָרגען קומען צו אייך גע־זעגענען זיך.

— קאָן איך ניט זיצען מיט אייך נאָך אביסעל, — האָט זיך האָפמאַן געבעטען.

— ניין. עס אַזי שוין שפעט. איך דאַרף באַלד געהן אין לאַבאָראַטאָריע. איך וועל היינט האָבען צוויי באַהאַנדלונגען און איינע אַ ספּעציעלע . . . — האָט לאַה געזאָגט מיט עפּעס אַ מאָד־נער אַנצוהערעניש.

האָפמאַן האָט זיך אויפגעהויבען. ער האָט שטאַרק אַ דריק געטאָן איהר האַנט, האָט זיך אויסגעדרעהט און געמאַכט די ערשטע צוויי שפּאַן צום אַרויסגאַנג, ווען לאַה האָט איהם אָפּגעשטעלט:

— האָפמאַן . . .

האָפמאַן האָט זיך אויסגעדרעהט צו איהר און איהר אַ קוק געטאָן אין פּנים אַריין.

— האָפמאַן . . . גיט מיר אַ קוש איידער איהר געהט אַוועק.

האָפמאַן האָט זי אַרומגענומען, האָט צוגעדריקט איהר קאָפּ צו זיין ברוסט און שטאַרק געקושט איהרע רויטע האָר, איהר הויכען שטערען, איהרע באַקען און אַהירע ליפּען. און לאַה איז געשטאַ־נען מיט איהר קאָפּ צוגעדריקט צו זיין ברוסט, די אויגען פאַר־מאַכט און מיט די הענט הילפלאָז אַראָפּגעלאָזען איבער דער לענג פון איהר קערפּער . . .

און ענדליך האָט זי זיך פון איהם באַפרייט און שטיל און אַנטשלאָסען געזאָגט:

— און איצטער געהט . . .

און האָפמאַן איז אַוועקגעגאַנגען.

יענעם אָוונט איז האָפמאַן שפּעט אַרומגעגאַנגען איבער'ן פּאַרק. ער איז געווען צעטומעלט און צעטראָגען און זיך קיין אָרט ניט געקענט געפינען. אַהיים איז ער געקומען שפּעט נאָך האַלבע נאַכט און זיך געלייגט שלאָפען. ער האָט אָבער וויי'ניג געשלאָ־פען. אינדערפריה איז ער אויפגעשטאַנען, זיך אַנגעטאָן און איז אפילו אַוועק אין רעסטאָראַן. דערנאָך איז ער געקומען צוריק צו זיך אַהיים און אָנגעהויבען וואַרטען אויף לאַה'ן.

געקומען איז זי ערשט פאַרנאַכט; אָבער דאָס איז שוין ניט

געווען די פריהערדיגע לאה. זי האָט אויסגעזעהן צו זיין געזונט, פרעהליך, לוסטיג און פול מיט באוועגונג, כאָטש זי האָט, קענטיג, געזוכט זיך איינצוצוימען אין האָפמאַנ'ס אנוועזענהייט. פון נעכטיגען טרויער איז קיין שפור ניט געבליבען.

האָפמאַן האָט אַ קוק געטאָן אויף איהר פּנים, האָט איהר אריינגעקוקט אין די אויגען, און דאָס הארץ איז איהם אפּגעפאלען . . .

און לאה האָט געפּלאפּעלט:

— הייסט עס, אז היינט פארלאָזט איהר אונז . . . נו, איך בין געקומען זיך געזעגענען . . .

און געזאָגט האָט זי עס מיט אזא גלייכגילטיגען טאָן, ווי האָפּמאַן זאָל פאר איהר זיין ניט מעהר ווי אַ ווייטער באַקאַנטער.

און האָפמאַן האָט איהר אריינגעקוקט אין פּנים אריין און מיט פאָרוואורף געזאָגט:

— לאה, פארוואָס האָט איהר עס געטאָן? . . .

— וואָס געטאָן? — האָט זיך לאה געמאַכט ניט פארשטעהענדיג.

— פארוואָס האָט איהר איבער זיך געמאַכט חנה'ס אָפּעראַציע?

— איך האָב קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט . . .

— האָט איהר דאָך, אַמווייניגסטען, געקאָנט וואַרטען ביז מען וועט מיך פון דאַנען אַרויסשיקען.

— איך האָב צופיל געליטען, — האָט לאה געענטפערט מיט אַ גלייכגילטיגען טאָן, — צו וואָס איבעריגע ליידען? . . . אויב אַ צאָן טוט וועה און מען קאָן איהם ניט אויסהיילען, רייסט מען איהם אַרויס, און פּטור . . . נו, איך מוז געהן. פאָהרט געזונט, — האָט זי געזאָגט און איהם אויסגעצויגען אַ האַנט, און אַליין איז זי געבליבען שטעהן פון דערווייטענס.

האָפמאַן האָט אָנגענומען איהר האַנט. אַ פּאָר סעקונדען האָט ער אויף איהר געקוקט, דערנאָך האָט ער זי פאַר איהר האַנט צוגעצויגען צו זיך, האָט זי אַרומגענומען און זי אָנגעהויבען קושען. לאה האָט זיך ניט געוועהרט; זי איז אָבער געבליבען גלייכגילטיג, און איהר גאַנצע האַלטונג איז געווען אזא, ווי זי זאָל דורכמאַכען ניט זעהר קיין אַנגענעמע, אָבער אומפּארמיידליכע פּליכט.

און האָפמאַן האָט זי געהאַלטען אַרומגענומען און געקושט;

און פּלוצים האָט ער דערפיהלט ווי ער זאָל האַלטען אין זיינע אָרעמס ניט קיין לעבעדיגע פרוי, נאָר אַ קאַלטע, וואַקסענע פיגור. האָט ער זי אָפּגעלאָזט און איז אָפּגעגאַנגען אָן אַ זייט. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אין דער טיפער קרעסלע, האָט איינגעגראָבען זיין קאָפּ איןביידע הענט און איז אַזוי געבליבען זיצען.

מיט די שפּיץ פינגער האָט לאה פאַררירכט די האָר אויף איהר קאָפּ, האָט אַ קוק געטאָן אויף האָפּמאַנ'ען און געזאָגט:

— פאָהרט געזונט, האָפּמאַן . . .

האָפּמאַן האָט ניט געענטפערט.

לאה האָט געמאַכט אַ פּאָר טריט צו דער טיר, אָבער אין מי-טען וועג האָט זי זיך אָפּגעשטעלט און ווידער אַ קוק געטאָן אויף האָפּמאַנ'ען. און האָפּמאַן איז געזעסען אין קרעסלע מיט'ן קאָפּ טיף איינגעבויגען און מיט'ן פּנים איינגעגראָבען אין ביידע הענט. לאה האָט אויף איהם אַ קוק געטאָן און איז אַנטשלאָפען און איי-ליג אַרויס פון צימער . . .

ווי לאַנג האָפּמאַן איז געזעסען — ווייסט ער ניט. אָבער ווען ער האָט ענדליך אויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָט ער דערזעהן פאַר זיך אַ פרעמדען מאַן מיט אַ פּעקעל אין האַנט.

— אַנטשולדיגט, — האָט דער פרעמדער מאַן געזאָגט, — איך האָב עטליכע מאָל געקלאַפּט אין טיר, אָבער קיינער האָט ניט געענטפערט.

— וואָס ווילט איהר? — האָט האָפּמאַן אומצופרידען גע-פרעגט.

— איך האָב אייך געבראַכט אייערע זאַכען . . .

ווי אַ פאַרשלאָפענער האָט זיך האָפּמאַן אָנגעשטרענגט צו פאַרשטעהן וואָס מען רעדט צו איהם; און ענדליך האָט ער פאַר-שטאַנען . . .

ער האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט און געעפענט דאָס פּעקעל. דאָרטען זיינען געווען אַלע זיינע זאַכען, וועלכע ער האָט פון זיך אויסגעטאָן דעם ערשטען אָוועט, ווען ער איז אַריין אין דעם צימער: זיין אַנצוג, די וועש, זיינע שיך, זיין הוט און אַלע אַנדערע זאַכען, און אַלץ איז געווען אַזוי ריין אויסגעוואַשען און גלאַט אויסגעפּרעסט. זיינע הויזען און רעקעל, וואָס זיינען ער-טערווייז צעריסען געוואָרען ווען ער האָט געקלעטערט איבער די

בערג, זיינען געווען פארריכט און פארצירעוועט אזוי, אז עס האט אויסגעזעהן גאנץ אנשטענדיג. אין די קעשענעס זיינע געווען זיין בייטעל מיט געלט, פאפירלאך, פארשריבענע נאטיצען, זיין בלייסטיפט, זיין מעסערל, זיין זייגער, זיין קליינער האנט-מיקראסקאפ, דער שליסעל פון זיין צימער אין זיין היים אין אמעריקע, און אלע אנדערע זאכען, וואס ער האט מיט זיך געהאט. עס האט קיין האר ניט געפעהלט. און א פלאש מיט עפעס א פליסיגקייט איז דא אויך געווען.

— אויב איהר ווילט מאכען אייערע האר צוריק שווארץ, זאלט איהר אויסוואשען אייער קאפ מיט אט דער פליסיגקייט, — האט איהם דער פרעמדער מאן געזאגט, ערקלערענדיג איהם די באדייטונג פון דער פלאש.

האפמאן איז אריין אין זיין באד-צימער, האט אראפגענומען פון זיך די אלע „פרעמדע" זאכען און זיך אנגעטאן אין זיינע אייגענע און צוריק שווארץ געמאכט זיינע האר.

— זענט איהר גרייט ? — האט דער אומבאקאנטער מאן געפרעגט, ווען האפמאן איז ארויס פון באד-צימער אן איבערגעטאנענער.

— יא, — האט האפמאן קורץ געענטפערט.

— טא זייט אזוי גוט און קומט מיט מיר.

האפמאן האט זיך געשטעלט אין מיטען צימער, האט דורכגעפיהרט מיט די אויגען איבער די ווענט, איבער'ן סופיט און איבער'ן דיל, ווי ער זאל זיך מיט'ן צימער געזעגענען, און איז ארויס מיט דעם מאן.

אין קארידאר האבען זיי גענומען אן עלעווייטאר און זיך אויפגעהויבען אויף א העכערען שטאק און דארטען זיינען זיי אריין אין א צימער. דער צימער איז געווען כמעט א ליידיגער, נאר אין מיטען איז געשטאנען אזא עלעקטרישער שטול ווי יענער, אין וועלכען מען האט איהם דאן ארייגעזעצט פאר א פסיכאמעטרישער אונטערזוכונג. און געווען איז דער צימער עפעס מאדנע דעקארירט און מאדנע באלויכטען. אין צימער איז געשטאנען עפעס אן עלטערער מאן און קענטיג געווארט אויף איהם.

ווי נאר האפמאן איז אהין אריינגעקומען, האט איהם דער מאן וואס האט אויף איהם געווארט, אנגעצייגט אויפ'ן עלעקטרי-

שען שטול, און האָפמאַן, אַ גלייכגילטיגער צו אַלץ, וואָס איז אַרום איהם פאָרגעקומען, האָט זיך אין איהם אַריינגעזעצט אָהן פראַגען און אָהן פּראָטעסטען. דער מאַן האָט איהם באַלד אָנגעטאָן אויפ'ן קאָפּ אַ מעטאַלענע הוט, וואָס איז מיט דראָטען געווען פאַרבונדען מיט'ן שטול און אָנגעשטעלט אויף איהם אַ לאָמפּ מיט אַ שטאַרקער בלאַסער ליכט, ווי קאָנצענטרירטע ליכט פון דער לבנה. און דער-נאָך האָט זיך דער מאַן אביסעל איבער איהם אָנגעבויגען, האָט איהם טיף אַריינגעקוקט אין די אויגען און אָנגעהויבען:

— סעם האָפמאַן! זענט איהר אַמאָל געווען אין לאַנד פון די רויטע אידעלעך אויף יענער זייט סמבטיון?

— יאָ, — האָט האָפמאַן גלייכגילטיג געענטפערט.

— האָט איהר געקענט ר' שלום בר יצחק? לאה'ן? ברוכ'ן? אברהמ'ען? . . .

— יאָ . . . יאָ . . . יאָ . . .

דער מאַן האָט ערגעץ אַ דריק געטאָן אַ קנעפּעל, און האָפמאַן האָט דערפיהלט, ווי אויף זיין קאָפּ, אויף זיין מאַרך גיסט זיך עפּעס אַ שווערע, שווערע לאַסט, ווי אַ טייך פון קוועק-זילבער. די לאַסט האָט געדריקט, זיין מאַרך האָט זיך פאַרצויגען מיט אַ שווער הייטעל, און פאַר זיינע אויגען און אויף זיין מאַרך האָט זיך צע-גאָסען אַ געדיכטער טומאַן דורך וועלכען ער קאָן נישט זעהן און קאָן זיך גאָרנישט דערמאָנען . . .

און דער מאַן האָט גערעדט:

— סעם האָפמאַן! איהר זענט אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלעך קיינמאָל ניט געווען! איהר זענט געווען אין די הרי חושך און איהר זענט אַריבער דעם סמבטיון; אָבער אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלעך זענט איהר ניט אַריין, ווייל אויף דער גרעניץ שטעהט אַ הויכער שטיינערנער באַרג, ווי אַ וואַנט, און קיין מענש קאָן אָט דעם באַרג ניט אַריבער! איהר קענט ניט שלומ'ען! איהר קענט ניט לאה'ן! איהר האָט זי קיינמאָל אין אייער לעבען ניט באַגעגענט! איהר קענט קיינעם ניט פון דעם לאַנד פון די רויטע אידעלעך! . . .

און אַזוי האָט דער מאַן גערעדט פאַר אַ צעהן מינוט נאָכאַנאַנד. און האָפמאַן האָט געפיהלט ווי די ווערטער גיסען זיך אויף זיין מאַרך ווי צעשמאָלצענער בליי. דער בליי ווערט באַלד צוריק אויס-

געדראמפט, אָבער דאָרטען, וואו ער איז געפאַלען, האָט זיך אויפ'ן מארך איינגעפרעסט א סליאד . . .

דערנאָך האָט דער מאַן פאַרלאָשען די בלאַסע לבנה-ליכט און אראָפּגענומען פון זיין קאָפּ דעם מעטאַלענעם הוט, און האָפּמאַן האָט זיך פלוצים דערפיהלט גוואלדיג-ערלייכטערט. ער האָט דער-פיהלט אזוי לייכט, ווי ער זאָל שוועבען אין דער לופטען, כאָטש ער האָט זיך אַליין פון אָרט ניט געקאָנט ריהרען . . .

און דאַן איז צו איהם צוגעגאַנגען דער ערשטער מאַן, וואָס האָט איהם אהער געבראכט, האָט איהם אנגענומען פאַר'ן אָרעם און ארויסגעפיהרט אין קאָרידאָר. דאָרטען האָט ער גענומען אַן עלע-וויטאָר און איז אָרויף אויפ'ן דאַך פון דער געביידע, פיהרענדיג האָפּמאַנ'ען די גאַנצע צייט אונטער'ן אָרעם, ווייל האָפּמאַן איז געווען ווי פאַראַליזירט און האָט אַליין ניט געקאָנט געהן. פאַר זיינע אויגען איז געווען א טומאַן. ער האָט קיין זאַך ניט געזעהן און פון קיין זאַך ניט געוואוסט.

אין דרויסען איז שוין געווען פינסטער ווען זיי זיינען ארויף אויפ'ן דאַך. פון ערגיץ האָט מען ארויסגעשטופּט א לופטשיפעל, און א מאַשיניסט האָט זיך געזעצט ביים רודער. דער מאַן וואָס האָט האָפּמאַנ'ען געפיהרט, האָט איהם געהאָלפען אריינצוזעצען זיך אין דער לופט-שיף און אַליין האָט ער זיך געזעצט לעבען איהם. און דאַן האָט זיך די לופט-שיף אָפּגעטיילט פון דאַך און איז אוועק-געפלויגען.

א גאַנצע נאַכט זיינען זיי אזוי געפלויגען, און ענדליך האָט זיך די לופט-שיף ערגיץ אראָפּגעלאָזען אויף דער ערד און איז געבלי-בען שטעהן. דער מאַן האָט געהאָלפען האָפּמאַנ'ען ארויסקריכען פון דער לופט-שיף, און דערנאָך האָט ער איהם אנגענומען אונטער'ן אָרעם און איהם אנגעהויבען פיהרען. דער מאַן האָט דערביי ארויס-גענומען פון קעשענע א פלעשעלע, צוגעטראָגען צו האָפּמאַנ'ס נאָז און איהם געלאָזט שמעקען עפּעס אַן אראָמאַטישע פליסיגקייט. דער טומאַן פון האָפּמאַנ'ס קאָפּ האָט אנגעהויבען צוביסלעך פאַר-שווינדען, און האָפּמאַן האָט דורשטיג געצויגען אין זיינע נאָזלע-כער דעם אראָמאַט פון פלעשעלע.

אזוי געהענדיג זיינען זיי ארויף אויף א וועג, און דאַן האָט זיך דער מאַן געווענדעט צו האָפּמאַנ'ען :

— מיסטער האָפּמאַן, מיר זיינען איצטער אין דייטשלאַנד. גּעהט גלייך מיט אָט דעם וועג, וועט איהר קומען צו אַ קליינער אייזענבאַהן-סטאַנציע. דאָרט וועט איהר קויפען אַ בילעט און איהר וועט אַוועקפאָהרען קיין האַמבורג. אין אַ קאָרגער שעה צייט וועט אייך דער צוג ברענגען קיין האַמבורג. היינט נאָכמיטאָג געהט פון דאָרטען אָפּ אַ שיף קיין אַמעריקע. וועט איהר אַריין אין קאַנ־טאָר, קויפען אַ בילעט און איהר וועט פאָהרען אַהיים . . . ..

דער מאַן האָט עטליכע מאָל ווידערהאָלט די אינסטרוקציעס און האָפּמאַן האָט איהם פאַרשטאַנען, כאָטש ער איז נאָך געווען ווי פאַרשלאָפען. און דערנאָך האָט דער מאַן אַריינגעשטעקט זיין האַנט האָפּמאַנ׳ען אין האַנט אַריין, האָט איהם זיין האַנט גע־דריקט, האָט איהם געוואונשען אַ גליקליכע רייזע און זיך אומ־געקערט צוריק צו דער לופטשיף.

האָפּמאַן איז געשטאַנען אין מיטען וועג און געזעהן ווי דער מאַן איז פאַרשוואונדען אין דער פינסטער. און דערנאָך האָט ער אין שיין פון די שטערען געזעהן ווי אַ פּאָר הונדערט טריט ווייטער האָט זיך פון דער ערד אויפגעהויבען עפּעס אַ שוואַרצע זאַך, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ שיפעל. די שוואַרצע זאַך האָט זיך גע־הויבען העכער און העכער און איז פאַרשוואונדען . . .

און האָפּמאַן האָט זיך געלאָזט געהן מיט׳ן וועג. אַביסעלע שפּעטער איז ער געקומען צו אַ קליינער אייזענבאַהן-סטאַנציע און איז אַוועקגעפאָהרען קיין האַמבורג. און אַכט טאָג שפּעטער איז ער אָנגעקומען קיין אַמעריקע.

פון שיף איז האָפּמאַן אַוועק גלייך אין רעדאַקציע און איז אַריין דירעקט אין צימער פון דעם הויפּט-רעדאַקטאָר.

— אָה, אַ גאַסט, אַ גאַסט ! — האָט דער רעדאַקטאָר אויסגערופען און איהם אויסגעשטרעקט די האַנט איבער דעם שרייב-טיש. — שלום-עליכם ! וואָס מאַכט אַ איד ? . . . נו, וואָס הערט זיך ? אַריבער דעם סמבטיון ? געזעהן די רויטע אידעלעך ? געזעהן בערגערין ?. . .

— דעם סמבטיון בין איך אַריבער, אָבער אין דעם לאַנד פון די רויטע אידעלעך האָב איך ניט געקאָנט אַריינדרינגען. דאָרטען שטעהט אַ הויכער, פעלזיגער באַרג, גלאַט ווי אַ וואַנט, און קיין

לעבעדיגער מענש קאָן יענעם בארג ניט אריבער — האָט האָפמאַן באריכטעט.

— ניין-ניין! . . . און פריהער האָב איך עס דען ניט גע-וואוסט? — האָט דער ענטוישטער רעדאקטאר סארקאסטיש גע-רעדט. — אָבער אַז אַ מענש האָט זיך איינגעשפּארט . . . איז וואָס-זשע? גאָרנישט? . . .

— איך האָב געמאכט אַ זעהר וויכטיגע געאָלאָגישע ענטדעקונג אויף דעם סמבטיון . . .

— וואָס מיר געאָלאָגיע, ווער מיר געאָלאָגיע! ווער דארף האָבען אייער געאָלאָגיע-שמעאָלאָגיע? . . . די רויטע אידעלעך גיט מיר אהער! בערגער'ן גיט מיר אהער! . . . און אויב ניט — איז ניט! איז פארפאַלען! . . . און פריהער האָב איך עס דען ניט געוואוסט? . . . אָבער אַז אַ מענש האָט זיך איינגע-שפּארט . . .

פון רעדאקציע איז האָפמאַן אוועק צו זיך אהיים זיך אויסצו-רוהען פון וועג. פאר זיין צימער האָט ער געהאַט באצאָהלט פאר מאָנאטען אין פאָראויס. ער איז ארויף מיט די באקאנטע טרעפּ און האָט אריינגעשטעקט דעם שליסעל אין טיר פון זיין צימער.

אין דעם מאָמענט איז פון צווייטען צימער, וואו לאה האָט אמאָל געוואוינט, ארויסגעקומען אַן אומבאקאנטער מאַן. דער מאַן האָט ארויסגענומען דעם שליסעל פון אינווייניג פון טיר, האָט איהם אריינגעשטעקט אין טיר פון דרויסען, האָט דעם שלי-סעל צוויי מאָל אַ דרעה געטאָן אין שלאָס און אַ פּרואוו געטאָן דאָס הענטעל, צי די טיר איז גוט פארשלאָסען און איז אוועקגע-גאַנגען. ....

און האָפמאַן איז געשטאַנען און געקוקט אויף יענער טיר און זיך אָנגעשטרענגט עפּעס צו דערמאָנען. עפּעס אַן ערינערונג איז טיף אין זיין נשמה געווען פארבונדען מיט יענער טיר; ער האָט זיך אָבער ניט געקענט דערמאָנען וואָס דאָס איז אזוינס . . .

אין אווענד איז האָפמאַן אוועק אין פּארק און אנגעהויבען ארומשפּאצירען איבער די אַלעיען. אַ פיינליבע בענקשאַפט האָט געגנאָגט זיין נשמה, כאָטש ער אַליין האָט ניט געוואוסט נאָך וואָס ער בענקט. און האָט ער געזעהן ערגיץ געהן אַ פרוי, אַ יונגע און ניט קיין הויכע, איז ער פארגאַנגען אזוי, אַז ער זאָל זי קאָנען

נאָהענט פאַרבייגעהן און האָט בגנבה אַריינגעקוקט איהר אין פּנים אַריין. און ווען ער האָט איהר פּנים דערזעהן, האָט ער זיך אַן ענטוישטער אָפּגעקערט אַן אַ זייט; דאָס איז ניט געווען דער פּנים וואָס ער האָט געזוכט, כאָטש ער אַליין האָט ניט געוואוסט וואָס פאַר אַ פּנים ער זוכט . . .

און אין האַרצען האָט גענאָגט אַ בענקשאַפט . . .

איין מאָל בייטאָג, עטליכע וואָכען שפּעטער, איז האָפּמאַן גע-גאַנגען אין גאַס און באַגעגענט אַ מאַן. און ווען דער מאַן איז שוין געווען איהם פאַרבייגעגאַנגען, האָט זיך האָפּמאַן געכאַפּט, אַז דער מאַן איז איהם באַקאַנט. האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און אַ קוק געטאָן אויף צוריק. יענער מאַן האָט אויך אַ קוק געטאָן אויף צוריק, און זיי האָבען זיך באַגעגענט מיט זייערע בליקען.

— ענטשולדיגט! — האָט האָפּמאַן אַ זאָג געטאָן און זיך אומגעקערט צו יענעם מאַן. — איהר זעהט מיר אויס צו זיין זעהר באַקאַנט. האָבען מיר זיך ניט אַמאָל ערגעץ באַגעגענט?

— יאָ! — האָט יענער מאַן געזאָגט. — אייער פּנים זעהט מיר אויך אויס צו זיין זעהר באַקאַנט, כאָטש איך קאָן זיך אויך ניט דערמאָנען וואו איך האָב אייך באַגעגענט. איך בין זיכער, אַז מיר האָבען זיך געהאַט ערגיץ געטראָפען און געהאַט אַן אינ-טערעסאַנטען שמועס; איך קאָן זיך אָבער ניט דערמאָנען ווען און וואו. ווי איז אייער נאָמען, אויב איך מעג פרעגען?

— סעמועל האָפּמאַן. איך בין אַ מיטאַרבייטער פון „די וועלט“, און ווי איז אייער נאָמען?

— איך בין ראָבערט בערגער.

— איהר זייט מר. בערגער, דער ערפינדער פון די „טויטען-שטראַהלען“? אויב אזוי, איז פאַרשטענדליך! איך בין מסתמא אַמאָל געווען ביי אייך אין האָטעל אויף אַן אינטערוויו. איז וואָס-זשע הערט זיך מיט אייערע „שטראַהלען“?

— זיי האָבען זיך אַרויסגעצייגט צו זיין אַ פולשטענדיגער דורכ-פאַל — האָט בערגער געענטפערט. — דאָס האָבען נאָר די צייטונ-גען פאַנאַנדערגעפּויקט די ערפינדונג און איבערגעטריבען זייער באַ-דייטונג צוליב סענסאַציע. איך אינטערעסיר זיך ניט מעהר מיט

זיי. איך ארבייט איצטער אויף אן אנדער ערפינדונג, א וויכטיגערע און א מעהר פרידליכע.

— לאזט מיר וויסען ווען איהר וועט פארטיג ווערען מיט אייער ערפינדונג, וועל איך קומען צו אייך און וועל ווידער האבען מיט אייך אן אינטערוויו און וועל אייך באשרייבען אין אונזער צייטונג.

— אומבאדינגט, אומבאדינגט! — האט בערגער געענטפערט און געדריקט האפמאנ׳ען די האנט. — האט מיר א גוטען!

— א גוטען!

און זיי זיינען זיך פאנאנדערגעגאנגען . . .